R. Simon

(1)

מרדכי אמאוך ו.ראב

ד אם נמצא בתוך הבשר חלב, אם הוא מרובה בבשר אסור, ואם הוא מרובה בחלב מותר. וא

לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: ב כִּי אִם־ לְאָחִיו הַקָּרוֹב אֵלָיו אֶל־אִמּוֹ וְאֶל־אָבִיו וְאֶל־בְּנוֹ וְאֶל־בִּתּוֹ וְאֶל־אָחִיו: ג וְאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא:

לקט בהיר

כאן שאינו במקומו לומר בני אהרן, שאין המדובר מבניו ממש, זה הגם שבכל התורה אין הלשון זכר ממעט נשים, וידענו שלענין לא תעשה מתווייבים הם כזכרים, שאני הכא דמעטן קרא, ואין עליהן איסור טומאת מת, ועוד שהכתוב אומר טעם למלוה זו באומרו קדושים יהיו וגו' כי את אשי ה' וגו' הם מקריבים, ונשים לאו בני הקרבה הינהו (צל"ד): ה) ר"ל בעמיו אין פירושו בעמיו של כהן, שזה אין לו שהר, אלא בעמיו של מת, וכל עוד שקורא ושונין אותו, כלומר שומעים קולו נקרא בעמיו ואינו מת מלוה, ומדתזר הכתוב להשמיענו מת מלוה בכהן גדול נשמע שגם חיוב ומצוה יש לכהן להתעסק במת מלוה, שאם רק להתיר מיותר היתר של כהן הדיוט, אם כהן גדול מותר כ"ש כהן הדיוט (מ"ל): ו) אין זה פשוטו של מקרא, פשוטו הוא הקדמה וכלל על כל הקרובים, ואח"כ מנה הכתוב מי הוא הנקרא שארו, ולזה לא אמר הכתוב ולאמו בוא"ו, אבל מאחר שמיותר הוא, וכי לא ידענו שכל אלו קרובים הם, גם לא אמר כל שארו, ועוד מדהתנה ואמר הקרוב אליו, וכי יש שאר שאינו קרוב, ודאי שכוונת הכתוב לרבות עוד שאר שלא נכתב, והיא פשוטו פירושו כל שאר ונקרובה זו צריך להתנות הקרוב אליו שלא בכל פעם היא קרובה, וגם למעט ארוסתו כדאיתא בת"כ, והוא הפך מתיבת הקרובה דלמיב גבי אחותו שמשם אדרבה מרבינן ארוסה, שפי' ארוסה שקבלה קידושיה ועדיין לא נכנסה לחופה והיא בבית אביה, לזה, לגבי בעלה ממעטינן לה שעדיין לא נתקרבה אצלו, ולגבי אביה מרבינן לה שעדיין לא נתרחקה ממנו שהיא בבית אביה ואביו. ואין קושיא למה אמר הכתוב „הקרוב" בלשון זכר, כי הלא אמרנו שאין זה פשוטו של מקרא, ועל פי פשוטו פירושו כל שאר ושאר, ושאר לשון זכר הוא (ג"א), ולזה קרא אותו הר"מ במז"ל „מדברי סופרים", כי דבר שלא נכתב בפירוש רק מז"ל למדו אותו מן המקרא דרכו לומר עליו מדברי סופרים שהסופרים ז"ל הוציאוהו מן הכתוב (מ"ל), (ועיין בפי' כלי יקר שמתרץ (ואמר שהוא פשוטו) למה הוצרך הכתוב אשתו בלשון שאר, ולמה אמר לשון זכר, ולמה הקדימה לאביו ולאמו), ופי' דבריהם ז"ל שאמרו אין שארו אלא אשתו, אין שארו זו אלא אשתו (רא"ם), וכן הוא בכל מקום בדברי חז"ל או רש"י כשאמרו דרך שלילה „אין זו אלא" פירושו שכאן מכת ההכרח אי אפשר לפרשו רק בדרך זה, ולא היה נכון לומר שארו זו אשתו, שהיה משמע שכן פירושו, ואין זה אמת, ואל יקשה לך למה לפסוק זה בכלל, הלא אמר לקמן לא יטמא בעל בעמיו להחלו, ופירשנו כו שלא יטמא לאשתו פסולה, א"כ ממילא נשמע שלאשתו כשרה יכול הוא לטמא, אין זו קושיא, ראשית בין כאן ובין שם אין זה פשוטו (ועיין שם) ותוך מזה, משם לא נשמע רק שמותר, ומכאן נשמע שמלוה ותיוב יש, שגמר אומר לה יטמא שפירושו מלוה, ושייך על כל המזכר כדלקמן (צל"ד):

אור החיים

פסקי רמב"ם על נכון. ובזה נבוא לישב דקדוק הכתוב שכפל לומר אמור ואמרת, כי לגד שלוה כ' לכהנים גם לאחרים על טומאתם, כנגד הכהנים אמר אמור אל הכהנים, וכנגד אזהרת אחרים שלא יטמאו אמר ואמרת אליהם. ואולי שחיבת אליהם חוזרת לישראל המלוים בכל המצות[יא]), והמלא שאמר בסוף ענין זה (פסוק כ"ד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שהצווי נאמר מה' גם לישראל, וזה ילדיק לך פירושנו[יב]) שהאזהרה בא כאן גם לישראל שלא יטמאו הכהנים. ובתורת כהנים (לקמן כ"ד) אמרו וזה לשונם וידבר משה האזהר את אהרן על ידי הבנים ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

לנפש. [יג]) רז"ל דרשו (ת"כ) לרבות רציעת דס[יד]) וכו', ורלאיתי לרמב"ם ז"ל שכתב

אור בהיר

בעמו בשו"מ תמת היו"ד, משמ"כ בטומאת מיר אמר בל נפש מת לא „נפש" בכינוי לגויר. יד) פי' הגם שלא מבר בפרשה ישראל, כוונתו על אותם שהתורה ניתנה להם. טו) שאל"כ למה אמר לישראל, והוא לא נצטוה, ואם כפרש"י להתיר בי"ד, הלא כל התלות כן הוא, ומה נשתנה. טז) ולא אמר לנמת. יז) שהנפש תלוי בו.

אור החיים

בפרק ג' מהלכות אבל וז"ל ואחד המת ואחד שאר הטומאות הפורשות מן המת שנאמר לנפש עכ"ל, והקשו עליו מדתניא בתורת כהנים וזה לשונם אין לי אלא המת מנין לרבות הדס תלמוד לומר לנפש, מנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת תלמוד לומר ואמרת אליהם לרבות וכו' ע"כ. ותירץ הכסף משנה שסובר רמב"ם שמתיבת לנפש למדינן הכל שסקולים הם[יח]) וקרא לא צריך אלא אסמכתא ע"כ. ואין דברי הכסף משנה נראים, כי מנין לו לרמב"ם לבנות בנין חדש שלא כדברי הברייתא. אבן הכוכן הוא כי רמב"ם ז"ל ברייתא אחרת הוא שראה והבה היא כתובה בספיקתא, וזה לשונם אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, לנפש לא יטמא להביא רציעת דס שאלא מן המת שהוא בלא יטמא עכ"ל, והובאה ברייתא זו ביבמות (קי"ד.)[יט]). ולפי ברייתא זו תתחייב לומר שגם שאר טומאות הפורשות מן המת מתרבות מן לנפש שהרי דורש בכל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים[כ]). והדבר פשוט אצלי שנעלמה ברייתא זו מעיני הכסף משנה, והראיה שכתב הרב בפרק המזכר דין י"ב וזה לשונו כהן קטן וכו' הגדולים וכו' כפירש"י אמור ואמרת וגו' עד כאן, הנה ממה שמוכיח דין זה מדברי רש"י ולא מדברי הברייתא אתה יודע שלא ידע הברייתא. ונשאר לישב מנין לבס לדרוש מתיבת לנפש רציעת דס וכו', ודלמא הולרך לומר לנפש להודיע שאינו מזהיר אלא על טומאת מת ולא על שאר טומאות, ויש לומר שהיה לו לומר למת לא יטמא ומאומרו לנפש דרשו רציעת דס וכל שים בו נפש. אבל טמאי מת אינם בכלל זה[כא]):

לא יטמא. אמר לשון יחיד הגם שהתחיל לדבר בלשון רבים הכהנים אליהם. לסברת תנא שדרש כפל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים מעתה אין לנו מקום אזהרה למטמא שלא יטמא לכהן[כב]) זה אמר לשון יחיד ואמירה לרבים לומר שאזהרת רבים על היחיד הא למדת אזהרה למטמא. עוד נראה שהם הכתוב לומר לא יטמאו שלא תבא הסברא לטעות שלא הקפיד הכתוב אלא על טומאת כללות הכהנים, כי דבר זה אינו אלא חוקה[כג]) ואין לנו אלא מה שבא בפירוש, אבל כהן יחיד לא יקפיד עליו ת"ל יטמא לשון יחיד. עוד לגד שלוה ר' לכהנים איסור יין ושכר (לעיל י' ט') ושם גילה הכתוב טעם האיסור הוא לבל יעבדו עבודת הקודש שתויי יין, ואם כן שלא בזמן משמרתם או שלא בזמן עבודה יכולין לשתות יין ושכר, ואם כן תבא הסברא לומר שילמוד סתום מהמפורש לדון בטעם איסור טומאה שהוא מהטעם עצמו שנאסרה שתיית יין ושכר נאסרה טומאה כדי שיהיה ראוי לעבודה לזה נתחכם ר' ודיבר לשון יחיד לא יטמא לומר שאפי' אחד מהכהנים הוא עומד באיסור זה, וממונה דבר אחה למד שלא מטעם ביטול עבודה כי אין עבודה בטילה מהעדר כהן אחד, אלא ודאי שאיסור טומאת כהן היא חובת גברא ואפי' מי שמשמרתו באה לזמן רחוק[כד]) אעפ"כ הוא באיסור זה, ומטעם האמור בדבריהם ז"ל (תנחומא) וכתבנוהו למעלה[כה]):

ב. כי אם לשארו וגו'[כו]). תניא בתורת הכהנים חה

אור בהיר

יח) פי' שאין תיבת לנפש לומר לרבות דוקא דס, ומרבינן הכל. יט) גם רש"י זכרונו לברכה מביאו. יש מקשים כי פסיקתא זו היא מדרש לקח טוב והרמב"ם לא ראהו, ואיני רואה שום קושיא, כי לו יהיה כן, הלא בדברנו לא נאמר שראה הספיקתא אלא ראה ברייתא הובא בספיקתא, ואם לא ראהו בספיקתא ראהו ביבמות. כ) ואם כן אין לדרוש מואמרת אליהם שאר טומאות בת"כ. ושמעתי לאמר שדפוס מטושטש הטעתו להתמהר ז"ל בכסף משנה כאה: בפר"רש אמור וכו' אבל בכסף משנה שלפניו הוא: אבפ' תרש אמור וכו', כלומר נמתק רגל שמאל של הת"ח ונעשה ממנו רי"ש, ואם כן טכל לומר שדעת הכסף משנה גם כן מלד ההכרח לגמוד שאר טומאות מן לנפש, אלא שמביא כאן התורת כהנים ואמר עליו שהוא אסמכתא כדי להשוותו עם ברייתא דיבמות. כא) פי' מומר לכהן ליטמא מאדם מי שנטמא ממת. כב) כמו שאמרנו לשיטת הרמב"ם זכרונו לברכה, שאם הכהן שוגג זה שמטמאו לוקה, והגם שאמרנו שדין זה יצא לו להרמב"ם מלשון הכתוב שאמר יטמא בחירי"ק תחת היו"ד, אין זה מספיק, שאם יאמר הכתוב לנפש לא „יטמאו" היינו אומרים אחזר על אז. כג) ויכול ליטהר עד אז. כד) שאין נאה להם וכו'. כה) הקדמה הזאת מיותרת, שאנו יודעים שאביו ואמו וכו' שאירים וקרובים הם, ודי לומר כי אם לאביו וגו'.

לְשָׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ לְקָרִיבָה רְקִיבָ֫ה לַהּ לְאִמַּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרַהּ וְלִבְרַתַּהּ וְלַאֲחוּהִי: ג וְלַאֲחָתַהּ בְּתֻלְתָּא

אור החיים

לשונם שאמרו זו אשתו דכתיב שאר אביך, הקרוב למעט מרוסה פירוש נגד שעדיין לא נתקרבה. אליו למעט הגרושה פירוש קרוב שנתרחק. יאמר לאמו מה תלמוד לומר ולאביו מה אמו שהיא מתחללת[כז] הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו, אינו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע[כח] אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו[כט] ע"כ. הקשו חכמי לונדון לרי"ץ לעולם לא יאמר הכתוב לאביו ואנו למדין מקל וחומר מאמו מה תאמר הרי אביו זה אינו ידוע כאמו יטמא ממה נפשך אם זה אביו מטמא[ל] ואם אינו אביו אם כן הוא ממזר ואין לו כהונה עד כאן. ובעיני אינה קושיא כלל כי הכתוב כאן בא לג' דברים, להתיר, ולהצריך, להתיר טומאה בקרובים הגם שאסר ברחוקים, ולהצריך שאם לא רצה ליטמא מטמאין אותו בעל כרחו, כמו שאמר הכתוב לה יטמא ואמרו בתורת כהנים מצוה, שחייב כל כהן ליטמא למתים החמורים בענין. והגם שלא נאמר לה יטמא אלא באחותו, הרי אמרו בתורת כהנים וזה לשונם מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בע"כ עכ"ל, הרי שלך לפניך שעל כל הקרובים החמורים בענין הוא חייב ליטמא. וכפי זה אם הייתי דן טומאת אביו מדין ממה נפשך אין לי מקום להייבו ליטמא לו כי יאמר מי יאמר שהוא אביו[לא], ומה גם אם ימות אביו בערב פסח[לב] אין לבטל מצות פסח ח' במועדו מחמת ספק, ולא מבעיא למאן דאמר (רמב"ם ושאר) ספק דאורייתא מותר מדאורייתא פשיטא שלא יטמא לדחות מצות פסח במועדו[לג] אלא אפילו למאן דאמר ספק דאורייתא אסור מדאורייתא[לד] אף על פי כן אין לדחות מצות ודאי מפני מצות ספק, תלמוד לומר לאמו ולאביו שחייב ליטמא לכל אחד מהם דבר תורה. ועיין בפסוק שאחר זה. ועוד נראה לי כיון שיש מציאות שאביו אין לו אלא חזקה, והבן מוחזק בכהן[לה], כגון שיש לפניהו ב' בני אדם מוחזקים בחזקה כהנים כל אחד בפני עצמו, גם מוחזקים שאחד מהם אב ואחד בנו, ומציאות זה יכול להיות שיורע חזקת האב שאינו כהן ולא יורע חזקת הבן להסירו ממדריגת כהן ונאמר שאין זה אביו ושאר הבן בחזקתו[לו]. וכיון שכן אם לא אמר ולאביו הייתי דן שלא יטמא לאביו חזקה באופן הנזכר מטעם שמא יורע חזקת אביו והבן ישאר כהן לעולם, ולזה אמר בתנא אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו. והכה בין לדרך זה ובין לדרך ראשון אביו חזקה חייב ליטמא לו[לז] כי סוף כל סוף אביו אינו אלא חזקה והתורה חייבתו ליטמא:

ולבנו ולבתו ולאחיו וגו'. תניא בתורת כהנים וזה לשונם יאמר לבנו ולבתו מה תלמוד לומר לאחיו ולאביו. בנו ובתו שאינו חייב בכבודם הרי הוא מטמא להם אביו ואמו שהוא חייב בכבודם אינו דין שיטמא להם, אינו כן הייתי אומר לבנו ולבתו בנפלים, תלמוד לומר לאחיו ולאביו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא ע"כ.

אור בהיר

כז) פי' יכולה להתחלל, כשנבעלה לפסול לה, משא"כ זכרים. **כח)** שהרי דיו לבא מן הדין להיות כנדון. **כט)** פי' קרא יתירה לומר אפי' פחם אביו. **ל)** שקחי שמיא גליה. **לא)** ואפשר שהוא ממזר, ואמת שאינו כהן, ומותר, אבל אינו חייב. **לב)** פי' ואת"ל שהיה חייב מכח ספק, זה אינו, כי היאך יבטל קרבן פסח מספק. **לג)** שלטמא חייב רק מדרבנן, ופסח דאוריתא כל עוד שלא טימא לא עצמו. **לד)** וא"כ שייכתב מן התורה. **לה)** פי' מחמת חזקה אחר, לא מחמת חזקה שזה אביו. **לו)** לפי שהוא כהן מכח חזקה אחר, ואם הורע חזקה ח', נשאר חזקה ב' כמקצו, ואינו ממזר הגם שאין זה אביו. **לז)** פי' אל מאמר לדרך ב' שאמרנו שחיבת אביו בא אלא למקום שיש ב' חזקות, וא"כ בכל מקום שאין כאן אלא חזקה ח' אמת שמותר לטמא מכח קושיא חכמי לונדון אבל לא יהיה חייב לטמא, זה ליצ, כי מאחר שנכתב חיבת אביו הרי משמעותו כל אביו בעולם, וכולם רק

אור החיים

קשה כפי זה לא היה לריך לומר אלא לאמו ולבנו וגו' ולא יאמר לאביו, ולטעמת מה אמו בידוע, בנו ובתו יוכיחו שמן הסתם אינם בידוע אלא חזקה ומטמא לכם. ואין לומר שגרוע אביו מבנו ובתו, שהרי מצינו שדן בתנא קל וחומר מהם לאביו ולאמו[לח], ואם כן למה הולרך לומר ולאביו. ואם לגלות על בנו ובתו שהם בני קיימא, למדינן מיתור לאמו שאין לריך שבאה מק"ו בנו ובתו, ואין לומר שלריך לאמו ולאביו שיהם יחד למעט בנו ובתו בנפלים, כי למה לא יספיק אחד. ועוד אם לריך שיהם מה מקום לתנא לעשות לריכיות בין לאמו ולאביו[מ] אלא לריכין שיהם למעט בנו ובתו נפלים, והדבריה פשוטים. ונראה לומר שאם לא אמר לאביו הייתי דן על זה דרך מה תלמוד לומר לאמו בנו ובתו שאינו חייב בכבודם מטמא לכם אמו לא כל שכן, אינו כן הייתי דן גם אביו תלמוד לומר לאמו למעט אביו מטעם שאינו אלא חזקה, והיינו מתחייבים לפרש כי בנו ובתו שאמר הכתוב הם דומין לאמו בידוע, וכגון שלא היה מציאות שתתעבר אשתו אלא ממנו על ידי ידועה ברורה במציאות שיכול להיות, מה שאין כן אחר שאמר הכתוב ולאביו והקשינו למה הולרך ויבא דינו מאמו והוכרחנו לומר שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה א"כ אמו למה לי ש"מ למעט בנו ובתו נפלים, והגם שהתנא אמר לאמו ולאביו למעט הנפלים[מא], לאו דוקא, וסמך על מה שהעירך בסמוך בדרשת ולאביו שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה[מב]. אלא שקשה למה שאמרו שם בתורת כהנים בסיפא דברייתא דלאמו ולאביו וזה לשונם אלו נאמר לאביו ולא נאמר לאמו וכו' הייתי אומר מה אביו שאינו מתחלל אף אמו שאינה מתחללת[מג] מנין תלמוד לומר לאמו ע"כ. הרי שהולרך לאמו לרבות אפילו נתחללה, ומנין לו למעט הנפלים, ואם תדרוש לנפלים נתחללה מנין, ועוד לריך לדעת כפי זה בתו שנתחללה אם חייב לטמא לה או לא, שיש פנים לומר דוקא אמו שחייב בכבודה הוא שנתרבית אפילו נתחללה, ויש פנים לומר כיון שגילה קרא שהחילול אינו פוגם הקורבה הוא הדין בתו. אבן בהעיר בדברי התנא מנין מצא לומר שיטמא לאמו שנתחללה, אם מיתור, דלמא אולטרך משום שהייתי אומר לאביו לגד שיש בו מעלה שאינו מתחלל מה שאין כן האם שגרועה מערך אב לגד שמתחללת[מד]. וכמו כן דקדק התנא בתחלת דבריו באמרו מה אביו שאינו מתחלל, משמע כי הפרש יולרך לעשות בו הכדרגה הגם שאינו בגמלא אלא כיון שראוי להיות, ואם כן נוכל לומר עד עתה שאמו שנתחללה פטור מלטמא, והבכרת לומר שהתנא סובר כי אומרו לאמו משמעותה הוא בין בהנת בין חללה[מה]. האמת שאם לא היה אומר[מו] אלא לאביו היה לבעל דין לחלוק ולומר אמו גרועה מאביו גם בהיותה כהנת כיון שיש בחילול, אבל אחר שאמר לאמו אפילו נתחללה במשמע. וכמו כן הדון בשאמר הכתוב ולבתו אפילו נתחללה במשמע[מז]. כי לא הלה הכתוב הדבר אלא בסיבת הקורבה, ואמו שנתחללה ובתו שנתחללה נקראים אמו ובתו, ומעתה כיון שבלא ריבוי אמו אומרים כי משמעות בתו היא אפילו שנתחללה כל שנקראת בתו יטמא לה, אם כן נבא לדון למה אמר אמו והלא תבא בקל וחומר מבתו ומה בתו שנתחללה מטמא לה[מז] אמו אלעריך. אבן אם לא אמר הכתוב לאמו אז לא היינו

אור בהיר

לח) מכח שחייב בכבודם, ואינו משיב שיש איזה לד לומר שאביו ואמו גרועים. **מ)** לרבות אביו חזקה, אמת שאינו לריך ולאביו על זה, שיכולין ללמוד מבנו ובתו, ולא קשה א"כ היאך למדינן ב' דברים מתיבת ולאביו, אבל לדברי התנא קשה, למה אמר הלריכתא בלשון זה, ולא אמר שלריך להולית נפלים, וכן לאמו למה אמר התנא שלריך לרבות נתחללה, הלא לריכין למעט נפלים. **מא)** דמשמע שבייהם בתים למעט נפלים אלא לאמו. **מב)** ולא נשאר למעט נפלים אלא לאמו. **מג)** פי' הגם שכבר נתחללה. **מד)** הגם שעדיין לא נבעלה לפסול לה ולא נתחללה, אף על פי כן לריך קרא מאחר שגרועה היא בערכה שיש לה מציאות להתחלל. **מה)** שאפי' נתחללה אמו היא. **מו)** פי' וא"ת לפי"ז למה עשה התנא הלריכותא רק ביכולה להתחלל, הלא לדרכינו נתרבה אפי' נתחללה. **מז)** ומתוכן קושייתנו מה יהיה דינה. **מז)** הגם שאינו חייב בכבודה.

הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־
הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא

דְּקָרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוַת לְגֻבַר לֵהּ
יִסְתָּאַב: ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא

לקט בהיר

ז) וכי לא ידענן שאמותו קרובה אליו, אלא מאמר שאמר הכתוב אשר לא היתה לאיש שפשוט משמעותה הוא שלא נתקדשה, לריך הכתוב לומר שאפי׳ נתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה והיא עדיין בבית אביה מטמא אביה לה שהיא קרובה אליו, וז״ל רש״י בגמ׳ אינטריך לרבויא דלא מיתת אשר לא היתה לאיש פרט לארוסה עכ״ל. ואמר זה בהכרח לומר שפי׳ אשר לא היתה לאיש למשכב הגם שנתקדשה, וא״ת לא יאמר אשר לא היתה לאיש ולא יוצרך לומר הקרובה ויכולנו לידע שעד החופה מטמא לה דכתיב הבתולה, זו אינה קושיא, שאז היינו אומרים שאם השירה בתוליה ע״י מכה לא יטמא לה, לזה לריך אשר לא היתה לאיש שכל שלא היתה לאיש אפילו אינה בתולה, ולריך בתולה למעט אנוסה ומפותה כדאיתא בפ״כ (רא״ם), (והש״ת לא רצה מ״כ זה) - ודע דכל זה שאמרנו הוא דעת ר׳ מאיר ור׳ יהודה, ואינה הלכה, שהרי״ף והרמב״ם וכל הפוסקים פסקו להלכה כר׳ יוסי ור׳ שמעון שאינו מטמא לאחותו אם היא ארוסה ואפי׳ אם האירוס כהן, אבל למדנו מפסוק זה שאם נתגרשה מן האירוסין (קודם שנישאת) מטמא אביה לה, וכן הוא בילקוט תרכ״ז לרבות ארוסה שנתגרשה, ואפשר שכן הוא דעת רבינו ג״כ, אלא שנשמטה בטעות מיבת שנתגרשה: ח) הלא כבר אמר „כי אם״ שפירושו לאלו יטמא, אלא מוד לומר יטמא לאלוה ולעיכוב לא רק שמותר, ואחותו לאו דוקא שהוא הדין לכל קרוביו תייב הוא להטמא, וכ״ש הוא, שהלא אחותו היא היותר רחוקה בין ז׳ קרובים שמנה הכתוב, א״כ מה זה „לה״ יטמא, אה״נ לענין דרוש זה יותר הי״ל יטמא, אלא שצריכים אנו מיבת „לה״ לדרשה אחרת בפ״ב, שהגם שטימא עצמו לאחד מקרוביו ויש שם מת אחר אסור לו להתעסק עמו, וכן אסור לו לילך בתוך בית הקברות ולהטמאות משאר קברים דשם, שדוקא לה (מ״ל), ודע דבמס׳ סוטה ג׳. איתא לה׳ יטמא רשות דברי ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא אומר חובה, וכתבו התוס׳ וגפ״מ לעוסק במצוה ע״כ. ופירושו שקשה להו לרבותינו בעלי תוס׳ מה נפ״מ בפלוגתתם הלא אם הוא רשות ממילא הוא חייב שהלא גמילה חסדים הוא להתעסק בשת ובפרט קרוביו, לזה מילא שגפ״מ אם יש לו מצוה אחרת כגון ערב פסח ובטל מקרבן פסח לר׳ עקיבא לריך דוקא להתעסק בשתו ולא בשאר מצות (ב״ב): ט) לכאורה נראה שרש״י הולית כל זאת מפשוטו ומתשמעותו של מקרא, וכמו שמפרש והולך שפי׳ חיבת להטלו אותה אשה שהיא לאחותה אשה לא יטמא הבעל, והוסיף רש״י לומר „בעודה עמו״, שהלא על פי דין אין דבר בעולם שיכול להטלו את כהן זכר הנולד בקדושה, לזה אמר שכל זמן שלא גירשה הוא מצוה על ידה, והוא כעין מה שהיה היא מתללת שאומרים עליו אדור שזו ילד (ואינה מתללת

אור החיים

אומרים כי לאביו בא למעט בנו ובתו הנפלים אלא למעט אמו, ומיעוט זה קרוב יותר בנשמע[מח]) מלילך לחפש אחר הנפלים של בנו ובתו לומר שעליהם בא, וכייחי ממעט אמו מעצם שמתחללת, וכשהיינו באים לדון מבתו שמתחללת ומטמא לה היינו מעמידין מיעוט האם כשנתחללה דוקא, אבל לא נתחללה היתה באה מקל וחומר מבתו, וכשנבוא לדון בבתו אפילו נתחללה ממשמעות התיבה כמו שאמרנו למעלה שאפילו נתחללה תקרא בתו, היינו מוחרים ודנים בתו שנתחללה מאמו שנתחללה ומה אמו שנתחללה אינו מטמא להם[מט]) כמו שדרשנו מיתור לאביו בתו שנתחללה לא כל שכן, והגם שמשמעות בתו יגיד אפילו נתחללה, זה מן הסתם, אבל כשיבא הלימוד במיעוט או בקל וחומר נחזור להעמידה בשלא נתחללה. הטולה מכל הכתוב בעומק הכתוב הוא, שאם לא אמר הכתוב לאביו שממנו נבא לעשות שבא למעט אמו כמו שכתבתי לא היה לריך לומר לאמו והיתה באה מבנו ובתו

אור בהיר

מח) פי׳ מיעוטו זה לאביו ולא לאמו הוא כמעט במשמעות התיבה, משא״כ דרוש שבא לגלות על בנו ובתו. מט) הגם שמייב

בְּעַמָּהּ לְאַחֲלוֹתָהּ: ה לָא יִטְרוֹן
מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא דִּדְקָנְהוֹן

בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלְלוֹ: ה לֹא־ כתוב יִקְרְחָה קרי
יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא

רש״י

וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהיא בתוך עמיו שים לה קורבן שאינה מת מלוה[יז]), ובאחה שאר אמרתי, באחותו שהיא לאחלו להתחלל הוא מכאובתו: (ה) לא יקרחו קרחה. על מת[יח]), ולא אף ישראל הוחרו על כך[יט]), אלא לפי שנאמר בישראל (דב׳ י״ד א׳) בין עיניכם[כ]), יכול לא יהא חייב על כל הראש ת״ל בראשם, וילמדו ישראל מכהנים בנזרה שוה[כא]), נאמר כאן קרחה ונאמר (להלן) (פס׳) בישראל קרחה, מה כאן כל הראש אף להלן כל הראש במשמע כל מקום שיקרח בראש, ומה להלן על מת אף כאן על מת (ת״כ - מכות כ״ו): ופאת זקנם לא יגלחו. [כב]) לפי שנאמר בישראל (י״ט כ״ז) ולא תשחית[כג]), יכול לקטו במלקט ורכיעני*[כד]), לכך

שיני נשתשמת * ובדרשני יהא חייב.

שמטמא לה ויש שאינו מטמא לה, אבל לדעת הילך נמלך ביניהם לריך חיבת להטלו, גם אפשר שחז״ל בפ״כ בא לומר זה (נדה״ר): י) זה פי׳ חיבת בעמיו המיותר, מה שאמרתי שלא לטמא לאשתו פסולה, אם היא מתה בתוך עמיו ושנם אחרים להתעסק בה, ואם לאו הרי היא מת מלוה וחייב עליו לטמא לה, חאם לא היינו יודעים חיבת בעמיו שבפסוק ז׳ שים סברא לומר שגרוע אשתו פסולה משאר מת מלוה, וגם זה לבד לא די שים סברא להפך שפוף כל סוף אשתו היא, אבל שאר מת מלוה לא (מ״ל): יא) דגמרינן ג״ש קרחה קרחה מישראל דכתיב לא תשימו קרחה בין עיניכם למת, וכמו שאמר לקמן, ורצונו בזה לישב הכפל של קרחה שנלרך לג״ש שלריכה להיות מופנה כלומר מיותר (מ״ל): יב) פי׳ בשלמא אם היה הכהן חייב אפילו בלא מת שפיר שלריך קרא זה, אבל אם אינו חייב רק על המת כמו ישראל א״כ למה נאמר, הלא בהנים בכלל ישראל הם, ואדרבה הם מחהרים במצות יותר מישראל: יג) ולריך לכתוב שם בין עיניכם משום חפילין בדי שנדע שבין עיניכם שבחפילין לאו דוקא אלא למעלה במקום שער כמו קרחה שהוא דוקא במקום שער הגם דכתיב בין עיניכם, ואחר שהכרח לכתוב שם בין עיניכם בהכרח לכתוב בראשם, שלאו דוקא בין עיניכם חייב אלא על כל הראש: יד) פי׳ משום בהנים לבד היה די לומר לא יקרחו קרחה ומה יש לנו ג״ש ללמוד שדוקא על מת הם חייבים, ותיבת בראשם עדיין מיותר הוא שמהיכי תיתי לא יהיה חייב בכל הראש, הגם שנאמר בישראל בין עיניכם אין ללמוד היתר ולהקל גם בכהנים שריבה בהם התורה מצות יתירות, לזה אחר שלריך בראשם משום ישראל ללמד שגם ישראל חייבים על כל הראש, ואחר כל זה אין עוד קושיית הרא״ם ז״ל קושיא למה לא דרשינן איפכא מה ישראל רק בין עיניכם כמו כן בהנים רק בין עיניכם, שאם היה רצון הכתוב כן אין לריך הכתוב הזה כאן כל עיקר ויהיו בהנים בכללם בכלל ישראל שחייבין על מת דוקא ועל בין עיניכם דוקא (ג״א): טו) קשה לו קושיא דלעיל, הלא בהנים בכלל ישראל הם, ולמה להזהירם לבדם, וכי בכל מצוה הכתוב נותן להם לאו יתירה: טז) השתחה פירושו סמוך לבשר שלא נשאר מן השער בולט לחוץ כלום, שנינל הכל יהבשר נשאר חלק, גילות נקרא שחוחך את השער לשנים בדבר מה, ואינו עוקר, לזה בהכרח לומר ב׳ הכתובים, שאם יאמר רק לא תשחית היינו מחייבים אף אם בקרו מן הבורם ולא חחך השער לשנים, ואם יאמר רק לא יגלחו היינו מחיינין גם כשהשאיר שער מבחוץ כל שחחך השער לשנים, והחורה לא רצתה לחייב רק בב׳ דברים ביחד, וזה מער, שהוא סכין חד המוחך את השער סמוך לבשר ממש, א״כ יש בו גילות וגם השחתה, ח״ל רש״י בגמ׳ ומספרים אינם משחיתים שאין מוחכים שיער בלא עיקר כחער, גילות שים בו השחתה, דרך לגלח בו ומשחית והיינו מער, אבל רביעני משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחים ואין משחיתים עכ״ל: יז) מלקט הוא מחיבת בראל ארוך כמו ה׳ אלבעות ורחבה כמו חלי אלבע, ומניח אותו אצל השער ואלבעו

לקט בהיר

אביה על פי דין) וגם קיי״ל הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנייתה, אבל אין זה האמת, שפשוטו הוא כמו שמרגמו אונקלוס ז״ל שהבעל לא יטמא ולא יתעסק באשתו שמתה כי דבר זה להתעסק במת הוא בעל אותו מקדושת כהונתו שבעודו שמא אין עליו דין קדושת כהונה, וכן פירשו רש״ס, וכן הוא סברת מז״ל בפ״ב, ובגמ׳, (עיין מזיר מ״ג.) שהכרחם לא היה מפשט הכתוב אלא מכח הסתירה, שקודם אמר הכתוב לטמא לאשתו ואחיו עליו לטמא, והאסורה עליו אסור לו לטמא, וגם דעת רבינו בן הוא, שההכרח הוא מן הסתירה ולא מפשטו של מקרא, וזהו שאמר וכן פשוטו של מקרא, ר״ל אמר שהכרחנו לומר שהמדובר מאשתו הפסולה מכח הסתירה נוכל להעמיד ואת בפשוטו של מקרא (ג״א), או אפשר קלא באופן אחר שמן הסתירה לא נשמע רק שים

לב טהור ברא לי אלהים **ספר טהרה** ורוח נכון חדש בקרבי

והוא

ספר עשירי

הלכותיו שמונה. וזהו סידורן.

הלכות טומאת מת. הלכות פרה אדומה. הלכות טומאת צרעת. הלכות משכב ומושב. הלכות שאר אבות הטומאות. הלכות טומאת אוכלין. הלכות כלים. הלכות מקוואות:

הלכות טומאת מת

מצות עשה אחת. והוא דין טומאת מת

וביאור מצוה זאת בפרקים אלו:

כסף משנה — פרק ראשון — כסף משנה

פ"א א המת מטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה. ומטמאת מנע ואהל מפורשין בתורה שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. ונאמר כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: **ב** טומאת משא מפי השמועה. וקל וחומר הדברים אם נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא שנאמר והנושא את נבלתם המת לא כ"ש ומה נבלה שמנעה טומאת ערב משאה טומאת ערב אף המת שמנעו טומאת שבעה משאו טומאת שבעה. אין טומאת משא במת מדברי סופרים אלא דין תורה. וידאה לי ששתק ממנה הבתוב כדרך ששתק מאיסור הבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת; ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו כך שתק מטומאת משא במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו: **ג** טומאת מנע האמורה בכ"מ בין במת בין בשאר המטמאים הוא שנגע האדם בבשרו בטומאה עצמה. בין בידו בין ברגלו בין בשאר בשרו. ואפילו בלשונו ה"ז נטמא. וכן נראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו נטמא כיון שהם מחוברים לגוף הרי הם כגוף. אבל אם תחב אדם טומאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור ולא נגעה בלשונו. או שהכניסה לתוך מעי של אשה מלמטה ולא נגעה בבשרה לא נטמא הבולע משום מנע זה. שהרי לא נגעה בבשרו שנגיעת פנים אינה נגיעה: **ד** קדום שעל הטכה הרי הוא בעיד הבשר לענין מגע טומאות ובשות שעל הקטן אינה כעור הבשר. ביצד *מי שנגעה טומאה בקרום מכתו נטמא כאילו נגעה בעורו. נגעה בשער הדק שעל בשר הקטן לא נטמא. וכן אדם טמא שהיתה בו מכה ונגע הטהור בקרום מכת הטמא נטמא אם היה קטן טמא ונגע הטהור בכשות

א סמג עכין רל"ח: ב סמג שם:

פ"א א המת מטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה. ומטמאת מנע ואהל מפורשים בתורה כמ"ש רבינו ומומאת מג

שעא (א) בנקב שיש בו טפח. פירוש במקום אחד אבל אם מיט במקום אחר אלא ע"י אילוף יש עצה כגון מה שקורין גיגאלטו"ר שעשוי ע"י סירוג ויש שם נקבים קטנים הרבה אין זה מביא הטומאה והוא מעבה פרק י"ב דאהלות הסירוגות אינן נחשבות מקדח דברי בית שמאי וב"ה לומרים עד שיהא כמלא מקדח במקום אחד ומבואר שם בין להביא הטומאה כמבואר בפ' הע"ל וכ"פ רמב"ם להדיא פרק י"ד דטומאת מת דאוקמא בטיקן טפח במקום א' ואם אלו הרי היא כטומאה. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בפרק ח' דאהלות גבי סרינת המלון ושיין מה שכתבתי מזה לקמן סעיף ד' על דברי הדיעה: (ב) וכל דבר המקבל טומאה. זה קאי גם אריש' דטומאה כל הנקב דמועיל אפילו אין מכבולו שם מ"מ בעינן שלא יהא דבר המקבל טומאה אלא אויר לכתנו בעצן' או בתבן דבר שאינו כלי כמ"ש בית יוסף בשם לבוש הרי"ף: (ג) אא"ב יכול לעמוד בלא מביבה. בפרק לא יחפור סוף דף י"ט כתבו התוס' עשה לזה דכל שאויר מביבה סתימת ערלו ועוד עשה אחר שהמביבה לא תהיה על ידי דבר שהוא מקבל טומאה אע"פ שהדבר עצמו שהוא הוא אינו מקבל טומאה מכל מקום כיון שהדבר שהמבו מקבל טומאה הוה כאילו הוא עצמו מקבל בהלכות כלים מהו הן הדברים המקבלים טומאה או לאו: טומאה וכ"פ הר"ם והרמב"ם בפ"ו דאהלות במשנה דקובלי המת שהיו עובדין כו' ופשוט הוא לדברי הכל כל שמושיב באותו הנון עליה ותבנים כל כך הרבה עד שכותלי הנון מחזיקים לותם זה ודאי מהני ומוצן

לאחל עד המנהג ולא שייך הכא על המזיק להרמיק עצמו כיון דתלוס הוא דהאיל ונהוג נהוג ע"ל. ומו"ר ז"ל כתב דאם הוא נפל דלא איכא משום כבוד כופין אותו להוציאו מביתו בשביל שהגיעו דעל המזיק להרמיק עצמו ע"כ. * ולכי תמהכאי על דברי התשובה הנ"ל דהא אין שייך כלל כאן לכוף אותו להוציאו מטעם על המזיק להרמיק עצמו כדאיתא בח"מ סימן קי"ס בס"ע סעיף ל"ב בהיה לו אילן סמוך לבור חבירו אין בעל הבור יכול לומר הרי מרשי האילן מפסידים לבורי שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן ובשעה שנטעו אינו מזיקו כו' ק"ו כאן שאין עושה לטולם שום מעשה להזיקו אלא מן הסמיים הוא היאך יכוף אותו ונראה דעל זה נמי מחכון בתשובה בתר שבחב דאוסם הוא לומר דנעשה ממילא ומה שסייס אחר זה דהאיל ונהוג נהוג ונלא הכי נאלו הכי נאלו להניח כן דהיאך שייך לומר אונס כיון שהוא מוכא ולפי זה גם בנפל אין שייך לכופו להוציאו כיון שאין שם מזיק עליו אלא שאם שכבר הוצה לשלוח שם להוציא הנפל אל מקום אחר אין אני הנפל יכול לעכבו כיון שהוא ניזוק וזה לא חסר כלל כן נראה לע"ד: (יב) אסור לכהן בו'. דא"א לו שלא יסיגו הטומאה. דש"ל הכיח בשם הגהת מיי' וא"ז שפסקו כרבינו מבולם להחיר לפי' בספינה קטנה רק שלא יהא חוץ ד' אמותיו ויש להחמיר כיון שגם ר"י הכיח זה להחמיר:

שעב (א) יבול לעבור דרך שם. אבל לא על הקברות אפילו לדבר מצוה מבוס דהאידנא כולם סחומים ויש בהקבריס חלל הרבה על כן טומאה בוקעה ושולה עד לרקיע ואפילו נגד לד הריקן שבו מה שאין כן לי הוה סחום ואין בהוכו חלל עוקה אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ממש לא נגד לד הריקן שבו:

עצמן זכמ"ש חוס' שם בשם פפרי אבל לפסור אבל הבולל אף בפרץ פציפיו מוהב בנ"ל דלא כרש"י חש"ש שפסקא כל סכיבה הייבו לינע בכתלים עצמן הנוס' שם בהחלה פי' פ' אחר עיין שם (ע"כ): [יט] מת כו'. מתני' פ"ב דזבין והוא הדין לחה אם מכים את הבמה:

שעב [א] (ליקים) אבל הטבר כו' כהן שטובב כו'. עתוס' דברכות כ' א' ד"ה

באר היטב

לפנינו אסור לקרב בהן מבוס דחוסס ד"א לו מבוס גזרה שמא יגע בחת עצמו ולא כמו שבמעתי דמקילין לכהן הדוכס לעמוד עליו אפי' חוץ ד"א בל מת עכ"ל והש"ך כתב דגרלה דבעם המקילין הוא דיש חילוק בין שבמת מוכח בביח לא אסור לכהן לקרב למקום קבינתו שבוס חוסס ד"א אבל בחוכה בל המטה ממולילין אותו (וכ"ם בשמעתין בל המטה) ובעת לדוק הדין ממחידין אותו אינו חוסס דאין זה מיקרי קבינתו וכן מחלק הרוקח עכ"ל: (פו) ליכנס. אפי' חוץ לד"א בל מת כיון שא"א בלא יסיס הטומאה אבל אם היא בגדולה שאינה מתנגדת בשדורכים בה מוחר אין לדאגו אמות בל מת עכ"ל הש"ך:

שעב (ה) לעבור. אבל לא על הקברות אפי' לדבר מצוה מבוס דהאידנא כולם סחומים ויש בהקבריס חלל הרבה ע"כ הטומאה בוקעה ועולה עד לרקיע ואפי' נגד לד הריקן שבו משא"כ אי הוה סחום ואין בהוכו אינו חלל עוקה אינו מטמא אלא כנגד הטומאה ממש ולא נגד לד הריקן שבו עכ"ל הש"ך: (ב) ודוקא. כתב הש"ך נראה דדוקא נקט בתחל בתח אבל אם בנתים הסחומים לבית סמתם בתוכו אף על פי בסס נ"כ סעמים כדלעיל סי' שע"ח ס"ד פ"מ י"ל דאינו אלא בתוכו אף על פי בסס נ"כ סעמים כדלעיל סי' שע"ח ס"ד פ"מ י"ל דאינו אלא עומאה דרבנן כדאיתא בסוד בסימן זה וכפוסקים ועכ"ד דבכר הוכח אהל אם בו' חלל אין פוחם בפח בהור ע"ם ודוק. וכשהבית שבתח בתוכו בחוס לנאת הטומאה בנתים הסחומים עומאה אלא מדרבנן מפני שסוף הטומאה לנאת ואם כן בנתים בסחומים בכל עניו יבלים עצמו אחלה עכ"ל: (ג) להקיצו. כתב הש"ך ולפי מ"ש בסחוך דהיכא דאינו עם המת בתוכו אלא עצמו בלי בנים הסמוך לו ליכא אלא

מים לנרכות פ' ובוכה ר' ר"ל ר"ש הינו אמתבא אחר מבעות דבני הש"ך ובוול פינא בקבלת דמתבאל ע"ש ועי' בחמי' מבלבות ר"ס ע' מ"ש בזה. עוד האחיון בחמו' אתם סופר בס' מינות בדין עומאה המבלבת ע"י בינים הקטנים ובאים אחת הקרקע דהוא ג"כ דאוריתא ולא בסוכות בס' מאחר מדרבני ע"ש] ועי' בחמו' שער אפרים סי' ג"ב בחשבה שהיה רחוב מוקף בתים והלך בם בהן אלה לבית ח' ואחרו לבהכן שים בה מת ויצא אחר עד יום ח' ונכנס בתים בהן אלה לבית הבית ומוכרח לעמוד בם בל יום הבית ונגל מוצאי שבת עד יום ח' אחר תנות אם ראתי לעבור אחת אהלא לגר לאיה בית לא לא אלחיון לבחר אם יש בלן איסור דאוריתא לא לא שבל לאחיר לו ולא אמלא בם סיום הבטוחה מלא הבר המחבר ז"ל וכמו בהגר"א בם לידר לבחיר ע"ש ועי' בח' חות יאיר סי' קל"א שבאמל על ענין כזה ממם והעלה ג"כ לבחיר לרון הטוחה דבר בית אחר ובחב דכ"ם אם יעוקר הבכון הלו לגקבו אל אם אינו מעבר אם ע"ש ומסמע דה"ס אם בימות המחה והבחמה ובחמת עליו לא בבחים ובדיים עליו דטוחר ג"כ עיין בס"ח סוס"ל ח"ד בהגר"א וכסי' ח"ו. ועי' בס' הר אבל בעף א"ח שבחב בשם מ' עבא בלבן יוסף בהגן שהוא בחוקף מחיות ובנוים בחים בביבו ובסבן לה דבר מבל בחדר בבנד מוכה והמת הוא בחדר בבנד מוכה ואז אין הבהן יכול לנאת לחוץ לבה"ר לו לחדר אחרת. חקנתו עינוח הבים אחת מפסת בחדר שבהבן שם לו מחלון אוהו בחדר עד שער אחר ואז יכול הבהן לילך מבחדר אחת בחבים עד שיבא לבער בחדר ואז תבוא בבל אחר אחל ויכול לילך אחחיון עד שיגיע אחת אחרת שער אחר ואז יכול לנאת לבה"ר ע"ש: (ד) אבל אם בבר כו' בהן שהוא ישן בו'. עי' בס' מבנת חבמים ריש הלבות יבוחה"ת בנאמת אבנת שם לות ע"ו שבחב דמבחלבת לשון הרמ"א ומבבל מבה"ר בחבוחה ומחבה"ל מבולר דאף בבנבה אחלה בהיבר אבינה מי בבת הבית ומת אח"ב ואף שבת אחלה בום אינור בהליבחת לבית ובלאוחה יש לדון בזה כיון דחחלת בינחתו אחיחר לא יהא הבהיה בבעבה עיין בחוחה שם שבאחיר בזה: (ה) אחר להבחין. עי' בדגמ"ר שבולל לא בחבר"ר בבחבת דלא בחבה"ר ובחמ"ל ובחמ"ל ובחמ"ל

מרבנה בי"ד פי' סע"ב ד"ה אמר יחזקאל כו' לא ירד לעומק. הדרן להכי"ל אם יאדע יום שמת עליו מת ישראל בשכונתו באופן שנטמא באותו יום ושוב יש לסמוך ארש"י ור"ת ורא"ש ורא"ד ומלוקף לזה אירך דרא"ש דעכו"ם אין בו איסור מגע ויכול לסמוך במקום ס שכנה ולכאורה לפי מה שכ' ס"ך סי' שע"ב דטומאה על ידי המשכת אוהלי' רק מדרבנן ממלא אף על פי שמת בשכונה עדיין לא נטמא מדאורייא ואסור לו ליגע בגוי מ"מ הא כבר כ' מג"א סי' שי"א וסי' שס"ג דטעות הוא בש"ך וטומאה שכונה דאורייא היא והארכתי בזה בתשו' אמרת [עיין בסי' שאמ"ז] ויותא קא גרים לקלד באתרים יעיין מעלתו היטב בכל המקומות ואחתום בברכה:

פ"ב יום א' ו' תשרי תקל"ג לפ"ק. משה"ק קופר מפפ"רת:

תשובה שמ

ראיתי לבאר פר בעוהי"ר קצת ממה שחבר הית ברינו אהלות

(א) דיני המשכת טומאה ממקום למקום ע"י חור שפח (ב) דיני קבר סתום (ג) דיני לבור.

[ואתיק פה מ"ש על גליון מסכיות שלי פ"ב דאהלות מ"ז ביב שהוא קמור וכו' רז"ל ודלתותיו שבתוך הבית מנופות ועיין לקמן סעי"א מוי"ט ד"ה טומאה בשם מהרי"ם ה"כ במנופות ומשום קוף טומאה ללאת אבל בפתוחות פשיטא שטומאה מתפשטת בכל מקומות ועיין לקמן פ"ד משנה ב' תוי"ט דיה ר"י מטהר וכו' תוכה דמיירי במנופה ועיין כ"מ פי"ח ה"ד גבי הי' מגדל בתוך הבית כ"כ להדי' וכ"כ תוס' פזיר כ"ב ע"ב קוף ד"ה תרב וכו' ועייך לקמן בדע"ב דפ"ד ד"ה טומאה בבית ויותר מנופה דפ"ה ד"ה בש"ל וכו' ומיהו עיין להמן בדע"ב משנה ט' יו"ד פרק ט' ועיין עוד ספי"ב תוי"ט ע"ש וי"ל שאינו מכוסה בכפיסה ומ"מ אין פותח עמה אבל לע"ג בדע"ב פט"ו משנה ה'].

(א) טומאה המשכת המקום למקום ע"י חור שפח לא עלה על דעת

שום קדמון בעולם שיהיה רק דרבנן כי הלכה למשה מסיני הוא שיהיה חור שפח לענין טומאה כמו ג' על ג' בכל התורה דלא ניחא ביה לבור וכ"כ הריטב"א בקובה יא ע"א דהל"מ היא וכ"כ בכמו' רפ"ב וכ"כ בתשו' מהרי"ט סי' ל"ו ע"ש וכ"כ שבות יעקב ח"א סי' פ"ה מה לי אהל זה או אהל אחר וכ"כ בתשו' שער אפרים ס"סי ל"ג שתמה על עמיתו הש"כ שכ' סי' שע"ב נגד זה והמג"א סי' שמ"ג כ' וז"ל כ' הש"ך בי"ד סי' שע"ב בשהטומאה בבית המקוד וחור שפח ביניהן הוה טומאה דרבנן וכדמשמע בטור וב"י סי' זה עכ"ל הש"ך וכ' עליו מג"א וכתרוצה שלא עיין יפה דהטור מיירי כשהולך ע"ג אדון ע"פ הסדה רבשיש שם פ"ט לא הוה כקבר סתום אבל אהל שפח הוה דאורייא כמ"ש ב"י בהדי' סי' שס"ט בשם רמב"ם פי"ב וכן משמע בתה"א לרמב"ן דף ל"ד ע"ב וכ"מ ביבמות בתוס' קוף דף ק"ג ובנדה ספ"ז ובסוכה דף י"ח וכ"מ המשניות בהלות עכ"ל מג"א ועיין ברמב"ם דפי"ד מטומאת מת ופ"ג מהל' אבל ע"ש וכ"ל עוד דאי' בדורה מלשון הרמב"ד פ"ה מנזירות בהשגתו אמ"ש רמב"ם שם הל' ע"ו כתב הרמב"ד א"א עייתי בטעוה זו וכו' ופייס בקוף והכהנים בז"הז טמאי מת הם וכו' ע"ש וכ"כ סמ"ק והגהת סמ"ק סי' מ"ח ע"ש ולכאורה דבריהם ק' להולמם מאין נטמאו כהנים בז"הז בטומאת מת ומה לכהן בנית הקברות אם לא שמת לו א' מז' מתי מלוה שמטמא להם וא' מתאה כהנים לא יטמא שנטמא באהל שהמת בו עמו בחדר א' ואיך החליטו שכהנים שהיו טמאי מת דאורייא לפוטרם מהלקות כשטמטמא לעת אחר אע"כ ס"ל טומאה על ידי זיזים וגזוזטרא"ות וע"י המשכה דרך חלונות וחורים הוה דאורייא ובזה א' מאלף כהנים לא יטמא שיהיה טהור ומכ"ש אי ס"ל דעכו"ם מטמאים באוהל לא יטמא כהן שלא נטמא אלא דאין מלקות לדעתו וכ"כ בדגול מרבבה סי' שע"ב ד"ה אמר יחזקאל ע"ש מ"מ מוכח מדבריהם דהמשכת טומאה דאורייא הוא ע"י חור שפח ובדבי סמ"ק הכ"ל תמוהים בעצמותם ואולי יש שם ט"ס ול"ע ואין ענינו לכאן:]

עוד יש להביא ראי' מש"ס נזיר מ"ג ע"א דטרח לאלוא שהכהן חייב

על ביאה לאהל ועל טומאה בבית א' שנכנס ע"י שירה תיבה ומגדל ובא חברו ופרץ וכו' ע"ש ולא אמר שהיה תחילת מחללת ביבו לתת וסילק הוא התחילה ובאו שניהם כאחד אע"כ מיד ע"י פתיחת עמה נטמא מ"הת קודם שסילק רוב התחילה באופן שהיה הפרץ מדובה כי א"א שלא מקדם רגע א' פתיחת עמה קודם שנפרץ רוב התחילה אפי' הפילה בבית א' וא"כ כבר נטמא מן התורה טרם ביאתו לאהל המת כי ביאה לבית בודאי לא הוה עד שיבוא לאהל המת שהמת בתוכו ובזה א"ש מי דקאמר ובא חברו ולא אמר שהוא עלתו עמה עליו את שירה תיבה ומגדל אע"כ כנ"ל שהוא עלתו א"א שיפתח כלו באחת אבל חברו מבחוץ בשתי ידיו אפשר שיסתור הגג בבת א':

וראיתי בס' חמד משה שכ' סי' שי"א שלדעתו גם הש"ך לא נתכוון אלא לענין קוף טומאה ללאת דלדעתו הוא רק דרבנן

וכן מלאתי עתה בס' הנרפס מחדש הנקרא מכמת אדם אך לא כתבו איך אפשר להעמיס זה בלשון הש"ך:

ואני עני כתבתי על גליון ש"ך שלי זה שניים רבות שלע"ד ט"ס הוא בש"ך כאשר אבאר אי"ה הנה ז"ל הש"ך נראה דוקא נקט אהל המת אבל אם בבתים הסמוכים לבית שהמת בתוכו אעפ"י שהם ג"כ טמאים כדלעיל סי' שע"א ס"ב מ"מ י"ל דאינו אלא מדרבנן כדאי' בטור סי' זה ופוסקים עב"י דדבר תורה אהל שיש בו חלל פ"ט טהור ע"ש ורו"ק וכשהבית שהמת תוכו בתוכו שתוס מכל מתי ליכא בבתים הסמוכים אלא טומאה דרבנן משום דקוף הטומאה ללאת וא"כ בבתים הסמוכים בכל ענין יבש עלמו תחלה עכ"ל הש"ך ולשון זה לע"נ אחר שכבר כתב שהמשכת טומאה מבית לבית הוא דרבנן אפי' כשפתוח הבית שהמת בתוכו ומושך טומאה ממקום למקום תחת הזיזים וכנכנס לחלונות הכל טהור א"כ מכ"ש כשהפתח סתום וליכא אלא משום קוף טומאה ללאת א"כ אאי האי שכ' וכשהבית שהמת בתוכו סתום מתי וכו' אאי מ"מ אלא כ"שכ הוא אע"כ האי כ"מ ט"ס הוא ואאי ד ר ו ק שכ' ט"ס הוא ול"ל ד ר ו ק א והכי ל"ל ד ר ו ק א כשהבית שהמת תוכו בתוכו סתום אבל לד פי' אז היא מדרבנן אבל המשכת טומאה ע"י זיזי ותורין דאורייא היא:

שוב עיינתי ראין לזרך לחני' שהרי מיד בתחלת דבריו כ' בבתים הסמוכים לבית שהמת בתוכו אע"פ שהם ג"כ טמאים כדלעיל סי' שע"א ס"ד ולא מייתי מקצי' א' אלא מקצי' ד' והיינו קוף טומאה ללאת דמיירי התם וכ"כ חמד משה ודלה להביא דאי' דזה הוא טומאה דרבנן שהרי מבואר בטור ופוסקים וב"י בסי' זה גבי אבוות שיש בהם ס"ט דכל אהל שאינו קבר והוא סתום בלי תור רש בו חלל טפח חולץ מפני הטומאה בין לתעלה בין תן הלדדים ואם כן בית שהמת בתוכו וסתום והרי יש בו חלל כמה עפחים וסתום אין בבנינה הכהנים בלדדים שום טומאה דאורייא כמ"י סי' כמו שכ' הפוסקים הכ"ל על כל אהל טפח חוץ מקבר היה בית שהמת בו וסתום א"כ אין כאן אלא משום שקוף הטומאה ללאת דרבנן ולדקו דבריו בפשיטות:

ודע כל מקום שנאמר וניטנה במשנה וש"ס דלכה של טומאה ללאת ואין דרכה ליכנס היינו דוקא לענין קוף טומאה ללאת שכל שיש ב' פתחים שוים שניהם דע"ד שדאוי' להוליא תת שלם אה. שניהם טע"ט להוליא בזית תן המת אזי מטמאין דרך יציאתו ולא דרך כניסה שדרכה של טומאה ללאת ולא לכנס וגם כל זה בשני הפתחים דאוי' להוללאת המת אבל אם דרך יציאה אין בפתח שיעור יציאה כגון שאין בו טע"מ ובדרך כניסה יש בו שיעור אזי מטמא דרך כניסה כמ"ש רמב"ם בפי' משניות ב"ב דמייתי תוס' ב"ב ק' ע"ב ד"ה ורותן וכו' ע"ש ועיין פלוגתת רבנן ור"א בכנב תונה על אקקופה דמייתי ש"ם מולין קכ"ו ע"א מ"מ כל זה לענין קוף טומאה ללאת אבל להמשיך טומאה דרך חלונות וחורי אין חילוק בין כניסה ליציאה בין לפלות אז לידר כל זה מבואר בריב"ש תשובה סי' שנ"ג דף קכ"ד ע"א בדרשם שולין ואלוה לעיין שם כי הפני יהושע לא ע"ש:

הארכתי בזה יען כי הגאון פני יהושע ז"ל בחי' לברכות ט' ע"ב

ובוכה יו"ד ע"א ו"ח ע"א וכ"פ הישן נפשך אחר מ"ש ש"כ לפי הענין הפשוט דטומאה המשכת ע"י חורי' פ"ע דרבנן הוא ועייל פילא בקופא דמחטא להוליא כן אלשון רש"י סוכה יו"ד ע"א ור"ם הישן והוא דקדוק קלוש ומ"ש שהש"ך נסתייעא אלשון מהרי"ל ודמ"א כתרוצה לי שפ"י לא עיין בפרים בתהרי"ל רק שנרשם מהרי"ל כי בתהרי"ל לא נזכר מזה כלל אלא אגב אורחא ע"ש אך אלשון דמ"א שכ' והוא באהל עם המת משמע לי' דוקא עם המת אבל באהל אחר לא וקשה לידוק מסיפא איפכא אבל אם הוא בבית הסגר וכו' משמע דוקא בבית הפרס אבל באהל אפי' רק שנכנס' לו סטומאה ע"י פ"ט מתי הוה מדאורייא ומ"ש באהל עם המת היינו עם המת כי מ"ש אהל זה אהל זה כמ"ש בשבות יעקב הכ"ל. ודאיתו מקוכה י"ח ע"א מ"ש מביב הקמור היינו לפי הנחתו דמיירי בפתוח ויבואר לקמן אי"ה לדיתא:

אך כ"ל דשניק דבבי ושקיל זוטרי דה"ל להביא ראי' אלשון רש"י דשם בהקקא ד"ה הכי גמירי לה מסיני דאין לבור בטלטל עכ"ל משמע מן הלד יש לבור אפי' בטומאה וא"כ דקמתי דוכתי דטומאה ככנסה ע"י חור שפח אע"כ דרבנן בעלמא הוא לכל הפחות עד שיהיה ג"ט שילא מחורת לבור. ראה זה דבר חדש הוא דמ"הת ככנסה טומאה ע"י פתח ומלון בני ג"ט אבל טע"ט דרבנן הוא וזה לא נמלא בשום פוסק לחלק בכך אלא או הכל דאורייא או הכל דרבנן:

והנלע"ד דס"ל לרש"י דמעולם לא נסתפק אדם רבעומאה הלכתא נקיבי לי' דאין לבור מן הלד וכדתוכח מכמה משניות וכהכי איכא לאוקמי משנה דביב שהוא מן הסתם בלדי הבית בקיר החוצה לא בטלטל דריסת רגלי בני אדם אך בטלטל האהל הוה ס"ל כיון דאהל דס' חקת סתמא כתיב וילפי' ב"ש אהל אהל מתשכן לכל הלכותיו א"כ יהיה מתם כאהל דכל התורה כולה ואי בכל התורה לא

[טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. פי' וכלים שמתחת הרדוד טמאים. כיון דאין להל טפח מפסיק בינו לטומאה. מהר"ם]: **רבי יוסי אומר מציל.** ואע"פ שאין גגו על הארובה שהאהל מציל בנסוי. הרמב"ם פפ"ג מהט"מ. והראב"ד כתב שאין זה הטעם כלום. אלא שחושבין המרודד מן האהל כשפועי אהלים. ע"כ. ואחרי שהעתיק הרמב"ם דברי ר' יוסי הרי שפוסק דבריו להלכה. וגם בגמ"י מלאתי בפירוש המשנה הלכה כר"י. ולפי שבנושא שלנו לא רצה הר"ב פסק הלכה. נמנע גם הוא מלכתוב. וסבר שסמך הרמב"ם על הכלל דנפ' מי שהוציאוהו [דף מו] ר"י ור"ש. הלכה כר' יוסי: **ג המת בבית** כו' כולן **טמאים.** פירש הר"ב אף על פי שהפתחים נעולים דגזרו חכמים טומאה כו'. וכן לשון רש"י בפ"ק דביצה דף י. ולאו דוקא גזירת חכמים כמו

גַּבָּיו[כט], **טֻמְאָה בוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת**[ל]. **אֹהֶל שֶׁהוּא נָטוּי בָּעֲלִיָּה, מִקְצָתוֹ מְרֻדָּד עַל הָאֲרֻבָּה שֶׁבֵּין בַּיִת לָעֲלִיָּה**[לא], **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מַצִּיל**[לב]. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ מַצִּיל**[לג], **עַד שֶׁיְּהֵא נָטוּי כְּנִטְיַת הָאֹהֶל: ג הַמֵּת בַּבַּיִת וּבוֹ**

בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האוהל אהל הנכנס לתוכו טהור אם לא נגע בו: מקצתו. של אוהל: מרודד על ארובה שבין בית לעליה: רבי יוסי אומר מציל. על העליה: כנטיית האוהל. שהארובה נאויר האוהל אז מציל על כל העליה שחוץ לאוהל:

ציונים

אהל שהוא נטוי. שם: ג המת בבית. עירובין קח. ביצה י. לו. לז: תוס' חולין קכה: ד"ה יכול. וכתבותם הרשב"א סי' קל"ו ותתכ"ב. מיי' פ"ז מהט"מ ה"ב:

שינויי נוסחאות

ג ובו נכה"מ המצויינים ולו.

הגי' וחי' הרש"ש

ב דע"ב ד"ה **בוקעת ועולה. אבל הנכנס לתוכו טהור.** לפיטמו לקמן פי"א מ"ח דכלים המונעים כמת מטמאים באהל, ומטמא הנכנס באהל מחמת האהל שמאהיל עליו. תוי"ט ד"ה **טומאה בוקעת. כיון דאין אהל טפח כו'.** אינו מדייק דהא בשפוע לא בעינן טפח וסגי במלא כל שהוא ככרים מתני' דאהלות ולאי ל"ד דה"ה אמים. וי"ל דמהר"ם קיימו אהל טפח מפני דמשיטתו הוא מחמת שיש להלאה ממנה חלל טפח.

חי' ר"א מגדיידיץ

ב תוי"ט ד"ה ר' יוסי. ד' יוסי **ור"ש הלכה כר' יוסי.** נ"ב עי' פי"ח מ"ע לקמן מ"ם בשם מהרי"ק ובמ"א סי' רי"ח ס"ק ג'.

תפארת יעקב

ביאור אות ד **והרי כ"ש אהל כו'.** לכאורה י"ל כמו דאמרי' בסמוך הנוגע תחתיו טמא טו"ז ומחאוריו טמא טו"ע תשיש דאסגינן להו כב' כלים ה"נ האהל והרידוד נחשבים כב' כלים.

[וכאן שייך לעמ' הבא]

ביאור אות לד **ונתבטל עי"ז מלהחשב כו'.** לא הועיל מה דלהרמב"ם דמפלש דאם הפתחים נעולים מיקרי קבר סתום כ"ז שלא נפתח לדידיה בעינן בתח שלם שיהיה הפתח ד"ט כמ"ש בפ"ב. וע"ש בפי' המשנה להרמב"ם ובפ"ז מטו"מ שכ"כ להדיא.

פירוש המשניות להרמב"ם

[אהל] **שהוא נטוי בעלייה** וכו'. רבי יוסי אומר שאחר שזאת המחיצה כבר נסתמה בכסוי האהל השטוח עליו והיה חלל האהל מקיף בארובה העליה טהורה. **רבי שמעון אומר** שהעליה טמאה בסכות הארובה ואין הבדל בין האהל שטוח עליו או נסתם בבגד אינו חוצץ כמו שקרם ואמנם תהיה העליה טהורה כאשר היתה תחת גג האהל (כזה): ג כאשר היו הפתחים כולם נעולים הנה יהיה הבית כולו כקבר וזה יטמא כל מה שיגע בו וזה לשונם בית סחום מטמא כל סביביו וכאשר

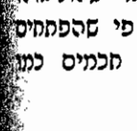

מלאכת שלמה

ר' יוסי אומר מציל. והלכה כמותו. **ג המת בבית ולו פתחים** וכו'. מוכח בתוספתא דלענין מאהיל על גביהן קתני כולם טמאין ובפ"ק דביצה דף י' פי' רש"י ז"ל ולו פתחים כולן פתוחין אז כולם סגורין ע"כ ולפי זה נראה דבגא דבפתא ל' מהן קאי אכולן

יכין — תפארת ישראל — בועז

וכגון שהטומאה מונחת בגומא תחת הרידוד. כבר ע"ג הרדוד. ל ולף שלא נגע הטומאה בהרדוד. עכ"פ מדמוקן שם מטע"ט הרי נקעה הטומאה אל הרדוד והו"ל כאילו נגעה הטומאה בהרדוד. ונטמא האהל טלו. אבל הנכנס לאהל אפי' בעוד הטומאה תחת אז ממעל להרדוד. לא נטמא דכל שאין אהל טע"ט ע"ג הטומאה. טומאה לגופה היא. ובוקעת רק למעלה ולמטה ואינה מתפשטת לצדדים. ואע"ג דעכ"פ בנגע באהל אף לאחר שהוציא הטומאה מתחת הרדוד נטמא. אפ"ה אין האהל מטמא להנכנס בו אז להמאהיל עליו ואפי' במשא אמ"ע (ד). לא והטומאה בגיה. ומיירי שהעליה מקורה גם ממעל להארובה. דאל"כ היאך אפשר שהנכנס הטומאה מהבית להעליה דרך הארובה. הרי כשהטומאה בהבית גם בגיה עצמו נגד הארובה טהור [בלקמן פ"י מ"ח] אבל כשהעליה מקורה אז הקרוי שממעל להארובה עיבר האוירים שלמטה מהקרוי להטמא למטה גם נגד הארובה [כפ"י מ"ד]. לב אלא שהנכנס הטומאה מהבית להעליה. לג נ"ל דבהא פליגי נמה דאמרינן לקמן [פ"ח מ"ח ומ"ג] דאין יריעה מגלת רק כשעשויה אהלים דהיינו גג ודפנות. ר' יוסי ס"ל דאף דלגבי מוך האהל שבעליה לא מחשב הרדוד כשפוע אהלים. ולא נטמא מה שבתוך האהל זה כשלא נגע באהל עצמו. והיינו משום דאין האויר שתחת הרדוד מעורב עם אויר האהל. נמצא שאין הרדוד מחשב כחלק מגוף האהל שיש לו גג ודפנות. עכ"פ כיון שרדוד הזה פרוס על הארובה שבמעשיהם שיש דפנות הבית מחתיה. להכי מחשב הרדוד שפיר כאהל עם גג ודפנות ומגיל. ור"ש ס"ל דדוקא אם היריעה עצמה עשויה גג ודפנות מגלת אף שעשוי מדבר המק"ט חוצץ [ועי' פתח האהל פי' ג] אבל הכא שהדפנות אינן ממין הרדוד. הו"ל הרדוד כשאר יריעה מטולטלת שמק"ט. וכל המק"ט אינו חוצץ בפני הטומאה ולפ"ז נ"ל דדוקא הכא דהרדוד הוא ג"כ קצוות האהל ס"ל לר"י שמגיל. אבל אם פרס יריעה פשוטה על הארובה. אז גם לר' יוסי כיון דהיריעה מק"ט. וגם אינה קצוות אהל. לפיכך גם לדידיה כל שאין היריעה עצמה עשויה גג ודפנות אינה חוצצת [ובלקמן פ"ח מ"ד]. ומיהו מה שבתוך האהל שבעליה. לכ"ע אין שבטמא העליה אז לא בכל גוגא אם האויר שתחת הרדוד והאויר שתוך האהל פתוחין זל"ז בשיעור טע"ט. נטמא תוך האהל. ואם אין פתוחין זל"ז טע"ט. לא נטמא תוך האהל. אפילו בעוד המת למטה בהבית. רק דהנוגע בהאהל אין בפנים ואין בחוץ ואפי' לאחר שיצא המת מהבית טמא. משום דנטמא הרדוד מדהאהיל על הטומאה בעוד שהמת בבית. והרי הרדוד גוף לא' הוא עם יריעות האהל.

(ד) ותמוהין דברי הר"ב הכא. שכתב שהאהל נטמא. ואפ"ה הנכנס לתוכו טהור. ש"מ דהאהל ההוא אינו אוחז ומטמא דבר אחר כשהאהיל מאהיל עליו. והרי הר"ב בכבודו ובעצמו כ' לקמן (פי"ח מ"מ) שהכלי שנטמא בתת הרי הוא כתת עצמו ואחר ומטמא דבר אחר באהל. והרי כ"ש אהל דגרע מכלי דהרי אהל אינו מחתשב כדחזינן בשפוד (פ"ח מ"ג). **ואין** לדחוק ולומר דלהר"ב דוקא כשדבר אחר מאהיל על הכלי שנטמא ועל העליה אמרינן חרב כאלו אבל לא כשהכלי בעצמו מאהיל אז באהל מהטהרה. ליתא דמאן פליג לן בין האהלין ומ"ש. ובכ"ב מ"ל דהר"ב כ' כן התם רק בכ"מ. ולא בשאר כלים. דהרי הר"ב בריש מכילתין קאמר דבכל הכלים אמרינן חרב כאלו. מיהו גם בל"ז דברי הר"ב שם חמוהין. וכמ"ש שם בפ"ד וע"ש.

לג ולף דבהא פליגי נמה דאמרינן לקמן [פ"ח מ"ח ומ"ג] דאין יריעה מגלת רק בשעשויה אהלים דהיינו גג ודפנות. ר' יוסי ס"ל דאף דלגבי מוך האהל שבעליה לא מחשב הרדוד כשפוע אהלים. ולא נטמא מה שבתוך האהל זה כשלא נגע באהל עצמו. והיינו משום דאין האויר שתחת הרדוד מעורב עם אויר האהל. נמצא שאין הרדוד מחשב כחלק מגוף האהל שיש לו גג ודפנות. עכ"פ כיון שרדוד הזה פרוס על הארובה שבמעשיהם שיש דפנות הבית מחתיה. להכי מחשב הרדוד שפיר כאהל עם גג ודפנות ומגיל. ור"ש ס"ל דדוקא אם היריעה עצמה עשויה גג ודפנות מגלת אף שעשוי מדבר המק"ט חוצץ [ועי' פתח האהל פי' ג] אבל הכא שהדפנות אינן ממין הרדוד. הו"ל הרדוד כשאר יריעה מטולטלת שמק"ט. וכל המק"ט אינו חוצץ בפני הטומאה ולפ"ז נ"ל דדוקא הכא דהרדוד הוא ג"כ קצוות האהל ס"ל לר"י שמגיל. אבל אם פרס יריעה פשוטה על הארובה. אז גם לר' יוסי כיון דהיריעה מק"ט. וגם אינה קצוות אהל. לפיכך גם לדידיה כל שאין היריעה עצמה עשויה גג ודפנות אינה חוצצת [ובלקמן פ"ח מ"ד]. ומיהו מה שבתוך האהל שבעליה. לכ"ע אין שבטמא העליה אז לא בכל גוגא אם האויר שתחת הרדוד והאויר שתוך האהל פתוחין זל"ז בשיעור טע"ט. נטמא תוך האהל. ואם אין פתוחין זל"ז טע"ט. לא נטמא תוך האהל. אפילו בעוד המת למטה בהבית. רק דהנוגע בהאהל אין בפנים ואין בחוץ ואפי' לאחר שיצא המת מהבית טמא. משום דנטמא הרדוד מדהאהיל על הטומאה בעוד שהמת בבית. והרי הרדוד גוף לא' הוא עם יריעות האהל.

משנה אחרונה

טומאה בוקעת ועולה. פירש הר"ב ונטמא האהל אבל הנכנס לתוכה טהור אם לא נגע ע"כ. לכאורה קשה לשטת הר"ב פפ"א דטמא מת מטמא באהל הרי הנכנס מאהיל: **בוקעת ועולה.** וכתב מהר"ם וכלים שתחת הרידוד טמאין ע"כ. אין הלשון מדוקדק דה"ל למימר שבנגד הטומאה לבד שמה שבנגד הרידוד אלא כנגד הטומאה טהורין כדלעיל פ"ו מ"ו בדברי מהר"ם עצמו. ומי ר"ל כנגד הטומאה פשוט הוא ומאי תירץ מתחיה עד לרקיע נמי עמ'. ונראה דהכא בטומאה שתחת הרידוד אין חילוק בין נוגע מתוכו לנוגע מאחוריו כיון שאין כאן אהל וכמגע טומאה תשיב. ודוקא נוגע ברידוד אבל נוגע בשפוע האהל פטיטא שאינו תוכו מאחוריו דלא עדיף טומאה תחת הרידוד מתחת האהל עצמו. ואם הטומאה באהל וכלים תחת הרידוד כיון שהאהל כולו טמא כלים שתחת הרידוד הוי כנוגעין באהל כיון שאין ביניהן טפח הוי כמגע כמ"ש הר"ב בפ"ב וטמאין הכלים. והכלים שמאהילין למעלה ע"ג הרידוד אינן נפלוגתא ולהרמב"ם דס"ל אין טמא תת מטמא באהל טהורין הכלים ולהר"ש וסיעתו טמאין. עיין שפי"ח. ומיהו לקמן פי"ב מ"ז דתמי התם מגיה תחת דפנו משמע דכשהטומאה באהל הוי כמו תחת הרידוד: **ג וכו' פתחים הרבה.** וכולן פתוחין לה"ר שם דרך יציאת

ג כולן טמאים. כל הכלים המונחים תחת המשקוף של פתח נחלל הפתחים מבחוץ כולן טמאים, אף על פי שהפתחים נעולים, דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך ילילת טומאה שקופו של מת לנתת דרך שם: חשב

פְּתָחִים הַרְבֵּה, כֻּלָּן טְמֵאִין לד. נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן לה, הוּא טָמֵא וְכֻלָּן טְהוֹרִין לו. חָשַׁב לז לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן, אוֹ בְּחַלּוֹן שֶׁהוּא

שלכתוב בסמוך בס"ד: **נפתח אחד מהן.** אע"פ שלא חישב עליו. תוספתא כתבה הר"ש: [חשב להוציאו. נראה לי דהך מתשבה נמי בדבור הוא. ההיא דספכ"ה דכלים. דמאי שנא. ובין כך ובין כך תמיהני על הרא"ש והטור סימן שע"א

שינויי נוסחאות

חשב בעירובין חישב. **שהוא** בכה"מ המלוייס שיש בו.

חידושי מהרי"ח

פ"ז ג [תוי"ט ד"ה] **חשב כו'** **כך תמיהני על הרא"ש כו'** עכ"ל. ובאמת קושיא חזקה היא וביותר קשה לי שאפי' גם זה הדין של המת בבית גופיה ג"כ לא הביאו רק שזה הדין מובח ממה שהביאו בסי' שע"א הטור והרא"ש והב"י חצר שהיא מוקפת וזיזין וכו' ע"ש סעי' ר' אבל נרא' לי לומר דבולם נמשכו אחר רב אלפסי שהוא הביא זה הדין של חצר המוקפת אכסדרא וזיזין ואפי' הרא"ש לא הביא מזה המשנה כמו שבאמת תמה עליו הרא"ש ע"ש בהלכות טומאה ודרכו של הרב אלפס ז"ל מאד לקצר ולא להביא הן הדין שאינו נוהג שכיח הן דין שאינו נוהג נמצא בשלמא המשנה אחר שמביא אפי' דין דלא שכיחי וגם בימי המשנה היה נוהג טומאה וטהרה אבל כהיום אינו נוהג ולא נ"מ רק לכהן נמצא זה הדין גופיה המה בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים היינו תחת המשקוף כמו שכתב הרע"ב נמצא צ"ל שלא יבא הכהן תחת המשקוף וזה לא שכיח שלענין מאי יבא הכהן מכוון תחת המשקוף הלא לבית אסור לבא ובכל החצר מותר לבוא שלא תחת המשקוף בשאין אהל ולומר שאם אירע שבא נטמא מאי נ"מ שנטמא הלא כלנו טמאי מה"ת בשלמא לפי זמן המשנה הן לענין שנטמא הן

אליהו רבה

ג או בחלון שהוא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ולוקח בחלון נמי מגיל מי מקום עליו. אבל בנפתח ולא מקום פתח הוא דמגיל. הא תלון מי נפתח מגיל נמי טומאה על עצמו ואצולי לא מגיל על הפתחים משום דאין דרך להוציאו בחלון דהתנא בתוספתא המת בנית ולו פתחים הרבה כולן נעולין כולן עומדין נפתח אחד מהן אע"פ שלא חשב עליו טהר אם כולן היו בו הלונות הרבה וכולן מבוטות כולן עהורות נפתחו כולן עמומות ולא הגילו על הפתחים.

הג' וחי' הרש"ש

ג עמש"כ לעיל פ"ג מ"ו ובעירובין (סח ע"א).

פירוש המשניות להרמב"ם

נפתח אחד מן הפתחים או חשב להוציא את המת מפתח ירוע ואף על פי שלא נפתח עדיין או שהיה בכלל הפתחים פתח בנוי יכול להוציא בו את המת לאברים ואף על פי שהוא אסור הנה הציל על כל הפתחים כולן וכאשר היה בהן פתח נעול הנה אשר ישב תחת המשקוף היוצא על זה הפתח לא יטמא וזהו ענין היות הפתח כבר הציל מן הטומאה כמו שכבר ביארנו בפרק הג' וסבות זה היות הבית היוצא מדין קבר ונשאר בית ואינו מטמא כל סביביו והבן זה מאד:

מלאכת שלמה

נעולין וכנגד דמשיב אחד מהן קאי אפילו אפתוחין או אפשר דלא כוון רש"י ז"ל בפירושו רק אכולן טמאים דקתני ברישא דנין

יכין — תפארת ישראל — בועז

לד ר"ל כל דבר אפילו אדם וכלים שבא תחת משקוף הפתח נעוד המת בהבית טמא כאילו היה יחד באהל עם המת. ואע"ג שהדלתות סגין נעולין ומפסיקין בין אויר הבית הטמא להאויר שתחת המשקוף ע"פ מדש בכלל כל הפתחים אלו חד פתח שודאי קופו להוציא משם המת והפתח ההוא ודאי טמא מהלמ"ם אף שהיא נעולה הרי כל הלמ"ם כדאוריתא דמי (כרמב"ם פ"ח מאיסורי הטומאה ה"כ). והרי נדאוריתא אמרי' מדרבנן אין בריה. וכולן טמאין. לפיכך אף שאמ"כ הוציאו המת בא' מהפתחים אפ"ה לא אמרינן דהוברר דבר למפרע שזה היה מוכן להוציא בו ונטהר שאר הפתח (ה). וג"ל דאי נימא כרמב"ם הכא בבית שפתחיו נעולים דינו כקבר סתום נטמא (ו). לה אפי' מאליו. לז והייגו הבא אבל מה שהיה חוץ הפתחים קודם שנפתח פתח זה. כבר נטמא הדבר ההוא קודם שפתח פתח זה מטעם אין בריה. לז ר"ל שאמר כך (עמ"ש נס"ד לעיל ספכ"ה דכלים).

*) ראה תפארת יעקב בעמ' הקודם.

(ה) כך נ"ל כוונת הר"ב הכא וכוונת רש"י (ביצה ד"י ע"א ולל"ח א') ומתורץ בזה קו' רמו"ט הכא להר"ב שכתב הכא דטומאת הפתחים מדרבנן. ועל זה נתקשה רמו"ט. דא"כ נדרבנן יש בריה. ולזה רמו"ט להסתעייה לקושיתו מרש"י (ביצה ד' ל"ח א') שכ' דסוף טומאה לנאת הוא הלמ"ם. ובמח"כ רבינו אדמקשה מרש"י להר"ב. טפי הו"ל לאקשויי דברי רש"י גופיה אהדדי. דהרי רש"י גופיה כתב (ביצה ד"י ע"א) דטומאת הפתחים מד"ס הוא. וכפי הנראה מבאר זה שאב הר"ב כאן דברינו. אע"ב כדברינו לאותו פתח שודאי יוציאו בו המת הוא הוא הלמ"ם. וכשלא ידעינן איזהו אמרינן אין בריה וטומאתן כל הפתחים מד"ס. דהא דאמרינן דבדאו' אין בריה. מדרבנן הוא [ואפשר מדהוה כפיקא דאו'. ואפשר דגרע מינה דו"ק. ועמ"ש בזה בס"ד בפירושינו שלהי פ"ד דביצה. ושלהי חגיגה]. מיהו כל זה רק לישב דברי מאור עיינינו רש"י זצוק"ל דלא מיקשי דידיה אדידיה. אבל לרבינו הר"ב בל"ז מתורץ קו' רמו"ט דלעולם טומאת כל הפתחים כולן דרבנן. ואפי' אותו פתח שודאי יוציאוהו בו. ואפ"ה בדרבנן כי הא אמרינן אין בריה. מדעיקר טומאת מת דאו' וכן כתב תוס' (עירובין ד' ל"ז ע"ב ד"ה מאן). (ו) ולרמב"ם בפירושו כאן

משנה אחרונה

המת. אבל פתח הפתוח לחדר שלפנים ממנו ואין שם דרך לרה"ר עהור שאין זו דרך ילילה: **כולן טמאין.** אי הך טומאה מדרבנן היא לרבי טעם אמאי גזרו בה. ואין לומר משום שעומד ליפתח כפתוח דמי דא"כ בנפתח אי תשב אמאי מטהרין. ומה"ט נמי אין לומר דגזרינן שמא לפעמים יפתח הפתח ויטמאו הכלים שתחת המשקוף וכשיבטל אח"כ והבעלים לא ידעו בפתיחתו וישתמשו בכלים הטמאים. דקשיא נמי מאי מהני בהא נפתח אי תשב אכתי איכא למיחש שמא יפתח אחד מן הפתחים האחרים בלא דעת הבעלים. ורמ"א כתב בהג"ה בי"ד סימן שע"ד כיון שקוף טומאה לנאת דואין אותה כאילו כבר יצאה ע"כ. וא"ש דבנפתח אי תשב שוב אין קופה לנאת אלא בזה. ויותר נראה משום לחת דקבר סתום בעצו בה דקי"ל קבר סתום מטמא כל סביביו ופי' רש"י בפ"ק דב"ב דף י"ב שלא יבאו עושי טהרות ויאהילו ע"כ והי"ג תשבו שמא בשעת יצילת המת יפגעו בעושי טהרות תחת המשקוף ויטמאו והלכך גזרו שלא יגיעו עושי טהרות לבא שם ובנפתח אי תשב ליכא למיגזר וכ"מ מדברי התוספות פ"ק דב"ב וגם הרמב"ם רפ"ז מהט"מ סתם דין זה לקבר סתום: **חשב להוציאו באחד מהן.** הא דלא ערב ותני נפתח ותשב בהדי. דבחלונות לא מהני נפתח כדתניא בתוספתא משום שאין דרך להוציא בחלונות כמ"ש הר"י קורקס ודוקא תשב מהני בחלונות כדתני בתוי' גבי תשב חלונות ובנפתח לא הזכיר חלונות. ואלו נפתח מאליו ע"י רוח וכה"ג אבל פתחו בכוונה היינו תשב ועדיפא דאיכא נמי מעשה ופשיטא דבחלונות נמי מהני. אלא בנפתח מאליו אירי אבל בנפתח מודו ב"ש דמטהר אף משימות המת כיון דאיכא מעשה וכ"כ רש"י ותוספות פ"ק דביצה דף י'. משמע דמפרשי נפתח שפתחו בחלון. וא"א לומר כן דא"כ בכה"ג פשיטא דמהני נמי בחלון ובתוספתא תני בהדיא נפתחו בחלונות לא מהני. ולשון נפתח משמע נמי מאליו. והר"מ פ"ז מט"מ כתב דלהני לא מהני בחלונות נפתח משום שבתמן הם פתוחין מארבעה ע"מ ולא יתכן דבני תשב קתני בהדיא בחלון שיש בו ארבעה ודומיא דהכי קתני דנפתח לא אלא ודאי הטעם שאין דרך להוציא בחלונות ונפתח מאליו לא מהני ותשב מהני. ועוד כתב הר"ב דפליגי בכלים הבאין מבחוץ ולהבא אבל בכלים דלמפרע מודו בית הילל דטמאין. אבל בגמרא פ"ק דביצה שם לשיטתו דרבא מוכח דלמפרע נמי פליגי והרמב"ם בתבורו גם כן לא חילק בזה משמע דס"ל כשיטת דרבא דבתראה הוא. ונראה לי דאתי שפיר טפי לרבא הא דלא פליגי בנפתח לבאי דפי' דנפתח מאליו אירי מודו בית הילל דלמפרע טמא דלא שייך הכא למימר הוברר דבבאי הוי דעתי' למיפק. דהא איהו לא גלי דעתי' לא בתחלה ולא בסוף. אבל התוספות לפי שטתם כתבו בהפך דפליגי בתשב לרבותא דב"ה דאפילו תשב מהני לטהר למפרע וכ"ש נפתח ע"כ אבל מהתוספתא נראה כדפי'. וא"ת אי נפתח מאליו אמאי מטהרין אפילו כלים דלהבא הא ליכא גילוי דעתא דבהאי מפיק ליה. וי"ל דבנפתח לא בעינן גילוי דעתא דסברא הוא דבזה יוציאוהו שאין אדם עשוי להשהות מתו עד שיפתח חזה שפתוח ועומד ודאי מיד מפיק ליה בהאי: **ובזה** יש לישב מה שתמה תוי"ט דהפוסקים השמיטו בנה דתשב. ולאמאי דפי' ניחא דמתני' מיירי לענין כלים שתחת המשקוף כדאסברה לה הגמ' והמפרשים ומהני נמי תשב דא"ל מימלך ממתשבתו ומפיק ליה בתחר ובטמאו הכלים שברשותו אין בכך כלום. אבל הרא"ש והטור שכתבו לענין טומאת כהנים אפשר דלא מהני תשב דלמא מימלך ועברי הכהנים בלאו דלא יטמא אבל נפתח לא מימלך דאדם בהול על מתו להוציאו מהר ובהאי ודאי מפיק ליה: **ודע** דמתשבה זו דאמרי' תשב להוציאו לא מהני אלא נמי שמוטל עליו לקוברו והכי אשכחן גבי הכשר פירות דלא מהני אלא מתשבה הנעלים כמ"ש הרמב"ם רפי"ב מהט"מ וכן גבי טומאה מגיע בתוספתא תשב עליהן אדם שאינו שלו טהור והביאה הר"ש פכ"ב דכלים מ"ט. וכן מוכח בתוספתא כאן דתניא תשב על פתח הלפותי ובאו קרוביו או אחיו ואמרו להוציאו בדרומי הגיל הדרומי את הלפותי ע"כ ונראה דאחיו או קרוביו של מת קאמר דמתשבה בדידהו הגיל כדפי'. ובזה יש לישב מה שתמהו התו' שם פ"ק דביצה למאי דנעי לאוקמי התם דבכלים דלמפרע נמי פליגי ומטהרי ב"ה א"כ היכי משכחת לה המת בנית כל הפתחים טמאין. והא כשמוציאין את המת טהרו למפרע כל הפתחים ונדחקו שם בזה. ולמאי דפי' י"ל כשהוציאוהו אחרים שאינם קרוביו הא לא אמרי' דהוברר דקרוביו נמי הוה דעתייהו להוציאו נפתח זה ועיקר מתשבה בקרוביו תניא: **או בחלון שיש בו**

שינויי נוסחאות

חשב בעירובין חישב. **שהוא** בכה"מ המלוייס שיש בו.

חידושי מהרי"ח

פ"ז ג [תוי"ט ד"ה] **חשב כו'** **כך תמיהני על הרא"ש כו'** עכ"ל. ובאמת קושיא חזקה היא וביותר קשה לי שאפי' גם זה הדין של המת בבית גופיה ג"כ לא הביאו רק שזה הדין מובח ממה שהביאו בסי' שע"א הטור והרא"ש והב"י חצר שהיא מוקפת וזיזין וכו' ע"ש סעי' ר' אבל נרא' לי לומר דבולם נמשכו אחר רב אלפסי שהוא הביא זה הדין של חצר המוקפת אכסדרא וזיזין ואפי' הרא"ש לא הביא מזה המשנה כמו שבאמת תמה עליו הרא"ש ע"ש בהלכות טומאה ודרכו של הרב אלפס ז"ל מאד לקצר ולא להביא הן הדין שאינו נוהג שכיח הן דין שאינו נוהג נמצא בשלמא המשנה אחר שמביא אפי' דין דלא שכיחי וגם בימי המשנה היה נוהג טומאה וטהרה אבל כהיום אינו נוהג ולא נ"מ רק לכהן נמצא זה הדין גופיה המה בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים היינו תחת המשקוף כמו שכתב הרע"ב נמצא צ"ל שלא יבא הכהן תחת המשקוף וזה לא שכיח שלענין מאי יבא הכהן מכוון תחת המשקוף הלא לבית אסור לבא ובכל החצר מותר לבוא שלא תחת המשקוף בשאין אהל ולומר שאם אירע שבא נטמא מאי נ"מ שנטמא הלא כלנו טמאי מה"ת בשלמא לפי זמן המשנה הן לענין שנטמא הן

אליהו רבה

ג או בחלון שהוא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ולוקח בחלון נמי מגיל מי מקום עליו. אבל בנפתח ולא מקום פתח הוא דמגיל. הא תלון מי נפתח מגיל נמי טומאה על עצמו ואצולי לא מגיל על הפתחים משום דאין דרך להוציאו בחלון דהתנא בתוספתא המת בנית ולו פתחים הרבה כולן נעולין כולן עומדין נפתח אחד מהן אע"פ שלא חשב עליו טהר אם כולן היו בו הלונות הרבה וכולן מבוטות כולן עהורות נפתחו כולן עמומות ולא הגילו על הפתחים.

הג' וחי' הרש"ש

ג עמש"כ לעיל פ"ג מ"ו ובעירובין (סח ע"א).

שינויי נוסחאות

טפחים סס ל"ג. **הציל** בעירוכין מציל ובגילה מצלת. **כל** בגילה לז: ל"ג. **הפתחים** בכה"מ המלוויים **הפתחים** כולן. **יחשוב** בעירוכין והוא שחישב ובגילה י. **והוא** שחשב להוציאו וסס לז: **והוא** שחשב עליו. **משמת** בכה"מ המלוויים משימות המת.

תוספות חדשים

ג [בתוי"ט ר"ה] **ובית הלל. הכי מסקי' בגמרא כו'.** הכי אמר רבה וכן מ"ר אושעיה. אבל רבא פליג ומפרש דלעולם דאפי' למפרע נמי מהני מחשבתו לב"ה וכ"ש כשפחתא מ' מהן. והקשו סס המוס' לרבא הימי מחשבתא לה לב"ה רישא דתמני' המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאין הא לבסוף כשמוציאין נאותו פתח הוכרר הדבר יכו' ותיבלו כגון שעשה פתח תדש והוציאו המת הלא שייך בגילה מ"ל שקברו בתקומו:

חידושי מהרי"ח

לענין כלים שהיו מונחים שזה שכיח מאד אבל בהיום אינו נ"מ גדולה לכן הביא הרב אלפס זה הדין של חצר מוקפת גדרים שכל זמן שכל הפתחים נעולים אסור לו לכהן לכנס בכל החצר שזהו שכיח ג"כ מאד נמצא נשאר לי רק הקושיא שמה שכ' ואם נפתח חצר השני אז מותר לכהן לכנס מצד החצר המוקפת בגדרים וקשה הו"ל לכתוב שאפי' לא נפתח רק שחשב להוציא מפתח השני ג"כ מותר לו לכנוס מצד הב' זהו ג"כ לא שכיח שמצא ליה לכהן לידע שבעל הבית חושב להוציא את המת מפתח שבצד השני בבדי שיכול לבא בחצר בשלמא אם נפתח בפועל ה רואה הכהן וצ"ל שהוא מודיע שחשב וג"כ לא שכיח משא"כ לענין טומאה וטהרה היה לפי הכמי המשנה לזמנם נ"מ גדולה בזה וק"ל:

אליהו רבה

ה"ג **בית שמאי אומרים והוא שחשב כו' היה** סתום כו' **בש"א כשיפתח ד"ט ובה"א כו'** ומודים **בפותח** כו'. ורבי יהודה פליג דתמיה בתוספתא רי"ח הפותח בתחלה בס"ח כשיפתח ד' טפחים ובה"ח כשיתחיל. הפותח סתום בס"ח כשיתחיל בס"ח כשיתסוג.

ארבעה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים[לח], **הִצִּיל עַל כָּל הַפְּתָחִים**[לט]. **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחְשׁוֹב עַד שֶׁלֹּא יָמוּת הַמֵּת**[מ]. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף מִשֶּׁמֵּת**[מא]. **הָיָה** לְפָתָחִים בְּמִיתַת הַמֵּת, שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה מֵהֶן בְּמַחֲשָׁבָה, אֶלָּא עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה כְּגוֹן נִפְתָּח: וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אַף מִשֶּׁמֵּת דְּמַחֲשָׁבָה מִפְקַעַת תּוֹרַת טוּמְאָה מִן הַפְּתָחִים מִכָּאן וְלְהַבָּא. אֶלָּא כֵּלִים שֶׁהָיוּ נִפְתָּחִים קוֹדֶם מַחֲשָׁבָה, מוֹדוּ בֵּית הִלֵּל שֶׁהֵם טְמֵאִים: הָיָה. אֶחָד מִן הַפְּתָחִים

מלאכת שלמה

פתוחין בין נעולים כולן טמאים ומ"מ בין רש"י בין הר"ש והרא"ש ז"ל לנעשה אחד נתכוונו במתני' שכולן טמאי' מפני שאין אנו יודעין באיזה פתח יוציאנו ודלא כהרמב"ם ז"ל שפירש בפי' המשנה וגם שם בתבורו פ"ז דטעמא הוי משום דכיון שכל הפתחים נעולים הוי

כל הבית כקבר סתום שמטמא כל סביביו. ומצאתי שהגי' הרב בעלאל אשכנזי ז"ל בש"א והוא שחשב עד שלא ימות המת. וכתב הרי"ל ז"ל ס"א ובה"א משימות המת. ומאי דקשה אמתני' מהיא משנה דלא יטול אא"כ נענע וכו' דתנן התם בפ"ק דבילה נכתב שם בתבורו

יכין — תפארת ישראל — בועז

לח דכך הוא השיעור להוציאה המת. אולם אם היה בית ממת הוה סגי בחלון טע"ט [בלעיל פ"ג מ"ז]. **והא** דלעיל במת בבית וכ"כ בנפתח אחד מהן לא נקט שיעור זה של ד' טפחים. ה"ט משום דקתם פתח גדול טפי מזה. וצ"ל עוד דהא דבב' בני דלעיל בכולן נעולים או בנפתח מ' מהן לא נקט חלונות וחלון. ה"ט משום דבשהמת בבית באמת לא תימא שיהיו נטמאו כל החלונות הסתומות שבבית מדאין דרך להוציא המת דרך החלון וגם בנפתח אחד מהחלונות בלי כוונה להוציא המת משם. אף שהחלון בעצמו שנפתח ודאי טמא. שהרי הטומאה התפשטה לשם. עכ"פ עי"ז לא נטהרו הפתחים שהדרך להוציאו בהן. והכי אמרינן להדיא בתוספתא דמכילתין [פ"ח]. לט שנשארו נעולים. **והא** דלא קתני הכא הוא טמא וכולן טהורין וכלעיל. צ"ל דהכא שהמציל עדיין נעול לא שייך למתני גביה הוא טמא. דהרי אפשר שיחזור לטהרתו. כשיתסוג שוב להוציאו בפתח אחר כשלא העריס [בתוספתא פ"ח ועי' פ"ג סי' נ"ז]. מ דקס"ל דאחר שמת בבל הוחזקו הפתחים כולן לטומאה לפיכך רק מעשה מהני לטהר הפתחי' להבא. מא מהני מחשבה לבד לטהר הפתחי' להבא. מיהו לטהר הפתחים למפרע כ"ע

(ולרב"מ פ"ז מטו"מ. גם בתיבורו ס"ל כן. ועמ"ש בס"ד בבוצו פ"ג סי' י"ב) הא דאמרינן בכולן נעולים. כל הפתחים טמאין. ה"ט מדהו"ל בקבר סתום. אבל כשנפתח מ' מהן. או מיסב להוציאו בא' מהן כבר יצא מתורת קבר. והו"ל בבית ולהכי אין טמא רק אותו פתח שסופו להוציאו בו. **ואני** עני וכואב לא זכיתי להבין ד"ק. דאי משום קבר סתום א"כ בכל הפתחים נעולים מה איריא פתחים כולן טמאין. הרי אפי' נוגע בכל כתלי הבית מאחוריו טמא. ואי דריסא מיירי גם בלא נגע בהפתח רק בשמקוף הפתח האהיל עליו. דאע"ג דהדלת נעול. אפ"ה טמא כשהאהיל המקוף עליו. כראשי קורות שתחובות בקבר הסתום דמטמאין בהאהילו על העליות ברש פרקן. ונקט הכא בשהאהיל המקוף ברישא משום קיפא בשנפתח פתח מ' או בשחיסב להוציאו בא' מהן. אז רק אותו פתח מטמא באהל ולא הפתחים האחרים. ואילו הוה נקט במגע הרי בסיפא כשנסתלק דין קבר סתום מהבית גם בנגע באותו פתח טהור. עכ"פ ק"ל היאך ע"י שחיסב להוציאו בא' מהפתחים יסולק דין קבר סתום משם. אף דודאי מודה הרמב"ם בכל שאר קבר סתום דלא מהני בשחיסב להוציא הטומאה משם. דהרי גם הכא קאמרינן בסיפא. דמודים בפותח מתחלה שצריך שיפתח ד'

טפחים. והיינו מדמונח מת בבית. ושיעור הוצאת המת ד"ט (כפ"ג מ"ו) ומינה בבית ממת צריך שיפתח טע"ט. ורק במונח בבית שם בו דלתות רק שהם נעולים. בהא לבד קאמר הרמב"ם דמהני מחשבה שיפתחנו. עכ"פ קצרה השגתי להבין. אם כשכולן נעולים יהיה דין הבית כקבר סתום. איך כשחיסב לפתוח מ' מהן יתבטל ממנו דין קבר סתום. והקבר סתום בסוף כבתחלה. וי"ל. ועכ"פ ק' דאי משום קבר סתום מטמא. למה לא נקט בב' בני דרישא חלונות וחלון כדנקט בסיפא. ועי' בפיס סי' ל"ת.

משנה אחרונה

ארבעה. וה"ה בפתח אינו טמא אא"כ יש בו ארבעה ומשום דקתם פתח אין פתות מארבעה לא צריך לפרש. וחלונות אין להן טומאה אא"כ חשב משום שאין דרך להוציא בחלונות. ובפתותין מארבעה אפילו חשב לא מהני לטהר האחרים. ואם אין שם אחד שיש בו ארבעה פי' רש"י בעירובין דף לא"ד שכולם טמאין. ונראה משום שע"כ עתיד להרחיב

אחד מהן ואין ידוע איזהו כולן טמאין. ומדברי הרמב"ם משמע דמטעם קבר סתום כולם טמאין וכדפי' בפ"ג. ושיעור זה של ארבעה הוא לחת אלם. וכזית מן המת פתחו בטפח כדלעיל פ"ג: **ב"ש אומרים כשיפתח ד"ט.** הכא לא מהני מחשבה כדתנן פכ"ז דכלים מ"ז כ"מ שיש תקרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן. וכ"ש הכא

משנת רב

ב"ז ג תוי"ט ר"ה **ובה"א.** הרמב"ם רגיל לקרות דברי סופרים. נ"ב בש"ך חו"מ סי' ל"ג ס"ק א' מבואר שלא נחיח לחלק בלשון הרמב"ם בין בשקורא מד"ס או מדבריהם.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(41)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

סכי כיון דלא בעינן לאוקמי דעיילי לבי תרי ואיכא למימר דחלפי
י"ל בלא דיוקא הוי סבי למימר דלכך מקט התנא במלא טובר ביד
האבא לאשמועינן הא במלא לאחר זמן נמ ביד האבא אפילו לא
קרלוהו כלל לא אלא ואע"ג דאפילו בדיעבד לא תנאא מדאיצטריך
לאשמועינן דלא אלא אבל אי תנא לאחר ליכא למידק כולי
האי וק"ל. ואל תשיג עלי מדקדוקי התוספות והס"מ בגמרא כי
כבר כתיבנא דהרמב"ם איתו כותב פסקיו אלא מן הפסנא דאם יקבא
עליו דקדוקים מן התלמוד הוא מייסבם ועבא חילוקים כלאמו.

נאם הקטן והצעיר בביסראל:

סימן כא בעוא רב לאוהב תורה בוצינא דנהורא אהובי עמיתי
מהר"ר ישראל. על דבריך בעינן סגנ אביך אחד
אחד פעמים בתרוכה ופעמים בקלרה ואחל בכא שבתבתי דאין
נראה להחמיר בנמ זה שדילג בו מתחים דמשום הכי אלא מזה
ומזה וכל הדברים האלו בה והבאתי מהסיא במזרח וכתב במערב
ומלא קראו אח סגנ דפ' שני. הע לך דלא היה רגוני לומר כלל
דבהנהו שבבה ניטין קי"ל הכי כי איך יחכן לי להכריע ביני פלוגתא
דרבוותא כמאן קי"ל לא מייתינן לסו אלא לראייה זו דלא נימא
דלא אשכחן פסול בדיעבד דלא אמרינן אלא וכל הדרכים האלו בם
הכא אשכחן הכא למאן דאיתא ליה אם כן תומרא דבנ"ד י"ל דכ"ע
מודו בה דלא אלא משום דאיכא כמה דקדוקים להקל כמו שכתב
לי מה"ר משה יצ"ו ואם דחיתי אותו הייתו להחמיר ואתה נמ אבל
להחמיר כולי האי דנימא אלא לא בירא לן דחיותו כל כך. ואשר
כתבת לי דים לה בנים ומהוך כך רצית לומר דאין להליכה נמ
אני שלא להוציא לעז אין נראה כלל דלא אשכחן דחייבינן לעז
בנים אלא היכא דאמרינן אלא בהסיא דפ' אני דינמות ופ' בתרא
דגיטין זמנין אמרי רבנן לא אלא כו' אבל לי מלרכינא נמ אני
ליכא לעז דאמרי רבנן לרווחא דמילתא אחמידו אבל להוציא מתחת
בעלה ודאי איכא למיחש לעז דאי לאו דה"ל לרבנן תשבא נמורה
לא היו אמרי רבנן אלא דנראה דשלשה ניטין ודאי אפי' נשאו
יום לה בנים ואפשר לתקן ע"י נמ אחר מזקיקנא לנמ אחר דכא
קתני רב דפסולים הן ורב אמי הו"ל לאשמועינן דא"ל נמ אחר אם
יש לה בנים וכ"ש אלא אלא. ואו סגנ עלמך דמאי חזיה דמיחוש
לעז בנים הילודים בבר ולא לגריכנה נמ אני אדרבה ניחוש לעז בנים
שילדו אחר כך בשביל נמ דאשון שמלא בו פסול. אפילו בדיעבד
איכא דליכא בנים ומסברא זו לא דמיא אמי כלל להיות דפ' בתרא
דקדושין דאין מלקין אשה אים על איחוד שלא לוציא לעז על בניה
משום דהשם לא מתקיינן ולא מבשרינן מידי במלקיות כי הכא
דמבשרינן לגמרי מבאן ולבבא וק"ל. אמנם בכא שבתבת איכא
דלא אפשר נמ אני אי אמריק הלא נראה דלא אלא סואיל והחומרא
בנדון דידן לא בירא לן לגמרי דהא אפי' בפסול נמור כתב
הרמב"ם בבה"נ דלא אפשר לתקן דלא אלא בעל כרחו ואם יש
לה בנים אפילו מדעתו שהוא שותק אל יוציא ואע"ג דכתב בפרק
שביעי דהיכא דלא אומר בפני נכתב ובפני נחתם ואבד שנמ אני זו
ספק מגורשת ובכל מקום שכתב שאק מגורשת ס"ל דאלא הסות פסול
דלא בפני נכתב ובפני נחתם נרע משום דאיכא למימר לזיוף כדמתלק
בתשרי פ' בתרא אדברי רב אחי ורב אשפס והתוס' דפ"ק
ס"ל אמי מילוק זה לפי האי אמי דפירש דכילד יעבא שאם נשאת
לא אלא ואפילו לפירוש ר"ת דפסק כרבי מאיר דכל המשנה הוולד
ממזר נראה דר' מאיר נופיה לאו בכל הפסולים סבר אני דאם
לא כן אקשי לשמוייא קמא דפרק אני דסבר דאיכא דלא קראוהו
פסול בדיעבד ואפ"ה אלא אלא אם כן מחייתין דאזרק
דמוקמינן לה כרבי מאיר דקאמר עלה פרק אשה רבה דאיכנעית
ליה לקרוייו ניטא א"כ מ"כ אחיי בדלא קראוהו מאי איריא
בדמלא שובר ביד האשה אפילו שנמ אמי סוא אמלא בו
פסול ורבי מאיר כל המשנה כו' ובתוספות פרק בתרא דגיטין

נאם תשובת רש"י. נאם הקטן והצעיר בביסראל:

סימן כב ושוד הסיב מורי הגאון למהר"ם ס"ל הא דמסרין
שבהנים חוץ לביה שבנסת בשאר בהנים עולים
לדוכן עד אחר שירדו הבהנים מדוכן ולא יהנו כמו שכתב
רבינו שמשון במרדכי שלו בשם הרב ר' יעקב מפשיי"ל שיחזרו
לאחר שקרא החזן בהנים וגם במרדכי דידן מייתי הסוא לשון
דהר"ר יעקב מפשיר"א אבל לא שייס שיחזרו לאחר שקרא החזן
בהנים וגם באשירי מייתי גם בפרק בתרא דמגילה הסיא דירושלמי
דרבי אליעזר נפק לברא ופי' האשירי שטעם דנפק לברא כדי
שלא יהיה בבית הכנסת בשעה שהחזן קורא בהנים שאז היה
עובר בשעה בשלא יעלה בשקורא בהנים משמע שלאחר בשקרא
בהנים אין לו קפידא אם הוא בבית הכנסת והטעם דאין נכנסין
עד אחר ברכת בהנים משום דאמרינן בפרק אלו נאמרין אמר
ריב"ל כל הבן שאינו שולה לדוכן עובר בג' עשה רב אומר אף
חוטשין שמא בן נחוש ובן חלילה ולא פליגי כאן שעולה לפרקים
כו' ונראה דאע"ג דמפרש תלמודא דרב איירי בבן שאינו עולה
אפילו לפרקים מ"מ כיון דחייש תלמודא לפנם בסוסה משום הכי
נוהגים הבהנים שלבוא בעלמן שלא ליכנס כל שעה שבהנים
מברכים כדי שלא יחשבו עליהן שהן פגומים ע"כ הסיב מורי
למהר"ם מינ"ץ:

סימן כג ואשר כתבת שמגילה שיש בה פרשיות פתוחות אי כשרה
לדעת מהר"ם בשם רבינו תם דכתב דיש למגילה
כל דין ספר תורה וספר תורה פסול אם עשה הסמוכה פתוחה
ולית לחלק דשמא מהר"ם ורבינו תם לא רצו לומר רק לכתחילה
יעשה כל פרשיותיהן סתומות משום דנקרא אגרת תמיהני עליך
מנין לך לבדוק טעמי שלבות מלבד ולפרש דברי שנאמרים חוץ
ממשמעות דאיתא כו' ביילי שיש לה כל דין ספר תורה חוץ מדבר
אחד וכיילי נמי הך דפרשיותיהן סתומות בסדייהו משמע בפשיטות
דבסך מילתא נמי איכ לה דין ספר תורה אפילו בדיעבד ואתה
תפרש דלאו דוקא כוא ולא קאמר אלא לכתחילה משום דנקראת
אגרת וסך סברא לא מחלית היא כלל דסתומה נמי פרשה
נקראת בכוליה תלמודא ולטעמא דידך היה לעשות שמגילה
לכתחילה בלי שום פרשה והפשק כדי שתהא כמו אגרת כדאיתא
בשנ"ס במיימון דיש מוסיפים שלא להפשיק בקריאותה בין פסוק
לפסוק משום דנקראת אגרת אמנם יש מקילין דשמכי אמאי דכתב
בשנ"ס במיימון דאין כל דין ספר תורה למגילה מהסיא
דאותיות מטושטשות ומקושרות אמנם המהדרים ומדקדקים במצות
יש לשם לקיים דברי רבינו תם ומהר"ם ושלום. נאם שקטן
והצעיר בביסראל:

רסימן כד שלומך יסגא לחדא אהובי מה"ר אהרן יצ"ו אשר
דרשתני על אשר מחמירין בבהנים שלא לעלות
בשעתי הצירות והעיר ושער בית שקברוהו עד שעבר כמה חודש
לאותן שעריס ופתחים משום דסוף טומאה לעלות כדתנן בפ' קמא
דאהלות שמת בבית כו' ובפ' קמא ובפרק בתרא דכילים
ובפרק שדר מייתי לה אשה דיש בריריה לב"ה ולב"ש אין בריריה
וכתבת דמקרוב בא מוצא שזה דע כי לא מקרוב בא כי זה שוא
קרוב לארבעים שנה שהיה יום הנועד בארפור"ט והיו שם ה' זקנים
מה"ר איכל מה"ר ליפמ"ן מה"ר נת"ן מה"ר יחזקי"ה מה"ר אברה"ם
כ"ן ז"ל ושם נתחדשו אלו שדברים כך שונד לי באגר"א ונם
נמלא שם אליעזר בנימוקי שנתחדשו לפני שאירי מה"ר אלוש שכתב
שמה"ר מאיר ס"ל אשר לבהנים בווי"ת שיעלו דרך שער שעיר
שסוף שתת לאלתה שם עד לאחר שעבר המת חולה אבל כתב ג"כ
שמה"ר אלוש ז"ל לא חשש לאשור זה וכן נראה נמי דלא נהגו
ליזהר בנטוליו בזה ונראה הטעם כיון דרש"י פירש בפ' סדר
דמה שעמא בפתח שסוף הטומאה לעלות שם אף ע"פ שאינו נתחת
האהל של מת הלכה למשה מסיני הוא ואין טעם בדבר וכל
לומר כיון דמילתא בלא טעמא הוא שנו דלא לוסיף עלה וימא
דרך היא הלכה דוקא באותו פתח שמוליאין אותו תחילה מתוך
האהל אל חוץ האויר הואיל ובאותו יציאה נעשר האהל יאמרו
האהל הלכה שאותו פתח יטמא ולא מכאן ואילך ואין לחטוא על
מילוק זה. וכעין זה היא בתוספתא על אותו מעשה פתח גדול
ופתח קטן חשב לטוליאו בפתח קטן טעור אם סגדול ויש לי
פרישות על המשניות דסדר טהרות. ופירוש בבא זו כגון שיש שער
גדול ובה פתח קטן ושאר אין פותחין רק לבוסים ולגמלים
אבל בני אדם שלבשים והיולאים אין פותחים לשם אלא פתח
קטן

קטן ואם אינו לגוליא אותו בפחות קטן עטור שעבר את קטן דלמע"ג דסמיך עובר דרך תקרת השער הגדול לעפ"כ עטור סייגו כעין שחלקתי ומה"ר שלום ז"ל חלק בעניין אחר אין לי פנאי להאריך. ואם דמלן לימא לן דהך עוממא דסופו לגאת הוי עוממא שמזיר מגלה עליה וכסמ"ק מסיק דהיא תוספתא מחרלא היא דעל עוממא שאין סמיר מגלה עליה אין ככהן מוזכר עליה ודלא כמו שכתבו התוספות פ"ק דכתובות בשם ר"ת דשבתא היא אמנם עיין באשירי בסלכות עוממא משמע דכהן מוזכר כה"ג ע"ש דאפשר יש לחלק מ"מ כואיל ורבנן קשיי חשבו לאיסור זה חלילה לשפליג דבריהם והמחמירין כמותם לענות מנהג המקיל נמי לאו שפיר דמי. אמנם לשחמיר בנית של לדוק הדין נראה דיפה כתבת דאין להחמיר בו כלל דאדרבה אותו פחח בת לעמאים אח האהל ואמרינן אין דיין ק"ו מסלכה ואע"ג דרש"י פרק קמא דביצה פי' דגזירה דרבנן היא וכן כפי' המשניות פרק שלישי דאהלות נמי פי' דגזירה דרבנן על ספחים פרק בתרא פי' לסדיא דהלכה למשה מסיני הוא וכן מוכח שם בגמ' לסדיא ומ"מ אפי' אי גזירה דרבנן נראה דמכל שכן יש לחלק דלא גזרו חכמים אלא בפחח הראשון שבו עולים שמת לאויר שעולם ועיין באשירי בסלכות עוממא

ותמצא קפורש קצת דין זה :

סימן כה אשר כתבת משאילה שלוש בנית הקברות. בספר

חסידים נמצא דאין שואלין בשלוש בנית הקברות בשיש שם מת

נמיר עד לאחר הקבורה ובתוס' דשלפס פרק ואלו מגלחין קרוב

לאופו כתב דאין שואלין בשלוש בנית הקברות בשיש שם מת ובשאין

שם מת שואלין בריחוק ארבע אמות מן הקברות. ולא ידעתי מה

לזיך לומר בכאן דהדון דידן בכפר קטן מה עניין כפר קטן לכאן :

סימן כו שיטורי גרוגרות התוספות פ' חלון כתבו בפשיטות

דמוכח פ' המלניע דגרוגרת יותר גדול מכזית ולפי

הקושיא שמקשין שם התוספות לא שייתה גרוגרת אלא כמו שליש

בילה ובילה היא שני זתים כדמוכח תפ' בתרא דיומא ומפרק

אמרו לו כל זה תמצא בפ' חלון לפי מסקנת התוס' כתם גרוגרת

גדול מכזית ובסיא דכתב המיימוני דכותבת מעט פחות מכבילה

ובגמ' פ' אמרו לו איתא דכותבת היא שמ זיתים דבייגו בבילה

איתא התם להדיא לדברי רב זביד כמו המיימוני ולחד שיוויא

כי הדדי ניהו כותבת נמה ובילה. ואם הקטן הלעיר שבישראל :

סימן כח נראם שאינו שאל בשבת עורי דודי זקיקך רוב

פעמים לא שייכ לומר שמו מפאריס ביום ראשון

ואיני זוכר רק פעם אחת שייכ. ואם הקטן והלעיר שבישראל :

סימן כט שלומך יסגא לחדא אהובי עמיתי האלוף מה"ר אליס יצ"ו.

אשר שאלתני על אחד שבא על א"א ובית אחות אשתו ומתה

אשתו גם אח"כ בעל האשה מת אי אסורה מטעם שנאסרה לבועלה

סיבא דבלא"ה אסורה לו יפה דקדקת. אמנם דלגבי נכרי דעלה

קאי אשיריי סיב לחלק שפיר דנכרי ודאי חייב בלאו כבי אסור

ולא שייכא לו כלל דסא אינו בחורת קדושין לגמרי וסבי מחלק

בכמה דוכחין בין עריות דיש לכן קדושין בדוכחא אחריתא ובין

נכרי דליה ליה קדושין בדוכחא אחריני כלל. אמנם דקדקתי

במסכת סוטה בהיתא דמייתי אשיריי עמקיין ע"י נכרי דאשאר

עריות נמי קאמר בבי מקיין ע"י כל עריות שבתורה ופריך נמי

פשיטא ומשני כמו נבי נכרי דמסו דחימא לא נאסרה לבעלה

מסוס דלא שייכי בו ונטמא לבועל כיון דבלאו בבי אסורה לו

אלמא לפי דעת האשיריי דדייק מסתם דברי לנכרי שבועל הוא

סדין דאיכא למידק מסתם נמי דשריא לאחד מן עריות שבועל.

אך תימא הוא שסתום' פרק קמא דכתובות בדבור ולדרוש דכתבו

בשם ריב"ם דאסורה לנכרי שבועל ובי לא ידעי טעמ' דמסכת

סוטה כל עיקר. ונם הגליון לשם דמחיר מטעם דנכרי

שמגייר בקטן שגולד דמי מה נחסר לו בראייתם האשיריי ע"כ

מונח היה להם בדבר אין לי פנאי להאריך. אמנם נראה לחלק בין

אחות אשה לנכרי שמתגייר לגבי אחות אשה שייך שפיר שנאסרה

לבועל בשאר תמות אשתו אבל גבי נכרי לא שייך לומר בשאר

יתגייר דבשמתגייר נופא אחרינא הוא ולהכי מהני שבדא שנכרי

דבקטן שגולד דמי. והא דקאמר שתם בסוטה דעריות לא נאסרה

לבועל מטום דבלאו הכי אסורה לו לא קאי אאחות אשה (לבועל)

אלא אשאר עריות שאין לבם איחר ואין זה דוחק כמבואר לתבין

אבל מה שהקשה דמיתה משיבה ממילא בלא מעשה לא משמע הכי

כלל פרק שני דקדושין הרי אם מקודשת לי אחר שתגייר לאחר

שמות אחותך דהשיב אחות אשה ממוסר מעשה וגם רלה שמקשה

דלאו (בידו) [כ"י מחוסר] חשוב. ואם הקטן והלעיר שבישראל :

סימן ל שלומך יסגא לחדא אהובי עמיתי מוסר"ר יודא אשר

דרשתי אם נעלם הסרה באוזא אי נהגינן לסעריף אי

לאו. דע דנראה לנסוג איסור בדברי התוס' ורמב"ם ומהר"ם

בסגה"ם במיימוני ואשיריי ובחב אשיריי אע"ג דיש עופות שאין

לכן מרה דאולדותם כך היא אין לנמוד מהם לעופות אחרים

אמנם יש לנמוך שבבוד אם יש בם טעם מרה בדבחב רחבי"ם

נראה דאפילו לדידן יש לסמוך על בבה. ואם הקטן

והלעיר שבישראל :

סימן לא ירחיב ה' לך מבל דוחקך ויעריפך לחם חוקך אהובי

עמיתי הר"ר פנחס אשר דרשתני אי נסגינן לבפך שבועה

דאורייתא דע לך כי שאלתי מפי מהר"ר אנשיל מרפו"רק שקבל

ממהר"ר שלום דלא נסגינן לבפך שבועה דאורייתא ונראה דקבלה זו

ישרה וסמבה היא שהרי התוס' פ' שבועת דיינים ופ' זה בורר

משמע מדבריהם דס"ל דלית הילבתא כמר בר רב אשי ומייתי

נמי ס"ג דס"ל הכי וכל דבריהם דברי קבלה הם וכן ר"ח פסק

דלא כמר בר רב אשי בתס' שבועות במיפך שבועה וחורי מתנה בהו סי'

כלו הפך לכן אלמא דוזקני הוא בהא וכן בהגה"ה במיימון פרק

ראשון דבועז ונטען מייתי כמה נאונים דפסקו דלא כמר בר רב

אשי במיפך שבועה ומסיק דכן נהגו מהר"ם דלא מפגינן בדאורייתא :

סימן לב ואכתי יש להסתפק בשבועה דרבנן חוץ משבועת

היסת דנעי אנקוטי חפלא ומהפגינן לה לכ"ע אי

מני הסובבת לומר לא כמינא מיבך באנקוטי חפלא כדי שלא יהפכו

עליו שבועה חמורה. אמנם נראה דודאי מני למימר הכי ומ"ט לא

יהא רשאי למחול על דינו הא איתא פרק זה בורר היה חייב

שבועה לחבירו ואומר לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול

לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו אלמא רשאי להקל

משבועתו. ונראה דאפילו לאחר שהפכו עליו אני למימר שאינו

אתה שבועה קלה אי אני אשבע אותה שבועה קלה דמ"ט לא הא

אכתי שבירה ביד שנתבע ולא יפסיד כלום מבראשונה ולא דמי

להא דמייתי אשיריי בסוף בכורות דאם יתחייב שבועה ראשה

שמגלגלין עליו וחזר ואמר שריני מעלם דחייב לשלם על מה

שראיים לגלגל אי ישבע וינלגלו עליו דשתה היה התובע נפסד

בשאר שתביעות אם ישלם לו תביעה ראשונה ולא ישבע וראין

שדבריה שבשביל כך רוצה לשלם כדי שלא יהא צריך לישבע על

שאר שתביעות אבל בר"ד דשתבע לא מפסיד לגרע במידי

דעדיין שבירה ביד דודאי אני לחזור בספיכו לכ"ע

דאדעתא דשבועה ממורה אפיך ולא אדעתא דשבועה קלה א"כ מה

טעם היה שלא יהא רשאי. ואשר כתבת מרבותיו של רמב"ם

דשבני דנשבע ומוטל אני למימר הבבע אתה וחיפטר אשיריי פרק

שבועת גבי הא דקאמר אי פיקח הוא מייתי לידי שבועה דאורייתא

לא כתב וסבר הכי ומוכח שתם דאפי' אי טוען הריני בשאר

חובע שמשביעין היסת אפי' הכי אין יכול להפך על חבירו דאם לא

כן אכתי הוא נפקותא לענין זה בין שבועה דאורייתא דתתם לא אני

לאפוכי שבועה במידי אבל דרבנן מספגינן בכפ"ג והתוס' פרק

שבועת הדיינין נמי אחלקו בשם הגאונים בכפ"ג ע"ש. ובלאו הכי

אין בנדון דומה לראייה למדקדק דבכא איכא למימר דלא שני

עשוס מסתפי דמשבועה ממורה שתהפכה עליו ולכך חוזר ורולה

בשבועה קלה אבל אתם לא יהא רשאי להאמין לחבירו יותר

ממנו לא שבנתי אריכבן בפסק מהר"ם על שבועת היסת בטעמה

דגניבה דמהר"ם ודאי אני סובר דלא בעינן נקיטה חפץ בשבועתי

היסת והא דלא קאמר איכא ביניהו הא יש לומר דבתב אשיריי

פ' שבועת דיינים דלא ר"ל איכא ביניהו בגוף השבועה אלא

בדיינים היולאים ממנו ע"ש. עוד הארכת דאנקוטי חפלא שייכי

נמי

ד הבית טהור בו'. דטומאה בוקעת ועולה כיון שהיא מונחת תחת הארובה ואע"פ שאין בארובה פותח טפח ואין הטומאה מתפשטת לצדדי הבית הואיל שיש מקום לטומאה לעלות לארובה שבגבהה ואינה מוזרת ויורדת לבית כיון שאין בארובה טפח שאם היה בארובה טפח הוה משכיב בית ועליה כמו חדר ל': ה שני חדרים פתוחים לבית. היינו כשני החדרים כל ל' מהם פתחו פתוח לבית כפי עצמו ומיושב סם לפנים מן הבית: ו חבית טמא בו'. דטוף הטומאה ללאת ולזאה לאי כלומר שני הכלאי זיחים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהם נעולות אבל כשנפתחו חזרה הטומאה מן הבית לחדרים: ז חצר המוקפת בו'. כלומר בתי החצר המה סביב לגד החצר ולא לגד הבי דהיינו לחצרי החצר לכל בית יש ג' פתחי' וכקלוטה ל' פתוח לגד הבני לחצרי החצר אבר אין שם כל

ב ארובה שבין בית לעליה (°) ואין בה פותח טפח ובזית מהמת למטה בבית בנגד הארובה (ד) ד (ז) הבית טהור (ד) והעליה טמאה:

ג ה' שני חדרים (ה) פתוחים לבית ובכל אחת חצי זית מהמת ורלתותיהם נעולים (ה) ו הבית (ו) טמא והם טהורים ואם נפתחו גם הם טמאים:

ד ז [ז] ח חצר המוקפה זיזין ואכסדראות ומיומאה באחד מהבתים (ו) ח אם בל פתחי הבתים והחלונות נעולים טומאה יוצאת לתחת הזיזין והאכסדראות. [ח] (והפעם משום דהואיל ופוף הטומאה ללאת

טומאה וע"כ אינו מונח ובתוס' פרק לא יחפור דף י"ט כתוב טעם לתה אמרינן דאם יצאו אינם יכולים לעמוד דאינו מונח וז"ל והיינו

טעמא דסתימה טרחי היא כיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אי נמי משום דבטיון דבר המונח עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה ומיהו בפי' מפניות מלא ר"י דמפרש אחפי' במפתח שאינו מקבל טומאה חייבי ומטעמא דלא תביב אבל לתון בפני הטומאה כיון שעומד פ"ו כלי אינ"ג דאינו מקבל טומאה עכ"ל ל"ל דהתו' בתו לפרש המשנה דאהלות שזכרנו ולתרץקושיא שזכרנו אחתלה תירצו דמפתח לתו דוקא אלא כל דבר שבעולם אם בא לעמוד בו דבר המונח אינו מונח ולא חליא מילתא במקבל טומאה אלא סתימה מעלייתא בלא שום סתימה דדוקא מפתח נקרא שהוא מקבל טומאה ולא מיירי בההוא גוונא דמיירי בכלים שזכרנו דהתם המשמל אין מקבל טומאה דשמשה חתלה לאדם הנמים קרקע. אבל בלהלות מיירי ממפתח דעלמא אלא נעשה לקרקע והוא מקבל טומאה ואח"כ כתבו שבפי' המפניות ס"ל דודאי מפתח דוקא נקט דאינו מונח כיון שהוא טל כל פנים כלי מה שאין כן במידי דאינו כלי לגמרי ולא חליא מילתא בטומאה ומתני' דאהלות מיירי אפי' במפתח שמשמה לקרקע דאין מקבל טומאה הוה לפינו דמפתח שנעלין בו הדלת פשיטא דאינו מונח ואפי' אינו מקבל טומאה אלא אפי' שאר דבר שאינו כלי לגמרי אין יכול לעמוד בו הדלת לחיזוקא קמא ובמרדכי פרק לא יחפור כתב בחיזוקא קמא דלריך שיהיה עומד שם כתלון אלא סתימה דבר אחר וכ"כ רמ"א בפי' זה בסמוך. ותע"ג. דבמרדכי הבית שם עוד מתני' דבנפח מפתח לא מהני אפ"פ שאינו מקבל טומאה לא מהכוין שיהיה עכ"פ כלי דהא פסק בחיזוקא קמא כמו שזכרתי אלא בא לתקן בזה שלא ניחא דבטומאה חליא מילתא חדא דהא לא זכר שיהיה דוקא כלי. ממילא נשמע מזה*) דלא מועיל חליצה דלא לו מתון כל שאינה יכולה לעמוד בלא לגרוס דבר של ברזל לו שאר דבר שלא יקבלו טומאה מ"מ אינם הוגלים כמו שזכרנו ולפ"ז הא דאמרי' בסעיף ד' דמהני נעילה מפתחים לתון הייגו אם שם בעצין שיכולים לעמוד בלא שום סתימה ולא בים לה לירים של ברזל דאל"כ אינם מועילים דהוה כמפתח של מסגר דאהלות ושיין מה שאהלות לקמן שלא לסמוך לדברי הרמ"ם לעמוד הבית כדי לתון. ועל כן בודאי אינו מונח *) ומעטעם זה יראה דאם יש בחתימה כתלון של ברזל שהוא עבוי כמו שכבה שקורין בלשון אשכנז גינאלטע"ר והוא של ברזל אינו מועיל כיון שהוא מקבל טומאה *) ואינו עבוי כעין אהל ועיין מה שכתבתי מזה בסעיף ד' שאל פי זה אין להחיר לכהן לטיות בבית ולכתוב הפתח והתלון: (ד) הבית טהור והעליה טמאה. לפי שהטומאה עולה בנגדה מאחר שהיא מונחת תחת הארובה והוה כאלו אין שם אהל עליה ואין לה כח לירד ולהחזיר הטומאה לבית מאחר שאין בה פותח טפח כ"פ הרמ"ם בהלכות קבוטת ואין להקשות יהיה פתח הבית הוה עומד מעוט שמוף הטומאה לצאת דרך אותה פתח כמו דאמרינן אחר כך בסי' זה דכאן אין שם רק זיזין מן המת ועליו אין אהל כזה כמונה ברשות הרבים ואינו מעומד כלל בבית כנ"ל פשוט וכתוב הארוך על זה בדרישה.*) ומזה למדנו שאם יש מת בבית אחד שאין עליו אהל אין לכהן לטיות בכל הבית הן מעטעם שהטומאה תוזרת ויורדת הן מטעם שהטומאה לצאת דרך הפתח אלא הקיל הרמ"ם כאן אלא אם אין פתח רק פתוח מעטפה: (ה) הבית טמא והם טהורים. הואיל ואין בכל אחד אלא אלי זית שהוא אלי זית שיעור הבית אמא דמקום הטומאה לצאת דרך שם ורואין כאלו אלי אלי זיתים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהם נעולים:(*) דלא אמרינן לבוד לתחמיר. לכאורה משמע אבל להקל אמרינן לבוד והוא המוה דא"כ לא אמאלן אומאה יוצאת לו נכנסת דרך נקב דיעמא לבוד דמי וכוה סתום ומייתי במקור דכתב מהרי"ו וז"ל כר"ר יעקב אלגי אם אמרינן לבוד גבי אהל אמה כגון ב' בתים הסמוכים זה לזה בבנין פותח אב' פתחים ומה בתחר מהם והבנתי לו דלא אמרי' לבוד ודאיה אפ"ק דמירוכין גבי עור הטלאה ובכוכה פרק הישן גבי קורות הבית שאינם מבוטות עי"ש בגמרא ורש"י עכ"ל ומייתי בפ"ק דמירוכין בהנו שם בהוספות דבטומאה לא אמרינן לבוד ולא זכרו מתומרא כלל ובפרק הישן דף כ"ב אמרינן אבל אין ביניהם פותח עפח ביניהן ועל בגיהן טהור פרש"י וה"ה בתין מבוטות אע"ג עהור ואחתיה אמא דבינן שיש בה עפח מבאיה אומאה לכל אורך אחתיה אע"ל מאמעו דבטומאה יורדת למעה ומעמא מה שבאחתוה דאין שם תחילה ואי ס"ד דאמרינן לבוד לקולא אמאי יעמא מה שבאחתוה אע"פ שלא אמרינן חבוטו רמי מ"מ לחיי בבחוש ויהיה חלילה לעסר מה שבמעה אלא ודאי לטומאה לא אמרינן כלל לבוד ואע"כ מריכין לומר מ"ם רמ"א כאן דלא אמרינן לבוד פי' אפי' אמתיר: (ו) אם כל פתחי הבתים נעולים כו'. כן הוא גם בעור אבל הוא לאו דוקא דהבינוקר חצי בפחח הבית שבאמת בתוכו דבוף הטומאה לצאת דרך שם ע"כ מעמא אע"פ שהוא נעול אבל בבתים אחרים אחי מעלה ים בגעילתם וכן מה שב' דאותם של לד האחר כולם נעולים אלא אפי' אם הם פתוחים רק שאותו פתח אל בית שהטומאה בתוכו הוא נעול אין הטומאה יוצאת אחת הזיזין כיון שיש פתח לגד אחר להבית שהטמאה בתוכו ורבים אומרי' שיש ס"ם בדברי הטור וג"ל אם כל פתחי הבית כו' *) וכן אמ"כ ל"ל ואותו אל לד האחר נעול וכן הוא

(*) זה שיון לאשה אמתלא כ' נגון כו' אלא אמרינן לבוד לתחמיר. חבשת אדם (כלל קנ"ד סיפן מ').

חידושי רע"ק

שם דוקא דוקא בסתום בבלי שאינו מקבל טומאה אבל בסתום כאוכלין אף בסתום כל

פתחי תשובה

שבבית הפ"ו בסק"י: (ז) חבית טהור והעליה טמאה. פי' כשנ"ת אבנפה מוכי אחן סימן

באר היטב

בראל שהוא עשוי כמו שבכה שקורין בלשון אשכנז גינאלטע"ר והוא של ברזל אינם מועיל כיון שהוא מקבל טומאה ואינו עשוי כפין אוהל (וכתב הב"ח דע"ל

שהגינאלטע"ר אינו קבוע בבוהל דאל"כ אינו מקבל טומאה וחוזק ועיין שם): (ד) והעליה. הטעם כתב הפ"ד משום דטומאה בוקעת ועולה כיון שהיא מונחת תחת הארובה ואין הטומאה מתפשטת לצדדי הבית הואיל שיש מקום לטומאה לעלות לארובה שבגבהה ואינה מוזרת ויורדת לבית כיון שאין בארובה טפח שאם היה בה טפח הוה ליה משכיב בית ועליה כמו חדר ל' וכתב הפ"ז וא"ל שיהיה פתח הבית הוה אמאה משום שפוף הטומאה לצאת דרך אותו הפתח כמ"ש הב"ד דכאן אלא אם רק זיזין מן המת ואין עליו אהל הוה כמונח בבית"ר ואינו מטמא כלל בבית ומותר בתחר שאין עליו אהל אין לכהן לטיות בכל הבית הן מטעם שהטומאה מוזרת ויורדת והן מטעם שפוף הטומאה לצאת דרך הפתח אלא הקילו בכאן אלא אם אין פתוח רק פתוח מפה עכ"ל: (ה) פתוחים. היינו כשני החדרים כל ל' מהם פתחו פתוח לבית כ"ש ובמתחתו אבל כשנפתחו חזרה הטומאה לצאת דרך הפתח אלא אם אין פתוח רק פתוח מפה כאלו אני אלאי זיזיים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהם נעולות

ברמ"ם דלא זכר רק לאוהו פתח שכתם בתוכו שיש לו שני פתחים אחד לצד הזיזין ואחד לצד כתבי וחלון מילחא מיזה מסס פתוח דאמרינן שם תנא דטומאה : (ז) ויש מחיצין . עיפס לזה דלא אמרינן סוף טומאה לצאת ממא לאוה בלוחו פתח שמעליאין תחילה מתוך כאהל ולא מתוך כאוהל ובלוחה יליאה בעיר כאוהל ע"כ לאוהו פתח ומכאן ואילך : (ח) ואם נפתח ג"כ אחד מהם . פי' לאוהו שכתם בתוכו נפתח ג"כ לצד הזיזין דהייגו שנפתח לאוהו הבית מבני לדדיו על כן גם תחת הזיזין ממא לף על פי שאר בתים שתחתיה נעולים וכמו שזכרנו בסמוך : (ט) נבנסת מתחתיהן לבית. פי' כל בית שפתחו פתוח לצד הזיזין : רש"ל הבית הג"ה לחת וז"ל אני אומר במקום שיש עירוב ונעבו קורות שיש בסס סיקף עופה ממבני למבני ולתני הקורות ונכנסין תחת הגגין שמכאן ומכאן

וסטומה' נכנסת תחתיה הקורה מביאה לת הטומאה מגג לגג ומתפשטת בכל הבתים מכאן ומכאן אם כן כשיש בית מן ג"מ בתחד מן הבתים לין לאוה פתח אחד שבו מכניסין ומוציאין לת המת לבל אם יש בו ב' פתחים לין כהן רשאי להיות בשום בית מן הבתים שבמבואות הסמוכרות ע"י קורה של סערוב וזוכרני בשייב לומדים בבית מורי ר"מ ז"ל והיה פתח פתוח מאחר שרב לתלר בית הבנסת ומשקוף שפתח היה מגיע מלד ל' תחת תקרת הבית שהיה בו מה ואסר מורי לבהנים לעלת ולבוא דרך לאוה שפתח כל זמן שהמת בבית ע"ל לשון חשובת מהר"ל חיים . וכתוב בדרישה ובראה לע"ד וגם שמעתי דהייגו דוקא במחילה שיש עליה גג קטן לו מחילה שמשקוף עליה רוחב עופה ויש בו פתח פתוח לעלת ולבוא דרך חוכה דמגגלת שם משקוף עליה כיון שנכנסין ויוצאים דרך חוכה אבל מחילה מעשבת מבית לבית ואין גג עליו וגם לין פתח פתוח בתוך המחילה אפי' אם הקורה המונח עליו בצובי עופה וגם גגות הבתים מצני לצדי המחילה בלבה שלהם מחיליים עליהם מכל מקום אינו מביא הטומאה כיון דבתחלתה המחילה אין עליה גג ולא שם חקרה כיון שאין שם פתח נקרא בשחוס בתחלה ואין בו כח להוליך הטומאה עכ"ל משמע מדבריו בלם יש מחילה פטוח בלא גג עליה ויש פתח בתחלתיהה מביאה לת הטומאה מבית לבית כיון שמרלתם המחילה יש שם אוהל מן הגג בל בית הטמאת אע"פ. שאין הפתח מגיע עד לאוה שהלך שהוא הגג ובייגו כיון שיש שם משקוף עליו מתחר בינהכין ויוצאין שם וחמיהני מאד על דבר זה כיון שיש הפסק בהלך המחילה שהוא סוחם קודם התחלת הפתח בין בהלך שמגיע תחת הגג ובין פתח מי יכנים הטומאה מן תחת הגג להפתח שבתחתון ולא אפילו בים הפסק בפחות משלשה לא אמרינן לבוד להחמיר וע"כ לא הבנו שם בחשובה שהבתחי בשם רש"ל אלא שבהתקרה היתה מונחת בלא מחילה תחתיה מן תחת הגג על בית הטמאת לחתת הגג בל בית אחר ממלא שהיה אלל תחת התקרה מן בית הטמאת לבית האחר בלי הפסק מחילה בחומה מה שאין כן בסך מילחא שיש הפסק מחתת המחילה הבנויה על הארץ ואין בה בגיעה עופה שמוך לאלק שתחת הגג הבני ודאי אין כאן הבאת טומאה בלל מידי דהוה אבני בתים סמוכים ואין גג בולגו לעשלה מהם דאין נכנסת הטומאה מבית לבית אע"פ שבייסים פתוחים דהא גגים בולטים בעיבן במ"ש בשולחן ערוך בלן ומראה דאין לחוש לטומאה בבית מחילה בטויה אע"פ שיש פתח בתחתונה לת בתוך המחילה בולה אלא אם בן יש עליה בן גג קטן לו בגיעה עופה מן תוחו לת של שנכנס תחת בית הטמאת לאהל הגיע הגג הבני : (י) בל הבתים שפתחיהם פתוחים בו' . הטעם שבינו שיש גגין על הפתח של הבתים בולם ובאחד מהן יש שם מת הטומאה הולכת דרך פתח ביתו תחת הגגין ונכנסת לבתים אחרים שהם פתוחים תחת הגג שלהם אבל אם אין גג על הפתחים וכותלי הבתים שאלל הבית הטמאת הם פתוחים עד הגג שלהם מן האחר אין טומאה לתוהן הבתים אע"פ שהם פתוחים לגד הבתוב אע"פ שגג אחד יש

לאוה פתח בת לעמת לת בלהל פסקי מהרל"ו שם וכתב בספר מע"מ ד' קי"ח סוף ע"ל בעמוד זה יספיק בבית לדוק הדין שאין בו אלא פתח אחד שבו מבניסין ומוציאין לת המת לבל אם יש בו ב' פתחים בין האחד מבניסין ובפתח אחד מוציאין לת המת שבו אם יש בבית לדוק הדין שבק"ק פרלגא יש להחמיר שאין לבהני' לבנסי בלוחו בפתח שמוציאין ממנו המת עכ"ל והט"ז י' ואם נפתח חלון או פתח מצד האחר . בתחרי בהלר שבלוחו בפתח יצא שבני לגד הלר הוא בעוז : יא חלון או פתח . שיש בו ד' על ד' בן הוא בעט"ז והוא מדברי הרל"ש : יב וכן אם טומאה תחת הזיזין נבנסת בתחתיהן לבית. פייגו בשבבית פתוח : יג וכן גגין הבולטין בצ"ל . בתב מהרש"ל והתחרוטים בשם הבונת מהר"ח ז"ל בתקוס שיש בגיעה עופה ובשאי אינו מביא לת הטומאה לבלה שלהם מחיליים עליהם מכל מקום אינו מביא הטומאה מבית לבית בלבד שלהם מחיליים עליהם מכל מקום אינו מביא הטומאה מבית לבית אם אין בגיעה עופה ובשאי אינו מביא לת הטומאה

[illegible]

[illegible]

[illegible]

התגלחת אלא אחת ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח לוקה על כל אחת ואחת: **יד** *נזיר חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו ואם נפל שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר ואפשר שלא ישיר. אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה: **טז** *נזיר שנטמא למת טומאת שבעה. בין בטומאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן הרי זה לוקה: **לז** נטמא למת פעמים הרבה אע"פ שהוא חייב טלקות על כל אחת ואחת לשמים אין בית דין מלקין אותו אלא אחת. ואם התרו בו על כל פעם ופעם והוא מטמא לוקה כל אחת ואחת: **יז** במה דברים אמורים בשנטמא ופירש וחזר ונגע

יד נזיר חופף על שערו וכו'. סס כמשנה מזיר חופף ומספסף אבל לא סורק ומוקמיק לה כר"ם דאמר דבר בלתי מתכוין מותר וקי"ל כותיה אבל לא סורק משום דודאי מזיר ומודה ר"ם בפסיק ריסיה למאן מודה לר' יהודה דאמר אסור וחזו שכתב רבינו ומס עבה כן אינו לוקה. ואיכא למידק דאמרי' עלה בגמ' אמר רבא טולה ר"ם היא כל הסורק להשיר נימין מדולדלין מהכוין ופירש"י ז"ל אבל עדיין לא נעקרו לגמרי וכיון שהוא מתכוין אמאי אינו לוקה וי"ל כיון שנדלדלו קלת אין כאן גילוח ללקות עליו אבל אסור לעשות כן כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי ורבינו חפס לו פעם כללי דאמרי' בכל דוכתא מודה ר"ם בפסיק ריסיה ולא ימות: ולא יחוף באדמה וכו'. סס ר' שמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ומיבעיא לן עלה אי גזירה בכל אדמה אפו אדמה המשרת ולא נפשטה וזה שהשתיק רבינו לגזן ההגא דמשמע בכל אדמה אסור ולא כתב באדמה המשרת את השער:

טו נזיר שנטמא למת וכו'. סס כמשנה היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תיטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת:

יז ובד"א בשנטמא ופירש וכו'. סס עלה דמתני' איתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה להזהיר על הביאה אבל טומאה וטומאה לא כלומר הע"פ שהחרו בו על כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת. ודעת הראב"ד ז"ל לפשוט הלכה כרבה לסמוך על הכלל רבה ורב יוסף הלכה כרבה ומתני' דקתני חייב על כל אחת ואחת מוקי לה בטומאה וביאה אבל טומאה וטומאה ואפי' אלא בחיבורין אינו חייב אלא אחת. ותפהני על פסק זה מדת דפסחים דמתני' משמע בטומאה וטומאה והו דאע"ג דקי"ל הלכה כרבה ה"מ דפליגי בפלוגתא דפפשיטו והכא לא פליגי אלא היכי אמרה רב הונא בטומאה וטומאה והו דאמרי' דלא עייל חוטמו בריפא ה"ל לאמר מיטמא ומיטמא אלא אמר רבא הכנים ידו ג"כ בטומאה איכא משום ביאה ליכא הכנים בטומאה (וביאה) בהדי הדדי קא מחיין והא דלא עייל אלבעתא דכרעיה בריפא ומתיב להו טומאה אלא אמר ר"פ בגון שנכנס בו תיבה ומגדל בא תכילו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא מ"ל ומר בר רב אמי אמר כגון דעייל כתפוח נוסס ונפק נפתח אדיפיס דטומאה וביאה בהדי הדדי קא מחיין. וכתב רבינו מדעתו לעומר שאם פרעה אלא מדעתו אינם אומר ואם וכתב הראב"ד בד"א בשנטמא ופירש וכו'. מ"ה עייתי בשמועה דמס' מזיר וכו'. ולכאורה דברי הראב"ד נראים בפעמים. וי"ל שדעת רבינו דכי אמרי' רבה ורב יוסף ה"ה כרבה

לחם משנה

יד ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער וכו'. הרב בעל כ"מ המה אמאי פסק כר' שמעאל וכתב דאפשר דס"ל דלא אלא אח"ק. אבל לא משמע כן מדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שכתב והלכה כר' שמעאל והלכה מכלל דפליגי. אלא דמ"מ יש לחת טעם לרבינו ז"ל מטום דסקיל ופרי גמ' אליביה דבעי אי אמר מפני שהיא משרת או מפני המשרת וכיון דגמ' בעי לפרושי טעמיה משמע דהלכתא כוותיה וכבעיא פסק רבינו ז"ל לקולא משום דהוי בדבר דרבנן דאי איכא אדמה אחרת לא אסריגן אלא אגו אדמה המשרת והוי גזירה דרבנן וכיון דהוי ספיקא דרבנן נקטינן ליה לקולא אבל אין הטעם משום דפסק מירוה להקל כמ"ם הרב בעל כ"מ ז"ל דלא נאמר כן אלא נגי כרי משום דלא מעייל אינים בפיה לספיקא דאמר אם יהיה בכרי זה מאה כור וגנב או נאבד בזה אמרינן דלא חייל איבא דחל גזירות ולא ידעינן אם ישיר אמר או לא ודאי דזה הוי ספק בטל תורה להומרא וגדולה מזו אמרו בגמ' בפ"ק דמזיר (דף ח') גבי רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל דאמרי' לר"ע לא אמר דספק גזירות להקל דכיון דגמרה לגזירות במאי נסלקיה דר"ע לא אמר דספק גזירות להקל אלא היכא דלא נחית לגזירות וכו' יע"ש:

טז נטמא למת פעמים הרבה כו'. הר"מ ז"ל האריך בהגהות ופסק כרבה והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שלכאורה נראה שהדין עמו אלא משום דרב יוסף אמר אלהים משמע דהקדק בשמועתו יפה. ובמהילה מכ"מ אלף פעמים דרבינו ז"ל ג"כ פסק כרבה אלא שהר"מ ז"ל ורבינו מולקים בפירוש הסוגיא והוא מתלוקה רש"י ז"ל והתוס' ז"ל דרבינו ז"ל מפרש כפי' התוס' ז"ל והר"מ ז"ל מפרש כפירש"י ז"ל והתוס' ז"ל כתבו שפירוש הקונטרס קשה להבין ועם זאת ההשגה של הר"מ זכיתי אני להבין לע"ד ושתה אפרש. דע כי בפ' ג' מיטים (דף מ"ב:) מיתלינו רבה ורב יוסף דרבה אמר בשם רב

משנה למלך

פ"ה טז נזיר שנטמא טומאת ו' כו'. מבאן אני מתה על מ"ש רבינו בפ"ג מהל' טומאת מת הלכה ג' וז"ל ועיקר אני אומר שכל טומאה מן המת שאין כתוב עליה איסור דין תורה ע"כ. וכפי דברים פותרים זה לזה שהרי הכא פסק דלוקה על טומאה שאינו מגלח משמע שהיא מן התורה וצ"ע:

מי

מגדל עוז

נזיר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטומאות וכו' נטמא למת פעמים הרבה וכו' בד"א בשנטמא וכו' עד שהרי הוא מחולל ונזרה: בתב הראב"ד ז"ל עייתי בשמועה דמס' נזיר וכו' וז"ל דאמר רב הונא נזיר שהיה בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר וגנב בו חייב ליתה וכו': ואני אומר בהיות מתן דבר שמייסו הכא עד כל אבל בע"ה. ואף כי רבותינו בעלי התוס' ז"ל והמפרשים וגם רבינו הרמב"ן ז"ל התרץ בזה בתורת הארם לברר הדעות אמנם על הראשונים שעיין בתס' נזיר שאני רואה כי אותו עיון ז"ע תרא דבא התם לא סוזכר רבה בגמרא אלא רב ואני ואף כי תפלא נירסא בשם רבה אין בכך קושיא דבא מריש דשמעתא רב הונא ורבא ואני אליבי אליבי אליבי ולכן אמר רב הונא ימסקנא דוחיה וכולה סוגיא נמי כוחיה אלא ורבא אי רבה שתקי ליה נמי בתר דאשתבע ולא אקשו ולא מידי ואני דקא אקשי ליה פריק ליה שפיר ולא אל"ל מידי ושוד דס"ל אביי תלמיד לגבי ר' יוסף

לזו רב יוסף ולכני בהדא שיעתא לגני רבה סילוך יפה פסק רבינו כפסקה דמתני' דשלא בחיבורין חייב על כל אחת ואחת ובריתא בחיבורין ולפיכך ההרו בו כמה ההיכלות אינו חייב אלא אחת לפי שהוא מחולל ועומד אבל מי שנטמא ופירש אינו מחולל ועומד:

יח נזיר שנכנס לבית וכו'. הרי לחוי כחיבי לא ימא ולא יבא ומהדר הלמודא לאשכוחי היכי מחייב חרתי ומסיק רב פפא כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו אח המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין מר בר רב אשי אמר כגון דעייל כשהוא נוטה ונפק נמסה הדיבוב דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין. וכתב רבינו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו שלא היה שלא מדעתו אין כאן מלקות: **אבל אם נכנס כדרכו וכו'.** הכי אמרי' בגמ' הא לו אפשר דלא עייל תוספו בריפא ונתיה ליה טומאה לו אפשר דלא עייל אנעתא דרביה בריפא ונתיה ליה טומאה אלא אמר רב פפא כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל וכו':

יט נכנס לאהל המת וכו'. פ' ידיעות הטומאה בעי רב אשי מזיר בקבר בעי שהייה למלקות או אינו נדיך בפנים נמירי שהייה בחוץ לא נמירי שהייה הו דילמא בחוצה נמירי שהייה לא אמא כפנים ול"ם בחוץ חיקו. ובגזיר פ' מי אמר בעי רבא מי כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה כלומר בחוצה כי נמירי שהייה בבית המקדש אבל אכולי לא הו דילמא לא אמא היקו ורבינו כתב שנכנס בשוגג והדבר ידוע כי השוגג והאונס שוים ופטורים מן המלקות וכיון שהדבר

> **או נשא או האהיל. אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת אע"פ שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה שהרי מהולל ועומד: יח "נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת. או שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו. הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יבא ואחת משום לא יטמא. שהרי טומאה וביאה באין באחת. אבל אם נכנס כדרכו טומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכנים חוטמו או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבוא בולו: יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה. ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם הרי זה לוקה. והוא שישהא שם כדי השתחויה כמו טמא שנכנס למקדש**

כרבה ה"מ כי מיפלגו אלינא בחיבורין לא והכא מיפלגו בחלי דאמר רב הונא וכיון דרב יוסף אמר הלכים מסמע דקדקן בשמעתא יפה ונקטינן כוותיה וכ"כ מדברי הרמ"ם בהלכות טומאה סתום *כרב יוסף:

יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה וכו':

המטמא

יעי' בכ"מ פל' אבל ה"ג פ"ז:

אם נשא אם האהיל אם הטמא אם הטהר אם הטמא אם הטהר אם הטמא אם הטהר

י"ל דשרי, באופן די"ל דוקא בגדול הורו כן, אבל לא בקטן. אף לפי הראיה של לחם הפנים הנ"ל משמע דגם בקטן כן מלבד דכבר כתבנו לדחות הראיה. גם הא בהיא דאבל רבתי לא מיידי בתינוק ממש, דא"כ ל"צ בדיקה, אלא דהי' נראה באיבריו כמו תינוק, א"כ מ"מ הי' ספק גדול, וא"כ אין ראיה לתינוק ודאי דליכא חרדת הדין. אלא דבספק גדול, אם הוא גדול איכא חרדת הדין בזה חיישינן לה[א].

ומה שכתבתי לעיל בסוגיא דב"ב (קנד, א) דבספק גדול כיון דליכא ודאי חרדת הדין לא חיישינן, ליכא דאיה משם, דבלא"ה בקל ליישב קושייתינו, דלמה לא נקטי טעמא דחרדת הדין, די"ל דבאו לערער קודם שנקבר המת ורצו לבדקו, דל"ש בזה טעמא דחרדת הדין.

אולם כל זה אילו נזכרו מיד, בזה הי' ספק עצום אם לפתות הקבר ולהלבישו, ועיין תבואות שוד בחידושיו לסנהדרין (מז, א). אבל בנ"ד דאשתהי ב' שבועות דאפשד דשלטה בו רמה, וגם קרוב להסריח, י"ל דזהו ניוול גדול, וקם הדין שלא לפתחו.

ולאשר בנ"ד אין ידוע מקום קבורה של המת, לא ידעתי מה התועלת בהנחת התכדיכים בשכונת המת, אבל לדעתי כפי הנראה מדבדיכם שעכ"פ ידוע שמקום הקבודה בין מת פלוני למת פלוני, בזה נ"ל אם אינו מקום דחב הדבה, אף שא"י בצמצום מקום קבורת המת, דיש לתפור בשטח רוחב הקרקע איזה אמות אולי ימצאו מקום קבודתו, ובאם לא ימצאו שוא"ת עדיף. ואפשד דמ"מ טוב להניחם תוך ד"א לקבורת המת, וזכד לדבר דמת תופס ד"א לק"ש ותפילה, וכן לענין שלא לומר בפני המת אלא דברים של המת, דכתב דבינו הא' דהיינו תוך ד"א, דמשמע דכל ד"א הוי מקומו של המת. וכעין דמצינו בחי דד' אמות הם רשותו של אדם, בזה י"ל ד"ש תועלת למת במה דהתכריכים מונחים בתוך תפיסה שלו. ולזה אחר החפירה בשטח מקום האומד לקבורתו יניחו התכריכים תוך ד' אמות ממקום שמשוער קבורתו, וטוב שילכו עשרה אנשים גדולים מבני החברא לבקש מחילה מהמת, וד' שארית המות יחגור, ובלע וכו'.

ידידכם עקיבא

סימן יח

[סוף טומאה לצאת]

לכבוד ידידי הרב דבי יוסף אליעזר נ"י בק"ק גלונא.

ע"ד הענין שיצא מעכ"ת נ"י לדון דיש איסור לכהנים להיות בבה"כ בשעה שהמת בבית שמוציאים ממנו לקוברו דרך החצר, ושער החצר ומשם להרחוב, דאף דהטומאה אינה יכולה להתפשט מהבית לבה"כ, כיון דכותלים המפסיקים בין הבית להחצר ושער החצר אין להם גג ובליטת טפח, מ"מ כיון דסוף הטומאה לצאת דרך שער החצר דנין כאלו המת בשער החצר ומשם הטומאה הולך ומתפשט לבהכנ"ס ע"י הגג הבולט טפח מבית השער לרחוב והולך על פתח בהכנ"ס שהולכים בו מרחוב העיר, והחולקים עליו באים בטענה דטומאת כהנים בזה"ז דרבנן, כיון דכולם טמאי מתים, ע"כ דבריו.

לא ידענא איך נקטו כן בפשיטות, הא להרמב"ם (פרק ה הט"ז מהל' נזירות ופ"ג ה"ו מהל' אבל) הוי דאורי' ולוקים עליו, וכן דעת רוב הפוסקים, והראב"ד בהשגות שם נראה דאפילו איסור דרבנן ליכא, והכי משמע מדברי הראב"ד בהל' נזירות, במ"ש והכהנים בזה"ז אין עליהם חיוב טומאה וכו', והמחייב אותם עליו להביא ראיה, ובודאי ל"ש בזה"ז ענין חיוב מלקות[א], אלא דהכוונה דליכא חיובא דאיסור שלא לטמאות, והמחייב

סימן יז

א וכ"כ הגר"ד אופנהיים בסוף שו"ת חות יאיר דבקטן ליכא חרדת הדין ושרי לפתוח הקבר. ועי' פת"ש יור"ד סי' שסג סק"ז.

סימן יח

א אולם נפ"מ לענין עדות, דהעובר על איסור שחייבין עליו מלקות נפסל לעדות.

אותם היינו שמצריכים אותו שמחוייבים לפרוש מלהטמא עליו להביא ראיה, דבפשוטו הלכה כרבה לגבי דר"י, וכן מבואר מדברי המ"ל (פ"ג ה"א מהל' אבל) שכ' ואיכא לאתמוהי בדברי הדאב"ד הללו, הא מצינו בכמה מקומות דבאמוראים היו מציינים הקברות וכו', ובזמן האמודאי' היו כולם טמאי מתים, ואין עליהם שום חיוב טומאה, הרי דלמד בדעת הראב"ד דליכא כלל איסור טומאה בזה"ז, ול"צ לציין הקברות.

ועכ"ז יפה סתר ידידי מעכ"ת לדבריהם, שכבר כ' המ"ל על הראב"ד, דאין זה ספק שקול, כיון דכל חכמי ישראל חולקים עליו[א]. ואולם בעיקר הדין דסוף טומאה לצאת דרך שער העיר אשד הביא המהרא"י (בתה"ד סי' כ"ד) דעת מוהר"ם לאסור, ושיש אומרים להתיד, ביררו לנכון הגאונים בתשו' חכ"צ (סי' קג) ובשו"ת פרי הארץ להרב מה"ו ישראל צבי מזרחי (סי' יט) ושני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד להביא ראיה מפורשת להתיד ממתני' (פי"א מ"א) דאהלות, גבי בית שנסדק דמבואר ביש אויר מועט מפסיק, לא אמרינן סוף טומאה לצאת, וזהו ראיה שאין עליה תשובה, זולת לפירושו דהראב"ד (הל' טו"מ פט"ז ה"ו) במתני' הנ"ל[ב]. ויפה כ' מעכ"ת נ"י דמ"מ כיון דהרא"ש והר"ש פירשו כהרמב"ם (פט"ז דאהלות) ראוי לפסוק כן, כמ"ש הכ"מ. ואני מוסיף, אף דלפי' הראב"ד אין סתירה לדין זה, מ"מ הא להראב"ד יש היתר מצד אחר, ממה דס"ל דאין טומאת כהנים בזה"ז. וכעין זה כ' הד"מ (יו"ד סי' נד ס"א).

גם כיון דלהרמב"ם והרא"ש והר"ש מוכרח דבאויר מפסיק לא אמרינן סוף טומאה לצאת, וכן דעת הי"א בפסקי מהרא"י, וכן המהרי"ל (בסי' קסא) כתב על דברי המהר"ם האוסר דשארי רבותיו לא ס"ל כן, וגם הרמ"א (בסי' שעא) כתב ב' הדעות, וכתב דהמיקל לא הפסיד, א"כ הוי עכ"פ פלוגתא דרבוואתא, ויש לדון בס"ס, ספק כהנך פוסקים המקילים, ספק כהראב"ד דאין דין טומאת כהנים בזה"ז, דע"כ לא כתב המ"ל שלא לדון מדין הדאב"ד הנ"ל בס"ס, אלא לענין טומאת מגע במת נכרי, כיון דבכל צד רבו האוסרים דס"ל דכהן מוזהר על טומאת מגע דנכרי, וגם רבו האוסרים דס"ל דאיכא איסור דטומאת כהנים בזמן הזה, עיי"ש שכ"כ להדיא. אבל בנ"ד דרבו המתירים בסוף טומאה לצאת דרך שער העיר, יש לצרף דעת הראב"ד דליכא טומאת כהנים בזה"ז, ודברי חכ"צ בדורים[ג].

אלא דמעכ"ת נ"י כתב ויצא לדון דדוקא באויר מפסיק ביניהם, אבל בנ"ד דהכתלים מחברים אמרינן סוף טומאה לצאת. ולענ"ד אינו כן, דלא תליא באויר מפסיק, אלא דהעיקר כך הוא, דמכח סוף טומאה לצאת לא הוי כאלו הטומאה מונחת באותו מקום שתצא דרך שם, אלא היכי דהכל באהל אחד, אלא שסתימת הפתח חוצצת ביניהם אמרינן כיון דסופו לצאת דרך הפתח ההוא, הוי כאלו הפתח פתוחה, וממילא הטומאה מתפשט לשם, וזהו דינא דהמת בבית ולו פתחים הרבה[ד]. וא"כ בנ"ד דאין סוף הטומאה לצאת דרך הכותל, ונתקיימה סתימת הכותל וחוצץ, ואין דנין כאלו המת במקום שער החצר.

וכן מבואר במהדי"ל (סי' קסא) שכתב אההיא דמהד"ם ושאר רבותי לא ס"ל כן, והיו

א. וכן מבוארת דעת הגאונים כהרמב"ם שכהן מוזהר ליטמא למת אף בזה"ז. ראה בשו"ת הגאונים חמדה גנוזה סי' נה. ואף הראב"ד עצמו נראה דחזר כו בהשגותיו על הרי"ף שלהי מכות. ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' שלט. ועי' בחי' הרמב"ן סוף מכות שגם לדעת הראב"ד אסור לכהנים בזה"ז ליטמא למת מדרבנן, וכפי שכתב בדעתו המג"ח מצוה רסג. וזה שלא כדעת רע"א כאן. ועי' שירי קרבן נזיר פ"ז ה"א, רגול מרבבה יור"ד סי' שעג סעי' כ ושו"ת חת"ס יור"ד סי' שכד, וכפת"ש יור"ד סי' שעב וכהערות למנ"ת (השלם) שם הערות לט"מ.

ב. ע"ש שפידש להיפך שהשיעודים שבמשנה הם לטומאה ולא לטהרה. ועי' גם בדגול מרבבה יור"ד סי' שעא. וקדם להם כראיה זו הר"א אכ"ד בספר האשכול הלכות טומאת כהנים.

ג. יש לציין שכפי' רבינו חננאל ביצה י, א מבואר כמהר"ם שסוף טומאה לצאת אמרינן אף כשיש הפסק אויר. שהרי כתב דדואין את הפתח בפתות הואיל ועומר ליפתח. וכן מבואר בשטמ"ק ביצה שם. [ומש"כ כהערה לפי' ר"ח ביצה [הוצאת מכון "נוה אשר"] שם עמ' יח הערה 139ב: ובן מבואר בשטמ"ק כאן דפתחים של שאר הבתים שהמת עומר לעבור דרך שם טהורים, הוא ט"ם, וצ"ל טמאים].

ד. בעי"ז מבואר בפירוש מהר"ם מרוטנבורג אהלות פ"ר מ"א נכי מגרל שעומד באויר. וכ"כ הרא"ש ריש הלכות טומאה: ולא מהניא נעילה, כיון ראין לטומאה מקום לצאת אלא דרך שם, חוינן באלו הוא כבר שם.

תוספתא מכות פרק ד (ב)

(י) נגלה על ידו: ז אין אומרין אותו יותר מפי דברי ר' יהודה א"ר יוסי בשבח דברים אומרים בעדות ובהתראה א' אבל בב' עדיות ובשתי התראות אומרין אותו (יא) אפילו בג' ואפילו בשאר (יב) לשוקן אם קלקל אות סרן מלקין אותו אומרים לו קח מלקין אותו (יג) לצבור נפשו ויטהר אלו הן המלקין כל מוכרי לא תעשה שעברו על מצות לא תעשה שיש בה קום עשה והוף על פי שחייבין סותה בידי שמים (יד) כרת בידי שמים (טו) מלקין אותו (יז) מותה בית דין (יח) אין מלקין שנאמר ברי רשעיה מת אינו לוקה שמלא אינו לוקה: סליק

השמטה מנוסחאות כ"י

(פרק ב) א אלו הן תלולין נתבון להכות את הקין והכה את האדום והרגו את הבקעה והכה את האדום הרגו הרי זה לא נגלה ניתזה בקעת סן הקין המתבקע הרי זה אינו נגלה דברי ר' יהודה רבי אומר כזה נגלה: ב הרי שלשל בדים מלמעלה לסמך ונפסק והחל אי שנשמט הרי זה נגלה הוה חלה בחבית והבה דרך ירידתה נגלה שלא בדרך ירידתה אינו נגלה ר' יהודה אומר בין כך ובין כך אינו נגלה עד שישל כל החבל מרחו: ג הרי מעגל כמעגלה והלכה לה על האדום הרגוהו הרי זה נגלה ר' שמעון אומר אינו נגלה עד שיפרי כל המחזלת מרחו: ד מכת שהיה מקצב הכה והרג הרי זה נגלה לא היה יודע שיש תינוק בערישה חשב עליו ורגו והה יודע שיש אדם כבור תוק את האבן כבור הלכה לה על האדום והרגוהו הרי זה אינו נגלה. שליח בית דין שהבה שלא ברשות בית דין והרג הרי זה אינו נגלה: ז הבל נגלן על ידי ישראל וישראל נגלן על ידי הקין מעל ידי מעל ידי תשבר נר תשבר נר עבד נגלה ולקה על ידי נר תשבר חבירו ישראל נגלה ולקה על ידי עבד ובתי ובתי נגלה ולקה על ידי ישראל: ח עבד שגלה לעיר מקלם אין רבו חייב במזונותיו ולא עיר אלא שבעשה ידי לרבו האשה שגלתה לעיר מקלם בעלה חייב במזונותיה ואם אבר צאו לה מעשה ידיה במזונותיה הרשות ביד: ט המסא אינו נגלה דברי ר' יהודה פטרו הרי ר' יהודה: סן המיתה וגן המצות ותכשים אומרים הרי הא בפקוח לכל דבריו: י השונא אינו נגלה ואינו נהרג אלא על פי עדים והתראה ר' יוסי בר' יהודה אומר יובת סוד זר והא והתראה ר' שמעון אומר יש שהא נגלה ויש שהא אינו נגלה כשהתנא לומר לדעת הרב לוקה שלא לדעת הרב אינו לוקה נפסק התכל הרי זה נגלה נשמט הכל הרי זה אינו נגלה: יא הבחל בקרא או סתיך יד אפילו שלא כדרך ירידתו אינו נגלה להכן נגלה לעדי סקלמו הרב והרג הרי זה נגלה כשהבא לומר שני שונגין ושני מזידין מזיד על פי עדים והתראה חייב שלא על פי עדים והתראה פטור: יב שהב בדרך ירידתו נגלה שלא כדרך ירידתו אינו נגלה להכן נגלה לעיר סקלמו נגלה לסתנה לדיה ובן לו לא נגלה לפקן אוד האם נגלה לפלנו הרי זה קלמו:

נוסחאות כ"י

(ט) מאיר: (כ) מיחלקין:

אור הגנת

[ג] אמר: [ד] לחייבו: [ה] אין מלקין אותו: [ו] מלקין אותו:

חמדי

דוד

מצפה שמואל

מנחת

בבורים

סליק תוספתא מסכת מכות

השגת הראב"ד על האלפס מסכת מכות

פרק כיצד העדים

נוסחאות

הלכות הרא"ש מסכת מכות

הלכות רבאלפס

הלכות פסוקות הנכללות בתלמוד בבלי אספן וקבצן וחברן בלשון התלמוד

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי זל

עם

שערי שבועות

כולל עשרים ושתים בריני שבועות

מאת רבינו **יצחק** בר **ראבן** זל (גם בנו של הרי"ף) (ונקרא גם כשם שעדים דרב אלפסי).

הלכות רמב"ן

למסכת נדרים, יחד עם **הלכות הרי"ף** (שנוסחו לפני זה, אשר לא נדפסו בספרי הרי"ף הקטנים הראשונים). גם **הלכות הרמבן לחלה ובכורות** שהשמיטם הרי"ף בהלכותיו.

עם פסקי

רב מרדכי

כוללים כל דיני התלמוד ושיטות רשי ותוספות, מסודרים בקצור נמרץ בסברתה וחדוש דינים על סדר הלכות האלפס

מאת **רבינו מרדכי בר הלל אשכנזי** (רמב"ם) **זל**.

עם הגהות מרדכי, וציונו ההלכות על סדר ציוני הלכות רב אלפס.

על פנים סביבו יאורו המאורות הגדולים המה:

א) **פירוש רש"י** זל להלכות הרי"ף (לקוח מפירושו להתלמוד).

ב) — **רבינו יהונתן** בר **דוד הכהן** זל מתבמי לונל, להלכות הרי"ף מסכת עירובין.

ג) — **רבינו יונה** (המפורסם) ניתנרי זל, לפס' ברכות (חסרים הלכות מלוכלכות ומטבעים, ויש אשר יוכרחו בשם תרי"ו).

ד) — **רבינו נסים** בר **ראבן** זל (הרי"ן), לפרק סדר, תלמי ברכות, נישן, קדושין, שבועות, עיז, מכות וחולין.

ה) **נמוקי יוסף** לרבינו **יוסף** בר **חביבא** זל, לפס' (פרק), יבמות, כ"ק, כ"מ, ב"ב ומנחות, ולהלכות קבוצות של הרי"ף, ולהלכות נדרים לרמב"ן.

ו) **ספר המאור** לרבינו **זרחיה הלוי** בר **יצחק** זל (הרי"ה), כולל ותשובות על הרי"ף. [ולפרי נשים תוקן יקרא המאור הגדול, ולפרי סדר יקרא המאור הקטן].

ז) **מלחמות ה'** לרמב"ן זל, על השגות בקל ומאור הרי"ל.

ח) פירוש **רבינו יום טוב** בר **אברהם אשבילי** זל (הרי"טב"א) על הלכות נדרים לרמב"ן.

ט) **לקוטי הרא"ש** להלכות קבוצות של הרי"ף.

ט) **שלטי הגבורים** (על הרי"ף הקטנים) לתי"ם יחדשיון בעון לבית ביוך זל, כולל תוספות הלכות הלקוטי רקמה הקבוצות על הרי"ף בגדולי הוספסים, גם תרוחש הראיות לרבינו יקעיה רי מראבי האחרון זל.

יא) **חדושי אנשי שם** (להרי"ף הקטנים ושפרי שבועות) נוללים חדוש מדרים מוקפן זל ומפרון שפירא זל שאריות הקפ לתי"ם יוקף בר מרדכי נרשן כיץ זל מקראקא. יחדיך הכנים (כפ' הבת ישרים) (כולל תוכות מדרבה נאמנים וכללים הנהות רבינו בצלאל אשכנזי בכל מקום הוארי זל הרחלת מרדכי) לתי"ם בוקן בר דוד נעקין זל.

יב) **הלכות יום טוב** לתי"ם יום טוב (מחדרים) **אלנאזי** זל, כולל כאמר עסוק על הלכות חלה ובכורות לרמבן זל.

יג) **מעשה אילפס** הנהות על הרי"ף הקטנים לתי"ם מרדכי ואב הלוי אישטנגא זל, ונוסח הי"ם יקף שאול הלוי נאמאנ ואשן זל אבריק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יד) **באור מרדכי** (לחלקים מסוימים) לתי"ם מרדכי בנעם זל אביר ורם רקק ניקלשבות הקטנים.

טו) **נליון מהרשא** הנהות הי"ם שלמה אינו זל אברק מחנן.

טו) **פעולת שכיר** הנהות הי"ם יסכר בקר מרי"ם הנהום זל, זקן הדראה בודלנא.

גם נלוו עליהם **עין משפט**, נר מצוה, ותורה אור, וציוני מראה מקומות בדרן הנ"ל, וכל פסבני הדינים המצוינים ברב אלפס על סדר א"כ נמדרו (בקבוצים מיוחד בחלק האחרון של הרי"ף) על סדר הלכות הבימוני זל. — גם הושמטו עמו

תוספתא

עם הגהות הגרא מדולנא זל, ופירוש מנחת בכורים ומצפה שמואל לתי"ם שמחאל אביעוד זל אברק קרלין.

הכל כמו שנדפס באלפס שי"ל בדפוסנו בשנת תרל"א.

ובו ועל כל אלה הוספנו **עשרים וחמש הוספות חדשות נכבדות** הנמצאות בשמירתן מעולה

בוללות פירושים הדשים הגהות **מרבן נאנני קדמאי ובתראי** דוגמה הין עוזים עד כה. **בבתבי יד** הון הדשים לא שופתם עוד.

ווילנא

ברפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנה המשת אלפים ששם מאות ארבעים ואחת לבע"

[סימן רמ"ד—רמ"ה בסמעו בתרורה זו,
כיון שכבר נדפס בגליון הרי"ף].

רלו

מסכת מכות

פרק כיצד העדים [ז׳ ע"א] כתב הרב אלפס ז"ל ודיקינן לה להאי פירושא מדאמרינן הכיא איתתא דאיתאי סהדי ואשתקור וכו׳ עד דהא לא קטלינן אפומא:

כתב הראב"ד ז"ל קשיא על הדין פירושא אמאי לא מקבלינן סהדותא דכא שייר דמסהדא על מאי דאסהידו כת ראשונה ואתזמא והיכא חזינן דמהזקה מילתא בהדא זימנא בלחוד והא ריש לקיש גופיה לא קאמר הוחזקה זו אלא בכת שלישית בתר דאיתיי תרי כתי סהדא ואשתקור, ול"ל דר׳ יהודה כריש לקיש הוה ליה למימר אינה נהרגת אלא כת ראשונה. הילכך האי פירושא פריכא הוא ואורחא אחרינא איתי ביה. בתר הכי מיינית בפירושא דשמעתתא ולא אשכחית ביה פירושא עב מיניה, ומאי דקשיא לי עלוכי דראשונה ושניה נהרגת מצעי ליה דהא מקבלינן סהדותא הכי נמי קאמר דהא מפרשינן למתניתין הכי קאמר אי איכא כת אחת נהרגין עפי אין נהרגין. הילכך איכא לפרושי הכי אי איכא כת אחת מקמי האיך דאתזמה נהרגין שניהם, אבל אי איכא תרתי מקמיה האיך דאתזמו דהוו להו השתא תלת כהות מחומות לא קטלינן לשלישית משום דכבר הוחזק גולל הדם להבאיו עדות שקרים על הרוגא ואיתזק ליה בתרי כתי, ותו לא מקבלין סהדותא דכת שלישית, והיינו כריש לקיש:

[ז׳ ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל, ירושלמי כתב כל נכסיו לבי בני אדם כו׳ עד ומנין אפילו מאה, ת"ל עדים:

כתב הראב"ד ז"ל, איכא מאן דאמי להאי ירושלמי מהכיא מילתא דמס׳ ניטין [מ׳ ע"ב] דאמר רבא, עלמו קנה נכסים לא קנה, אלמא כיון דהרי גופי ניהו עלמו ונכסים פלגינן דבורא והכא נמי פלגינן דבורא. ואיכא דמוקים ליה משום דהוה ליה כמחוייב מתוכו. נפקא מינה דאי הוי עדות על פה עדותן קיימת דלאו כטעמיה דר׳ אלעזר:

[ז׳ ע"א] **כתב** הרב אלפסי ז"ל, איכא ומוציה קריבא כו׳ עד לאו בהר ערבא אזלי:

כתב הראב"ד ז"ל, אסתברא לי דהכי הוה עובדא דההוא ערבה מודה בערבותיה אלא דהוה פטר נפשיה בטענתא דלוה דהוי טעין פרעתי, ואתו איגהו ואסהידו דלא פרע, והוה סבר רב פפא למימר מחייב ליה אפומייהו, ומהייב ערב באודיתה דנפשיה, דאיגהו לא אסהידו עליה מידי, ואמר ליה רב הונא כיון דאי לית ליה לאוה בתר ערבא אזל אשתכח דאפומייהו מהייב. אבל אי כפר ערבא בערבותיה ולוה בבלותיה ואסהידו איגהו דיזוף והוא ערב מהימני על נוה ולא מהימני על ערב, דהא ודאי תרתי עדיות ניגהו וליכא הכא פלגא דבור כלל:

[כ"א ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל, תני הנא קמיה דרב נחמן על מת בין ביד בין בכלי כו׳ עד וכן הלכתא דמסקנא הוא:

כתב הראב"ד ז"ל, הא מתניתא לא פליגא מידי אדשמואל, דעד כאן לא אמרינן שריטה וגדידה אחת היא אלא שהמשרט בין ביד בין בכלי חייב משום מסרט, אבל גדידה ודאי איכא אלא בכלי כדכתיב ויתגודדו כמשפטם כו׳. ולשון גדידה הוא דרך חתוך כדכתיב [דניאל ד׳ כ׳] גודו אילנא, והסריטה היא כעין טוף המסרט והיא דרך קריעת הבשר שלא בחיתוך. וזה צריך התראה משום מסרט ואם התרה עליו משום גדידה פטור. והמתהך בכלי צריך התראה משום גדידה, ואם התרה על זה משום מסרט פטור. מיהו שמואל סבר לה כר׳ יוסי דאמר סריטה וגדידה אחת היא, והמסרט בפי הסכין כעין טוף המסרט חייב משום סריטה.
וקיימא לן כר׳ יוסי דסתם מתני׳ כוותיה:

[נכ] **כתב** הרב אלפס ז"ל, היה מעמא למתים כל היום וכו׳ עד חייב על כל אחת ואחת:

כתב הראב"ד ז"ל, הא מלתא אוקמוה במס׳ מזיר [מ"ב ע"ב] שלא בחבורין אבל בחבורין כגון שהיה נוגע מה אחד והושיטו לו מת אחר אינו חייב אלא אחת, ואפילו התרו בו כל היום דכתיב בכבן גדול על נפש מת לא יבא, ולא יחלל, מי שאינו

מתחלל יצא זה שהוא התחלל ועומד. וגמרינן מזיר מכהן גדול. ואפילו נעמא בשני מתים בבת אחת והתרו בו אינו חייב אלא אחת. אבל על ביאה ועומאה בבת אחת והתרו בו בשניהם חייב על שניהם. והכי איתא התם. מיהו אעפ"י שאינו לוקה שתים בחבורין, אסורא מיהא איכא ואסור לאעמויי למת אחר. אבל כהן הדיוט שהוא מעמא לקרוביו עד שהוא מתעסק במתו מותר להתעסק במת אחר, פירש, הרי זה בלא יעמא. והכי איתא בהבל רבתי [פ"ד הל ע"ו]:

סליק מסכת מכות

רלז

מסכת שבועות

שבועות שתים כו׳. [כ׳ ע"א] כתב הרב אלפס ז"ל. תנו רבנן מבעא שבועות כו׳ עד וקיימא לן כרבא:

כתב הראב"ד ז"ל, האי פיסקא נאו דסמכא, דאביי ורבא לא פליגי אלא לענין קרבן דלאביי דאמר מתפיס שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ומחייב עליה קרבן דס"ל כשובר על שבועה ביעוי ורבא לא מחייב קרבן. אבל לענין איסורא מודו דמתפיס בשבועה איסור בל יחל אית ביה, דהא מודה רבא במתפיס בנדר דאית ביה איסור בל יחל, מ"ש דכתיב כי ידור נדר משמע ידור בדבר הנדור דהיינו התפיסה בנדר, נני שבועה נמי דכתיב או השבע שבועה דמשמע נמי התפסה בשבועה וכתיב בל יחל אחרוייהו, הילכך מצעי לן למימר דלא פליג רבא אלא לענין קרבן בלחוד. והכי נמי מסתברא מדקאמרינן אביי אמר כמוציא שבועה מפיו, ורבא אמר לאו כמוציא וכו׳ ולא קאמרינן אביי אמר חייב ורבא אמר פטור אלמא לענין איסורא לא פליג רבא ותו לא מידי:

[כ"ה ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל בפסקא, איהמר שבועה בזרק אים פלוני לרוב וכו׳ עד סוף עם שבועת העדים ועמדה הקושיא:

כתב הראב"ד ז"ל, פירושא דסמכא דהיכי מקשינן ממאי דכלים אדעתייהו דרבנן דסברי למימר קמיה דאביי גאיתיוני עליה תרתי אמלתיה דאביי דאמר דאין נשבועות בעוי בשבועת העדות שום עסק, והא אביי דהוא מייה דשמעתא אהדר להו לרבנן גאיתיוני הרתי לא מגיתו למימר, וכיון דאביי אדאביי לא קשיא מידי וקא אזיל לעמייה דלא מחייב אלא הדא, מאי נפקא לן מדרבנן דסברי למימר קמיה דאביי תרתי אמו נברא אגברא קא רמינן, הלכך לאו דסמכא הואי אלא עיקר הקושיא ממלתא דאביי נופיה, דאהדר להו ואי בהזיד מי איתא לשבועה ביעוי כלל, משמע בהזיד הוא דליתא הא בשונג איתא מיהו לא מחייב אלא הדא מכת אחת, והשתא מקשינן מדאביי דאביי והיכי אמר דאיתא בשונג ואמר לעיל מודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות וכו׳:

[כ"ו ע"ב] **כתב** הרב אלפס ז"ל, אמר שמואל נמר בלבו נרוך וכו׳ עד והוליא פה סתם אסור בפת חטים:

כתב הראב"ד ז"ל, אסור הוא בכל פת שבעולם דהכי אמרינן בנדרים [כ"א ע"א] בענין נדרי אונסין דאמר בלבו היום ואע"ג דקי"ל דברים שבלב אינם דברים, הכא אגב אונסי קאמר ולא מבטל ליה, שמעת מינה דבעלמא היכא דמחשבתו איתא בכלל פיו אע"ג דפיו אינו בכלל מחשבתו בהר פיו אזלינן:

[כ"ז ע"ב] **כתב** הרב אלפס ז"ל, אמר רבא נשבע על כבר ושייר וכו׳ עד והלכתא כאמימר:

כתב הראב"ד ז"ל, שמעינן מדאמימר שבע על כבר ואכלה כולה במזיד ולא התרו בו אינו נשאל עליה לפי שאין זה מחוסר לא מלקות ולא קרבן הילכך אית עליה עונש שבועה ולית ליה חקנתא בשאלה:

בסוף פרק שבועות העדות [ל"ו ע"א]. כתב רב אלפס ז"ל, לאו שבועה הין שבועה:

כתב הראב"ד ז"ל, מסתברא דלא אתמר הכי אלא לגבי הק"ב [הקדוש ברוך הוא] דלאו דידיה שבועה הוא, אבל לגבי הדיוט לא איתמר, ואי איתמר לגבי הדיוט דוקא בדאמר להו בבונת שבועה. וכן נמי בחרור כי אית ביה שבועה דוקא היכא דאמר ליה לבוונת שבועה:

[שם] **כתב** הרב אלפס ז"ל, והזיק לגאון דאמר לוקה וכו׳ עד ומקבל את חבירו בשם:

כתב הראב"ד ז"ל, אני אקייס דברי שניהם להם אמרינן הוץ מבשבע ומימר ומקבל חבירו בשם, דוקא בשם המיוחד בלבד כדכתיב קרא וכפלה כ׳ את מכותך וכו׳ אם לא תשמור לעשות ליראה את השם הנכבד והנורא את ה׳ אלהיך. דמהאי קרא נפקא לן מלקות למקבל חבירו בשם וכתיב ביה את ה׳ אלהיך, אבל בכנויין אע"פ דשובר בלא תעשה לא לקי וכן הלכתא:

ל"ג ע"ש: ה עוד כשם הטעוה אחיו הרמ"ל ופ"ש אבל מצוה ובמשנה מתמלין כ"ל כרמב"ם בפ"ס מהלכות עומאת מת ובתמו הסבותה עליו שבדברי רבינו מעמת מהא דתמרינן נמי דמעמיטנו קרא וכו' וכמות דף מ"ש ע"ש:

א בגיטין ד"ל ע"ב: ב בפ"ג מהלכות אבל כ' אין כה"ר מצוין לבפריטו אבל אבין צריך להגהו ובקדושין ג בפסחים דיש פרשת תמור וכבילה ר"ש בפירוש שם ד' בריתות ובמתים דף ק' ע"ב: ה עוד מדברי אבין הרמ"ם בהלכות עומאה: ו בריתות יבמות דף נ' ע"ב ודף כ"ב ע"ב: ז בריתות שם דף (ס' ע"ת) בל' יוסי ור"ש) [כ"ש ע"ב]: ח בפ"ב דרוש לה מתרת: ט בפ"ב בפ"ג מהלכות אבל והרמ"ם מתה דמ"ב דמעמעם בגלים מקרא: י שם בפ"ג: יא מאמר יבמות דף כ"ב ע"ש: יב בריתות שם דף (כ"ש ע"ב) [ס' ע"ת בל' יוסי ור"ש]: יג דמב"ם בפ"ב מהלכות אבלי: יד שם אמר' בל' יוסי ור"ש: טו שם בל' יוסי ול' יהודה ור"מ: טו הרכב"ת

הגהות הט"ז

בהתכב לסמוכות פ"ם מטמת ע"ב המתמך בשיעור שיש מלמעה תוך המתמך מקום הנתת בטמת עד מוך לשמה ויהיך אלבו בכבנים ע"ב כל הפרתך ומתיכנו היאך יצא מבלא כוה מתמת ידי הנדיק בשל הדיעה בלא הנגים:

נקודות הכסף

בסמוך לנאנו דהקם יש לו הבסר בסיקנן המינן לבן לינו יכול לבוגו אבל אכלא מלי שבוגל אמ"ב מאוס בנוד ובנגל ליבא בנוד ודו"ק:

חידושי הגרשוני

יהוס פתח ד' של ד' אע"ע שהיא נעלה. כי בלא יהוס פתוח מסח על עמח. אבל אם יש פתח ד' של ד' אע"ש שהיא עולה לו פסח על עמח פתוח יצא מבלא קבר פתוח ואין טומאה בוקעת וכו':

חידושי הגרשוני

יהוס פתח ד' של ד' אע"ע שהיא נעלה. כי בלא יהוס פתוח מסח על עמח. אבל אם יש פתח ד' של ד' אע"ש שהיא עולה לו פסח על עמח פתוח יצא מבלא קבר פתוח ואין טומאה בוקעת וכו':

דגול מרבבה

לדעת הרלב"ד ודלא בתין כתן מיסור הוסם כתו שבתמתי בסיק אחר זה אלא שבוה בתדיון לו פרים מבוטמה בם הרמב"ם לא נמלן ויש בוה תריסות. דבריס ומב"ם עומר לנגנס בסתונת ודלא בתיב"ד ומ"ש"ל (ס"ב בהל"ה) ונבון לחרמיר. ולדעת הרלב"ד בס"ם מנוחות הכ' י"ז על מ"ם הרמב"ם בל"ה וכו' והרלב"ד פליג דהיכא שבבר

ברבי יוסף

(פי' שע"ב ס"ב ב"ש"ל) קברי עוברי בוכבים וכו'. הבב תיעוד מ' שין ובראבן מ"ב סימן ל"ב ומבן בכ"מ מ"ם דמומאת מת ובבי"ר בדין זה בהגו דקיימת לן בר' שמעון דקברי עוברי בוכבים אינם מטמאין בתמ מבוס דבכי תמר מליהו ובור לעוב ליבה בר מבוס בעניומנו דף קי"ד ומומ"ם בעניומנו בת"ח סימן ל"ב בעניומנו בת"ח סימן ל"ב ובקובעים שם בגדולים דף ל"ג בס"ב. ובבב פנים מלוכות מ"ב מ' ל"ד בימן ה"ל"ב הבית לתוס לדעת הרמב"ם וסיומן הבלבה בס"ם ונם שם פעיד ומסמן לבבת מבבת מתין ובבי מנבב נמי מ"ם בתה פרעי דינים לענין עומאת בהן:

גליון מהרש"א

שב"ל סב"ב. ע' אשר"ל ריש שבת: (ל"ש סמוך ל') קברי עוברי בוכבים. הסב"ם פ"ב הארוך בוה: (מ' שב"ב בס"ש פ"ח) בעורר שלא לסמאות. הוה הכהן שנב והסמא מוד לוקה. הסמא הרב"ם פ"ג הלכה ה' וז"ל בגליון מוף שב: (סמוך ג') ואחר האשה. ע' בשר ובב"ר קישות ראב"ר ומבב"ן בל הרמב"ם ומ' הרב"ם קרא לסמם נפלים הנינה בפ"א מ' תבב"ר. ומרא אבריך בת"ב קרא לסמם נפלים הנינה בפ"א לקברו חומה של הנים ופ"ש בגליון: (בב) אינו מסמא לאחרו. ובם בתקדשה רק קדשי דרבנן דיב לסמא לה סב"ם פ"ב מאבל הלכה ז' (עי' דבר תיסה על הגיטוני בעין זה בהל' מאשה בלחם משנה שם הלכות ו' וכן תפסו אותו בחידושי ואנשי שם): (בב) בטבא לאחרו ארוסה. הם נבמה לדעת ולא נבמה לבוסר ולמ"ב לינו שבמה שם פ' נשרת פ"ם א' ד"ה ואיבא מסמא דתשאין שבה אותה בפלה מסמ: ע' בלא מ' שב"ב ועי' לד אש פ"ח:

ע"מו מלא מתת רק בניה בסמוך לה ליבא אלא מיסורא [דרבנן] אין צריך להקילו ואפשר לזה. דקדק הרב ומה עתו בתוכל צריכים להקילו וע"ל סי' שע"ג ס"ק ח': ד אף על פי שיש בקילין. מעטם דבתיב אדם כי יטמה בתוכל וגו' ואתם קרוים אדם ואין העובדי כוכבים קרוים אדם אבל כמנע ומעמ י"ל דאפילו המקילים אוסרים וכן נראה דעת ב"י ע"ש:

שעג א עיין באו"ח סימן שס"ג בו'. מעמע כמו דאמרינן בהם דמ"ל להפרישן הוא הדין בבא הרב שם די"ל דהייט דוקא שלא הגיע להיוחד ע"ם ובאגודה פרק מרם בתב ל"ל על היעוקות הישנים בתוכל המת אין ממיישים להקילם ולהוליאם לך מפני חיוך עוב הוא ע"ל והביאוהו בתמרוגים: ב אבל חלל בו'. בתב הב"ח דוקא חלל דמוייתא אבל בל דבריהם בגון שנולד מחלוקה אסור לעומת ואם הוא נולד מספק תלוה הוי בהן גמור לבל דבר ויתבאר בס"ע סימן ז' ע"ש: ג. ואחד האשה. שהיתה בבתם מלוה לה לעומתו: ד אבל פסולה או גרושה. פי' אפי' יש לו בנים ממנה. מרדכי ול"ב בתמרוגים: ה ולא מיטמאה לו. בלומר אינה מחוייבה לעמת לו אבל הרבוים בידה לעמת: אפי' נתחללה. בגון אחר שנולד בהן זה ממנה נבלת לבהן בבהיה גרושה: ז או שהם מל' יום ואילך. לאפוקי בפק בפל דלון מטמאינן וה"ם לאחיו ולאחותו הקטנים שהן בפק בפלים אין מממת לבם: ח אבל מטמא לאחותו הארוסה אחר שנתגרשה. מן מטמא לאחותו ארוסה (ז) שנתגרשה ובוגדת (ז) ומיבת עין (יא) ומיטמא לשומרת יבם (יב) אפילו אם בתב בבתובתה אי מיתת בלא בנים ההרר בהובתך לבי נשא (פירוש לבה אחיה):

שעג (א) הגדולים על הקטנים. פי' הבהנים הגדולים ובבור בתוב אם מטמאין מעצמן אין ב"ד מצוין לבפרישו בו' ש"מ בעל ב"ד יש גם בן אזהרה בלא לעמאות בידים. וכ' באגודה דמיוק הישן בתוכל המת אין לריכין להקילו ולהוליאם לך מפני החיוך עוב הוא בל"ל:

שעג איזה כהן מוזהר על הטומאה ואיזה מתים מטמא ועד מתי מטמא. ובו ט' סעיפים:

א כשם שהבהן מוזהר שלא לטמאות בך מוזהרי (א) הגדולים (א) על הקטנים [א] (ודוקא לעמאותן) (ח) בידים אבל אם הקטנים מעמאין מעצמן **א** עיין בגמ"ה סימן שמ"ג לא צריך להפרישן) (הרשב"ם סימן קכ"ח ומהרי"ו ובור בשם ב הרמב"ם בתב בתן לאין לריך):

ב [ב] אפי' בעל מום מוזהר מליטמא **ב** [ב] אבל (ג) חלל [ג] וכהנת מוהרים ליטמא: **ג** [ד] כל המתים האמורים בפרשה שבהן מטמא להם מצוה שיטמא להם ואם לא רצה מטמאים אותו בעל כרחו [ד] ואחר האיש **ג** [ד] ואחר האשה:

ד אלו הם הקרובים שמיטמא להם [ה] אשתו נשואה שהיא בשרה **ד** אבל (ב) פסולה [ה] או (ג) גרושה [ו] או (ג) [ז] ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אונה **ה** ולא (ד) מיטמאה לו [ח] ומיטמא לאמו [ו] אפילו (ה) נתחללה ולבנו ולבתו [ז] [ט] דקים ליה שבלו לו (ו) חדשיו [ז] או שהם משלשים יום ואילך [ח] אפילו הם פסולים חוץ מבנו ובתו משפחה או בותית ולאחיו ולאחותו [יא] מאביו אפי' הם [יב] פסולים אלא אם כן הם בני שפחה או בותית [יג] אבל לאחיו ולאחותו מאמו אינו מטמא [יד] וכן אינו מטמא [טו] לאחותו [יב] ארוסה [יג] אפילו היא ארוסה לכהן ולא לאנוסה ומפיתה **ה** [יד] אבל מטמא לאחותו ארוסה (ז) שנתגרשה וכוגדת [יא] ומיטמא [יב] לשומרת יבם [יג] אפילו אם כתב בבתובתה אי מיתת בלא בנים ההרר בהובתך לבי נשא (פירוש לבה אחיה):

חידושי רע"ק

(סימן בעיב סעיף ב' בהגה"ם) **ונבון** להחמיר. ע' תשבה ושב הבהן (סי' ע"ה): (סימן בעיב סעיף ד') **אשתו** נשואה. היינו חופה ואם פשרה לבלתי הבעל רעת רש"י ורא"ש הר"ן (פ"ד דבתובות) ראין מיסבא לה ולא אקרי נשואה ודבת הבעלן והר"ן (נדרים) דמיסבא לה ולבנין אחותו הוא בהתיחד ובמנני שלבה (בהובות) בחב לדעת רש"י

ש"ם: [ד] ואי' האשה. ערש"י בבתובות נ"ג א' ר"ה ולא מטמאה בו': [ה] או גרושה. ר"ה שם לשאורו הקרוב ולא ארוסה אליו ולא גרושה: (לוקים) או גרושה. א"ר פ"ר ה"ל (ע"ב): [ו] או ארוסה. בע"ל הטרא פ"ג ריבבות (ל"ט ל') ופ"ר דבתובות ש"ם: [ז] דקים ליה בו'. בת"ב ומ"ב בבתובות ש"ם: [ח] אבל לאחיו בו'. בת"ב שם ובפ"ב דפ"ק (ל' ב'): [ט] ובן אינו בו'. בבמות פ' א' ובר"י ור"ש: [יא] ומטמא לשומרת יבם. ר"ל שנעלה לבנו בבן שחרש בבתובתה ובפ"ם בבתובות פ"א א' ובחרש בבתובתה חייבת בו' ובפ"ש בקבנה ביבבות פ"ם ב'. שם. ובע"ש ובתוס' שם ר"ח בין בו': [יב] ואפילו

באר היטב

ליטורא דבבן ח"ב לבקילו. ואפשר לזה דקדק הרב ובבה עתו בתוכל וכו' ועי"ל סי' שע"ג ס"ל: (ד) מקילין. בתב הס"ד מבל בתנב ומטמ' י"ל דאפילו המקילים אוסרים וכן בראה דעת ב"י ע"ש:

שעג (ח) בידים. ובתב באגודה ל"ל דמיוקוה הישנים בתוכל המת אין מחויבים להקילם ולהוליאם לך מפני החיוך עוב הוא ע"ל (אבל מ"ל להוליאת לאם הבקבן אחיו בר דעת הבריך לאמו. בה"י סי' שע"ל): (ב) חלל. כ' הב"ח דוקא חלל דלוייתה אבל בל דבריהם בבן בעולב מבלוגה אסור לעמת ואם עולב מבסק תלוה הוי בהן בעור בבל דבר ויתבאר בת"ש סי' ז' עיין שם: (ג) גרושה. פירוש אפילו יש לו בנים ממנה. מרדכי ול"ב בתמרוגים. ש"ך: (ד) מיטמאה. בלומר לוה מחויבה לעמת לו אבל הרבוים בידה לעמת. ש"ך. (וכ"ב בעור ובפ"ש בה"ש סי' ל"ה וז"ל בפ"ד ל' אחיו דף ל"ע ולא מיטמאה ל"ל לבהבסבת בו ולבו דוקא מבן ולא מיטמאה דבא בעות אהבן לא בוחבו בל הטומאה אלא לאחיו דעקב ולא תוכבת לאיבבריך ליה בקב ולא מיטמאה דבשי לאיתבר הבחי בדידה ובדידיה בך בבעיתו ולי בבהה ולא מיטמאה בבן בבבל ביבבלים מחבריהם בל הבומאה מובבלהם ולא חבבו בעל". מתא לפי' סני שבבש"י אבור לה לעמת לו בבבל בבוס דבית ב"ב מובבהם לבהר עבמה בבבל ומבהיבמה מהבוסבים לתשובים ואחרונים מאת זה בבוף הדין שחייב לבבר אם עבמו בבבל דבת אף לפי' הבהבון לענין בבהם בבבל מודו דבש"ע חייבים לעבר עבמה בבל בה"ו והבה ס"ם בבל הבוסבים לא בביתו דין זה דחייב לעבר בו' לאו דוקא בל הבוסבים שבבי הבמב"ם בבבל בבבש"ם בבבתו לבבבים ובבבה"ב בעבין בבע"ו. ובן הבוסבים הבתבבים בדינין אחיו ובוגין עבמו מבחיבים ב"ב דין זה. בבבא"ב הבא"ם ובבבור ובאר בוסבים אחיו מבחיבן אלא דינין הבוגין אין מבחיבן דין זה. בי בעבר הדין לעבר בבבל אלו על זמן הבחיב אבבי לבריבין לבוות בהבחים לאבור בבבבים בם"ם בב"י ובבבב"ם. אבל בזמה"ם אין בבבומא בזה בין הבבל לבולי אחת בהבי מתתי מתים אבן ואין לבו אחר בבבה ומה בם בבבו בומה בל: אלו הבעמים ומה בהבה אייב בבה. ואף אחיה בוסבים בחבו אבם בזמה"ם חייב הדם לעבר עלמו ובזומה. ובם מבחיה הבחבים בל בהבה הבבם. בי ע"י מבהם הבוסבים בבבומה בבבומה בבבבים ובבבב"ם זה מבובר ומחבר בהבה הבבם בבבומה בבבומה מקומות בבבבומה בבבבב"ם ובבבב"ם זה בבבור. וע"ב חבבו הבוסבים בע"ב בבבבומה בבבבבבבה בבבבבבב

שער (א) אינו יכול לקרות ישראל . כתב רש"ל לעולם הוא מ"מ עד שיהיו שם עומדי

ה [יג] כל אלו שמיטמא להם ט יי אפי' שלא לצורך :

יי [יד] יח וי"א דרוקא לצורך :

הגה ולסברת הרשב"ם אפילו אם לו אם בשבת שלו אפשר לקברו בו ביום שרי לעמלות לו ולשמרו כדי שלא יהא מוצל בגיזון (מ"ש סי' רס"ג) ונכון להמיר בסברת המחבר (ד) שלא לעמלות רק לעזרך קבורה ולהניח לו מרון והמריכין (שם בשם תוספות של"ן) :

ו [טו] יט אינו מיטמא להם אלא יא עד שיסתום (ח) הגולל : [טז] (ולא דעתו לעמוד מוכר לעמלו לו לעזרך עד שיסתום גולל שני) (תשובת הרשב"ם סימן רל"ב) :

ז [יז] כ אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמיטמא לקרוביו כא לפיכך כהן שמת לו מת צריך ליזהר ולקברו בסוף בית הקברות כדי שלא יבנם לבית הקברות ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבור מתו :

הגה יב [יח] (פ) ודוקא למחר בשיכם ממתו אבל בעוד שהוא עוסק במתו מותר ליטמאות אף לאחריו (כב טור) :

ח [יט] כג כהן שפירשו אבותיו מדרכי צבור כגון המסורות *) אינו מיטמא להם כד ולא להרוגי ב"ד ולא למי שמאבד עצמו לדעת [כ] כה ולא (ה) לספק בגון שנתערב ולדה בולד חברתה או ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון :

ט [כא] כו אין הכהן מיטמא לאכר מן החי (ו) מאביו ולא לעצם מעצמות אביו [כב] וכן המלקט עצמות אינו מיטמא להם אע"פ שהשדרה קיימת יג כז חסר ממנו כל שהוא אפי' הוא מונח אצלו אינו מיטמא לו שאינו מיטמא (ז) אלא לשלם כח ויש מי שאומר דהני מילי יד כשחסר לאחר מיתה אבל אם חסר ממנו אבר בחייו ומת מיטמא לו אע"פ שאינו שלם : [כג] (וי"ש שאינו מטמא להרוג דמקרי חסר) (כל בו בשם ר"ם מלוניל) (ונכון להמיר) :

שער טומאת כהן למת מצוה לנשיא ולדבו ועל איזה מת מתאבלין .

ובו י"א סעיפים :

א יי מצוה להטמאות למת מצוה אפילו הוא כהן גדול ונזיר והולך לשרוף את פסחו ולמול את בנו ומצא מת מצוה הרי זה מיטמא לו :

ב כ אינו נקרא מת מצוה לענין זה אלא אם כן מצא ראשון ורובו כא ואם מצא ראשון ורובו חוץ מאבר אחר א חוץ (ח) ליטמא בשביל אותו אבר :

ג [א] כ איזהו מת מצוה שמצאו בדרך או בעיר של עוברי כוכבים ואין לו קוברים וממקום שמצאו (א) אינו יכול לקרות ישראל שיענהו ויבא ליטפל בו ולקוברו אסור לו לוות משם ולהניח את המת אפי' לילד לעיר להביא קוברי אלא יטמא עצמו

*) סי' מעלוני עלילות שקר .

ביאור הגר"א

אם כו' . רלא שלוב וכמש"ש בקבמת כסחם אשלו אין לה נפשים . שם : [יב] כל אלו כו' . כ"ם כמ"ש רפלינו כמה ימים מחר לשמא להם ולי"א אשר עד שיסתום הגולל וכמ"ש בס"ח משמע דאף שלא לצורך : (ליקום) כל אלו כו' . אלר פ"ר הלכה י"א מעשה כו' (ע"כ) : [יד] וי"א כו' . חוס' דפסחים ס' א' פ"ה הלכה ד' ס"ב ד"ה ובא : [טו] (ליקום) אינו מטמא כו' . אלר פ"ר הלכה ד' י"א (ע"כ) : [טז] ואם רעתו כו' . כמשלל סי' שנ"ח ס"ב לענין אכלות . שם בר"ש"א : [יז] אסור כו' . נזיר ס"ב ב' וירושלמי פ"ג דנזיר וס"ש פ"ד ודעתוס' דנדה נ"ו א' ר"ה ודלמא כו' : (ליקום) אסור כו' . כמ"ש בנזיר ס"ב ב' ואע"ג דבמ"ר אליעזר בזה ר"ם ור"ש והלכה כר"ש בזה הלכה כר"ם דר"ה קאי בוחתת ועוד דסחם כמחני' וסחלוקת בברייתא הלכה כסחם ובמתני' שם א"ל אל חמבא כו' תור דסנין בפ"ב דשבועות (י"ו ל') בענין נזיר בקבר כר"ם ותור דבירושלמי שם המחלוקת להיפך ראיתמר שם יצא ונכנס ר"ם פוסר ור"נ מתיר שבעת פירש מטא מוטאת ערב חור ונכנס מטא מוטאת שכבה אל ר"ם עקיבא כל הפורש מסך בפורש מחיים נגם ר"ם הורה לו וכ"ו לתיוב אבל לאיסורא כ"ש פורי דלא כר"ח ורא"ש הלכות מוטאה ס"ו (ע"ב) : (ליקום) אסור לטרח בו' ורוקא כו' . אלר פ"ר הלכה י"ב ס"ו בחן הרייש בו' היה עוסר כו' ונמצא כו' (ע"כ) : [יח] ורוקא כו' . גם' שם ירושלמי שם ואבר בס"ח לחרוא ראשילו לכחחלה מחר בכה"ג והביאו כ"ו הרא"ש בח' מוטאה ס"ו ע"ש : [יט] בחן שפירשו כו' . ח"ב (ומסהדרין מ"ו ל') בעמיו בגמן שנשיון כו' : [כ] ולא לספק כו' . מתני' פ"א ריבמות (ק' כ') ופסח"ב : [כא] אין כו' . ר"ל דלא בראבי' ור"ש אלא כרב דוקנים ומעשה רב כ"ש לחומרא . הרא"ש שם : [כב] (ליקום) ר"א כו' . ר"ש בנויר ס"ב (כ') אלא פתחה קאיל בו' (ד"ר נ"ש) (ע"כ) :

שער [א] (ליקום) איזהו כו' בא כו' . ירושלמי פ"ו דנזיר איזהו ס"ם כל שהוא צוות ואין בני הצר כאן בא בני הצר ה"ו כוסקר את ידו עד הינכן עד בני נושאי המטה לא כדא והנשיא כנודו לבן . ומה שיטמא בהן לבקור הנשיא בר דסך ר' יוחן נשיא אבריז ר' יוחי ואמר אין בהוצה הוים בר דסך ר' יוחן נשיא כר בריה דר' יוחן נשיא רחף ר"ח בר בא ר"ל בבנשתא דטבנא דפפרין ומאביה . ופ"ש ומהו בו' ר"ל כאינו מת סמה שבה ולא אימשמא הלכך לא יטמא . תה"א וע' ס"א נשיא כו' כ"ב הראב"ד והרמב"ן הניח בע"כ) : (ליקום) איזהו ס"ם כו' בא כו' .

באר היטב

הייגו מן המרוסין וק"ל : (ח) הגולל . כתב הש"ך בסי' שע"ה כתב הטור שיש סלוגמא בין רש"י ור"ת מהו הגולל וכ"מ ר' דנקטינן כרש"י פשיטים דהוא כסוי המרון וכתב הרמב"ן דלרש"י כשנוהגין מהרו כניה המרון ומהמין הכסוי בהמסרים ע"ד ליתן המרון בקבר הוי סחימה והוא סמה עליו דסיליך לאסבר לומר שלם כרמו מרונו בניה שלא יטמא בנו עליו כו' ולי נראה דמה שפירש"י בכל מקום גולל הייגו כסוי המרון מן ר"ל מסילו כרמו בניה מלא ר"ל מסיסהם כסוי המרון בקבר הדע דכל שולל אמרי' כל שלומים בסי המה יודע עד שיסתם הגולל דכתיב ושוב העפר על המרן בעסיה ופירש"י נופו קרי עפר ומשבר לא המרן כאשר היה מיד והרוח משוב שלמן בו עוד רוח ע"כ ולפ"ז אמרלו שלמה בהם בנים גם לרש"י בנו מיטמא עליו עד שיסתם בקבר עכ"ל : (ט) ודוקא . והכ"ח סמך דלמ בסיליכה לאבר לסוסיף עומאה כיון שאפשר לו לקברו בסוף בה"ק וכ"ל הלכנם דנכון להמיר בסברת זו וכמ"ש מיקל בדבר עכ"ל הש"ך :

שער (ח) ליטמא . כלומר דאע"ג דאינו מטמא עליו אלא כשמלאו לאסנו וכוכו

חידושי רע"ק

רשניהם אין מיסמאין לה ע"ש ואם היה חוצה נרה ומחת ע' אז.ל (סי' ס"א) : (ל"ע ס"ח) ולא לספק. הוא אינו מיסמא להם והם אין מיסמאין לו כך הוא כסחני' וכראיתא להריא בס"ם משמע אא"ל (סי' נ' ס"ם) וזהו דלא כש"ת בית יעקב (סי' ק"ל) ואם הוא ספק בן ט' לראשון כהן אז בן ו' לשני ישראל ומת רבו ל"ל דרשאי לטמא לו עי' בהרא"ש (הלכות מומאה) שהביא ירושלמי דהוא איכ"א דלא אשמא אם חלמיד יכול לטמא לרבו וכתב הרא"ש נזיר דלא אשמיטא עברי' לחבורא וא"כ ל"ל דהוי ס"ם ספק שהוא ישראל ואח"ל כהן שמא טחר חלמיד כהן לטמא לרבו :

(סי' שע"ד ש"ע ס"ח) אפי' הוא כהן גדול. בחוספות נזיר (דף ס"ו ע"א) ד"ה וכן משוח בו' כתבו דאפילו לפלטו מהמה לצל שלא יסרית שרי : (ל"ע ס"כ) מצא ראשו ורובו. אז

ביאור הגר"א

[יב] כל אלו כו' . רלא שלוב וכמש"ש בקבמת כסחם אשלו אין לה נפשים . שם : [יג] כל אלו כו' . כ"ם כמ"ש רפלינו כמה ימים מחר לשמא להם ולי"א אשר עד שיסתם הגולל וכמ"ש בס"ח משמע דאף שלא לצורך : (ליקום) כל אלו כו' . אלר פ"ר הלכה י"א מעשה כו' (ע"כ) : [יד] וי"א כו' . חוס' דפסחים ס' א' פ"ה הלכה ד' ס"ב ד"ה ובא : [טו] (ליקום) אינו מטמא כו' . אלר פ"ר הלכה ד' י"א (ע"כ) : [טז] ואם רעתו כו' . כמשלל סי' שנ"ח ס"ב לענין אכלות . שם בר"ש"א : [יז] אסור כו' . נזיר ס"ב ב' וירושלמי פ"ג דנזיר וס"ש פ"ד ודעתוס' דנדה נ"ו א' ר"ה ודלמא כו' : (ליקום) אסור כו' . כמ"ש בנזיר ס"ב ב' ואע"ג דבמ"ר אליעזר בזה ר"ם ור"ש והלכה כר"ש בזה הלכה כר"ם דר"ה קאי בוחתת ועוד דסחם כמחני' וסחלוקת בברייתא הלכה כסחם ובמתני' שם א"ל אל חמבא כו' תור דסנין בפ"ב דשבועות (י"ו ל') בענין נזיר בקבר כר"ם ותור דבירושלמי שם המחלוקת להיפך ראיתמר שם יצא ונכנס ר"ם פוסר ור"נ מתיר שבעת פירש מטא מוטאת ערב חור ונכנס מטא מוטאת שכבה אל ר"ם עקיבא כל הפורש מסך בפורש מחיים נגם ר"ם הורה לו וכ"ו לתיוב אבל לאיסורא כ"ש פורי דלא כר"ח ורא"ש הלכות מוטאה ס"ו (ע"ב) : (ליקום) אסור לטרח בו' ורוקא כו' . אלר פ"ר הלכה י"ב ס"ו בחן הרייש בו' היה עוסר כו' ונמצא כו' (ע"כ) : [יח] ורוקא כו' . גם' שם ירושלמי שם ואבר בס"ח לחרוא ראשילו לכחחלה מחר בכה"ג והביאו כ"ו הרא"ש בח' מוטאה ס"ו ע"ש : [יט] בחן שפירשו כו' . ח"ב (ומסהדרין מ"ו ל') בעמיו בגמן שנשיון כו' : [כ] ולא לספק כו' . מתני' פ"א ריבמות (ק' כ') ופסח"ב : [כא] אין כו' . ר"ל דלא בראבי' ור"ש אלא כרב דוקנים ומעשה רב כ"ש לחומרא . הרא"ש שם : [כב] (ליקום) ר"א כו' . ר"ש בנויר ס"ב (כ') אלא פתחה קאיל בו' (ד"ר נ"ש) (ע"כ) :

שער [א] (ליקום) איזהו כו' בא כו' . ירושלמי פ"ו דנזיר איזהו ס"ם כל שהוא צוות ואין בני הצר כאן בא בני הצר ה"ו כוסקר את ידו עד הינכן עד בני נושאי המטה לא כדא והנשיא כנודו לבן . ומה שיטמא בהן לבקור הנשיא בר דסך ר' יוחן נשיא אבריז ר' יוחי ואמר אין בהוצה הוים בר דסך ר' יוחן נשיא כר בריה דר' יוחן נשיא רחף ר"ח בר בא ר"ל בבנשתא דטבנא דפפרין ומאביה . ופ"ש ומהו בו' ר"ל כאינו מת סמה שבה ולא אימשמא הלכך לא יטמא . תה"א וע' ס"א נשיא כו' כ"ב הראב"ד והרמב"ן הניח בע"כ) : (ליקום) איזהו ס"ם כו' בא כו' .

פתחי תשובה

כמשנה נמלך ס"ב מהלכות אבל שמסתכן לא נתקרבה קרובינו דרכנן מהו מי ליתי קרובינו דרכנן ודחי עשה דלה ישמא לו לא הכניס לתוך דתין כה בקרובי דרכנן לחשוב עשה דלה ישמא ע"ש [*] אבל אין לתייגו מכניס בתמי דיעמא שבשיב סם לא מיידי מלא שלא בכת קרובי דרכנן לעבור על ל"ת דלא ישמא מבל"ג בכה ל"ל דיש בכה קרובי דרכנן לחשוב עשה דלה ישמא ע"כ ולא הנעבד. וכ' עוד בשם שלא שמסתכן לפיו בכבוחה וכגון קטנה שבבלה ובגלוחה דרכנן הייגו מבוה דכבוחה בשיעת דאין ממתא לה מבוה שמעמא ובשולה דקי"ל דאינו ממתא לשמוחה ולמוחה לנעשה לחוחה ולא נעבלה אינו ממתא לה מחיה דבל בבוחה בחוחה בעולה ע"ש : (ד) שלא לבאחות רק לצורך . כתב בגאון ז"ל מלוכת בגמרא בפ"ב דבבוחות (ק"נ ב') אותו הדם שמת ר' בפלה בהנה (ב"ה בתה"ל ובגרא"ם הלכות עומאה) וכן בפ"ב דבבוחות (ופ"ז דנזיר) בירושלמי ולא בתוס' ובמרדכי בירושלמי (שם ובסם) ששמו אותו בס"ם ושאלו בירושלמי בתלמיד אצל דבו אם יטמא ולא אימשמא הלכך לא יטמא . תה"א וע' ס"א נשיא בו' כ"ב הראב"ד והרמב"ן הניח בע"כ) : (ליקום) איזהו ס"ם כו' בא כו' .

אבן העזר

שאינו שוה בכל ולא יגאינו לכל הטוחה ע"ם וכ"כ כעל המאור ובכן נרשם הגאונים לבדיה בס"ם וכ"כ הרמב"ן סכן מפני כבוד הבריות . אבל בכפ"ר כתב דאין לעמוד מבא דבתה עומאת סכן מחמת מת מצוה דבתה עומאת סכן מחמת מת מצוה דלכן שיש בו כרח כוח ותבנכן דבוחה כמה עבה ולא"ש הבא דאי' הקילה ותפ"ש מת מצוה דוחה בקבה ולא"ל ליעבר מיני' מיבה דבבור הבריות בעלמא ידחה לא"ת בגדולה ובאמת הוא דחוק . אמנם יל"ל ע"ש מ"ש הלא"מ

יד אברהם

כדאמרי' בבבות (דף כ') ובכ"ג שיש בלא ולא הבעה : ודאיתי בגבהות על ב"ש מבכ"ג מבכר"ר עוזר ל"ל אחמה מ"ר מדבבי הוים' והבבבי"ל בבכות (דף כ') בבתבו דילפינן מתת בעוה לבהות דלא דעומאת

נהלת צבי

(סי' שע"ב ס"ש מיף ח') ולא לספק . עיין בבבות בבת יעקב סי' ק"ל שהבאה בל זה מבא דאיתה בבפרי דאיתה בבפרי בבתיבה מבוה בגדבה בהבוה דבבי אבל לא בבבי דבלי בבא בבפק בגדו בבפק בן ט' כו' דוקא בלא בל בבן אינו מעמא בל

ויקברו אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקברו אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן אלא קורא אותם והם קוברים באו בני העיר [ב] ה אם יש לו כל (ג) צרכו משך את ידיו.

(ל' המכ"ח בסה"ל ורמ"ם בהלכות פומאה):

הגה יש תומכים אם אינו מוצא מיקברוהו רק בסבר ליטו חייב לעכור ממנו: אבל אינה מטמא אם ילקח (ל"י מרק המאה רכה בסם ריפמ"ל) [ג] (א) מת המתלה ולא ידעינן אם מוכד כוכבים אם ישראל הוא ב מאיין בחר (ג) רוכה המתלאים אם אם יש (ל) ג אלא מוכל לומר כל קבוע ממתאה על מתאה (ציה יוסף בסם תפוד' הרפב"ל):

ד יכל הקרובים שהכהן מיטמא להם שהם אביו ואמו ובנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו הבתולה ואשתו מתאבלים עליהם יועוד הוסיפו עליהם אחיו מאמו ואחותו מאמו בין בתולה בין נשואה ואחותו נשואה מאביו שמתאבלים עליהם אף על פי שאין כהן מיטמא להם [ד] ה וכשם שהוא מתאבל על אשתו כך היא מתאבלת עליו [ה] ודוקא אשתו בשרה ונשואה אבל פסולה או (ב) ארוסה לא ה אבל בנו ובתו ואחיו ואחותו אפילו הם פסולים מתאבל עליהם חוץ מבנו ובתו אחיו ואחותו משפחה וכותית שאינו מתאבל עליהם:

ה [ו] יהגר שנתגייר הוא ובניו או עבד שנשתחרר הוא ואמו אינם מתאבלין זה על זה

ד (והוא הדין גר שנתגייר עם אמו אין מתאבל עליהם) (סברת הרב מהמרדכי הל' אמתות ממעשה שבת לאמי ל"י לאמלי דקי"ל אבילות יום ראשון דאבנן):

ו יא כל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו אם מת לו מת ודוקא בעודו בפניו אבל שלא בפניו אין צריך לנהוג אבלות חוץ מאשתו שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה יב אלא על אביה או על אמה משום כבוד (ג) חמיו וחמותו אבל על אחיה ואחותה או בנה ובתה מאיש אחר אינו מתאבל עמה יג ומ"מ אינו יבול לטופה להתקשט אבל יכולה למזוג לו הבוס ולהציע לו המטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו [ז] וכן היא אינה מתאבלת עמו אלא כשמתו חמיה או חמותה יד אבל שאר קרוביו שמתו

הגה וי"ל דהמלדמת נוהגין להקל בהבילות זה של המתאבלים עמו דאין זה אלא מנוס בכוד המתאבלים ובכפיו נהגו כולם למחול וכן נוהגין האידנא אלא להתאבל כלל עם המתאבלים (עור בסם הרא"ם והוא בס' אמ"ם ל"ל לאמי דקי"ל אבילות יום ראשון דאבנן):

ומבע"ן בח"ה והגמי"ו פ"מ) וכל המחמיר בזה ד אינו אלא מן (ד) המחמירים (הגהות מיימוני פ"ב) [ח] ומ"מ (ד) נהגו שכל קרוביו(*) סמוך ד הפסולים לו (ה) לעדות מרמים קלא פסולי עדות בעצמן כל (ה) שבוא הרמאמה ד דסיינו (ב) עד אחר שבת (ו) הרמאמון שאינם רוחלים *) ואין מעמיס (ו) קלא בנדיהם כמו בסאר שבת (נדולי תומפריי"ך נהגו כך) ויש מקומות שהנהגו עוד להחמיר בעניינים אחרים והעיקר כמו שבחבתי וכל זה בסמוכה קרובה. אז שהיה אבל אמיתה אבל בסמוכה

*) ואיתו כן דעת המחבר שלא כתב כאן ובסמ"ק שב"ג וכו' שבי"ר סוף פ"ג וסי' שפ"ה סי' אלא דאבנן ונזכו והבמיע שדרה ונגולגולת שהזכיר הטור בס"ו ושב"ר):

חידושי רע"ק

שרורה ונגולגלת בור *): (מ"ש ס"ד) שהכהן מיטמא להם. ונפשטוהו מתאבל על שוברת יבם כיון דמיטמא לה כדלעיל (מ' שע"ג ס"ר) ומ' בבה"ג: (סס) ונשואה. ואם חיה לו קסם עמה והיה רעתו לנישה וסתה כתרוך ותקפס כתב הרש"ש (פ"ב דיבין מ' ר') ראינו מתאבל עלית ועי' בספר בית מאיר לאה"ר (מ' צ' ס"מ) ובנתרשת על תנאי ומת עי' ש"ע אה"ע (מ' קמ"ה ס"ם בהג"ה): (סס סמוך ו') מתאבל עמו. כבל ענני אבילות ובן קריעה והבראה ובל ענינים הנמשכים כל ל' ובן הנמשכים כל שלשים ואם לא היה ביר בשמת לו מת למי ששייך להתאבל עמו ואפילו באיחוד ל' א"ב לקרוב. רשב"א (מ'

*) ואיתו כן דעת המחבר שלא כתב כאן ובסמ"ק שב"ג וכו' שבי"ר סוף פ"ג וסי' שפ"ה סי' אלא דאבנן ונזכו והבמיע שדרה ונגולגולת שהזכיר הטור בס"ו ושב"ר):

ביאור הגר"א

א"ר ס"ד הלכה ב"ם: אם יש לו כ'. שם חלכה לי לשלם כ' (ע"ב): [ב] אם יש לו כ"ב כ'. ירושלמי שם וחביאר הראא"ש שם בל זת: [ג] מת המצוא כ'. בירושלמי נהרג שם סבריא לצערי חוקת הוא ישראל: [ד] ובשם שהוא כ'. (מהני' ביעמות מ"ח תוך מן הלמאמר מהני הלכות ונבריאתא בס מ"ב ל' ומסה חיטול שלה מלשים יום) עמלי כל מי שמתאבל ב' ומן הוא אינת כ': [ד] ורוקא אשתו כ' אבל ב'. כמו בשמאת רלא הסיפו אלא השניין בבריאתא באן בס"ש הרמיפו ב' ובארוסה אמרינן בהדיא בפ"ג דיבמות (ל"ש ל') ושל"מ לא אתן כ': [ו] הגר כ'. עפ"א דיבמות ל"ו ב': [ז] ומן היא כ' אבל כ'. מרקאמר חביה הסמוכה: (ליקוט) ומן הוא כ'. הגם שם ר"ה אלא ב' ועיין ס' תה"א (מ"ב): (ליקוט) ומן הוא כ'. מרקאמר ומן הוא שמת כ' אבל א"ה מבשא"ש לא אסרו לבבור אשתו (אלא חמיו וחמותו) וקי"ל ג"כ ולא אסרו לבבור בעלה (אלא חמיה ומחותה) ומן הגיא בירושלמי להריא הדי שמת חמיו או חמותו (לא מ' מקרוני אחמו. כ"ה הגיהכ"ל אלנו בסיהנלמי ויהיה בבבור אחמו. ל"ה הגיהכ"ל ולפ"ז ל"ל דשמואל מחבב גם בסיסת ודיקא נקט ס"כ בנמלא אלא פוקמת אלא נוהגת עמו כדרך שהוא נוהג שמואל אבר ל"ש אלא דשם קתני גם קרובי אשתו ומשובשות הוא א"ל דקתני בשם ובן ראינו יכול לבוסה: [ח] ומ"מ נהגו כו': (ליקוט) ומ"מ נהגו כו'. אבל מרינא חייב בכל אבלות שבעה ושלשים ובל"ל בדרך שהוא נוהגת כו' ובן בגמ' דקאמר (סבר למיתב עליה מעטה ושלשים בו') צורינהא קבעית כו'. תה"א (מ"ב): (ליקוט) ומ"מ נהגו כו'. דמרינא בכל דיני אבלות חייב תוס' שם ד"ה באשה כו' (מ"ב):

פתחי תשובה

מקומות לו בדעת המתמיהים בזה ס"ם ולחייתו [ומי' נהגו' חיים מי' בס"ח לוחות לחמ' מאמרי חל בלחנן שער (א) מת הנמצא כו'. [מי' נהגו' חיים מי' בס"ח לוחות לחמ' מאמרי חל בלחנן עוגר שמת בנתי המלאים ויודע הדבר ל"ת מנני שמיגו ויבוקם הדבר ומעלה כי כולת מכול ויתקבו אלל בופר המלאים ואמר כי לא נודע לו ממנו כי בא אלנו ובאם נמצא לו דשות מכל הקבר בעותרו בהבנו אלל בעלי דת הבאה ובמתקבו לו בסיר דמי לבמשבקת בקבורתו ובהבה עורבת מרבנן ובן עבו וגם בבקתורתו לקבר ישראל ומתה מקבקו ליחה נומדים על הדולה זו. והוא ל"ל בחיבן בזה ובאבלה דדולה מחויבים להמשבקת בקבורתו לא מבנית אם נמצא מת אלא בחקום קבעות אבני החיל אלא אשלנו מת בחקום הבשותה גם בן מיבת בעמתה לחיבו לעמבר בקבורתו ולבן יפה עבו בזה שבמתולו בקבורתו לו מה שבקבורתו בקברי ישראל אלא בדין עבו דאין קוברין בבר אלל בדיק הוא לחיבותה דאוריתא מבלל"מ ובולבין בסיבון לבחמיר. ליבבת אחרי מבבר בקבר אין בלבה לחמוני אבבי מבשיבת ובמ"ב ומ"ב הרב בבוח בה"ם ס"ב הייבו דוקא בחמתאבל לגמרי בדין אבילות אבל בחמיבו מתאבל אלא לחמיו הוי בלובע לאבל ס"ל (ולי נראה הא דאמר אין מוחין בידו הייבו מי מבוסה זה אבל עבמו שיובע אחיבו חייב בדבר אלא שמוחים מבלת אבילות לבבות המת אבל אבילה אוחבבו או קרובו או אבל מבמ"ם אבילה בו אם מחבלי מבמים שזו הייבר בגוות בחו אחבבו אבל בר"מ הבוכבת הרא"ם בבל ל"ל ס' ס' ל' ולא ומבאלתם בלה הרבות בידם לבבות אחוריה בו' ומו' אבלות בו' ובל אחבבו ל"ב הובם. בל אחבו

ופ"ה דעבודת כוכבים: ח שהחזיר והחולדה. כך הוא בכל הספרים. גם בפ"ק דפסחים דף ט מייתי לה. וגרס כך. והר"ב העמיק שהחזיר והברדלס. והתוס' דפסחים העתיקו חולדה וברדלס וחזיר. ובברייתא בגמרא פ"ב דנדה דט"ז. ופ"ג דעבודת כוכבים דף מב. מעשה בשפחתו של מסיק כו'. וטהרוהו מפני שחולדה וברדלס מלוים שם. והוא בתוספתא הביאה הר"ש לעיל סוף פרק ט"ז ובנוסחת מהר"ם שבמשנתינו שהחזיר וחולדה והברדלס יכולים כו': יכולים

הַתְּחוּחַ[עד]. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כָּל מָקוֹם שֶׁהַחֲזִיר וְהַחֻלְדָּה יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה**[עה]: **ט הָאַצְטְוָנִיּוֹת**[עו], **אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם**[עז]. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עִיר חזיר וברדלס. דרכן לחפור ולחפש תחת הקרקע, ואם ימצאו נפל קבור יוציאוהו משם: ברדלס. חיה שקורין לה בערבי אלנג"ע: ט אצטבא*). עשויה לגוי לפני הבתים ואין קוברין שם נפלים: עיר גוים שחרבה. ערי ארץ ישראל שדרו בה גוים ותרבה מן הגויים: אין בהם משום מדור גוים. שחיות מצויות שם ומוציאים כל הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה**

*) בד"ו אצטווניות כעין אצטבא.

להלוך בו. וכן מייתי לה בפסחים. ובנוסחת ארץ ישראל מוגה להוליכו. והרמב"ם בפרק י"א מהלכות טומאת מת העתיק. יכולים להולך משם: ט רבן שמעון בן גמליאל אומר עיר עובדי כוכבים שחרבה כו'. כתב הר"ב ואין הלכה כרשב"ג. וכ"כ הרמב"ם. ונדחק הכ"מ בפי"א מהט"מ. לחת טעם לדבר. אע"ג דקי"ל כל מקום ששנה כו'. ועיין מ"ש בפ"ח דערובין. גם כתבתי כבר בשם מהרי"ק שורש קפ"ה דכללות דהלכות לא

פירוש המשניות להרמב"ם

כל מקום שהחזיר והחולדה יכולין להלך בו אינו צריך בדיקה. לפי שאלו הבעלי חיים מחפשים על זה הדבר הנקבר ויאכלו אותו. **ועפר תיחוח.** הוא העפר הבלתי קשה שהקשה אי אפשר לבעלי חיים הנזכרים שיחפרו בידיהם ויוציאו מה שקברו בו: **ט האצטווניות.** הוא מקום [כרמלית ואין לו כותל] אבל הוא נוטה מדה"ר ואין לו כותל והוא מין ממיני הכרמלית אמרו הים והבקעה והאצטווניות אינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים וכבר ביארנו זה בשבת (דף ז:): ואמרו **עיר עובדי כוכבים שחרבה.** רוצה בו שתהיה מדינה מא"י החזיקו בה עובדי בוכבים ואחד כן נחרבה אמר

מלאכת שלמה

ח **ובה"א.** שלשה מלות הללו אין דלא גרסי להו. **כל מקום שהחזיר והברדלס והחולדה.** מאי דקשה מהאי מתני' להתיא דאין מוסשין לתנן בפ"ק דפסחים כתבנוהו שם באריך. ומלאתי מוגה כל מקוס שהחזיר והברדלס והחולדה יכולין להוליכו וכו'. והרי"א ז"ל הגיה לְהַלְּכוֹ ומחק מלת בו וכתב כן מלאתי ע"כ.

ואימה שלא הזכיר ברמב"ם שם עי"א פי' ט' ברדלס דליתי' שם בשום דפוס ואפי' בספר מוגה. ט **רשב"ג אומר** וכו'. שם ברמב"ם כתב מדור העמים שאבל הרי הוא בטומאתו עד שיבדק וכתב עליו בהשגות אמר אברהם במשנה שניתו רשבג"א עיר של עובדי כוכבים שחרבה אין בה משום מדור עובדי כוכבים ואין עליו

יכין — תפארת ישראל — בועז

עד מהר"ש משמע דרק הנך המקומות צריך לבדוק משום שרק שם היו רגילין להשליך הנפלים. ותמהני דא"כ במקום דליכא כל הנך בעמת א"ל לבדוק. והיאך קתני בריש קמא מדורות כותים טמאים. ותו הרי קתני בסיפא דאלטווניות א"ל בדיקה משמע ודאי דהא בשאר דוכתי בתנ' צריך בדיקה. **אלא** נ"ל דלרבותא נקט הכהו דוכתי לאשמעינן דאף דהנך מקום בזוי הם אפ"ה אין מוסשין מלהשליך לשם נפליהן. עה דמסתמא אכלוהו. ומש"ה אשפתות שמצוין שם אלו דהיינו חזיר בשפתות וחולדה בעפר תחות. אמריגן גרוס למקוס אחר (יב). וה"ה במצוי שם שאר חיה אוכלת בשר ככלב וחתול. רק נקט הנך מדמצוין אלו שם וכדאמרן. עז הוא אצטבא אלא שלפעמים נקרא אצטווא בוי"ו והוא מוסב שעשוי לגוי בצד פתח הבית בחוץ. עז דמדעשוי לגוי בשעשוע ושוגג אין רגיל לקבור תחתיו מפני הרית וכדומה.

עלמות מי איכא למימר אכלוס. י"ל נפל דרכיך גם בעלמות איכא למימר אכלוס. א"נ מדמצוין שם הנך ודאי גרירוהו למקום אחר (בפסחים דט"ב). **וא"ת** עכ"פ וכי מולדה קטנה יחידה יכולה לאכול ולגרור נפל שלם וגדול. י"ל מולדה כעבבר רשיעא דלא די דאכלו אלא דקרעו לתבריה ואכלו עמהן (ירושלמי ב"מ פ"ג ה"ה). **א"נ** הא דנקט המולדה מצויה שם. לאו במולדה יחידה מיירי. אלא שם המין נקט. ור"ל דוקא במצוין שם מולדות רבות.

משנה אחרונה

ח **א"צ בדיקה.** אע"ג דקי"ל אין מומכין על החזקה במקום שיכולין לברר. שאני הכא דאיכא תרי ספיקי שמא אין שם נפל. ואם יש שם שמא אכלתי' ובתרי ספיקי אפי' אפשר לברר שרי כמ"ש הפוסקים בדיני ס"ס. ט **האצטווניות.** פי' הר"ב מקום לפני הבתים ונפש"ו דטהרות פי' לפני המצויות ובתוספתא תני אין בהן משום מדור עובד כוכבים אא"כ דר בתוכה ע"כ נראה דמקום זה אין ראוי לדירה ולא נעשה לדירה וקמ"ל דאפ"ה אם דר בתוכה טמא ולא אמרו אין בהן משום מדור עובד כוכבים אלא כשאינו דר שם אלא משמש שם. והרמב"ם בפירושו ובתנורו כתב שהוא מקום גלוי ואין דרך להטמין בו הנפלים ע"כ והשמיט הא שאם דר בתוכה טמא. **רשב"ג אומר עיר עובדי כוכבים שחרבה.** פי' הר"ב שהחיות מצויות שם וגוררין ואין הלכה כרשב"ג. וא"ע אמרי אין הלכה כמותו והא היינו דברי ב"ה דתני' לעיל כ"מ שהחזיר והחולדה יכולין להלך וכו' והלכתא הכי. ואין לומר משום דאיהו סבר דשתם מקום חרב מצויין חיות ובהא לא מודו ב"ה ולא אמרי אלא כ"מ שהחזיר והחולדה יכולין להלך שידוע שבודאי הולכין. א"א לומר כן דמקרא מלא הוא פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה. ולולי דברי רבותינו ז"ל יש לפרש דהכא לאו משום שהחיות גוררין ולא איירי הכא מטומאה שקודם חורבן דבהא פשיטא שהחיות גוררין כדברי ב"ה לעיל. אלא הכא איירי בעובד כוכבים שבא ודר שם אחר החורבן אין עושה מדור דמלתא דלא שכיחא הוא לדור במקום שאין שם אדם ובכה"ג לא גזור ואפי' אין מצויין שם חיות ובהא במקום דיתא אדם אפ"ה כיון דלא שכיח לא גזור. ובהא אין הלכה כרשב"ג כדמוכח לקמן דתניא עשרה מקומות אין בהן משום מדור עובד כוכבים וכולהו משום דאין ראוין לדירה ואין עשויין לדירה

ציונים

מקום. פסחים שם. כ"ק יט: ד"ה וחזיר. ריבמ הרשב"א פי' ל. מימוני שם: האצטווניות. מיי' שם ה"י:

מינוי נוסחאות

חזיר והחולדה. חזיר שחולדה. ט האצטווניות. ד"ל האצטונות.

הוספות חדשים

(במשנה) האצטווניות. שהיא גלוי אין בה להטמין הנפלים. (מב"ם פי"א מהט"מ):

ראשון לציון

ט (תי"ט ד"ה) רשב"ג אומר כו' גם כתבתי כבר בשם מהרי"ק כו'. עי' יקל"מ:

הגהות אנשי שם

ט ד"ה רשב"ג כו' כתבתי כבר בו'. כלים פ"ג מ"ב ד"ה ת"א ועש"ש בתו"ת.

רב האי גאון

האיסטווניות. פי' בבקעה כאותה (שבת ו' א') אבל והבקעה והאיסטווניות אין לה רשות היחיד ולא הה"ר:

ר"א מגריידיץ

תי"ט ד"ה רשב"ג ר. בשם מהרי"ק. עי' מ"ש התוי"ט נגעים מ"ד, והוא פ"ג כלים מ"ב, שם בתוס' חדשים, ש נגעים פ"א מ"ד.

כרבן שמעון בן גמליאל: קברות. כלומר ידוע שהם קברות: היה ספק. אם מארץ העמים אם מארץ ישראל: וטיהרוהו. דמשבוהו כארץ ישראל. אי נמי, היה ספק אם היו שם קברות אם לאו, וטיהרוהו שהעידו שאין שם קברות קיני. שם מקום. והיו נוהגים בו טומאה מספק, עד שנמנו עליו רבי ובית דינו וטיהרוהו: י אהלי ערביים. אינן קבועים במקום אחד, ומשום דלא קביעי לא קברי ביה. אי נמי, לפי שנוסעים וחוזים ממקום למקום לא רצו להחזיק טומאה: והסוכות. של שומרי פירות: והצריפים. מדורות שאין להם גג אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו, ודירות של נער הן ולא קביעי: בודגנין. סוכות עשויות בשדה להכניס בהן פירות מפני הגשמים: אלקטיות. גג עומד על ארבעה עמודים להתקרר בו בקיץ שהרוח מנשבת בו מכל רבדיו. ולשון אלקטיות, בתי הקיץ. תרגום קיץ קייטא: מקום החצים. מקום שבני העיר מניחין בו חצים לשמור לעת מלחמה: מקום לגיונות. שחוזים בו חיילות של מלך:

סליק מסכת אהלות

פירוש המשניות להרמב"ם

רבן שמעון בן גמליאל שהבעלי חיים יחפרו בה תמיד ויוציאו מה שיש שם ולשון התוספתא אין מדור העובדי כוכבים ובית הפרס בחוצה לארץ לפי שחוצה לארץ נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כמו שביארנו: אחר הודיענו מקומות בא"י היו שם קברות ומקומות היו ספק עוד העידו שהוא טהור וטהרוהו חכמים: וקיני. מקום היה ספק והיה נחשב בו טומאה אצל ההמון ובזמן רבינו הקדוש התאמת ענינו וטיהרוהו ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: י צריפין. מין ממיני האהלים מיוחסים אל תמונתו והוא מחודד ואין לו גג ונקרא בלשון הדבר שהוא מחלוקת ואולי יש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב ע"כ וע"ש בכ"מ. מזרח קסרין. נ"א קטרון ובכ"א מצאתי שלא הגיה קטרון אלא גדי מערב בלבד. ובמקום אחר מ"מ מזרח קסרי ומערב קסריון קברות. ואשכחן עיר ששמה קסריון בסוכה פרק היסן דף כ"ז מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של ר' יוחנן בר' אלעאי בקסרי ואמרי לה בקסריון הגיע שמה לסוכה וכו'. י אהלי הערביים. נ"ע מה הפרש בין הני תרי לישני שכתב ר"ע ז"ל והם בפי' ר"ש ז"ל אלא שר"ע ז"ל העמיק האחרון ראשון ועוד כ' הר"ש ז"ל טעם אחר שלישי באמצעיתם וז"ל ועוד דמסתמא לא קיימי בחד דוכתא מ' יום ע"כ. והסוכות והצריפים והבורגנים. פי' הרא"ש ז"ל סוכות לשומרי פירות מחוברים ובורגנין סוכות לשומרי פירות תלושין ע"כ. ומקום החצים. לשון הרמב"ם ז"ל שם ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה ע"כ. וכן פי' ג"כ כאן בפי' המשנה:

סליק פידקא וסליקא לה מס' אהלות. ובעה"י החונן דעה לטפשים ולטועים. נם חן ליודעים. נתחיל מס' נגעים.

יכין — תפארת ישראל — יכין

עח שבא"י. דאילו שבחו"ל אפי' מרבה הרי גזרו על עפרה וחוירה. עט דמדרבה מצויות שם חיות אוכלות בשר. וחכמים פליגי עלי' מדלא ידע בודאי שמצוי שם חיה. ולא קיי"ל בהא כרשב"ג. דאע"ג דקיי"ל דבכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו [בגיטין ל"ח א'] היינו רק בדינין הנוהגין בזה"ז [כמהרי"ק שורש קס"ה]. מיהו גם בל"ז בכל דוכתי אין למדין מהכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ [בעירובין כ"ז א']. פ היא העיר צור שהיתה קרובה ליס הגדול במערב א"י [ונקראת לפעמים קפרי כמגילה דו"א]. פא נ"ל דמזרחה ומערבה דקאמר היינו עבורה של עיר. והוא ע' אמה וד' עופתים למזרח. וכן למערב [כרפ"ה דעירובין] ושם מיישבין לקברות כשאר חו"ל משום דקסרין עצמה חו"ל היא. אבל מזרח העיר ומערב העיר א"י הוא. ואפ"ה גזרו על אחוריה שבא"י טומאת חו"ל מדנודע שקברו שם עובד כוכבים מחיהם. פב דעבו גופה חליה א"י ותליה חו"ל [כתוס' גיטין דנ"א ד"ה ואשקלון] ובמערב העיר ודאי א"י היא מרלועה שילאת לשם מא"י [כגיטין דפ"ב] אבל במזרח עבו. הסתפקו אם כשאוהו עולי בבל ודינה כא"י או לא. פג מדהתברר להן שהוא מא"י. עוד יש לפרש שגם נחתלה ידעו שמזרח עבו א"י היא. רק שהיו מסופקים אם קברו שם עובד כוכבים כבקסרי לעיל [וכן משמע קצת דהרי בטומאת אהלות עובד כוכבים מיירי כולה מתניתין ברשא דטמא אהלות בא"י ומדנקט נמי בפיקא נמנו משמע קצת שהיו מסופקים בדבר שהיה יכול להתברר בהזמן האחרון שאחר המורבן. והיינו בשהיו ספיקתן אם קברו שם. אבל בשהיה ספיקתן בכבוש עולי בבל. מי ומי היה יכול לברר כן מה נעשה קודם אחר מאות שנים. אולי בבשוה ואזר ונלקח מהשם]. פד שם מקום סמוך לעבו. פה שהקברו ומודע להם שאין שם קבר [וש"מ שבימי רבי שהיה כמו קרוב למאה שנה אחר המורבן עדיין היה להן אחר פרה].

מסכנות נפתלי י משנה **והסוכות והצריפין.** לפי גרסת הש"ס וסוכות הצריפין משמע לכאורה סוכות של יושבי צריפין ע"ד המשנה (סוכה יט

גוֹיִםעח **שֶׁחָרְבָה, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם מִדּוֹר גוֹיִם**עט. **מִזְרַח קִסְרִין**פ **וּמַעֲרַב קִסְרִין**פא, **קְבָרוֹת. וּמִזְרַח עַכּוֹ הָיָה סָפֵק**פב, **וְטִהֲרוּהוּ חֲכָמִים**פג. **רַבִּי וּבֵית דִּינוֹ נִמְנוּ עַל קִינִי**פד **וְטִהֲרוּהוּ**פה: **י עֲשָׂרָה מְקוֹמוֹת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם מִדּוֹר גוֹיִם**פו, **אָהֳלֵי הָעֲרָבִיִּים, וְהַסֻּכּוֹת**פז, **וְהַצְּרִיפִין**פח, **וְהַבַּרְגָּנִין**פט, **וְהָאַלְקְטָיוֹת**צ, **וּבֵית שַׁעַר**צא, **וַאֲוִירָה שֶׁל חָצֵר, וְהַמֶּרְחָץ, וּמְקוֹם הַחִצִּים**צב, **וּמְקוֹם הַלְּגְיוֹנוֹת**צג:

סליק מסכת אהלות

אמרוס על נגעים ואהלות. וכיולא בהן שאין נוהגים: י אהלי הערביים. פי' הר"ב אינם קבועים כו'. ומשום דלא קביעי לא קברי בה. וכ"כ הר"ש. ונראה לפי שדרכם להסתיר קבורת הנפלים לבל יודע לאיש שזנתה אשה עמו. והרמב"ם בפירושו כתב הטעם על כל אלו המקומות. לפי שאין בהם יסוד [ממיד] ולא יקברו בו. ואמנם יעמדו בו בזמן מן הזמנים מעט. ולזה לא גזרו עליהן. ולא הצריכוהו בדיקה אלא הן בחזקתן. ע"כ. וז"ל בחיבורו [שם הלכה י'] לפי שאין דירתן קבועה. לא גזרו עליהן טומאה:

סליקא לה מסכת אהלות

ציונים

י עשרה. מיי'

שינויי נוסחא חכמים רבי וב"ז כמ"מ ליתא: י והנ והצריפין בד"ל וסוכות הצריפין במשב"ג.

תוספות חדש [בהר"ב ד"ה] אלא כו' בתי הקיץ. הרמב"ם. אבל פירש בתים עשוין לעיר להתקרר בהם הקיץ ע"כ. מקום החצים מלחמה. הוא הר"ש. אבל הרמב המקומות אשר יש החצים וכלי הנ י [תר"ש ד"ה] אה דלא קביעי כו' דמסתמא לא קיימ דוכתא אחרנעים (הר"ש):

תוספות אנשי י משנה מקומות. מניינא מ משום לכאורה י"ל דהא איכא המלחמ לעניל קמ"ל דעשרה דאלטוויות אפשר בכלל בית שער דהכל הוא לפני הכתים. ול הטעם שכ' הרמב"ם באלטוויות לפי שהיל י"ל דהוי בכלל אוי תנר (ש"ל): בתר בר"ב ד"ה אלקטיו אבל הר"ש פי ונראה דהכי להראב"ד שכ' על הרמב"ם זה האלקטיות ע"כ שפירשתי בפי' דלעי במ"ש הראב"ד ז מלא טמיא וכך אי לפרש כל הסגות ה ז"ל דהכ"ג שהוא כ על פי' הרמב"ם מלתא דפשיטא ד היינו עשוי לדירה כלו דירת עראי לא הוי הל"ל אכסדרא ל ניח"ל בהך פירושא כפירושו שהוא ז"ל דבמקום עצמו גריעותא שהוא בית אלא הטעם לפי עשוי לדירה (ש"ל):

פי' רב האי קיני. פירוש י הצריפים. פי נגריית והיא דאורבאי בלשונא והאלקיטיות. כ בית הקיץ שהוא המקרה כמתרגם ל בית קיטא: ואוירה חצר. פי' תרגומא

בכשות שלו לא נטמא בין בטומאת מת בין בשאר טומאות . וכן לכלוכי צואה או טיט וכיוצא בהם מדברים שאין חוצצין על הנוף וכן נלדי צואה כן הדברים שחוצצין על הנוף אינם כעור הבשר לא לטמא ולא להתטמא : ה כשם שאדם מתטמא בנגיעתו בטומאה כך הכלים מתטמאים בנגיעת הטומאה בהן . חוץ מכלי חרס שאינו מתטמא אלא מאוירו כמו שיתבאר בהלכות כלים. [וזהו כלל גדול בטומאה . כל המטמא אדם במגע מטמא כלים וכל שאינו מטמא אדם במגע אינו מטמא כלים ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה] : ו טומאת משא האמורה בכ״מ בין במת בין בשאר כל המטמאים במשא . הוא שישא האדם הטומאה אע״פ שלא נגע בה . אפילו היה בינו לבינה אבן הואיל ונשא נטמא . ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו . ואחד הנושא הוא בעצמו או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה הואיל ונשאת עליו מ״מ נטמא ואפילו היתה הטומאה תלויה בחוט. או בשערו ותלה החוט בידו והנביה הטומאה כל שהוא הרי זה נושא ונטמא : ז מסיט בכלל נושא הוא . וכל דבר שמטמא במשא מטמא בהיסט . כיצד קורה שהיא מונחת על הכותל ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן. ובא הטהור לקצה הקורה השני והנידו . כיון שהניד את הטומאה שבקצה השני טמא משום נושא ואין צ״ל אם משך את הקצה השני כנגד הארץ עד שהנביה הטומאה או שגרר הטומאה על הארץ. שזה נושא ודאי. וזה וכל כיוצא בה היא טומאת היסט האמורה בכ״מ : ח הנושא בתוך בית הסתרים נטמא שאע״פ שאין הנגיעה שם נגיעה הנושא שם נושא הוא אלא א״כ נבלע הטומאה בתוך מעיו שמאחר שהניעה לתוך בטנו אינו לא נוגע ולא נושא . ואם טבל טהור ואף ע״פ שהטומאה בתוך מעיו : ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד לא הכלים . כיצד הרי שהיה מונח על ידו עשרה כלים זה ע״ג זה והנבלה וכיוצא בה בכלי העליון האדם טמא משום נושא נבילה והכלים שעל ידו כולן טהורים חוץ מכלי העליון שנגעה בו הטומאה וכן כיוצא בזה : י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד ובין שהאהיל האדם או הכלי אפי׳ מחט שהאהילה על המת או שהאהיל המת על האדם או על הכלים או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד הרי אלו טמאים : יא וטומאת אהל האמורה בכ״מ הוא שתטמא אותה טומאה האדם או הכלים באחת משלש דרכים אלו . אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו ה״ז נטמא באהל אפילו הכנים ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו לאהל המת ה״ז נטמא כולו. נגע במשקוף וצירף ידו עם המשקוף נטמא כאילו בא מקצתו. *נגע באסקופה כמטפח ולמטה קרוב לארץ טהור. ומטפח ולמעלה טמא . ויראה לי שדבר זה מדבריהם: יב אחד המת מישראל או מן העכו״ם מטמא במגע ובמשא : יג ואין העכו״ם מטמא באהל ודבר זה מקבלה הוא והרי הוא אומר במלחמת מדין כל נוגע בחלל ולא הזכיר שם אהל. וכן העכו״ם אינו נעשה טמא מת אלא עכו״ם שנגע במת או נשאו או האהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או האהילה על המת. ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן אין העכו״ם ולא

משנה למלך

ובין שהאהיל האדם וכו׳ . אפי׳ לא האהיל כי אם ידו בלבד על המת נטמא כל גופו דומיא דנכנס בלבד ובין שהאהיל המת וכו׳ . אפי׳ לא האהיל כי אם ידו בלבד על המת נטמא כל גופו דומיא דנכנס בלבד

ולא הבהמה מתטמאין בהן: **יד** ומדברי סופרים שיהו העכו"ם כזבין לכל דבריהן. ואין לך בכל מיני נפש מה שמתטמא והוא חי או מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד. והוא שיהיה מישראל. אחד יגדול ואחד קטן מתטמאין בכל הטומאות אפילו בטומאת המת. שנאמר בה איש אשר ימא אחד האיש ואחד הקטן שהרי הוא אומר שם ועל כל הנפשות אשר היו שם. אפילו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על המת נטמא והרי הוא מטמא מת והוא שנולד לתשעה. אבל בן שמונה הרי הוא כאבן ואינו מקבל טומאה: **טז** המת אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מנוייד או נוסס. אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתצא נפשו שנאמר בנפש האדם אשר ימות. נשכרה מפרקתו ורוב בשרה עמה. או שנקרע כדג מגבו או שהותז ראשו או שנחלק לשני חלקים בבטנו הרי זה מטמא אע"פ שעדיין הוא מרפרף באחד מאיבריו:

פרק שני

א הנפל אף ע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בנידין מטמא במגע ובמשא ובאהל כארם נדול שמת שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם. וכן בזית מבשר המת בין לח בין יבש כחרש מטמא כמת שלם. יוהנצל בבשר מטמא בכזית. איזהו נצל זה הבשר שנמוח ונעשה ליחח ברוחה והוא שתקרוש אותה הליחה הנמצאת מן המת שאם קרשה בידוע שהוא מבשרו ואם לא קרשה אינה מטמאה שמא כיחו וניעו הוא: **ב** אע"פ שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם כזית ולפיכך שיעור טומאת בשרו כזית: **ג** אבר שנחתך מן האדם החי הרי הוא כמת שלם מטמא במגע ובמשא ובאהל אפילו אבר קטן של בן יומו שהאיברים אין להם שיעור שנאמר כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב והדבר ידוע שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל שאר דברים מפי השמועה למדו שלא בא זה אלא לטמא נוגע באבר שפלטתו החרב. בד"א כשהיה האבר שלם כברייתו בשר ונידים ועצמות שנאמר או בעצם אדם עצם שהוא באדם מה אדם בשר ונידים ועצמות אף אבר מן החי עד שיהיה כברייתו בשר ונידים ועצמות אבל הכוליא והלשון וכיוצא בהן אע"פ שהן אבר בפני עצמן הואיל ואין בהן עצם הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של אבר כל שהגא הרי האבר כולו טהור. חסר מבשרו אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי ויתרפא וישלם. הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא

א סמג עשין רלח: ב סמג עשין שם:

משנה למלך

יד ואין לך בכל מיני נפש וכו'. כתב רבינו בהקדמתו לסדר טהרות ואין בכל מין הב"ח מה שיטמא בעודנו חי לו יטמא והוא חי זולת האדם לבדו וכו'. והנה כיון לו לבאר שדוקא הישראלי הוא שיטמא ויטמא בעודנו חי כמ"ש בפירקין. ואולי כיון במלת כאדם לאוקי עכו"ם דאינם נקראים אדם משום דכתיב אדם אתם. ה"נ דמיירי בין בטומאה מן התורה בין מד"ס ומש"ה כתב זולת האדם שכולל אף העכו"ם הם כוכבים מדבריהם וא"כ אמכתת לה בפנו"ם שיטמא ויטמא בעודנו חי. אבל בפירקין מיירי בטומאה מן התורה ומש"ה כתב זולת שיהיה משרצא. עוד כתב שם ז"ל ודם הבכר והלבה שוה לטומאה. וכ"פ בפ"ד מהלכות אבות הטומאה דין ז' דם הבכר בכבכו ומלטרף לבעדשה כל זמן שהוא מחובר לבשר ע"כ. וכל החגאים כלולו הוא בדי שיהיה הדם אב ויטמא אדם וכלים אבל לטמא אוכלין ומשקין היקוק ליה משום משקין טמאים שהרי דם נגילה קי"ל דלאינו מעמא מנגילה ואע"פ כתב רבינו בפ"א מהלכות אבות הטומאה דהרי הוא במשקין טמאים ומשקה אדם הבכר לא נרע מדם נגילה. והע דבמלתו בלים מתחת משקין טמאים לא בעינן שיעורא דאפילו בכל שהוא מטמאין ומתטמאין ובמ"ש בפ"ד מהלכות טומאה אוכלין דין כ'. כן אמת שמדברי רבינו רש"ח דעדיות משמע דלטומאה משקין בעינן רביעית הבל ממ"ש בהיבורו ובנר נרגש מזה הרב הגיה"ט ובתב רבינו שם מיירי בבכול בויב דבעינן רביעית אבל לטמא אוכלין ומשקין בכל שהוא. עוד כתב שם ז"ל ודם נגילה לא יטמא טומאת נגילה. ודקדק לכתוב טומאת נגילה נאמר דהרי הוא כמשקין

מטמא שם (דף ל"ט ע"ב). ומ"ש בין לא בין יבש וכו'. מתנה ריש פרק דם הנדה (דף נ"ד ע"ב) וכתבתי קמא ואמרינן בגמרא (דף נ"ה) דלרבי יוחנן אם יבש כל כך עד שנתקרר פטור ובפרק ג' יתבאר. ומ"ש והאהל בבשר מפמא בכזית. מתנה ריש פרק ב' דאהלות (מתנה ח) ופרק כה"ג ונזיר (דף נ'): איתתו נגל וכו'. שם בגמרא:

ב אע"פ שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן. בפרק קמא דעירובין. ומ"ש תחלת ברייתו וכו'. בסיפרי זוטא:

ג אבר שנחתך מן האדם החי וכו'. מתנה בפ"ב דאהלות (שם במתנה) ותפס"ד ונזיר (דף נ'). ומה שכתב אפילו אבר בן קטן בן יומו שהאיברים אין להם שיעור פ"ק דאהלות (מתנה ז'). ומ"ש שנאמר כל אשר יגע על פני השדה וכו' והדבר ידוע וכו'. סיפרי פרשת חקת. ומ"ש מפי השמועה וכו'. פ' בה"ג (דף ל"ג ל"ד). ומ"ש בד"א כשהיה שלם וכו'. בתוספתא דאהלות פ"ק ובסיפרי ולוה לה מקרא ובפ"ה העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) חניא הרי לגבי בהמה וכלים. ומ"ש אבל הכוליא והלשון וכו'. שם בר"ש. ודע דאמרינן התם בגמרא דר"ש לא מלרך בבר אלא אפילו אכוכבה הנמכרת עם הראש שאינו בה בבר בלל אלא נידים ועצמות הטמא ומ"ש יש להמוה על רבינו שהלריך בבר כיון דר"ש לא מלריך ועוד דרבי יוסי הגלילי קאי כוותיה והוה ליה הרי לגבי רבי דמלריך וא"ש: חסר מן העצם של וכו'. בפ"ב דאהלות (מתנה ח) אלו אתם חסרו עלמו וכתב ר"ם נראה בחסר עלמו לאו דליכא עצם בלל אלא אעלו חסר ממנו שאינו בבריאתו ואפילו קולית נגולה שחסר חסרו ממנה הו לא מטמאה מטום אבר מן החי והחתה ניחא דלא חני אחסר בשרו דאי יש בו בשר הרבה וחסר מטמא לעולם עד שיחסר מכדי להעלות ארוכה וכן הגן בעדיות פרק ו' וכו' מרובה טומאה ומטמא מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי אינו ואחר הפורש מן החי והוא בבריאתו שלא חסר העצם אך שומה עצם כמו שנגרע. עכ"ל גם רבינו כתב עם החנו בחבר מן החי שחסר עלמו לא אחר ג"כ שחסר בשרו לפי שאם חסר בשרו ונשאר עליו כדי לעלות ארוכה הרי הוא מטמא וכו' אולם אם נחסרו קלה העצמות מזה בחבר ואע"פ שנשאר בשרו בכללו וזה הבשר יוחר מכזית הרי הוא לא יטמא מן ממיני הטומאה ואפילו הנשאר מן העצם החבר לא נדמהו עצם כשעורה מן המה וזהו ההפרש בין חבר מן החי ובין חבר מן המה לפי שחבר מן המה בזה בשר הפורש ממנו ועצם כשעורה הפורש ממנו אינו עכ"ל. ואע"פ שיש בו קלה פ"ם כוונתו נכרתה שהוא כמ"ש כאן. ומה שכתב אם נשאר עליו בשר

*[פיין מה שנרשם נפ' בני מהלכות מאכלות אסורות]

ד ואין לך בכל מיני נפש וכו'. כתב רבינו בהקדמתו לסדר טהרות ואין בכל מין הב"ח מה שיטמא בעודנו חי לו יטמא והוא חי זולת האדם לבדו וכו'. והנה יש לו לבאר שדוקא הישראלי הוא שיטמא ויטמא בעודנו חי כמ"ש בפירקין. ואולי כיון במלת כאדם לאוקי עכו"ם דאינם נקראים אדם משום דכתיב אדם אתם. ה"נ דמיירי בין בטומאה מן התורה בין מד"ס ומש"ה כתב זולת האדם שכולל אף העכו"ם הם כוכבים מדבריהם וא"כ אמכתת לה בפנו"ם שיטמא ויטמא בעודנו חי. אבל בפירקין מיירי בטומאה מן התורה ומש"ה כתב זולת שיהיה משרצא. עוד כתב שם ז"ל ודם הבכר והלבה שוה לטומאה. וכ"פ בפ"ד מהלכות אבות הטומאה דין ז' דם הבכר בכבכו ומלטרף לבעדשה כל זמן שהוא מחובר לבשר ע"כ. וכל החגאים כלולו הוא בדי שיהיה הדם אב ויטמא אדם וכלים אבל לטמא אוכלין ומשקין היקוק ליה משום משקין טמאים שהרי דם נגילה קי"ל דלאינו מעמא מנגילה ואע"פ כתב רבינו בפ"א מהלכות אבות הטומאה דהרי הוא במשקין טמאים ומשקה אדם הבכר לא נרע מדם נגילה. והע דבמלתו בלים מתחת משקין טמאים לא בעינן שיעורא דאפילו בכל שהוא מטמאין ומתטמאין ובמ"ש בפ"ד מהלכות טומאה אוכלין דין כ'. כן אמת שמדברי רבינו רש"ח דעדיות משמע דלטומאה משקין בעינן רביעית הבל ממ"ש בהיבורו ובנר נרגש מזה הרב הגיה"ט ובתב רבינו שם מיירי בבכול בויב דבעינן רביעית אבל לטמא אוכלין ומשקין בכל שהוא. עוד כתב שם ז"ל ודם נגילה לא יטמא טומאת נגילה. ודקדק לכתוב טומאת נגילה נאמר דהרי הוא במשקין

מטמאים וכמ"ש רש"ח דעדיות ובמ"ל מהלכות אבות הטומאה. ודע דרבינו עוכדיה כתב נרש"ח דעדיות דרביעית דם נגילה מטמא כנגילה אלינא דר"י בן בתירא וכבר בבר דברינו רבינו חיו"ט יע"ש. אבל בתב שם ז"ל דבטומאתה ס"ו אין מן החגאים בקוטי והבאתה כמו שהבאתי בגמרא בנדה ס"ב. מ"ש אחר מן ההגאים בקוטי בהיבורו ס"ה מהלכות אבות הטומאה מטום ס"ו. מ"ש והבאתה לא ידעתי מהו. עוד כתב ומיני אלי בעבר כולן לבד בלי הדם יש לחם טהרה במקום בו'. והיל"ל להוליא מהבלל ג"כ בלי זמוכיה וכמ"ש בהבלל מהלכות בלים ובנרש"ל מהלכות מקואות. ואמנם דבריו בבתב דבלי זבוכים בבנגהו מבלי חבר ובמ"ש בפ"ל מהלכות בלים ממילא מבמע שדיעם שוה ג"כ לענין עהרה במקוה:

פ"ב א הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו כו'. נראה דבנגיר מאלרעים יום אינו נרגל ואינו מטמא והבי הגן בפרק בתרא דאהלות מתנה ז' כמה ישבה בחוץ ויהיה אבר בדיקה לרבעים יום. נרבינן בפרק בביעי דגיר עלה ר' אחזבו בגל בבר המת בחוץ ומוכל שהבתיה ע"כ. והתבאר שם מדברי הוספות הוא דבריהתא הרי מיל קמ"ל דבר המת שקרם שבבוגה שמטה ולהבר בן קרם דבינן שקרם הוא הוראה שבוא מבשר ולו לאו ביהו ונוטו הוא וכן מוכל דיוגא מן המת והבתיהו בלור והעלה הריהוה ולהי מוכל דיוגא הוא וחבו בגל לא הרהיה ביהו וניטו הוא ע"כ. ולפ"ז יש לתמוה על רבינו דלא בתב בלא בחבקין וכו'

[illegible]

[illegible]

[illegible]

בבית המשפט העליון

[1] ...

[2] ...

[3] ...

[4] ...

[5] ...

[6] ...

[7] ...

[8] ...

[9] ...

[10] ...

[11] ...

[12] ...

[13] ...

[14] ...

[15] ...

[16] ...

[17] ...

[18] ...

[19] ...

[20] ...

[21] ...

[22] ...

[23] ...

[24] ...

[25] ...

[26] ...

[27] ...

[28] ...

[29] ...

[30] ...

[31] ...

[32] ...

[33] ...

[34] ...

[35] ...

[36] ...

[37] ...

[38] ...

[39] ...

[40] ...

[41] ...

[42] ...

[43] ...

[44] ...

[45] ...

[46] ...

[47] ...

[48] ...

[49] ...

[50] ...

[51] ...

[52] ...

[53] ...

[54] ...

[55] ...

[56] ...

[57] ...

[58] ...

[59] ...

[60] ...

[61] ...

[62] ...

[63] ...

[64] ...

[65] ...

[66] ...

[67] ...

[68] ...

[69] ...

[70] ...

[71] ...

[72] ...

[73] ...

[74] ...

[75] ...

[76] ...

[77] ...

[78] ...

[79] ...

[80] ...

[81] ...

[82] ...

[83] ...

[84] ...

[85] ...

[86] ...

[87] ...

[88] ...

[89] ...

[90] ...

[91] ...

[92] ...

[93] ...

[94] ...

[95] ...

[96] ...

[97] ...

[98] ...

[99] ...

[100] ...

[101] ...

[102] ...

[103] ...

[104] ...

[105] ...

[106] ...

[107] ...

[108] ...

[109] ...

[110] ...

[111] ...

[112] ...

[113] ...

[114] ...

[115] ...

[116] ...

[117] ...

[118] ...

[119] ...

[120] ...

[121] ...

[122] ...

[123] ...

[124] ...

[125] ...

[126] ...

[127] ...

[128] ...

[129] ...

[130] ...

[131] ...

[132] ...

[133] ...

[134] ...

[135] ...

[136] ...

[137] ...

[138] ...

[139] ...

[140] ...

[141] ...

[142] ...

[143] ...

[144] ...

[145] ...

[146] ...

[147] ...

[148] ...

[149] ...

[150] ...

[151] ...

[152] ...

[153] ...

[154] ...

[155] ...

[156] ...

[157] ...

[158] ...

[159] ...

[160] ...

[161] ...

[162] ...

[163] ...

[164] ...

[165] ...

[166] ...

[167] ...

[168] ...

[169] ...

[170] ...

[171] ...

[172] ...

[173] ...

[174] ...

[175] ...

[176] ...

[177] ...

[178] ...

[179] ...

[180] ...

[181] ...

[182] ...

[183] ...

[184] ...

[185] ...

[186] ...

[187] ...

[188] ...

[189] ...

[190] ...

[191] ...

[192] ...

[193] ...

[194] ...

[195] ...

[196] ...

[197] ...

[198] ...

[199] ...

[200] ...

[201] ...

[202] ...

[203] ...

[204] ...

[205] ...

[206] ...

[207] ...

[208] ...

[209] ...

[210] ...

[211] ...

[212] ...

[213] ...

[214] ...

[215] ...

[216] ...

[217] ...

[218] ...

[219] ...

[220] ...

[221] ...

[222] ...

[223] ...

[224] ...

[225] ...

[226] ...

[227] ...

[228] ...

[229] ...

[230] ...

[231] ...

[232] ...

[233] ...

[234] ...

[235] ...

[236] ...

[237] ...

[238] ...

[239] ...

[240] ...

[241] ...

[242] ...

[243] ...

[244] ...

[245] ...

[246] ...

[247] ...

[248] ...

[249] ...

[250] ...

[251] ...

[252] ...

[253] ...

[254] ...

[255] ...

[256] ...

[257] ...

[258] ...

[259] ...

[260] ...

[261] ...

[262] ...

[263] ...

[264] ...

[265] ...

[266] ...

[267] ...

[268] ...

[269] ...

[270] ...

[271] ...

[272] ...

[273] ...

[274] ...

[275] ...

[276] ...

[277] ...

[278] ...

[279] ...

[280] ...

[281] ...

[282] ...

[283] ...

[284] ...

[285] ...

[286] ...

[287] ...

[288] ...

[289] ...

[290] ...

[291] ...

[292] ...

[293] ...

[294] ...

[295] ...

[296] ...

[297] ...

[298] ...

[299] ...

[300] ...

[301] ...

[302] ...

[303] ...

[304] ...

[305] ...

[306] ...

[307] ...

[308] ...

[309] ...

[310] ...

[311] ...

[312] ...

[313] ...

[314] ...

[315] ...

[316] ...

[317] ...

[318] ...

[319] ...

[320] ...

[321] ...

[322] ...

[323] ...

[324] ...

[325] ...

[326] ...

[327] ...

[328] ...

[329] ...

[330] ...

[331] ...

[332] ...

[333] ...

[334] ...

[335] ...

[336] ...

[337] ...

[338] ...

[339] ...

[340] ...

[341] ...

[342] ...

[343] ...

[344] ...

[345] ...

[346] ...

[347] ...

[348] ...

[349] ...

[350] ...

[351] ...

[352] ...

[353] ...

[354] ...

[355] ...

[356] ...

[357] ...

[358] ...

[359] ...

[360] ...

[361] ...

[362] ...

[363] ...

[364] ...

[365] ...

[366] ...

[367] ...

[368] ...

[369] ...

[370] ...

[371] ...

[372] ...

[373] ...

[374] ...

[375] ...

[376] ...

[377] ...

[378] ...

[379] ...

[380] ...

[381] ...

[382] ...

[383] ...

[384] ...

[385] ...

[386] ...

[387] ...

[388] ...

[389] ...

[390] ...

[391] ...

[392] ...

[393] ...

[394] ...

[395] ...

[396] ...

[397] ...

[398] ...

[399] ...

[400] ...

[401] ...

[402] ...

[403] ...

[404] ...

[405] ...

[406] ...

[407] ...

[408] ...

[409] ...

[410] ...

[411] ...

[412] ...

[413] ...

[414] ...

[415] ...

[416] ...

[417] ...

[418] ...

[419] ...

[420] ...

[421] ...

[422] ...

[423] ...

[424] ...

[425] ...

[426] ...

[427] ...

[428] ...

[429] ...

[430] ...

[431] ...

[432] ...

[433] ...

[434] ...

[435] ...

[436] ...

[437] ...

[438] ...

[439] ...

[440] ...

[441] ...

[442] ...

[443] ...

[444] ...

[445] ...

[446] ...

[447] ...

[448] ...

[449] ...

[450] ...

[451] ...

[452] ...

[453] ...

[454] ...

[455] ...

[456] ...

[457] ...

[458] ...

[459] ...

[460] ...

[461] ...

[462] ...

[463] ...

[464] ...

[465] ...

[466] ...

[467] ...

[468] ...

[469] ...

[470] ...

[471] ...

[472] ...

[473] ...

[474] ...

[475] ...

[476] ...

[477] ...

[478] ...

[479] ...

[480] ...

[481] ...

[482] ...

[483] ...

[484] ...

[485] ...

[486] ...

[487] ...

[488] ...

[489] ...

[490] ...

[491] ...

[492] ...

[493] ...

[494] ...

[495] ...

[496] ...

[497] ...

[498] ...

[499] ...

[500] ...

[501] ...

[502] ...

[503] ...

[504] ...

[505] ...

[506] ...

[507] ...

[508] ...

[509] ...

[510] ...

[511] ...

[512] ...

[513] ...

[514] ...

[515] ...

[516] ...

[517] ...

[518] ...

[519] ...

[520] ...

[521] ...

[522] ...

[523] ...

[524] ...

[525] ...

[526] ...

[527] ...

[528] ...

[529] ...

[530] ...

[531] ...

[532] ...

[533] ...

[534] ...

[535] ...

[536] ...

[537] ...

[538] ...

[539] ...

[540] ...

[541] ...

[542] ...

[543] ...

[544] ...

[545] ...

[546] ...

[547] ...

[548] ...

[549] ...

[550] ...

[551] ...

[552] ...

[553] ...

[554] ...

[555] ...

[556] ...

[557] ...

[558] ...

[559] ...

[560] ...

[561] ...

[562] ...

[563] ...

[564] ...

[565] ...

[566] ...

[567] ...

[568] ...

[569] ...

[570] ...

[571] ...

[572] ...

[573] ...

[574] ...

[575] ...

[576] ...

[577] ...

[578] ...

[579] ...

[580] ...

[581] ...

[582] ...

[583] ...

[584] ...

[585] ...

[586] ...

[587] ...

[588] ...

[589] ...

[590] ...

[591] ...

[592] ...

[593] ...

[594] ...

[595] ...

[596] ...

[597] ...

[598] ...

[599] ...

[600] ...

[601] ...

[602] ...

[603] ...

[604] ...

[605] ...

[606] ...

[607] ...

[608] ...

[609] ...

[610] ...

[611] ...

[612] ...

[613] ...

[614] ...

[615] ...

[616] ...

[617] ...

[618] ...

[619] ...

[620] ...

[621] ...

[622] ...

[623] ...

[624] ...

[625] ...

[626] ...

[627] ...

[628] ...

[629] ...

[630] ...

[631] ...

[632] ...

[633] ...

[634] ...

[635] ...

[636] ...

[637] ...

[638] ...

[639] ...

[640] ...

[641] ...

[642] ...

[643] ...

[644] ...

[645] ...

[646] ...

[647] ...

[648] ...

[649] ...

[650] ...

[651] ...

[652] ...

[653] ...

[654] ...

[655] ...

[656] ...

[657] ...

[658] ...

[659] ...

[660] ...

[661] ...

[662] ...

[663] ...

[664] ...

[665] ...

[666] ...

[667] ...

[668] ...

[669] ...

[670] ...

[671] ...

[672] ...

[673] ...

[674] ...

[675] ...

[676] ...

[677] ...

[678] ...

[679] ...

[680] ...

[681] ...

[682] ...

[683] ...

[684] ...

[685] ...

[686] ...

[687] ...

[688] ...

[689] ...

[690] ...

[691] ...

[692] ...

[693] ...

[694] ...

[695] ...

[696] ...

[697] ...

[698] ...

[699] ...

[700] ...

[701] ...

[702] ...

[703] ...

[704] ...

[705] ...

[706] ...

[707] ...

[708] ...

[709] ...

[710] ...

[711] ...

[712] ...

[713] ...

[714] ...

[715] ...

[716] ...

[717] ...

[718] ...

[719] ...

[720] ...

[721] ...

[722] ...

[723] ...

[724] ...

[725] ...

[726] ...

[727] ...

[728] ...

[729] ...

[730] ...

[731] ...

[732] ...

[733] ...

[734] ...

[735] ...

[736] ...

[737] ...

[738] ...

[739] ...

[740] ...

[741] ...

[742] ...

[743] ...

[744] ...

[745] ...

[746] ...

[747] ...

[748] ...

[749] ...

[750] ...

[751] ...

[752] ...

[753] ...

[754] ...

[755] ...

[756] ...

[757] ...

[758] ...

[759] ...

[760] ...

[761] ...

[762] ...

[763] ...

[764] ...

[765] ...

[766] ...

[767] ...

[768] ...

[769] ...

[770] ...

[771] ...

[772] ...

[773] ...

[774] ...

[775] ...

[776] ...

[777] ...

[778] ...

[779] ...

[780] ...

[781] ...

[782] ...

[783] ...

[784] ...

[785] ...

[786] ...

[787] ...

[788] ...

[789] ...

[790] ...

[791] ...

[792] ...

[793] ...

[794] ...

[795] ...

[796] ...

[797] ...

[798] ...

[799] ...

[800] ...

[801] ...

[802] ...

[803] ...

[804] ...

[805] ...

[806] ...

[807] ...

[808] ...

[809] ...

[810] ...

[811] ...

[812] ...

[813] ...

[814] ...

[815] ...

[816] ...

[817] ...

[818] ...

[819] ...

[820] ...

[821] ...

[822] ...

[823] ...

[824] ...

[825] ...

[826] ...

[827] ...

[828] ...

[829] ...

[830] ...

[831] ...

[832] ...

[833] ...

[834] ...

[835] ...

[836] ...

[837] ...

[838] ...

[839] ...

[840] ...

[841] ...

[842] ...

[843] ...

[844] ...

[845] ...

[846] ...

[847] ...

[848] ...

[849] ...

[850] ...

[851] ...

[852] ...

[853] ...

[854] ...

[855] ...

[856] ...

[857] ...

[858] ...

[859] ...

[860] ...

[861] ...

[862] ...

[863] ...

[864] ...

[865] ...

[866] ...

[867] ...

[868] ...

[869] ...

[870] ...

[871] ...

[872] ...

[873] ...

[874] ...

[875] ...

[876] ...

[877] ...

[878] ...

[879] ...

[880] ...

[881] ...

[882] ...

[883] ...

[884] ...

[885] ...

[886] ...

[887] ...

[888] ...

[889] ...

[890] ...

[891] ...

[892] ...

[893] ...

[894] ...

[895] ...

[896] ...

[897] ...

[898] ...

[899] ...

[900] ...

[901] ...

[902] ...

[903] ...

[904] ...

[905] ...

[906] ...

[907] ...

[908] ...

[909] ...

[910] ...

[911] ...

[912] ...

[913] ...

[914] ...

[915] ...

[916] ...

[917] ...

[918] ...

[919] ...

[920] ...

[921] ...

[922] ...

[923] ...

[924] ...

[925] ...

[926] ...

[927] ...

[928] ...

[929] ...

[930] ...

[931] ...

[932] ...

[933] ...

[934] ...

[935] ...

[936] ...

[937] ...

[938] ...

[939] ...

[940] ...

[941] ...

[942] ...

[943] ...

[944] ...

[945] ...

[946] ...

[947] ...

[948] ...

[949] ...

[950] ...

[951] ...

[952] ...

[953] ...

[954] ...

[955] ...

[956] ...

[957] ...

[958] ...

[959] ...

[960] ...

[961] ...

[962] ...

[963] ...

[964] ...

[965] ...

[966] ...

[967] ...

[968] ...

[969] ...

[970] ...

[971] ...

[972] ...

[973] ...

[974] ...

[975] ...

[976] ...

[977] ...

[978] ...

[979] ...

[980] ...

[981] ...

[982] ...

[983] ...

[984] ...

[985] ...

[986] ...

[987] ...

[988] ...

[989] ...

[990] ...

[991] ...

[992] ...

[993] ...

[994] ...

[995] ...

[996] ...

[997] ...

[998] ...

[999] ...

[1000] ...

קרא מאהל מסגע ומשא לא מיעטינהו קרא ויש להביא ראיה להיתר מדתניא בה"כ (יא) ומייתי לה בגזיר [מ"א מ"] על נפש מת לא יבא שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע שנאמר ומכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לאביו ולאמו בנפש אדם הכתוב מדבר ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר ועל כל נפשות מת לא יבא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר פי' באהל דועובד כוכבים אינו מטמא באהל דקיל (כר"ש בן יוחאי דאמר בהמקבל בכ"מ [פי"ד כ"] רבה [בר] אבוה אשכחיה לאליהו דקאי בביה הקברות של עובדי כוכבים א"ל לאו מר כהן הוא א"ל אטאי לא תני ליה מר סדר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוים אדם ואין עובדי כוכבים קרוים אדם וכיון דאליהו עשה מעשה בעצמו כוותי' עבדינן (יב) ואפילו לרבנן דפליגי עלי' דר' ישמעאל ולא מפקי נפש בהמה מלא יבא יצאו עובדי כוכבים מן הכלל דכתיב לאביו ולאמו ובגזיר ישראל משתעי קרא דהא תנן [מיר ס"א מ"] העובדי כוכבים אין להם נזירות ומפקינן ההם מקרא א"כ לאביו ולאמו בישראל קאמר ואף בשנתגייר גר שנתגייר בקטן שנולד דמי ולא קרינא ביה לאביו ולאמו וכאשר מטמעטינן בהמה מלאביו ולאמו ממעטינן נמי עובדי כוכבים. ואי קשיא תיפוק ליה דעובדי כוכבים אין להם נזירות דלא קרינן ביה לאביו ולאמו לא ימטא דהא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר ההיא טוניא ודלא (יג) כר' ישמעאל והאי דמייתי ראיה בגזיר פ"א [ד"ד פ"כ] דגזיר שמשן ממטא למתים [מסתי פלשתים] לר' יהודה ר' יהודה ס"ל כרבנן דפליגי עליה דר"ש בן יוחאי דמתי עובדי כוכבים אינן מטמאין וכיון דאשכחינן בגזיר שמותר במתי [עובדי כוכבים כהן נמי לא] שנא דהא דלפינן נזירה שוה דאמו אמו מכהן לנזיר בפ' [כהן גדול [מ"ח מ"] ועור] הניא כל שהנזיר מגלח עליה כהן מוזהר עליה פי' [דנפש מת הכתיב] בשניהם בשוה ויש מקשין על כלל זה ומסעתי [אוסרין לכהן] במנע ומשא מתי עובדי כוכבים ואני כתבתי הנראה לי (יד) [והמחמיר תבא] עליו ברכה והמיקל לא הפסיד [ואינו מטמא לקרוביו אלא [בשהן שלמין] כרמסקינן התם בנזיר [מ"ד מ"] מעשה ומת אביו של ר' צדוק (מו) בנזוק ובאו והודיעוהו לאהר שלש שנים ובא ושאל את אלישע וד' זקנים אמרו לו לאביו ולאמו בזמן שהם שלמים ולא בזמן שהן חסרים. ותולדות לטומאת כהנים דאמרינן בסוטה פ' משוח מלחמה [מ"ג כ"] אמר ר' יוחנן משום ר"א בן יעקב מת הופס ארבע אמות למטמאה פי' צרוך להרחיק ומסקינן ה"מ היכא דליכא מחיצתא אבל אי איכא מחיצתא שיש היכר לדבר מותר כדתנן חצר הקבר שיש בה ד' טפחים בית הלל אוסרים העיטר בחובה מהור (מז)

תועפות ראם

ל"ו מ' הלכה בר"י לגני ר"מ היכא דפליגי בסברא דנפשייהו אבל היכא דפליגי בסברא דרבוותא ליתא להכיא מלגא וכמו כן י"ל לענין הלכה כרבא לגני אביי והוי העמודים ליין לד' מהרי"ק סרס קל"ו עוף ב'. (יא) בת"כ. ליתא וכ"ל בספרי וכ"ה במדרש רבה נשא פ"י. (יב) וכפ' הבכ"ר קמן סי' תקע"ה כתב כפסק ר"ת סליק הלכה כרשב"י דאמר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין נ"ל כי רשב"ע פליג עליו במסכת דאהלות [פי"ח מ"ט] וקי"ל כ"מ בשנה רשב"ע במשנתיו הלכה כמותו חוץ מערב ולילה ודאיה מהרונה וכ"ה בתשו' מהר"ם מ"ג ס"ל ד"ל ד"ת הכיאו התוס' בב"מ קי"ד ב' ד"ה (ע"ש) מכו. ושיין בקונן תשו' הרמב"ם סי' ס"ם התלמידי רבינו אפרים ז"ל. (יג) ע"ל הכיא סוגיא ודאי דלא כר' ישמעאל ובנדפס איתא הכוא ודאי דלא כר' שמעון. (יד) ולישב דאיתא באפרים בזמנות בם מהגע ומשא לא משמינהו קרא שבתב רבינו לעיל לא כ' כלום להרב ועיין מל"מ פ"ג מהל' אבל סי' שם ומי שלה על הדעת דבעל ספר ירחים בו' נעלם ממנו סוגיא זו כו' והיא בלא בדקדוק דעדיפא הוא"ל דהירחים בעצמו הביא מחמילה דאיתא באפרים מהכיא דיבמות אונס באתא יפה כתב נמה המל"מ שם דודאי ס"ל לרבינו דמיתי עובדי כוכבים המטלין בנגע ומשא כישראל ומכ"ש בגיבמות אלא שהסכים לא הוכרחו שלא לומא לשם שברי כמה טומאות יש דתשיבי עומאה לענין מקדש וקדשיו והכהן אינו מוהר עליו כענין עגילה וברך ורבים כאלה עיי"ש והגמוק" פ' המקבל הביא דברי רבינו בזה"ל ובספר ירחים כתב שאין סדן מוהר אלא על טומאות המוסרבות מן המת בלבד אבל אין לומר שאין מומאתן אלא כטומאה עגילה עכ"ל וכולא מסכים מאד לפי' המל"מ בדעת הירחים ודלא דסם מי נפתוח אמנה ס"ה בבתב ס"ד המל"מ שהבמים בדעת הם' ירחים דבר דתוק ואתי מרחוק ובלתי מוסכם מבל הקדמונים וקבעות גדולות מהם"ם יפלו עליו כו' עיי"ש ומתחו"ת לא מאה בפנים הם' ירחים שבדברי המל"מ נמוגים וברורים ומתוקים מדבש לפמן. וכמ"ש הני נפחות לייסב בפשיטות ל"ב הס"מ ח"ד כו' ל"ו והוק על יהו הטעה"מ פ"ה הב"א פ"ם דדעת רבינו כתירוץ הרלבן דיבמות ס"א א' דומא אוקמא חד מישראל ולא כדברי רבינו שם. ובאיתי בס' מדרש אגדה מגלאות הכתם מהרש"ג ווישן הרל"ד בפ' משות עיר"ם ואתם מאו ממון לאתה שבתב שם מה"ר ובלא קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין ולמה היו צריכין לזאת בבלבוי הרבביני אמרו תחכמיו ז"ל מוקר אחד מישראל היה בם במדין והבעיבו ישראל ואמ"ם בהמה ישראל בסבוסו דאחד מגני ישראל נהרג בעלמה והרגוה ממה שהקנו נעמרא שם ורבנן ואמנו לא נפקד ממנו אים ורבש"ו מו' ולפי דברי המדרש אגדה ע"ם חז"ל נ"מ ממה בבתוב ולא נפקד ממנו אים כמתון. (מו) אביו אל ר' צדוק מו' ובאל אל אלוב מו' ס"ה מ"ק כ' א' אבל נמוד מ"ד מ' נ' אחרת ושיון אוקה מוסר שם. (מו) דברי רבינו כאן נדרשין ביאור דמסכ"ר ומסקינן הני מילי היכא דליכא מחיצתא מו' אין הגיבסא כן לפניו בסוטה שם אלא ר"ג שם והני מילי הגר הקבר דמסיימא מחיצתא אבל מת בעלמא הכים ופרס"י שם בחתא מהדר לפרוצי

סייעתיה

כתב בעל ה"ג (יז) כהן שנטמא לקרובים אל יטמא לאחרים אפילו כו ביום בד"א בזמן שיש שם כדי נושאי המטה וקוכריה אבל אין שם כדי נושאי המטה וקוכריה יטמא פי' שאין איסורו כו ביום אלא מדרבנן נטמא ובאו כדי נושאי המטה וקוכריה פורש למקום טהרה הוי שם שתי תורות ורחוקה ואחת טמאה וקרובה אם היו העם מהלכים בטהורה ילך עמהם ואם לאו ילך בקרובה מפני כבוד העם היה עומד וקובר מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל אחרים ובקבר פי' הר"ז לא יטמא נטמא בו ביום ר"ט וד"ע (יח) פוטרים נטמא לאחר אותו היום הכל מודים שהוא חייב מפני שטותר יום אחד

תועפות ראם

כיייתיה מהכא כו' מדלמיסרין למיתני העומד לתוכו מכור דאי נטלמא לא נזור נמה לי לאמטעינן הכא דמסור עכ"ל ועיין בב"ב י"ב ב' הוד"ה פרק מה שהקנו על פי' הקונטרס מקר דסוסה מ"ד ב' ותי' בס בש"מ ע"ם הרא"ם בהוספותיו דאיכא למיתר דמת בעלמא הכים אפי' מסיימו מחיצתא דלא חלקו חכמים נמת עכ"ל ובכי"ו הייתי מפרש דקדוק לשון הכור יו"ד ס"ם שע"א בכ' אסור לקרב הוך ד"א בל מת לו הוך ד"א בל קבר בד"א בל מתן הקבר מסויים כמחיצות כו' דפתח בתרתי ד' אמות בל מת וד' אמות בל קבר ומסיים אח"כ בחדא בד"א בתן הקבר מסויים כו' ומ"ם דבמין בתן המת מסויים כו' אבל בשמ"כ בש"מ בשם הרא"ם בהוספותיו מדוייק הלשון דהבור כתב לתלק דוקא בקבר בין מסויים בחחיצות בתלות מסויים ממחיצות מש"כ במת בעלמא הכים אפילו מסיימו מחיצתא בסיפת אחיו הרא"ם הוא דוקא דליכא מחיצתא מבא"כ לו איכא מחיצתא אים היכר לדבר מוחר דילפינן מתור הקבר. ורלייתי ברבינו ירוחם סוף חלק תוה בחבב ע"ם ר' יונתן הכהן בזה"ל ואם יש דבר נבוה י"ם בינו ובין המת לו בתוך ר' בין שים הכירא אין בכך בלום ודוקא מת אבל בקבר אינו הופס ד"א כי בגיון בתשבו בני עכ"ל ואינו מובן והברור דש"ם יש בדבריו וכל"ל ודוקא מת אבל בקבר אבל בקבר אינו הופס ד"א כי בגיון בתבבו בני ובי"כ הרא"ם בהלק"ם הל' ת' ע"ם הר"ר יונתן ז"ל. והנה הרא"ם לא הלק על הר"ר יהונתן אבל בפח ביום ובין המוך ובתתא אין שם שומאת עולן בלל עכ"ל ובאו"ח מ"ב סי' תכ"ד בחב דבר זה ע"ם הר"ר יוסף ז"ל בשם רבינו שמואל ז"ל וטיים שם עוד בזה"ל ואי"ת הישוב ליה מעבם קבר סתום דמטמא באהל י"ל דדין קבר פתוח יש לו בע"ל וכ"ב התוס' בנזיר נ"ג ב' ד"ה סתום ועבי"ו בגרסא לי לתרץ מב"ב הגר"א בביאוריו לבו"ע יו"ד סי' שע"א סקט"ו ח"ל אבל דברי הש"י והוס' [בב"ב י"ב ל' ד"ה מכן] ל"ש דהא קבר סתום ממטא בל בביבו ואפ"ה מוהר לעמוד בחצר הקבר הלא"ל בל. ובאמת יש לישב שם ל"ל דדין קבר פתוח יש לו לאחרונה בעתוך בוכי המערה בכ"ל ואינו מטמא בל סביבו ומ"ם מוהר לעמוד בחצר הקבר וז"ם רבינו ירוחם שם אסור לקרב הוך ד"א בל מת לו בל קבר ואם פתח הקבר לאהלה ד"ם עכ"ל דר"ל דדוקא קבר סתום חוסם ד' אמות אבל אם פתח הקבר לאהלה אינו הופס ד"א אלא ד"ש ובהכיא בחצר הקבר הטומד בהוכה מהור ואוא מיהו בה ד' מפחים לדברי ב"ה. ותמיהני על בפר הלחודה בכ' בתם' שופה סי' נ"א הביא בחצר הקבר וכתב בם בתה דברים אמורים בפתחה לאהלה אבל אם בלה ד' אמות ואוא אלא בתמקבת הנמות אלא בתה דברים אמורים בפתחה אין אלה לאהלה ד' אמות. ומדברי רבינו הירחים נראה בקודם והנה הוא הם נ' הספרים בלבנון וה"מ מיבא דליכא מחיצתא אבל אי א בא מחיצתא מוחר והנה הוא כו'. וא"כ הראיה הנבראת מהבית דחצר הקבר לא"ם אי איכא מחיצתא מוחר ומובלא בהבין מהבית דהיכא דליכא מחיצתא מה הופס ד' אמות ועיין בדוקא כי' בם"ו בכתב מה"ל בוסה מת בעיה בהוס אבור לבהן לקרב בתוך ד"א מה הופס ד' בומאה בבהוא בקבר אבל בבהוא בתשה בטוליאן אינו ובעת לידוק הדין המעידין אינו אינו הופס דאין שם קבינוהו ע"ל והביאו הש"ך בי"ד בס"א סקי"ח. והנה מב"ל הדוקא אבל בבהוא בתשה כו' לא כתב מקור לזה אבל דעת עצמו הוא. אולם לפי הלשון נראה בהוא דבר בבום בגמרא דדין הרא"בון בבתב ושון בתנו בתנו רוחן בינוי בוסתא בגמרא לפי דברי רבינו הייתי אומר דני' הדוקא היה בשיטה בם וה"מ מה בנית אבל מת בעלמא לא תבים ח"ם הדוקא בתם' בוסה מת בנית בהוס בו' אבל בבהוא בתשה בו' ואל"כ לפי גירסתינו אין דין הדוקא מוכרח ובתב"ל הדריבה. (יז) ה"ג בהן בו'. דברי בבל ר"ג מפורבין בתם' שמטות פ"ד. והנה בנדפס בתיב דברי בה"ג מקולה תיבה לדין נוסה בתחוב לתעלה אחר ואינו יודע מה דאו ובאן בהבית"ל בתוב דברי הה"ג בבוף הבינון. ונראה בהוא בתמך לתבל"ר והולדות לעומאת בהים בו' והבינו דבינו עוד הולבה בדברי בה"ג ובתבל"ר פי' באין אינו בו ביום אלא הדבבן ובך פי' אינו בבה"ג אלא מדברי רבינו הוא לפרש רבא דבריתא בבתבת לקרובים אל יטמא בו ביום דאחרים אינו אינו בבה"ג ולא"ל הרא"ם בבה"ג לא ידעתי לזה לא פי' דאחרים בבה"ם ואפי' לר"ש דמחייב לקבן מבוס דהוי מת בעלה בה"ם בתם בתחות בם אלבה ל' לעולם הוא מת מלוה עד בוזת בם בדי עבאו הבבה הקוברים ובן פי' בחלת יעקב בם אלא הם בבי' בם בגיבה ובתמא דהבא אחיה בה"ש לקבן בהם"ם לא ידעתי לזה לא פי' דאחרים בה"ם ואפי' לר"ש דמ"ה אינו בבה"ם הרא"ם בהל' אבל אחרים בבים סי' ו' ודלא בדה"ת בביעות יו"ד אי' סד"ה מיר ביי"ב בתבת הגרי"ם ובעין בבמוך. (יח) ר"ש ור"ש פוטרים. מ"ם ול"ל ר"ש מחייב ור"ש פוטר וכ"ה בבה"ג. ובהדוקת מ' בם"ו אינה מ"ל אינה מחייב ור"ש פוטר. והנה דעת רבינו הרא"ם לבבוק אלבה בר"ש דמחייב בבו בבוים בלן בבוף והבתיב בפיים אלוק בל זה דבתם מבבה דנו ביום דאוריתא כו' ובמב"ש הרא"ם בהלק"ש הל' אבל מת בעלמא הכים ופרס"י בתם"ל

מו

ગુજરાત રાજ્ય વિધાનસભા

[illegible]

[*ומסיק דל"ש לאפקרותא, כי מפיים ליה לבעל דיני שרינן][2]. הילכך מן שנדוהו בשביל ממון מן שנדוהו על פי עבירה שעשה כיון שמן הדין נדוהו מנודה לכל העולם הוא, אפילו לעיר שהיא גדולה בתכמה ובמנין, דמניא בפרק ואלו מגלחין[3] מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב ומוקי לה בתלמיד שנדה לכבוד עצמו, אבל לגילי דשמיא אף מנודה לרב.

ה

מי שאמר שאהיה בנדוי אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשאו הוא בנדוי של עצמו. ואם מ"מ הוא הוא מתיר לעצמו כדאמרינן בפ"ק דנדרים[1] אמר רב מ"מ מנדה לעצמו ומפר לעצמו. ואם אינו מ"מ יתירו לו עשרה כמו נדוהו בתלוס שצריך עשרה בני אדם להתירו. אבל לא בעינן דמתנו הלכתא כי התם, דהתם תמיר נדויו שנדוהו מן השמים.

כלל עשרים ותשעה
דיני נדה

א

מעשה ביום הרג רב שנאנסו כהן וזוגתו והמירו והיתה עמה בת אתותה והעידה שלא נתיחדה עם גוי אך נבעלה בא עליה בנדותה. ופסק מורי ה"ר ידידיה שלא עשאה זונה ובת אתותה נאמנת להעידה. והביא ראיה מספר רמב"ם ז"ל[1]. וזה לשון הרא"ש, מורי רבי שאלי ה"ר ידידיה יפה כתבת והבאת ראיה מספר ר"ם דהבא על הנדה לא עשאה זונה. והכי איתא בתמורה[2] אמר רב אחד אתנן אשה נדה, מאי טעמא זונה כתיב ולא נדה והאי לאו זונה היא. אלמא בא על אשתו נדה לא עשאה זונה ושריא לכהן. ומו גרסינן בתמורה[3] אמר אבי זונה גויה אתננה אסור מאי טעמא כתיב הכא[4] תועבה וכתיב[5] כל אשר יעשה מכל התועבות האלה מה להלן עריות שאין תופסין בהן קדושין אף זונה גויה אין קדושין תופסין בה. אלמא כל היכא דאין קדושין תופסין בה הוא עשאה זונה, אבל היכא דקידושין תופסין בה לא מיקרי זונה. ונדה תופסין בה קידושין כדאיתא בשלהי התולן[6] אמר אבי הכל מודים בבא על הנדה ועל הזונה שאין הולד ממזר, נדה דהא תפסי בה קידושין דכתיב[7] ואבי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תפסי בה קידושין. הילכך לא מיקריא זונה. וגם יפה כתבת דבת אתותה נאמנת להעידה. ואתה ותורתך שלום.

אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

ב

שאלה[1]. מורי ורבי ה"ר אשר שיתיה. הודעני גם על אשה ששמשה שלא בשעת ופתה בלא בדיקה ובשחרית מצאה עצמה טמאה מה תהא עליה, אם אתה נוהג להצריכה כפרה אם לאו ומה תהא כפרתה.

על האשה[2] ורבנא מאיר ז"ל לא היה מטיל עליה שום דבר כי בפ"ב דשבועות[3] קאמר אי שלא בשעת ופתה אנוס הוא, ואם אתה מצריכה כפרה לבו נוקפו ופורש. ועוד זו האשה לאחר[4] תשמישה ראתה.

ונדה שעצמה עייה ביומר הוי תגיה להתירה לבעלה.

ג

מי שהוא חולה ואשתו נדה ואין לו מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשו, רק שמהר ביומר שתוכל מהרתצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה לפניו. דמאחר שאין לו זולתה אי איפשר שלא תשמשנו.

כלל שלשים
דיני טומאת כהנים ומקצת דיני מקוה

א

ששאלת אם כהן יכול לינך על קברי גוים. איכא פלוגתא מרבותא יש פוסקים[1] כרבי שמעון בן יוחאי דאמר[2]

קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין, ומביאין ראיה מהיא דבבא מציעא בפרק המקבל[3] אשכחיה רבה לאליהו דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה ולאו כהן ניהו מר אמר ליה ולא תניתא

2 המוקף בסוגריים ליתא בסוגיא שם אלא הוא מסקנת רבינו. וז"ל הרא"ש בפסקיו מו"ק פ"ג סי' ו: "והא דסבר אביי לא שרינן שמתא לאפקרותא עד דתיילא שמתא עליה תלתין יומין אע"ג דפייפיה לבעל דיניה ליתא, אלא כי מפיים ליה לבעל דיניה לאלתר שרינן ליה", עיי"ש. 3 שם יח,א. ה 1 ז,ב.
א 1 איסורי ביאה פי"ח ה"א. 2 כט, ב. 3 שם. 4 דברים כג, יט. 5 ויקרא יח, בט. 6 יבמות מט, א. 7 ויקרא טו, כד.

ב 1 השואל הוא ר' משה הכהן נכד רבינו. ראה למעלה כלל כא, א. ובכ"י קמבריג': "מורי ורבי רודי". 2 בכ"י: "תשובה על האשה רעת רבנא מאיר..." (א. ע' 36). ותשובת מהר"ם ראה תשובות פסקים ומנהגים, ב, חלק התשובות סי' צא. 3 יח, א. 4 בכ"י קמבריג': אמר לאחר.
א 1 רמב"ם טומאת מת פ"א הי"ג וכספר יראים סי' שכב ע' 360. 2 ב"מ קיד, א—ב. 3 שם.

סדר טהרות דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר קברי גוים אינן מטמאין. ויש פוסקים[4] כרשב"ג דאמר בפרק במה דברים אהלות[5] עיר שמרינה אין בה משום מדורות הגוים, אלמא סברא ליה מדורות הגוים טמאים. ומדגזרו על מדורות הגוים אלמא סברא ליה קברי גוים מטמאין באהל, וקיימא לן[6] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. וההיא דאליהו לא אמר לו עיקר הטעם אלא נתכוון לדחותו. ומה שנהגנו[7] היתר משום דרוב ארונות יש בהם פותח טפח, כדאמרינן בנרכות[8] מדלגין היינו על גבי ארונות לצאת לקראת מלכים, משום דרוב ארונות יש בהם פותח טפח ומיעוטא אין בהם פותח טפח וגזרו שלא לעבור על גבי ארונות משום היתא מיעוטא דאין בהם פותח טפח ומשום כבוד מלכים המירו. ואליהו היה יודע בהיתר ארונות היה בהם פותח טפח. וכן מצינו שהיה רגיל לדחות כשהיו שואלין אותו כשקבר את רבי עקיבא שאלוהו איך טמא את עצמו במותו א"ל רבי עקיבא מהרוגי מלכות היה ולא היו רשאין ליטפל בקבורתו ומת מצוה היה. ורמיתי את רבי מאיר ז"ל שהיה מוחה בכהנים שלא ילך על קברי גוים. והמחמיר תבא עליו ברכה[9].

והא דקשיא ליה למר ההיא דריש פ"ז דאהלות[10] דלא חשיב קבר פחות לטמא כל שבידו בפחות מטפח על טפח, וגבי ארונות שיש בהם פותח טפח טהור וכשאין בהם פותח טפח טמא. לא ידענא מאי קשיא לך דקבר לא נקרא פחות מטפח על טפח דאין לך נפל קטן כ"כ שלא יצטרך לעשות לו קבר של טפח על טפח, ובפחות לא מיקרי קבר והיא טומאה רצוצה ומטמאה כנגדה. וההיא דנרכות[11] כשיש פותח טפח בין המת לארון וגם יש פותח טפח בצדי הארון שיש מקום לטומאה לצאת, הוי כביב שהוא קמור תחת הבית שיש בו פותח טפח ויש ביניאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור ואין הטומאה עולה כיון שיש בו פותח טפח ויש לטומאה מקום לצאת, אבל אם אין בו פותח טפח או אפילו יש בו פותח טפח ואין ביניאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא.

וההיא משנה דשיפועי אהלים[12] לפי שרבינו שמשון קבר בפירושו לריכינן להאריך בפירושא כדי לסלק קושיותיך ולא ישאר לך בה ספק. כל שיפועי אהלים כאהלים, אע"ג דקיי"ל דאין משוב אהל להבית הטומאה עד שיהא טפח על טפח מרובע ברוס טפח כדאיתא בפ"ג[13] גבי ביב שהוא קמור תחת הבית, לא בעינן שיהא בו טפח על טפח מכל צד אלא אהל שהוא משופע ויורד וכלה עד כאצבע מלמעלה והולך ומרחיב מלמטה ויש בו לרבע באמצעיתו טפח על טפח מביא את הטומאה ולא חשיב טומאה רצוצה שהיא בוקעת ועולה. ונקט וכלה עד כאצבע דלא תימא היכי דשפועי אהלים כאהלים, מ"מ בעינן שיהא רחב טפח מלמעלה ואז אמרינן[14] דלמטה אע"ג דלית ביה טפח על טפח מביא את הטומאה, אבל היכא דאין בו רחב טפח מלמעלה לא מיקרי אהל, כדאמרינן בשבת[15] דשיעור אהל טפח גבי כילת תחנים מותר לנטותה ומותר לפורקה בשבת, ואמר רב שישא בריה דרב אידי לא אמרן אלא כשאין בגבה טפח אבל אם יש בגבה טפח אסורה. קמ"ל[16] דלענין טומאת אהלים אע"ג דהולך וכלה עד כאצבע מלמעלה איקרי אהל [הואיל][17] ויש באמצעיתו לרבע בו טפח על טפח. וכ"מ שיש טומאת אהלים בין במקום שיש לרבע בו טפח על טפח בין במקום צר מלמטה הכל טמא.

טומאה מתוכו[18], באהל של פשתן מיירי דמקבל טומאה. ואע"ג דנטוי לאהל ומשוב כמחובר ותורת בית עליו, ואמרינן[19] בית שסכבו חרסים טהרו מלטמא, גבי פשתן גזירת הכתוב היא שמקבל טומאה. והיינו דתנן בבמה מדליקין[20] כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן, פירוש אע"פ שהוא ראוי לקבל טומאה כיון דעשאה אהל משוב כמחובר ותורת בית עליו ואינו מקבל טומאה, חוץ מפשתן, דילפינן ממשכן כדאיתא בפרק במה מדליקין (שם). ואע"ג דמקבל טומאה מ"מ חשיב כמחובר ותורת בית עליו ותולין בפני הטומאה כיון דמחובר הוא. וכיון שהוא מקבל טומאה וגם תולין בפני הטומאה א"כ אין בדו כתוכו, הילכך הנוגע מתוכו אחר שפינה משם הטומאה טמא טומאת שבעה דהוה ליה כלים באדם, ומאחוריו טמא טומאת ערב דהוה ליה כלים בכלים ואדם בכלים. ולכן פירשתי אחר שפינה משם הטומאה, דאלו בעוד הטומאה באהל הנוגע בתוכו הוא מאהיל על המת בעוד הטומאה בתוכו, אפילו[21] הנוגע מאחוריו טמא טומאת שבעה כדאמרינן[22] אין האהל מתחשב. ותנן בפע"ו דאהלות[23] עצלות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן והן גבוהות מן האדץ כפותח טפח טומאה אחת אחת מהם הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה. ואמאי טמא טומאת שבעה והא תנן בפ"ק[24] כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב, והכא שתי הצבליות הוו כלים

4 ר"ת, הובא בפסקי הרא"ש ב"מ פ"ט סי' מז. וראה תוס' יבמות שם סד"ה מהו. 5 פי"ח מ"ט. 6 כתובות עז, א, ב"ק סט, א. 7 צ"ל: שנהג. 8 יט, ב. 9 וראה שיטת מהר"ם מרוטנבורג בתשובות פסקים ומנהגים, ג, תשובות סי' ב. 10 מ"א. 11 יט, ב. 12 אהלות פ"ז מ"ב, וראה בפירוש הרא"ש שם. 13 מ"ז. 14 בן הוא בר"ק ובכ"י קמבריג'. אבל בר"ב וברפוס ויל'; והא ראמרינן. 15 קלח, ב. 16 כ"ה בר"ק ובכ"י קמבריג'. אבל ברפוסי ר"ב, ויל': ש"מ. 17 נוסף ע"פ כת"י קמבריג'. 18 המשך המשנה אהלות פ"ז מ"ב. 19 חולין קבט, א. 20 שבת כז, ב (פ"ב מ"ג). 21 צ"ל ואפילו. 22 אהלות פ"א מ"ב. והטעם משום שאהל פשחן באשר המת בתוכו הנוגע באהל מבחוץ טמא, "ראהל נחשב במת עצמו" (לשון הר"ש פ"ז מ"ב). 23 מ"ב. 24 אהלות פ"א מ"ב. וראה מש"ב הרא"ש על קושיה זו בפירושו שם פרק טו.

מהר"ם מרוטנבורג - תשובות פסקים ומנהגים

ועוד בתוספתא מסיים למלתיה דרבן שמעון בן גמליאל שנאמר [8] ופדויו מבן חדש תפדה, משמע דאיירי בסתם ולדות כיון דמייתי עלה קרא. ומאחר דרבי ורבן שמעון בן גמליאל לא פליגי בבן שמנה, אם כן כשבא לפסוק כרבן שמעון בן גמליאל (מסתם) [בסתם] ולדות פסק כותיה, מדלא פסק הלכה כרבי [9].

קלג. תניא באבל רבתי [1] היה עומד וקובר את מתו עד שהוא [עומד] בתוך הקבר, מקבל (לאחרים) [מאחרים] וקובר. פירש הרי זה לא יטמא [2].

מכאן יש ליזהר לכהן הקובר את מתו, שלא יוליך מתו לקוברו בין הקברות, דנהי דבהליכה (זה) מותר, בחזרה [אסור. ו]ביצד יעשה, כי אסור לחזור דרך הקברות אחרי קוברו את מתו.

קלד. ודאיתי את רבי מאיר ז"ל [1] שהיה מוחה בכהנים, שלא לילך על קברי כותים. והמחמיר תבא עליו ברכה [2].

קלה. ומהרש"ל הביא בכתביו תשובת מה"ר חיים אור זרוע, [סימן קפנ] [1] ח"ל: אני אומד [וכו']. וזכורני כשהיינו למדין תורה בבית מורי רבינו מאיר זצ"ל והיה פתח פתוח מחדר הרב לחצר בית הכנסת, ומשקוף הפתח היה מגיע מצד אחד תחת תקרת הבית שהיה בו מת, ואסר מורי ר"מ זצ"ל להכהנים לצאת ולבא דרך אותו פתח כל זמן שהיה המת בבית, עכ"ל.

8 במדבר יח, סז.

9 דברי הגהות מיימוניות בשם המהר"ם מובאים גם בבית יוסף יורה דעה סימן שעד, ד"ה וס"ש גמרו. ראה מתנה לויה הלכות שמחות, תחלת סימן א. בתולדות אדם נשתבש: הרמ"ה, כמקום: מהר"ם.

קלג הלכות שמחות, צז; מרדכי מועד קטן, תתקסו; הגהות מיימוניות הל' אבל פרק שני, אות ו.

1 מסכתא שמחות פרק רביעי הלכה סו.

2 בהלכות שמחות שייך קטע זה לסימן הקודם. ברם במרדכי מתחיל באן סימן חדש. וכן הוא גם בהגהות מיימוניות, וכך צריך להיות גם לפי התוכן. בהגה"מ בסוף רשום: מהלכות שמחות.

קלד תשובות הרא"ש כלל ל, א; טור יורה דעה, סימן שעב.

1 בטור בשם תשובת הרא"ש: וראיתי להר"מ מרוטנבורג...

2 ראה לעיל חלק השו"ת סימן ב; בהגהות מיימוניות הל' אבל פרק שלישי אות ב בשם ספר יראים; שלחן ערוך יורה דעה סימן שעב, סעיף ב.

קלה ב"ח יורה דעה, סוף סימן שעא; דרישה שם, אות ה.

1 בתשובות מהר"ח אור זרוע הנדפס לא מצאתי תשובה זו. המהרש"ל בשם תשובת מהר"ח אור זרוע מובאת גם בטורי זהב יורה דעה סימן שעא, אות ט.

קלו. [גרסינן במסכת שמחות] [1] אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה ולא מתאבל עליה. גרושה אף על פי שיש (לה) [לו] בנים (הימנו) [הימנה] לא מתאבל ולא אונן ולא מיטמא, וכן היא עליו.

קלז. גרסינן בפרק כירה [1] אתמר מת המוטל בחמה אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו בכר או תינוק ומטלטלו. היכא דאיכא בכר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי, בי פליגי דליכא. מד סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול, ומר סבר לא שמיה טלטול, והלכתא כרב באיסורי [2]. אבל להצילו מפני הדליקה מסקינן התם [3] דהלכתא כרבי יהודה בן לקיש, דקאמר שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה, ומוקי לה כגון דליכא בכר או תינוק, דמותר לטלטלו טלטול מן הצד, דמתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה אתי לכבויה. ומשמע לכאורה דאפילו מפני הדליקה לא התירו אלא טלטול מן הצד, כגון להופכו ממטה למטה, אבל להופכו במטה (אחרת) [אחת] *[3] ולהוציאו [מ]חוץ [ל]הדליקה היה נראה דאסור, שאין זה טלטול מן הצד.

מיהו מתוך דברי ר"י [4] משמע התם דאפילו טלטול גמור מותר מהאי טעמא. וכן כתב בספר המאור [5], וז"ל: כיון דקיימא לן כרבי יהודה בן לקיש אפילו בטלטול גמור מותר להציל את המת מפני הדליקה, דתנא קמא אסר אפילו (בטלטלו) [בטלטול] מן הצד, ורבי יהודה שרי אפילו בטלטול גמור. ובמת המוטל בחמה דליכא למגזר דלמא אתי לכבוייה, טלטול גמור אסור, אבל טלטול מן הצד כגון ממטה למטה שרי, דהא קיימא לן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ומה שכתב [6] הרב אלפאסי: שמעינן מהא דטלטול מן הצד שמיה טלטול, ליתא, דרבי יהודה בן לקיש לא איירי בטלטול מן הצד אלא בטלטול גמור, עכ"ל.

ומה שהקשה על דברי רבינו אלפאסי לא קשיא כלל, כי יפה הוביח, דהכי הלכתא דשמיה טלטול, מדלא קאמר כולי עלמא לא שמיה טלטול והכא בטלטול גמור פליגי, אלא קאמר כולי עלמא שמיה טלטול, והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה טלטול דרבנן, אתי לידי ביבוי דאודייתא, משמע דהכי הלכתא.

קלו הלכות שמחות, צח; מרדכי מועד קטן, תחקי.

1 מסכתא שמחות פרק רביעי הלכה ג. ראה לעיל סימן מא.

קלז הלכות שמחות, צט; מרדכי מועד קטן, תקסז (קיצור).

1 שבת מג, כ. 2 בכורות מט, ב. 3 מד, א.

*3 התיקון הוא על פי הלכות שמחות כת"י אוקספורד.

4 תוספות שבת מג, כ ד"ה דכ"ע.

5 על הרי"ף שבת פרק שלישי, סימן שמב. 6 שם.

טפי מהתל. התל טהור. דמדאין הקברות נסוף הג׳ אמה מיד. תו אינ׳ סמוכין לניה״ק (ד). לב מתי נעשה התל. לפיכך גם ברחוקים השתא חוץ מנ׳ חיישינן שקרובים היו ונשכח. אבל כשאדם זוכר מתי נתהווה התל. אפי׳ כבר הוא יותר מס׳ שנה משנעשה התל. אמרינן אילו היה עיר ודרך קרובים להתל. היה זוכר אדם גם זאת כמו שזוכר מתי נעשה התל. וג״ל דלכ״ע דוקא בשסמוך התל מיד חוץ לנ׳ אמה חיישינן בישנות. אבל בשרחוק התל מאד מהם. גם בישנות לא מחזקינן טומאה לומר שהיו מתחלה קרובים ונשכח. דא״כ נחזיק טומאה בכל גבעה שבא״י שמא קרובים היו לעיר ודרך ונשכח. וכקו׳ הש״ס. לג כל מלה ומלה שבגבא זו לדיוקא אחרינא נקטיה. והיינו משום דבמסקנא במשנתינו נקט התא ג׳ דינין. א׳ דמותר ליטול המת משם. ב׳ דצריך ליטול עמו עפר תבוסה שתחתיו. ג׳ דבמצא ג׳ צריך לבדוק משם ולהלן אחר קברי מערות סביבו להכי נקט מקמי הכי כל הני מלות לדיוקא. המוצא פרט למצוי. כלומר הא דאמרינן דנוטלו עם תבוסתו. היינו רק במצא זה המת. אבל נקברו שם בכוונה. אע״ג דיש לו תבוסה וגם בשם שם ג׳ קברים ידועים ודאי צריך לבדוק כ׳ אמות להלן. אבל זה שנקבר כאן בכוונה לבלי לפנותו אסור לפנותו משם (עי׳ תוס׳ מיר פה״א ד״ה מצא). מת פרט להרוג כגון שמצאו מגויד שעי״ז ניכר שהוא הרוג. אז אין בו כל הג׳ דינין. דמותר ליטלו משם. דודאי שלא בכוונה הוטל לשם. וגם אין לו תבוסה מדתסר קלא ממנו. דהיינו דמו. וגם אם מצא ג׳ מגויידין א״ל לנקש ולחפש עוד כ׳ אמה אחר קברים אחרים. דאמרינן שלא בכוונה הוטלו כאן ולא היו כאן קברות מעולם. בתחלה (בס״ם מיר פ״ה א׳ לא מדייק מהך מלה שום מלמא. אולם מדגרסינן להך מלה בתשנתינו וגם בגמרא דשלהי מיר. ומייתי עלה התם עובדא דר׳ יצחק ור׳ עקיבא. נראה גם עלה לדייק) דדוקא בשזה המת שמצא השתא לא היו שם עוד קברים סמוך לו. אז אין צריך לבדוק אחר קבר אחר ונוטל זה המת ממקומו עם תבוסתו. אבל אם מצא סביביו עוד ב׳ קברים אחרים יש חילוק. דדוקא בשלשתן ידועין או שלשתן אינן ידועין אסור ליטלן ותבוסתן אסור. וצריך לבדוק אחר מת עד כ׳ אמה. אבל כשיש בין הג׳ א׳ ידוע וב׳ שלא היו ידועים. או א׳ שלא היה ידוע וב׳ ידועים מותר ליטול כולם ואין להן תבוסה. וא״צ לבדוק אחר מת אחר עד כ׳ אמה (נמצא) אד׳ חלוקים יש בקבר ידוע או אינו ידוע. (א) מצא קבר א׳ או ב׳ שלא היו ידועים מותר לטלן משם ותבוסתן אסור. וא״צ לבדוק משם ולהלן כ׳ אמה. והיינו דישא דקתני מצא וכו׳. (ב) ואם היה ידוע שם קבר שנקבר שם בכוונה אסור לטלו ותבוסתו אסור אבל א״צ לבדוק משם ולהלן כ׳ אמה. וכן הוא הדין בב׳ קברים ידועים. והיינו דיוקא דרישא דקאמר פרט למצוי. (ג) ג׳ קברים שיש מהן שהיו ידועים ויש שאינו ידוע. אין להן לכולן תבוסה (ולרמב״ם פ״ט מטו״מ יש להן תבוסה). ולכ״ע א״צ לבדוק משם ולהלן כ׳ אמה. ובגבא מאילו היו שם רק ב׳ קברים ידועים דהוה אמרינן מסתמא נקברו שם בכוונה ואסור לטלן משם וגם תבוסתן אסור. וכ״כ גרע מאילו מצא שם ב׳ קברים סמוכין שאינן ידועים. דאע״ג דמותר ליטלן משם עכ״פ תבוסתן אסור. אפ״ה הנך ג׳ קברים שמצא מדשם מהן ידועים ויש מהן שאינן ידועים אמרי׳ דמסתמא לא נקבר גם א׳ מהם שם לשאר שם לעולם דא״כ היו הכל ידועים. ולפיכך מותר ליטול כולן וגם תבוסתן מותר. וגם א״צ לבדוק משם ולהלן. ואפשר דהלמ״מ כך הוא (ועי׳ תוס׳ מיר פה״א ד״ה אחד). וכל זה דייקינן ממלת בתחלה דנקט תנא. (ד) ג׳ קברים ידועים או שמצא ג׳ קברים שאינן ידועין אסור לטלן ממקומן ואם ניטלו תבוסתן אסור לטלן צריך בדיקה משם ולהלן כ׳ אמה. והיינו פיפא דמשנתינו. דקתני מצא ג׳ אם יש וכו׳. וכמו שפי׳ ר״ע הדין בפוניא דמיר הנ״לן. מושכב פרט למצא המת בתמונת יושב. כדרכו פרט למצא המת ראשו שוכב בין ברכיו. דבמצאו בחד מהנך גוונא מוכח שמת עובד כוכבים הוא. שאז אפי׳ נקבר שם להשאר שם לעולם. מותר לטלו משם. ולהר״ש והר״נ גם תבוסה אין לו. ולהרמב״ם (פ״ט מטו״מ) יש לו תבוסה. מיהו בכה״ג לכ״ע אם מצא רק א׳ מהג׳ מונח כך. וכ״ש כשכל הג׳ מונחים כך א״צ לבדוק משם ולהלן הכ׳ אמה (ה).

(ד) וג״ל דמדלא קאמר ר״י קרובה שיש רחוקה ממנה. אז הו״ל למנקט רחוקה שיש קרובה ממנה. ש״מ דר״י לקולא פליג. וה״ק הא דמתמרינן בקרובה תוך נ׳ אמה. היינו דוקא בשאין קרובה ממנה אבל כשיש כמה תילין תוך נ׳ אמה. לא תלינן טומאה רק באותה הקרובה ביותר להעיר. אבל כשאין תל רק תוך מנ׳ אמה מהעיר. אע״ג שהקברות מרותק טפי. וכגון שהתל הוא ס׳ אמה מהעיר. והקברות הוא ע׳ אמה. אפ״ה גם לר״י טהור. דכל שאין הקברות סמוך בסוף נ׳ אמה מהעיר אז לא מחזקינן טומאה בתל (ועש״ם). והרמב״ם (פ״ט מטו״מ ה״ג) פסק כר׳ יהודה ולא הזכיר כלל נ׳ אמה לא בעיר ודרך ולא בתל כאן וכאן. והיינו משום דהקברות הרי הוא ודאי סמוך להסוף נ׳ אמה מהעיר. דברחוק טפי מזה. אז אינה עיר הסמוך לקברות. ולא מחזקינן טומאה גם בתל. וכש״ם. וא״כ דודאי נ״ל שהתל קרוב יותר מזה. דהיינו תוך נ׳ אמה. וגם מרש״י (בתוספות ד״כ ע״ב) משמע כדברינו הנ״ל וע״ש. ז(ה) אבל לענין שיטמא קבר עובד כוכבים בהאל יש אוסרין לכהן ויש מתירין. ונהגו להתמיר. ולפי מ״ש הש״ך (שע״ב סק״ב) להקל בבתים הסמוכים לבית מת עובד כוכבים. כ״כ נ״ל דבדר כהן בחדר שבבית אחד. ובחדר שבנגדו באותו בית מונח מת עובד כוכבים. דבשניהן פשוט דאפילו בהיה מת ישראל. אפ״ה כשהכהן סוגר חדרו לבלי לצאת או לבוא שום אדם בפתחו עד אחר שילא המת דרשאי להשאר שם. אלא דבמת עובד כוכבים אפילו אינו סוגר פתחו. עכ״פ כיון דאין כאן רק תשש המומרא דסוף טומאה לצאת דרך הגעזימים שמקיף כל הבתים והגעזימים רחבו טפח ובולט להרחוב ממעל לפתח כל הבתים. בעובד כוכבים יש להקל. דאף שכל שבוודאי יוציאו המת דרך שם הלממ״ס היא (כמ״ש בס״ד לעיל פ״ז מ׳ ל״ד). אפ״ה י״ל אולי בעובד כוכבים אין כאן הלכה. וכ״כ בדר כהן בחדר. ומת עובד כוכבים בחדר שבנגדו. אע״ג דבמת ישראל בכה״ג. אפילו בשעה שהבית שהמת בתוכו סגור. אפ״ה אסור לכהן לצאת מחדרו. דאף דכשיש פתח לחדר המת. אע״ג שהדלת נעול אין דינו כקבר סתום. אפ״ה אסור לצאת מדסוף טומאה לצאת. עכ״פ גם סוף טומאה לצאת הלכה היא. ויש בו דרכא ושיכות דאהל טמא. לכהי י״ל דבמת עובד כוכבים לא גמירין הלכה. מיהו בנגע ומשא י״א דאפילו המקילין אוסרין (ש״ך יו״ד סי׳ שע״ב) אולם בש״ס (יבמות ס״א ע״א) מסקינן בפירוש נהי דאמעוטי מאהל. ממגע ומשא מי אמעוטינהו קרא. וכן מסתבר דמי גרע מחמור. רק די״ל בטומאת עצמות דאינו בבהמה.]

אליהו רבה

קודם לו הו״ל שכונת קברות כדקתני סיפא. תו אמרינן התם (מיר פ״ו) לא אמרו שכונת קברות אלא או לג׳ ידועין או בתחילה. ולא גרסינן ידועין דבידועין לא אמרי׳ שכונת קברות למיל בדיקה ואפי׳ אחד בידועין ושנים מתחלה הוי שכונת קברות למיל בדיקה וגדולה מזו אמרי׳ באחד מהן ידוע לא אמרי׳ שכונת קברות אפילו לעניין ליטול את השנים שמתחלה שאם אחד מהן הוא ושנים מתחלה טוטל את השנים ואת תבוסתן כדמניא בתוספתא מ״ה שנים מתחלה ואחד ידוע יש להם תבוסה ואין לומר שכונת קברות ומעשה בשנים שבנד שבדק ומצא שנים מתחלה ואחד ידוע עשה לא שכונת קברות כשבא לא ר׳ עקיבא א״ל כל שיגיע לריק יגעת אף אתה הוא צריך לבדוק כל קברי ארץ ישראל הידועים ולא אמרי׳ אלא המוצא ג׳ בתחילה אלמא לא אמרו שכונת קברות בידועין דאם כן היית צריך לבדוק כל קברי ארץ ישראל הידועים ולא אמרי׳ באחד הידוע לא הוי שכונת קברות ולא מינעי כל הני ידועין. הלכך בגמרא דילן הכי גרסינן לא אמרו שכונת קברות אלא מתחלה. אבל בידועין אין בהן ס״ק כדבריה בתוספתא.

משנה אחרונה

איזו היא קרובה חמשים אמה. פי׳ שיש מן התל לעיר או לדרך חמשים אמה ומבית הקברות לעיר ששים. **שאין קרובה הימנה.** דאם איתא דקברה בתל לא שבקה קרובה ואזלא להך. כך פי׳ רש״י. וא״ע דאמאי לא איתוש דקברה תל בקרובה ואידך ברחוקה הימנה. ואפשר דאין ה״נ דאי לא נדקו הקרובה כולן טומאות. וכי פליגי דבדקו הקרובה ולא מצאו בה טומאה לר״י טהורה אידך דאי איתא דקברה לא שבקא קרובה הימנה. ור״מ ליה לי׳ הך סברא דדלמא לא משקא אדעתה דאיכא קרובה הימנה. ג **המוצא מת.** פי׳ שמצאו קבור כדרך הנקברים והיינו דקתני מושכב כדרכו וכ״כ הרמב״ם בתבורו. אבל מצא מת מוטל ע״פ השדה אלא נקבר היינו מתני׳ דס״פ שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור שאין לו תפוסה חו היא שכתב הר״מ בתבורו מתים הנמצאו׳ גלוים ע״פ השדה אין להן תפוסה ולא שכונת קברות אלא מלקט עצם עצם והכל טהור ע״כ. ולא כמ״ש הכ״מ שנלמד ממה שאמרו מוצא ולא שהי׳ מצוי ע״כ והוא תמוה אצו מצוי אין לו תפוסה ולא אמרו מוצא פרט למצוי אלא לענין שהמצוי אסור לפנותו ומיהו מספק לא חיישי׳ ומותר לפנותו. דמסתמא שלא נשם קבורה הוא מדלא קברו בבית הקברות ולא חיישי׳ שמא מצאוהו מת במקום זה ומת מצוה קנה מקומו. דמת מצוה קלא איתא לי׳ כדאמר פ׳ נגמר הדין ד׳ מ״ז. ועוד דאיסור פינוי המת מדרבנן ופפקא לקולא. **ומ״ש** הר״ב מת פרט להרוג דאין לו תפוסה ולא שכונת קברות ע״כ אבל לפנותו מותר כמו המת דאמרי׳ שלא נשם קבורה ניתן אלא שנהרג כאן וכ״כ התוס׳ בגזיר והר״ש כאן דהרוג אין לו תפוסה ולא שכונת קברות ושמא הכי גמירי לה ע״כ אבל רש״י דגזיר פי׳ דהרוג יש לו תפוסה ולא שכונת קברות וכן פסק הרמב״ם בתבורו וכ״ג מהא דתנן בס״פ שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצמות והכל טהור. משמע דוקא הרוגים שנמצאו גלוים אבל נקברו יש להם תפוסה וכן איתך מושכב ויושב ורמשו בין ירכיו בטולם כתב הרמב״ם שיש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות. ומ״ש הר״ב דכל הני חיישי׳ שמא עובדי כוכבים הן. לשון חיישי׳ אינו מגיוקדק דאדרבה לקולא הוא. ונגמרא איתא אמרי׳ עובד כוכבים הוא והיינו שחזקתן שהם עובדי כוכבים שאין דרכן של ישראל בכך וכ״כ המפרשים. וטעמא דעובדי כוכבים אין להם שכונה כתב תוי״ט בשם׳ גזיר וע״ש. **נוטלו ואת תבוסתו.** דין התבוסה לאו דוקא נקבר

שִׁבְעַת יָמִים: טו וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר
אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: טז וְכֹל

מְסָאֲב שַׁבְעָא יוֹמִין: טו וְכָל מָן
דְּחֵסֵף פְּתִיחַ דְּלֵית מְנוּפַת שִׁיעָא
מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאֲב הוּא: טז וְכָל

לקט בהיר

וכמו שמבואר שם, והאחד היא מתנה שכינה דהיינו כל העזרה אפילו עזרת ישראל, ובודאי על מה שהזהיר שם ענש כאן (מ"ל): כה) ולא אחר שהוציא את המת, אפילו הוא אהל ערלי שבעצמו מקבל טומאה מן המת שמתחיו ואח"כ מטמא אדם וכלים נמגע ובמשא, אבל לא באהל, שהאהל מניח את הטומאה (דהיינו אם נפעם אחד מתחיו מת ואדם מכיא את הטומאה מן המת לאדם) אבל אינו מטמא, וההכרח הוא, שמה שאמר הכתוב את"כ וכל אשר באהל פשוט שמיירי ביחד עם המת, שאל"כ היינו אשר באהל בא, וא"כ על כרחך גם מה שאמר כל הבא מיירי ביחד עם המת, שאל"כ אלא טמא אפילו אין שם מת למה אמר את"כ שביחד עם המת טמא, פשיטא, אבל אחר המתה שב' המאחרים משתעין ביחד עם המת צריך לומר אלא רק כשהוא שם בשעת יציאת נשמה הוא טמא אלא גם הבא אח"כ טמא (ג"א): כו) הרלון במאמר זה, משום דקשה למה כל המאמר הזה אלא אמר כל אשר באהל יטמא, ובפרט שכבר ידענו מפרשת שמיני שכלי חרס נטמא מתוכו מאוירו שאם יש כזית נבלה בתוך אויר כלי חרס נטמא הכלי וממילא הוא הדין אם הכלי חרס באהל המת והוא פתוח שנכנס הטומאה בתוכו ונטמא הכלי, עוד קשה מינה פתוח המיותר שהרי אמר אשר אין למד פתיל עליו שפירושו פתוח, אלא כתוב הזה עיקרו בא לדיוק שאינו מקבל טומאה מגבו (כמו שאר כלים) שאם הכלי סתום יפה מכל צדיו אפילו אם הוא באהל המת (וכן אפילו נגע טומאה בצד המילון) אינו נטמא, והגם שלא נאמר כאן כלי „חרס" הכריחו רז"ל בתולין שבכלי חרס מדבר, מדתלה הטומאה בפתיחה (וזה נמיישב מינה פתוח המיותר שבאומרו וכל כלי פתוח כאילו אמר וכל כלי חרס) שרק כלי חרס מצינו שבא לו טומאתו דרך פתחו, וזה לשון רש"י בתולין: כלי פתוח, מדקפיד אפיתחא שמע מינה בכלי חרס קאי דאיזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו באיזה כלי הרגילה תורה את הטומאה להשכיס ולמהר ולבא דרך פתחו הוי אומר זה כלי חרס דכתב לך בגויה בדוכתא אחריתי (שמיני י"א ל"ג) אל תוכו עכ"ל, וכש"ת כתב וז"ל כיון שמצינו בפרשת שמיני בכלי חרס אינו מטמא מגבו אלא מאוירו לפיכך וכו' עכ"ל, ואיני יודע היכן מצא בפ' שמיני, וכבר הביא הרא"ם ז"ל פי' זה בשם י"ת ודחאו עיי"ש, אלא כמו שאמרנו שמפרשת שמיני נלמד שטומאת מתוכו מאוירו, ומכאן נלמד שאינו נטמא מגבו מבחוץ: כז) מינה למיד הוא שם כולל על כל דבר המתאים והמתוכר יחד עם דבר אחר, כגון (לקמן כ"ה ג') וימד ישראל לבעל פעור, שהיו מתוכרים ומדובקים רמ"ל לע"ז, או (ברא' כ"ד כ"ב)

אור החיים

זה הבא מקלחו[כא]. עוד שם בפסיקתא וזה לשונם דבר אחר כל הבא וגו' לעשות קרקעו של בית כמוהו עד התהום עד כאן. נראה שהוכרחו לדרשא זו[כב] כי לסברת הראשונה היה לו לומר הכתוב כל אשר באהל וכל הבא אל האהל ויהיה הכתוב מתפרש בדרך לא זו אף זו כ"ר), אבל ממה שהקדים כל הבא זה יגיד שמאמר כל אשר וגו' הוא דין חדש[כג]), אלא שבספרי ראיתי ב' הדרכים דרך הראשון תנא קמא ודרך ב' רב אחא בר יאשיה[כד]), ונמר אומר תנא קמא שטעם שהולרך הכתוב לומר כל אשר באהל הגם שאמר כל הבא שהוא בא מקלחו[כה]), משום שאין עושין מן הדין, וקשה לי

אור בהיר

ח"כ. **כג)** פי' פוף הכתוב מוכיח על תחילתו שהוא אפי' במקלת, שאל"כ מיותר הוא בקושיתיו. **כד)** פי' ק"ל הלא אין במשמעות הכתוב דבר זה, אם לא תכא יתור, הלא כבר דרש ממנו הבא מקלחו. **כה)** פי' לא רק כולו אלא אפי' מקלחו. **כו)** פי' תון ממה שבא לגלות על רישא דקרא שהוא במקלת, תון מזה בא לחדש דין חדש, והגם שהפסיקתא מביא מאמר כל הבא וגו', כוונתו לדרוש מסיפא דקרא וכל אשר וגו'. **כז)** פי' ת"ק לא דרש דרוש הב' ור' אחא לא דרש דרוש הא'. **כח)** נראה שדעת

רִי יִקְרַב עַל אַפֵּי חַקְלָא בְּקִטֵּל
חַרְבָא אוֹ בְּמִיתָא אוֹ בְּנִדְמָא
רְאֻנְשָׁא אוֹ בְּקִבְרָא יְהֵי מְסָאֲב
שַׁבְעָא יוֹמִין: יז וְיִסְבּוּן לְרִמְסָאֲב
מֵעֲפַר יְקִידַת חַטָּאתָא וְיִתַּן עֲלוֹהִי
מֵי מַבּוּעַ לְמָן: יח וְיִסַּב אֵזוֹבָא
וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא נְבַר דְּכִי וְיַדֵּי עַל
מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל מָנְיָא וְעַל
נַפְשָׁתָא דִּי הֲוֹן תַּמָּן וְעַל דְּיִקְרַב
בְּנִדְמָא אוֹ בְּקִטֵּילָא אוֹ בְּמִיתָא
אוֹ בְּקִבְרָא: יט וְיַדֵּי דַכְיָא עַל
מְסָאֲבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וִידַכְּיֵנֵיהּ בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וִיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי

אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חָרֶב
אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר
יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: יז וְלָקְחוּ לַטָּמֵא
מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם
חַיִּים אֶל־כֶּלִי: שני יח וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל
בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזֶּה עַל־הָאֹהֶל
וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר
הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל
אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: יט וְהִזָּה הַטָּהֹר
עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב:

רש"י

נפתולי אלהים נפתלתי, נתחברתי[יח]) עם אחותי: (כח) **על פני השדה.** רבותינו דרשו (ספרי - חוקת ב"ג) לרבות[יט]) גולל ודופק[כ]), ופסוטו על פני השדה שאין שם אהל טומאת המת שם בנגיעה: (יט) **והטאו ביום השביעי.** הוא גמר עטרתו[כא]):

לקט בהיר

ושני למידים על ידיה, נקרא מכשיט זו למיד שנעשה כמדת הזרוע ומתאים עליו, וכאן קורא הכתוב את המגופה למיד, שמגופה היא דבר הנעשה לסתום בה נקב התביות או שאר כלים, ונעשה כמדת הנקב ומתאים עליו, וכאן בתה שלפניו אינו די שיעים את המגופה על הנקב, אלא צריך לחברו ולסותמו יפה סביב סביב, וזה שאמר הכתוב „פתול" שפירושו מתוכר, וכן תרגמו אונקלוס ז"ל, וכזה יובנו דברי רבינו, אלא שטיעה רבינו לשון נקבה ואמר „פתולה" מפני שתיבת פתול שבכתוב שייך על הלמיד ולמיד זכר הוא, אבל רבינו שהוסיף „מגופת" ומגופה נקבה היא לזה אמר פתולה היא המגופה: כח) וכפי וילא הבינו רבינו פירושו של מנחם בן סרוק שפירשו מלשון תבור, והוא ז"ל פירשו מלשון עקש ופתלתול, ואין קושיא ואין תמיהה, שהרי אינו מכחיש פירושו של מנחם בפירוש התיבה עצמה, אלא אמר שלפי עניונו שם יותר נכון לפרש כוונת הכתוב מלשון עקש, אבל עדיין יקשה למה לא אמר הכתוב לשון מבורר עקושי אלקים נתעקשתי, אלא משום שלשון נופל על הלשון, כלומר הכתוב בחר לומר העקישה בלשון שים בו גם כן ענין תיבור שאמר שנתעקשתי לבסוף נתחברתי (ג"א), ומה שפירש רש"י בגמ' פתיל מגופו, אין רצונו לומר שפתרון התיבה הוא כן אלא ר"ל שתגופו של כלי פתול כלומר מתוכר: כט) משום דקשה להו מה נפ"מ שדה או אהל הלא אם נגע בתת תחת האהל ולאי שטומאת, ועוד הלא כבר אמר הכתוב פסוק י"א הנוגע בתת (מ"ל), ועוד שעל פי פשוטו היל"ל וכל אשר יגע בחלל תרב וגו' על פני השדה שזו ישרות הדבור (בא"ר), לזה דרשו רבותינו כאילו נכתב על פני השדה „או" בחלל תרב, כלומר הם ב' דברים, שאון מחלל הנהרג בתרב תוך מזה יש עוד דבר על פני השדה שטטמא באהל ובנגיעה, והוא הגולל והדופק שאע"פ שלא נגע ולא האהיל על המת עצמו אלא על הגולל ודופק שטמא (רא"ם), וזו דעת רבי עקיבא ור' ישמעאל סוכר גולל ודופק הלכתא גמירי לה: ל) פירש"י בגמ', גולל כיסוי הארון של מת, דופק דף שנותנים בצדו ע"ל, ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו (תוס'): לא) ר"ל אין ותעלו זה פירושו שיהא עליו כמו הוא יתמטא בו, שהרי כבר אמר וזהה וגו' ביום השליש וביום השביעי, אלא פירושו מיטוי ויקוי ועהרה, שבזה שהזה עליו ביום השביעי הוא מטהרו לגמרי ויטבול ובערב הוא טהור,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שסט א ולא לאילן כו׳. תנ״ש שאין כאן אלא ספק טומאה ככהן מוזהר עליו ומוכח מכאן דאילן המיסך על המת דיכול לעמוד תחת מעפיו שאינם מאהילין על המת דברי כאן לא אסר לעמוד תחת האילן אלא מעשה דאינו יודע תחת איזה: פירוש ב: וכל ארץ העמים כו׳. פירוש בזמן שהיה ל״י בעמדה אסור לכהן לילך מארץ ישראל לארץ העמים שהוא תולה לארץ שהיו העובדי כוכבים קוברים מחיסה בכל מקום: ג ליטמא לחרב. דתרב הרי הוא כמלא וה״ה לכל מיני מחבות: **שע א** ורוב בשר עמה בו׳. ומשמע בש״ס דאוקין (דף כ״ח) דבזקן אפילו בלא רוב בשר מטמא בהאל וכ״כ מהרש״ל פ״ק דאוקין סימן מ״ד ומשמעותו שאם דאם נעשה ניסגרת שמתחר לרחבו בצואר כולה לו בשדרה עד חלצה לו שנאלק לשנים מטמא באהל וכ״כ מהרש״ל שם: ב מגבו כו׳. אבל

שסט א (א) הכהן מוזהר שלא ליטמא למת. *)אפי׳ נפל כדאיתא פרק בתרא דאהלות שמא קברו בו נפלים: (ב) לגולל. הוא לבן שמוחגין על הקבר לעיון ודופק הייבו לפעמים סומכין לבן כאבנים קטנים. טור: (ג) ואין יודע תחת איזה כו׳. משמע דאם יודע תחת איזה מסה מותר לכהן לעמוד תחת מאהיל: (ד) וכל ארץ העמים כו׳. זה קאי בזמן שהיה עכו״ם בא״י:

ב יקבר חדש נמדד ונמכר וגחלק והישן אינו (ג) נמדד ולא נמכר ולא נחלק:

שסט על איזה טומאה הכהן מוזהר. ובו סעיף א׳:

ד א (א) (א) * הכהן מוזהר שלא ליטמא (ח) (ב) במת ב ולא לכל טומאות הפרשות ממנו ג ולא (ב) (ג) לגולל ולא לדופק ולא (ג) לאכר מן החי ד [שאין] בו כדי לעלות ארוכה אם היה מחובר א ולא לאילן (ג) המיסך על הארץ וענפיו מובדלים זה מזה וטומאה תחת אחד מהם (ג) ואין יודע תחת איזה או אבנים היוצאים מהגדר וטומאה תחת אחד מהם ואין יודע תחת איזה (ד) וכן שדה שנחרש בו קבר ואין יודע מקומו (ד) ב [א] (ה) וכל (ה) ארץ העמים אסור לכהן ליטמא בהן:

הגה [ב] יש מומרים דקהרים אסורים ג לימחל לחבר שטמאת מתה (כל בו בשם ספר יראים ותשו׳ הגאונ׳ בשם רבותיהו הלרפתים) ויש מקילין (השובת הגאונ״ח שם בשם הרמב״ם ועיין בתוס׳ דמיר בתריסות) וכן הנהו להקל ולין מזהרין מזה:

שע מי הוא החשוב כמת אף על פי שעודנו חי. ובו סעיף אחד:

א * מי שנשברה מפרקתו א (ח) ורוב בשר עמה וכן ב מי שנקרע ב מגבו ברג אפילו עדיין הוא חי

חידושי רע״ק

(סימן שמ״ט סעיף ח׳) **הכהן**. ולענין כהנים כתוס׳ הבא״ה כולם מטמא מתים ע״י כהשות הראב״ד (פ״ח מהלכות נזירות) ומסיב (עשין רל״א) וכי׳ בתשב׳ נדע אכרהם (ח״א סי׳ ל״ו) כאריכות: (סט) **וכל** ארץ העמים. ובבשיו לא נהגו ליזהר דאולי יש להקל בסני הפרנסה כי חיכי דשרי לחצול מיד שובר טוכים (כרלקמן סי׳ שס״ב) א״ב מפני שכולנו מטמא מתים תרקיש״ע: (ס״ז סק״ל) **פרק** בתרא דאהלות. וכן מבואר שם מ״ב מ״א וכן בס״ה חידושי תרשונ׳: (סט סק״ב) **הוא** אבן. ואם נמלא דהגולל למקום אחר ע׳ כה״ח בקונטרס מצבת משת (אות י״א): (סט סק״ג) **ויש** מקילין. ועיל דעת הרמב״ם (פ״ב מה׳ אבל) כמת שהתב אבל נוגע הוא בכנדים שנגנו כמה אע״פ שטמאה הכהן מטמאת שכתה עב״ל: ואגיל כה דשמת ק״ל כ׳ מכתוב׳ סט) וכפ״ה דשמתים לא נרסינן הרב חדי הוא בחלל דהא לא מחלל הוא בחלל ודאי אהלות שם וכן קאמר כספרי הוא לחדוב לבלים ואדם כלים כאדם מנין ר׳ אלמא בבל בלים הוא וכנ״ל יעיר הכיא ר״י ראיה מתוספתא פ״ו דכלים התחת ר׳ ע״ש בתוס׳ ור״ש א״ב שרחוק רת״ת בלים ששמא דמתני׳ ובריתא בדברי הרמב״ם. ולפיקר רינא דכאן הנה דעה ר״ת בתוס׳ הנ״ל דתנאי בנלה אל הרב בחלל ושלכן לא אוקמוהו נסדא שם כבלי מחבות כפ״ש בתוס׳ שם וא״ב ה״ה דכתן מחבר אליו בפ״ש בתוספתא (פ״ג דמכות) וא״ר ושמעות בל מוטמאה ר״ר ר״ל ר׳ ר׳ מחבות מדתריך נמ׳ והני כו׳ (וכ״ב כתוס׳ שהיתוכ בלא לשיטת הרמ״ם לבל הרמב״ן בכ״ב כ׳ ל׳ מיקן דלא כמנגן לא מטמא מתקלות. וכ״כ רבינו בליקוטיו) ולפ״ז אפשר ב״ב ליבנה לאהל שהכלי שם שרשבו שם ב״ב שמטמא כאהל בכ״פ הרמב״ן (ר״ה ל׳) ושל״ם (ולהיו כן דעת הרמב״ם ומיון בלתי ריש בלים). אבל ס״ם ולולקין עליו ראין הנדר מנלה ואין הכהן מוזהר עליה (מטמאת הלבון שבתוספתא) ומ״ם דמ״מ לשונה מיכת לרבינו ומ״ל ובספר התשכול) בכ״ש בתוספתא דאהלות והביאו חוס׳ שם והר״ש בפ״ה דאהלות בס״ה ראיה מתרומה הקדשים אבל אין הנדר מנלה אלא על המת בלבד ואין חייבים על מומאת מקדש וקדשיו אלא על המת בלבד וכפ״ש בפ״ו מהלכות נזירות אבל לשון מתוספתא מקדש וקדשיו ספק בפ״ח מהלכות מומאה מת שהנוגע במת והנגע בו חייב מבאן ואילך ספורין דהא כר׳ יוחנן (בירושלמי פ״ו דנזיר) (ע״ב):

פתחי תשובה

נזיריכן לנזרו כרבה להכפיר על תנאי הקבילה לנזירות הוקמות סרובים כדי לספול להבל ולטמוח בדרן מעל כ״ה ובמ״ם הרמ״ה כתן והוה מהה״ר סי׳ רמ״ד. וכרב שהבנר כ״ה מלרין לפחות דברי כתה״ד וסיום דבריו אם אין אלו כדאי לבלוק על ספק כרב התה״ד ת״ש הבו דלא לוסיף מלה דסיום שאין יד הקבל מחבת וגם סרות לבלות הקבלות מידו אלם ומעמו מלבעות שם בהמשת של מוכל יש לחוש שיקח מסם הקבלות וגם שם מה שהיה עבר המוכל רוצה בהמוה בבכ״ל אין זה דבר המתקיים כי לחבר יכול עבר אחר לו מובל אחר אחר לא יכשה בהמוה שם אבל בנ״ש לעשות דבר על הקבלים שהוא דבר המתקיים לעולם ואינה נזיון המתים כי אמה וגם יש לחוש שבכתב הימים יפחרו שם בחדר ויוציאו עצמות המתים וכם יבלימם לתון לבן נזיריכם לבמהל כזה ולהוציא הוקמות כדי יבלחם לף שיבבר הבאל מל הבלבר ולם יעלה הוקמות יוחר מבדי יבלחם עוד לעמוד אותן הבלות בהתום בהמשמר. ובע״ם עוד בסי׳ ס״ב שבאבל מל ניצה בזה בכית הבלות יען אחר מסקנו לקבור שם מתים יוחר ממחה מתים ואחרון הפיר דוקה לבהמיר בכה לחמוה ובוה לנזיר לאותו הבלות בכ״ה לבכיבמו מוב הבנין ובוקה לבמה מתלוים מל מזה לחמה ולא״ה ליהודים לסבר בזה מן יבסר לבם לאחיב ובידו לבמלה לבם בלות ובם בידו ליקח בחוקה מלה בכבנום והשיב בלם לא מה מתים דן שיקח בחוקה מלה בלבנום בהיבנו לחומים מוחב שיקח הבר בע״כ ולא יחמרו לו בלבון אר בלבון שים לחוש שיבבר לבבו ויבול לבחמבר מזה בחב מלבות ליהודים לבן לם חשבר לבם לבחוד לבב בבר בבילוי בבף שיבבל דחבו מלה לבבבים לם בבע״ב לחוד בבינו לבחמבן בזה ולף לבוצית בבלות בבלבה ולם בבלבר בבלבה בבלבה בבלבה

תורת הרפואה
הרה"ג ר' שלמה אורן שליט"א

האם מותר לסטודנטים כהנים ללמוד אנטומיה?

תשובה לשאלת הרב לארי וקסמן מישיבת רבנו יצחק אלחנן - ישיבה אוניברסיטה - ניו יורק. ב אדר ב תשמא. 8.3.1981.

בתשובה לשאלתך האם יכולים סטודנטים כהנים ללמוד בבית-ספר לרפואה מכיון שהם חייבים ללמוד אנטומיה ולהשתתף בנתוחי מתים.

לכאורה בבתי ספר לרפואה בחו"ל יותר קל למצוא פתרון לבעיה זו מכיון שרוב הגופות ואולי כולן, המנותחות בבתי ספר לרפואה בחו"ל אינן של יהודים. ואפשר לכאורה לבוא ולומר כדאי הוא ר"ש בן יוחאי שאמר במס' יבמות (סא, א): "קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל" לסמוך עליו בשעת הדחק. ואע"פ שמבואר בשו"ע יו"ד (סימן שעב, ס"ב): "קברי עובדי כוכבים נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם", כתב על זה הרמ"א: "אע"פ שיש מקילין ונכון להחמיר". ולכאורה בשעת דחק גדול מעין זה שבאים למנוע מהכהנים ללמוד חכמת הרפואה שהיא מקצוע חשוב ביותר המפרנסת בכבוד את בעליה, בכגון זה אפשר לסמוך על הרמב"ם וסיעתו הפוסקים כר"ש בן-יוחאי כמו שפסק כהל' טומאת מת (פ"א, הלכה יג).

אולם אין בשיטה זו של הרמב"ם אלא להתיר לסטודנטים כהנים להיות נוכחים בזמן נתוחי המתים, כדי ללמוד ע"י ראיה בלבד את חכמת האנטומיה. אבל אסור להם לעסוק בעצמם בנתוחי המתים ולא לנגוע בהם אפי' לר"ש בן-יוחאי. כמו שאמרו במס' יבמות (שם): "רבינא אמר נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל דכתיב 'אדם כי ימות באהל' ממגע ומשא מי מעטינהו קרא?" וכן פסק הרמב"ם בהל' טומאת מת (פ"א, הל' יב): "אחד המת מישראל, או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא". וכן פסק בהל' אבל (פ"ג, ה"ג). ולכן גם פתרון זה של לימוד אנטומיה בבתי-ספר לרפואה שבחו"ל אינו מותר לכהנים לדעת הרמב"ם.

אולם בעל ספר "היראים" לרבי אליעזר ממץ[1] אינו פוסק כרבינא שכן הביא הב"י בטור יו"ד (סימן שעב) בשם ספר "היראים" שחולק על הרמב"ם וכתב דהלכה כר"ש בן-יוחאי, וכיון שאין מטמאין באהל, אף במגע ובמשא לא מטמאין. והביא ראיה

[1] רבי אליעזר בר' שמואל ממץ שבצרפת. בעל תוספות ופוסק. תלמידו של רכינו תם. 1120 - 1198.

מת"כ וכתב בסוף דבריו: "ושמעתי שאסורים כהנים במגע ומשא מתי עכו"ם. ואני כתבתי הנ"ל, והמחמיר תבא עליו ברכה, והמיקל לא הפסיד וכתבו הגהות עליו. אמנם כדברי המחבר רבינו משמע בפרק 'הבא על יבמתו' דגרסינן נהי דמעטינהו קרא מאהל ממגע ומשא לא מעטינהו", עכ"ל. וכן הביא בהגהות מיימוניות בפ"ג מהל' אבל אות ב בשם ה"יראים" דאפי' במגע ומשא לא מטמא. ויוצא שעל כל פנים לפי "היראים" מותר לכהנים ללמוד בבי"ס לרפואה אנטומיה, כאשר הגופות המנותחות הן של נכרים. מה שאין כן לדעת הרמב"ם וסיעתו. וגם הב"י מסיק שם "ולענין הלכה נקטינן להחמיר", וכן הביא הש"ך שם בס"ק ד "במגע ומשא י"א דאפי' המקילים אוסרים וכן נראה דעת הב"י". אלא שמלשונו שהביאה בשם י"א נראה שמ"מ יש מקום לקולא גם לדידיה לסמוך על שיטת ה"יראים" שמתיר לכהנים אפי' לנגוע במת נכרי. וכדאי הוא בעל "היראים" לסמוך עליו בשעת דחק גדול, מעין זה שאם לא נסמוך עליו יופקעו הכהנים ממקצוע חשוב זה של הרפואה.

מחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד אם כהן טמא-מת מותר לו לחזור ולהטמא למת

אולם עדיין קיימת ועומדת הבעיה בכל חריפותה בכל הנוגע לכהנים בבתי ספר לרפואה בארץ, שרוב הגופות המנותחות שם הן של יהודים שנדבו גופם למדע, ואז האיסור על הכהנים אינו רק על מגע ומשא, אלא אסור לכהנים גם להכנס בבית שהמת או אבריו מונחים שם מטעם טומאת אהל המת.

והנה מצינו מחלוקת גדולה בין הרמב"ם לראב"ד בענין כהן טמא מת אם מותר לו לחזור ולטמא למת. הרמב"ם בהל' אבל (פ"ג, ה"ז) פסק: "נטמא מקודם[2] ואחר כך נכנס לאהל, אם התרו בו לוקה אף על הביאה[3]". והשיג עליו שם הראב"ד וכתב: "א"א הרב אינו פוסק כן, והא לא מיחוור דסוגיא דשמעתא כרבה דטומאה וטומאה שלא בחיבורין נמי לא מחייב, וכל שכן בחיבורין וטומאת ביאה נמי לא מחייב, אלא היכא דאתו בבת אחת", עכ"ל. נמצינו למדים מדברי הראב"ד שכל שהכהן טמא מת, שוב אינו מחזר מן התורה על טומאת מת או אהל המת, משום שהוא כבר מחולל ועומד, כדעת רבה במס' נזיר (מב, ב), שאמר: "אֲבָל טומאה וטומאה לא" כלומר אינו מתחייב על הטומאה השניה. וכמו שדרשו שם בברייתא: "כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו, והושיטו לו מתו ומת אחד, ונגע בו, יכול יהא חייב, ת"ל 'ולא יחלל' - במי שאינו מחולל, יצא זה שהוא מחולל ועומד". ולבסוף מחלק שם אביי בין טומאה

[2] ממת.

[3] על "לא יבוא" - 'על כל נפשות מת לא יבוא" (ויקרא כא, יא).

פתרון הלכתי ההולם את רוב הפוסקים

ברם, אחרי כל האמור אין בכחנו להתיר טומאת כהנים על סמך שיטות אלו של הראב"ד וסיעתו, ללא צירוף של היתר אחר, כדי לא לבטל איסור תורה של טומאת כהנים בזמן הזה לפי הראב"ד וסיעתו, ללא מגבלה. ויש לנו שיטה הלכתית מרווחת שתפתור לנו את הבעיה, והיא הולמת גם את שיטת הרמב"ן והרא"ש המחמירים עפ"י הברייתא שבמס' שמחות להטמא למת אחר שלא באותו היום, אם זה מראורייתא או מדרבנן ובזה נוכל להתיר לכהנים ללמוד אנטומיה. וזה לאור שיטת רבינו חיים כהן בתוס' במס' נזיר (נד, ב) בר"ה "ת"ש", שכתב עפ"י התוספתא במס' אהלות (פ"א), שהדין ש"חרב הרי הוא כחלל", אינו אלא לענין תרומה וקדשים, אבל אין הנזיר מגלח עליה, ואין הכהן מוזהר אלא על המת בלבד. כמו ששנינו במס' שמחות (פ"ר): "כל טומאה שהנזיר מגלח עליה, כהן מוזהר עליה", ולכן אין כהן מוזהר על טומאת כלים הנוגעים במת, לפי הרמב"ם והר"י מסימפונט, שכל הכלים פרט לכלי חרס נעשים אבי אבות הטומאה, או על טומאת חרב שהרי הוא כחלל לכולי עלמא, כמבואר בתוס' בנזיר הנ"ל ובפירוש הר"ש בריש מס' אהלות. ולר"ת שכתב שהכהן מוזהר על טומאת חרב כחלל, כבר שלח לו רבנו חיים כהן לר"ת "איזה בית אשר תבנו לי". דאם הכהן מוזהר על כלי מתכת שנטמא במת, אין לך בית שאין בו כלי מתכת שהיה באהל המת או שום מסמר. והרמ"א ביו"ד (סימן שסט) הביא את שתי השיטות, של ר"ת וסיעתו האוסרים על כהנים ליטמא לחרב שנטמא במת, ושיטת המקילים. וכתב "וכן נהגו להקל ואין נזהרים מזה". וכן סובר הרמב"ם שאין הכהן מוזהר על כלים הנוגעים במת "אע"פ שמיטמא בהן טומאת שבעה", כמו שכתב בהל' אבל (פ"ג, ה"ב).

זהו בכל הנוגע לאיסור טומאת כהנים, אבל דינו של הכלי או המתכת הנוגע במת כמת עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה, וכל הנוגע בכלי או במתכת טמא ז ימים כנוגע במת עצמו, כמו שכתב הרמב"ם בהל' טומאת מת (פ"ה, ה"ג): "כלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל, הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו. מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה, אף כלים שנטמאו במת, הם והכלים או הארם שיגע בהן טמאים טומאת שבעה, שנאמר 'בחלל חרב או במת' (במדבר יט, טז), מפי השמועה למדו שהחרב כמת". וכן כתב רש"י במס' פסחים (יר, ב) בר"ה "בחלל חרב" בנוגע לכלי מתכת: "הקיש חרב לחלל. מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו" וכו'. והנוגע בכלי שנגע במת צריך הזאה שלישי ושביעי, כמו שכתבו בתוס' בנזיר (נד, ב) הנ"ל, "וכן מטמאין הכלים באהל". וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' נזירות הל' ח, פרט לנזיר שנגע בכלים הנוגעים במת, שלדעת הרמב"ם אינו מזה בשלישי ובשביעי. ובנוסף לזה סובר הרמב"ם שאין הכלים שנגעו במת

מטמאים באהל, כמו שכתב בפ"ה מהל' טומאת מת הל' יג לענין בגדים הנוגעים במת שדינם ככלים.

מחלוקת בין הראשונים: האם חרב שהוא כחלל מטמא באוהל והאם הנוגע בו טעון הזאה ג ו-ז

אמנם הרמב"ן במס' ב"ב (דף כ) רוצה לחדש שאע"פ שאמרו "חרב הדי הוא כחלל", אינו מטמא באהל כי אם במגע, ואין הנוגע בו צריך הזאה שלישי ושביעי. אבל כל הראשונים הנ"ל חולקים עליו, וגם הרמב"ם סובר שצריך שלישי ושביעי כנ"ל. וכבר האריך בזה בספר "יראים" (סימן שיא). ובתשובת הרשב"א ח"א (סימן תעו) דן בנושא זה והביא את חילוקי השיטות שבין דעת הראב"ד, שהחרב אינו מטמא באהל, לבין דעת רבותינו הצרפתים, הסוברים שמטמא באהל. והב"י (בסימן שסט) הביא דבריו, וכן הרמ"א הנ"ל, שכתב שנהגו להקל על הכהנים ליטמא בחרב שנטמא במת. והגר"א בבאורו ליו"ד (סי' שסט, ס"ק ב) האריך בשיטות אלו, ומסיום דבריו נראה שדעתו כדעת הסוברים שאין הכהנים מוזהרים להטמא לחרב שנגע במת.

אי לזאת אפשר למצוא פתרון להתיר לכהנים ללמוד אנטומיה בבי"ס לרפואה, מבלי לעבור על איסורי טומאה למת. עליהם לענוד על צוארם שרשרת או תכשיט של מתכת מאהל מת או שנגע במת. שאז גם לפי הרמב"ן וסיעתו, אין עליו איסור טומאת אהל ולא טומאת מגע למת. משום שהוא נידון כאילו לא פירש מן המת, מאחר שהתכשיט של מתכת הצמוד לגופו דינו כמת עצמו, משום שחרב הרי הוא כחלל, ובכלי מתכת הכל מודים שנעשה כמת עצמו. ולדעת הראשונים הנ"ל מטמא הכלי מתכת שהוא כחלל גם באהל המת, ומחייב הנוגע בו הזאה שלישי ושביעי. ויוצא שאין בנגיעה במת בחדר נתוחי המתים ללמוד אנטומיה שום תוספת טומאה, מאחר שהוא מחובר לטומאת חרב שהוא כחלל, המטמא גם הוא כמת עצמו, ודינו כאבי אבות הטומאה. וכשלא פירש מן המת כולי עלמא מודים שאינו חייב על טומאה שניה, פרט לשיטת הרמב"ם האוסר לכתחילה גם כשלא פירש מן המת הראשון, כמו שנתבאר לעיל משום שסובר שטומאה דחויה היא אצל הקרובים. ויתר הראשונים הנ"ל חולקים על הרמב"ם בזה, כמו שמפורש במס' שמחות, שגם לכתחילה מותר לו להטמא למת אחר כל עוד שלא פירש ממתו, וכמו שכתבו הדמב"ן, הרא"ש וסיעתם. וזה שאין הנזיר והכהן מוזהרים על טומאת חרב כחלל, לפי שיטת רבנו חיים כהן הנ"ל וסיעתו, וכן היא שיטת הרמ"א בשו"ע כנ"ל, אין בזה כדי לאסור הנגיעה במת. מכיון שמבחינת דרגת הטומאה עצמה, אין בנגיעה במת כדי להוסיף על דרגת הטומאה שעליו מכח "חרב הרי הוא כחלל", וזאת לפי שיטת התוס' והראשונים הסוברים שגם טומאת חרב כחלל מטמא באהל וטעון הזאה שלישי ושביעי. כמו

שנתבאר לעיל ולפי המבואר במס׳ שמחות הנ״ל בסמ״ג (עשין רלא) הנ״ל ובתוס׳ במס׳ נזיר, שאין חייבים על טומאה שניה, אלא כאשר יש בה תוספת טומאה יתירה על הראשונה, שאז השניה חלה על הראשונה. אבל כל שאין בשניה כדי להוסיף טומאה יתרה על הראשונה, אין השניה חלה. גם אם מישהו יאמר בזה שאין הוא נחשב מחולל ועומד, כגון בנידון דידן שהכהן נוגע במתכת שהוא כחלל, מאחר שהטומאה הראשונה ע״י חרב שהוא כחלל אינה אסורה על הכהנים, ולא נתחלל על ידה, מכל מקום אין הטומאה השניה מוסיפה בדרגת הטומאה עצמה על הטומאה הראשונה של החרב כחלל. הטומאה השניה אינה חלה ואינה אסורה על כהן ונזיר, כמו שנראה מפירושם של התוס׳ ושל הראב״ד והסמ״ג, שרק כשיש בטומאה השניה כדי להוסיף טומאה על טומאתו אסור לכהן. אבל בנידון דידן אין עליו שום תוספת טומאה, ולכן אין הטומאה שניה חלה עליו, משום רשבע לה טומאה כמו שאמרו במנחות כנ״ל.

שיטת הצל״ח[14]: טומאת גולל ודופק אינה מפקיעה איסור טומאת כהנים ע״י נגיעה במת

אמנם מהצל״ח במס׳ ברכות (יט, ב) משמע לכאורה שטומאה ראשונה המטמאה באהל כמת, אלא שהכהן אינו מוזהר עליה, כגון גולל ורופק[15], אינה מפקיעה איסור טומאת כהנים ע״י נגיעה במת, או ע״י טומאה רצוצה[16] וכיוצ״ב שהכהן והנזיר מוזהרים עליהם. שכן הקשה שם הצל״ח, על דברי ר׳ אליעזר בר צדוק הכהן שאמר: ״מדלגין היינו ע״ג ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל[17]״ וכו׳. ופירשו שם בגמ׳ הטעם משום ״דרוב ארונות יש בהן חלל טפח, וגזרו על (ארונות) שיש בהן (חלל) משום (הארונות) שאין בהן (חלל) ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהן רבנן״, ולכן תלמידי החכמים רלגו על הארונות. והקשה הצל״ח: ״למה הוצרך להקדים הטעם משום שרוב ארונות יש בהם פותח טפח, אפי׳ מחצה על מחצה מותר כיון שהיה זה

[14] צל״ח = ציון לנפש חיה. ספרו של ר׳ יחזקאל לנדא סג״ל, 1713-1793, הוא ״הנורע ביהודה״. חירושים על מסכתות ברכות, פסחים וביצה.

[15] גולל - אבן עגולה לכסוי פתח הקבר (כוך המערה). דופק - אבן בתחתית הגולל למנוע את תזוזתה. ויש עוד פרושים למושגים אלו. ראה רש״י ור״ת בכתובות ד, ע״ב.

[16] טומאה רצוצה - שאין רבר החוצץ בין המת לבין הכסוי שמעליו והטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע.

[17] למהר לקבל פניהן משום כבודם.

בהליכה לקראת מלכים ומסתמא רבים היו שם, והרי היא ספק טומאה ברה״ר שטהור״. ותירץ הצל״ח לפי שיטת התוס׳ שכיסוי הארון הוא גולל, שאין הנזיר והכהן מוזהרים עליו, כמבואר במשנה נזיר (נד, א), ואם כן לענין טומאה וטהרה אין כאן שום נפקותא, דבודאי נטמא ר׳ צדוק הכהן בזה הגולל, והספק הוא רק לענין טומאת כהן, אם הכהן מוזהר עליו או לא, ואין זה נקרא ספק טומאה ברשות הרבים אלא הוא ככל שאר ספיקות באיסורין, שספק תורה לחומרא אפי׳ ברשות הרבים.

ברם לפי דברינו, כל שנטמא הכהן טומאת שביעי בחרב שהוא כחלל שדינו כמת וטעון הזאה שלישי ושביעי, גם אם היא טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, אין על הכהן איסור להטמא למת אחר, משום שהוא טמא ועומד ואין טומאה חלה על טומאה והוא כמתולל ועומד. כל שלא פירש מטומאה הראשונה, טומאה שניה לא חלה עליו, משום שאינו מוסיף על הטומאה הראשונה. וממילא הוא הדין כשנטמא מקודם בגולל ודופק, שג״כ אין הנזיר והכהן מוזהרים עליהם, למה חששו שם מפני איסור טומאה רצוצה הלא הוא מחולל ועומד ע״י טומאת הגולל והדופק שג״כ מטמא באהל. ואפשר לחלק בין טומאת גולל ודופק לבין טומאת חרב הרי הוא כחלל, שאין טומאה שניה חלה עליו. משום שגולל ודופק טומאתם מדברי סופרים כמו שכתב הרמב״ם בפ״ב מהל׳ טומאת מת הל׳ טו, לכן קלושה טומאתם מטומאת אהל המת, ויש בה תוספת טומאה מדאורייתא, לכן אין זה מחולל ועומד ע״י טומאת גולל ודופק. מה שאין כן טומאת חרב כחלל שהיא מן התורה, לכן אין הטומאה השניה חלה עליו, כל שלא פירש מן החרב כחלל.

פתרון זה הולם גם את שיטת הרמב״ן והרא״ש וסיעתם, וגם לפי שיטת הסמ״ג בכוונת ר״ת, כמו שכתבו בתוס׳ בנזיר, שבעינן תוספת טומאה על טומאה ראשונה, גם אם לא נתחלל הכהן ע״י איסור טומאה. כי בין כך אין הטומאה מחללת את הכהן, ואין זה אלא ביטוי הלכתי לשבע ליה טומאה אצל איסור כהן ונזיר. כמו לענין טומאת סדין ומנחות כמו שאמרו במס׳ מנחות (כד, א) וכמו שפירש שם רש״י בד״ה ״הא״: ״שבע ליה טומאה ראשונה ולא יקבל עוד טומאה אחרת״. ואע״פ שאין ראיה לדברינו משם, יש זכר לפירושינו שיש לחלק בין מחולל ועומד לאי תוספת טומאה. אלא שלפי שיטת הרמב״ן, במס׳ ב״ב הנ״ל שבחרב כחלל אין דין הזאה שלישי ושביעי וגם יתכן שאינו מטמא באהל, כפי שיטת הרמב״ם הנ״ל, נופל הפתרון המוצע, מכיון שהטומאה השניה כשנוגע במת מוסיפה על טומאת חרב כחלל, בכך שטעון הזאה שלישי ושביעי ויש כאן תוספת ימי טומאה. משא״כ לפי התוס׳ וסיעתם הנ״ל, הסוברים שאין בטומאה השניה במת עצמו שום תוספת טומאה על טומאת חרב כחלל.

הפתרון ההלכתי לאפשר לכהנים ללמוד רפואה פותר גם את בעית שהייתם בבתי חולים

אי לזאת, מצד אחד יכולים לסמוך על המשלוש הגדול של שיטת הראב״ד, רבנו תם והסמ״ג, המתירים לכתחילה ללא כל צידוף היתר אחר לכהנים בזמן הזה לטמא למתים לצורך מצוה, משום שהם כבר טמאי מת. ומאירך לצרף את ההיתר הנ״ל של ענידת תכשיט של מתכת שנטמא במת, כדי שיהי׳ נדון כאילו לא פירש מן המת, ואז מותר הוא בנגיעה במת גם לשיטת הרמב״ן והרא״ש וסיעתם. ראויים הם עמודי עולם אלו לסמוך עליהם בשעת דחק גדול מעין זה שבנדון דידן, שהיא שאלת רבים להתיר טומאת כהנים בלימוד חכמת הרפואה בזמן הזה שהם כהני חזקה. כמו שכתב הרמב״ם בהל׳ איסורי ביאה (פ״כ, ה״א): ״כל כהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים, ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול״. ונמצא ההיתר מבוסס על שיטת הראב״ד, רבנו תם והסמ״ג מצד אחד, ועל התקנה שלנו שיחזיק צמוד לגופו כלי מתכת שנטמא באהל המת, שלפי שיטת הרמב״ן, הרא״ש וכן לרבנו תם, דינו כלא פירש מן המת, ואין עליו איסור טומאה שניה. וכל זה בצידוף שיטת הרמב״ם שהכהנים בזמן הזה הם כהני חזקה, וכל כהאי גוונא אפשר לסמוך בשעת הדחק על כל השיטות הנ״ל להתיר לסטודנטים כהנים ללמוד בבית-ספר לרפואה אנטומיה.

בדרך זו אפשר לפתור בעיה חמורה אחרת, של איסור כניסת כהנים לבתי חולים רבים בארץ, מאחר שבבתי חולים נמצאים כמעט תמיד מתים, השוהים במחלקות לפחות שעתיים לאחר המות. ובמכונים הפתלוגיים של רוב בתי החולים נמצאים כל הזמן גופות וחלקי גופות ואברים ללימוד ולמחקר. ואם המכונים נמצאים באותו מבנה של בית החולים אסור לכהנים להכנס לבית החולים, כאשר אין רלתות כפולות למחלקות. וגם אם הרלתות סגורות, כל שהמתים יוצאו דרך הדלתות האלה נחשבים כל הפרוזדורים והקומות התחתונות של בית החולים כאהל הטומאה מאחר שסוף הטומאה לצאת דרך שם, כמו ששנינו במס׳ אהלות (פ״ז, מ״ג): ״המת בבית, ולו פתחים הרבה, כולן טמאים״ וכו׳. ופירש רש״י במס׳ ביצה (י, א) ד״ה ״כלם טמאים״: ״...שגזרו חכמים טומאה על מקום שהוא דרך יציאת הטומאה, שסופו לצאת דרך שם״ וכו׳. ושם (לח, א) בר״ה ״בדאורייתא״, כתב על טומאת מת: ״ודרך יציאתה היא הלכה.למשה מסיני״.

ושנינו בתוספתא אהלות (פ״ח): ״בתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד מהן, אם היה דדכו של מת לצאת בחצר, בית שער והבתים טהורים, אם לאו בית שער טמא והבתים טהורין״. וכן מפורש בשו״ע יו״ד (סימן שעא, ס״ר): ״חצר המוקפת זיזין ואכסדראות וטומאה באחד הבתים, אם כל פתחי הבתים והחלונות נעולין טומאה

יוצאת לתחת הזיזין והאכסדראות״. והוסיף הרמ״א: ״והטעם הוא הואיל וסוף הטומאה לצאת דרך שם רואין כאילו יצאה״. וכמעט בכל בתי חולים בארץ (פרט לבתי חולים בהם המחלקות השונות מצויות בביתנים נפרדים) הבנויים בתים גדולים, אסור לכהנים להכנס מחשש איסור טומאת מת, הנגרמת ע״י אהל הטומאה, הנמשך מהחדרים במחלקות השונות או מהמכון הפתלוגי, משום שסוף הטומאה לצאת דרך שם. ועל אף המאמצים שנעשו עד כה לא הצלחנו למצוא פתרון הולם, כדי שיוכלו הכהנים להכנס תמיד, וללא חשש, לבתי החולים הנמצאים במבנים גדולים והמחלקות והמכונים הפתלוגיים נמצאים במבנים משותפים.

קושי גדול יותר מתעורר גם באשפוזם של כהנים חולים בבתי החולים האלה, כאשר החולים נמצאים זמן רב במסגרת בית החולים. ואם כל הפרוזדורים נחשבים כאהל הטומאה, הרי כשחולה מת באחת המחלקות, הטומאה מתפשטת מיד לכל החדרים של המחלקות ואולי לכל מבנה בית החולים כשהדלתות שלהן נפתחות. אולם לאור האמור, אפשר לכהנים להשתמש בפתרון הנ״ל לצורך ביקור ואשפוז בבתי חולים כארץ. כי אפשר לענוד שרשרת שהיתה פעם באהל הטומאה או להחזיק מפתח כזה בכיס, או אולר וכיוצ״ב שנטמא אי פעם במת או בבית ובאהל של מת, כי אז יוצא שהכהן כבר טמא טומאת שבעה כשהוא עדיין מחובר לחרב כחלל שהוא אבי אבות הטומאה, והנוגע בו טמא שבעה, וטעון הזאה שלישי ושביעי. ואע״פ כן אין הכהן מוזהר על נגיעה זו. וכיון שהוא נוגע והוא במחוברין לחרב כחלל, אין אהל הטומאה של בית החולים מוסיף טומאה על טומאתו, כי עיקר האיסור להטמא למת אחר כשפירש מן המת הראשון, הוא כשהטומאה השניה מרבה עליו ימי טומאה או מוסיפה לו טומאה חמורה. כמו שכתבו הראשונים וגם בעל ה״זרע אברהם״ הנ״ל שכתב: ״ולדברי בה״ג אף אם פירש וחזר בשביל מת אחר, פוטר אותו משום שלא הוסיף ימי טומאה״.

לכן מצאנו תקנה לכהנים הצריכים להכנס לבתי חולים שקיים בהם חשש לאהל הטומאה, שיקחו אתם כלי מתכת כל שהוא, שנטמא במת או שהיה באהל המת, ואז אין עליו חשש איסור להכנס לאהל המת. אין צריך לומר לדעת הבה״ג, הראב״ד, הסמ״ג, ר״ת וה״שלטי גבורים״ הנ״ל שבין כך מתירין לכהנים בזמן הזה להטמא לצורך מצוה. אלא אפי׳ לשיטת הרמב״ן והרא״ש וסיעתם, מועיל פתרון זה להתיר לכהנים להכנס לבתי חולים. ביחוד כאשר החשש הוא לאיסור טומאה מדרכנן לפי שיטות רבים מהראשונים שסוף טומאה לצאת, אינה טומאה דאורייתא כי אם מדרבנן, כמו שכתב רש״י במס׳ ביצה (י, א) הנ״ל. ואין שם טומאה ודאית בזמן כניסתו לבית חולים כי אם ספק שמא יש שם או אין שם מת או אברים של מת. וגם באישפוזם של כהנים חולים בבתי חולים, שבודאי יהא שם מתים במשך שהיית הכהן

בבית חולים, בל שעונדים עליהם שרשרת שנטמא במת או כל כלי מחכח שנטמא באהל מת, אפשר לסמוך על הטעמים הקודמים המיוסרים על עמורי ההוראה הראשונים והאחרונים.

אולם עלינו להדגיש ולהזהיר בצורה ברורה שפתרון זה הוא לשעת הדחק בלבד, ואשר אין שום מוצא אחר. אבל יראי ה׳ המרקרקים במצוות ונזהרים בקלה כבחמורה, אל להם להשתמש בפתרון הנ״ל כל עוד יכולים הם להמנע מלהזדקק לו.

וה׳ יאיר עינינו במאור תורתו. ויזרוק עלינו מים טהורים להטהר בזה, במהרה בימינו אמן.

שאלת סטודנט כהן: האם מותר ללמוד רפואה באוניברסיטה בחו״ל, שיצטרך להשתתף בלמוד המחייב בנתוח גויות

תשובה: מכיון שאתה עומד ללמוד רפואה באוניברסיטה בחו״ל, בה הגויות שלומדים עליהן אינם של יהודים, הבעיה קלה יותר, מפני שאפשר לסמוך על השיטה הפוסקת כר׳ שמעון בר יוחאי, האומרת: ״קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין באהל״, כמבואר במס׳ יבמות (סא, א).

כן פסק הדמב״ם בהלכות טומאת מת (פ״א, הלכה יג): ״ואין העכו״ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא״. וכן פסק הרמב״ם בהלכות אבל (פ״ג, הלכה ג). ואע״פ שהשלחן ערוך אינו פוסק כן, כמו שכתוב ביורה דעה (סימן שעב, סעיף ב): ״קברי עכו״ם נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם״, הרי הרמ״א כותב שם שיש מקילין משום שפוסקים כר׳ שמעון. אלא שהרמ״א בעצמו מסיים שם: ״ונכון להחמיד״. מכל מקום, מכיון שמקצוע הרפואה כרוך עם מצות פקוח נפש, כדאי הוא ר׳ שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, כמו שמצינו כמה פעמים בש״ס (ראה ברכות ט, א, והמצויין שם).

אולם גם לדעת ר׳ שמעון בר יוחאי קיים מחסום גדול לכהן ללמוד רפואה הכרוכה עם למוד אנטומיה, משום שבמסכת יבמות הנ״ל אמר רבינא לדעת ר׳ שמעון: ״נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל, דכתיב ׳אדם כי ימות באהל׳ ממגע ומשא מי מעטינהו קרא?״[1] כלומר, שאין ר״ש מיקל אלא בטומאת אהל של נכרים, אבל גם לר״ש הם מטמאים במגע ובמשא. ואם כי הש״ך ביורה דעה הנ״ל (ס״ק ד) כתב: ״אבל במגע ומשא יש אומרים דאפילו המקילים אוסרים״, וכן נראה דעת הבית-יוסף, ע״ש. לכאורה דברי הש״ך תמוהים שכתבם בשם יש אומרים, בו בזמן שגמרא ערוכה היא במסכת יבמות הנ״ל שרבינא אומר שגם לר״ש מטמאים מתי הגויים במגע ובמשא, וכן פסק הרמב״ם במפורש כנ״ל.

אולם יש לש״ך על מי לסמוך במה שכתבם בשם יש אומרים, משום שרבי אליעזר ממץ כותב ב״ספר יראים״ שלדעת ר׳ שמעון בן יוחאי מותר לכהן אפילו ליגע במת עכו״ם, כמו שהביא בשמו בהגהות ברכי יוסף בגליון יורה דעה סימן שעב ס״ב בד״ה ״קברי עובדי כוכבים״. ולכן כל שאתה עומד ללמוד רפואה בחו״ל, שרוב מתיה

[1] ׳נניח שמיעטה התורה את הנכרים מלטמא באוהל, שנאמר ׳אדם כי ימות באהל׳, אולם מטומאת מגע ומשא האם מיעטתם התורה?״

משום דסברי שהוא דק ענין דשות, אף שא"כ נצטרך לפרש הא דדשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים שהוא דבר איסור שזה לכאורה א"א לומר דהא יסתור לזה מהרבה דורות ממאות שנים קודם שעשו נפשות להצדיקים המפורסמים וצ"ע לדידהו איך הוא ענין מצבה לדידהו. ובפי' המשנה כתב הרמב"ם שהוא הציון דכתוב ובנה אצלו ציון וזה תמוה לכאורה דציון הוא בשביל כהנים שלא יטמאו כמפורש במו"ק דף ה' ע"א והוא ציון בסיד וכן בגדה דף ג"ז ע"א מפורש שהוא להרחיק כהנים מליטמא וצע"ג. אבל עכ"פ כל ישראל סוברין זה לחיוב דהוא ג"כ מצרכי המת כהרמב"ם, ומה שאין גובין בתחלה לעשות נפש למת עני משום דאינו חיוב להטילו על הצבור דלא הטילו אלא עיקרי עניני כבוד שבל"ז הוא כבזיון אבל בשביל כבוד בעלמא לא הטילו על הצבור אלא על בניו ועל המחוייבין בקבורתו.

עכ"פ חזינן שעלמא נהגו בזה כהרמב"ם שהוא חיוב, וגם לד"ת הוא גולל ודופק הנאמר בקרא וא"כ הדי עשו כן מעולם, ולכן הוא ודאי חיוב לעשות מצבה על כל המתים, וגם על הצדיקים זה דורות הרבה שעושין מצבות, ואולי הוא משום דלכמה דינים שאיכא לת"ת לא נהגו בזמננו כהא דאין מחייבין להמביישו ליטרא דדהבא כדאיתא בדמ"א יו"ד סימן רמ"ג סוף סע' ב' ובסע' ז' ולא לענין שאין יכול לנדות לכבוד עצמו ולא לעשות דיגא לנפשיה, ואף שהביא הרמ"א שלענין זה יש חולקין משמע מהגד"א ס"ק י"ט שדעתו דאין בזה"ז דין ת"ח לזה, שלכן אולי גם לדין בגין נפש על הקבר הוא מהדינים שליכא בזה"ז דין ת"ח, ואולי מטעמי אחריני שא"כ איכא חיוב להעמיד מצבות, ואף שאין רוח חכמים נוחה להוציא הוצאה גדולה ביותר על מצבות דגם על כל עניני המת אין להוציא ביותר מתקנת ר"ג בכתובות סוף דף ח' ע"ב, אבל מצבה בינונית יש חיוב לעשות. ואלו שרוצין לבטל הוא שלא כדינא וצריך למחות בכל מה שאפשר. ואלו שכבר עשו מצבות אף גדולות ביותר כבר זכו בזה ממש גם בדיני ממון.

ולענין המצבות שנתפנו מאיזה סבה אסורין בהנאה כשיטה ראשונה שכתב הרמ"א ריש סימן שס"ד שכן פסקו כל האחרונים וצריכין לגונזם בקרקע כדין כל איסורי הנאה.

והנני ידיד כל אחד ואחד העוסקים בזה לשם שמים לקיים מצותיו בכבוד מתים ומברך באהבה,

משה פיינשטיין

סימן קנה

כהנים אם מותרים ללמוד רפואה

בעה"י

י"ט תמוז תשל"ד

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמעון שוואב שליט"א.

הנה באשר שהדבר הוא פשוט וברור כל כך שאסור לכהן ליטמא למת ומפורסם זה בכל העולם, אשר על כן פשוט וברור שאפילו אם יבואו גדולי עולם ויאמרו להקל אין שומעין להם דהא מציגו ביבמות שאף להחמיד לא נשמע אף לגדולי גדולים ביבמות דף ק"ב ע"א אמר רבה א"ר כהנא אמר רב אם יבוא אליהו ויאמר אין חולצין בסגדל אין שומעין שכבר נהגו העם בסנדל, ופשוט שאין הכוונה שיאמר ע"פ נבואה דאף הכרעה קטנה א"א ע"פ נבואה דלא בשמים היא ואלה המצוות שאין גביא רשאי לחדש בדברי תורה אף לא להכרעת מחלוקת א"א זה בנבואה כדאיתא במגילה דף ג' ע"א ולר' יהושע לא הועיל אף הבת קול דהלכה כב"ה כדאיתא ביבמות דף י"ד ע"א, והנביא שאומר דבר בנבואה איזה הכרעה בד"ת מפורש ברמב"ם שהוא נביא השקר, וא"כ בהכרח שהפירוש הוא אם יבוא אליהו ויאמר לנו ע"פ חכמתו וגדולתו בתורה איך שהדין הוא שאין חולצין בסנדל אין שומעין לו מטעם שכבר נהגו בסנדל, ומה שאמר אם יבא אליהו ולא אם יבא חכם אחר שאין חולקין עליו כגון עזרא נראה משום דאליהו הוא יבא להגלות במהרה ולברר המחלוקת ולפשוט הבעיות כדאיתא בסוף עדיות שגם אז אם יאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, וכ"ש שלא שייך לסמוך על איזה אדם שמורה להקל בטומאת כהנים מחמת שהם כבר טמאי מת דאין יכולין ליטהר, שלכן אין צורך אף לבדוק מי הוא מחבר הקונטרס הלז שאף אם היה ת"ח אינו כלום אבל זה גופא מעיד שלא שייך זה המחבר לא לתורה ולא לחכמה אלא גס לבו שאף בהוראה הא ידוע מה שאמרו עליו חז"ל באבות והכא גס לבו לומר דברים שרוצה נגד כללי ההוראה, שלכן היה בדור אצלי שאלו הכהנים שהולכין ללמוד חכמת הרפואה ומטמאין עצמן למתים אם היו רוצין לידע הדין האמת היו יודעין למי לשאול כי ב"ה ישנם מורי הוראה הראוין להורות כהלכה אלא אין חוששין להאיסור כלל ולהטעות את עצמן שלא יתעודרו בתשובה כלל מצאו איזה קונטרס שעליו סומכין ולא היה בשביל זה למהר להשיב כי טרדותי רבו מכח אנוש כמוני, אבל באשר כבוד ידידי חזק עלי ואולי יש בבני קהלתו עוד כהנים שאחרי שכבר אחדים פרצו קדושת הכהונה נעשה גם להם היתר, תיכף ביום בואי במעון הקיץ אני כותב לחזק ידי כתר"ה ולהודיע שאסור לכהנים

ללמוד חכמת הרפואה בבתי ספר שבהמדינות שצריכים ליטמא למתים, ולא יקילו ממה שמצינו מרבותינו הראשונים שהיו כהנים והיו רופאים שהם בכוחותיהם הגדולים למדו כל חכמת הרפואה במסירת כל דבר בעל פה אף בלא שום ראיה והסתכלות במתים ולא נגעו במת מעולם ולא היו באהל אחד עם מתים, אבל בזמננו שא"א זה לכן ודאי אסור. אבל עיינתי בהקונטרס שהוא עצמו ג"כ מסיק שאין להתיר לכהן אף בזמן הזה ליטמא למתים, אבל מתיר מצד אחר דפקוח נפש וזהו שטות והבל שלא ניתן לבר דעת לומר כלל, שאף אם לא היה שום רופא בעולם ליכא חיוב מצד פקוח נפשות ללמוד חכמת הרפואה דהחיוב דפקוח נפש איכא לכל אדם שיציל חברו במה שיכול שאם הוא דופא מחויב להציל חולה מחליו אבל ליכא חיוב שילמוד חכמת הרפואה כדי להציל חולה מחליו, וכמו בצדקה שאם יש לו לאדם ממון מחויב ליתן צדקה אבל ליכא חיוב על האדם לעשות מסחרים ולהתעשר כדי ליתן צדקה, אבל לבד זה וכי חסרים רופאים בעולם ולא שייך אף לטעות בזה שיאמר הכהן ואף ישראל שמניח מללמוד בשביל פקוח נפש שיעשה כשילמוד חכמת הרפואה, שליכא בזה אף מקום לטעות אף לא התנצלות לבטול תורה, ואדרבה מצד אומנות לפרנסה הוא התנצלות לבטול התורה שמותר לסתם אינשי ללמוד איזה אומנות אף שאיכא בזה בטול תורה כדאיתא במנחות (צט), אבל בשביל פקוח נפש ליכא בזה ענין התנצלות לבטול תורה שלא חסר רופאים בעולם, ואדרבה יש לו לחוש אולי לא יתכוין אל האמת ואדרבה יקלקל להחולים, ומכיון שעיקר היתרו הוא על דבר הבל כזה הרי רואה כל אדם שאינו כלום ולא שייך לומר שסומכין עליו.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן קנו

בענין שיעור גערה

בע"ה
סיון תשל"ד.

בשיעור גערה כתב הרמ"א ביו"ד סימן ש"ץ דנוהגים ג' חדשים, ונראה פשוט שאין כוונתו לומר זמן לגערה דהכל תלוי בכל יחיד ויחיד לפי גידול שערותיו והרגילו להסתפר אלא כוונתו לומר גדר לשער שיעור גערה אם החברים לא איכפת להו איך שהוא הולך בשערו משום דהיה מקום לומר דההיתר הוא מהצער שיהיה בדול מחבריו דהרי איתא בתוס' מו"ק דף כ"ב ד"ה עד בשם הירושלמי ברם הכא עד שיגערו בו חבריו ויאמרו לו צא מעמנו, ואף שבירושלמי שלפנינו ליכא גירסא זו אבל הא להתוס' היה גירסא זו, שלכן היה מקום לומר דהוא דוקא משום שאין רוצים שיהיה בחבורתם אבל אם לא איכפת להו ולא יתבדלו ממנו בשביל זה יהיה אסור אף שהשערות גדולים ביותר והשמיענו הרמ"א דהגערה הוא רק סימן לגודל השער ביותר שלא חייבוהו להאבל אף על אביו ואמו להצטער ביותר, ומחמת שלא לכל אינשי שוה הצער באורך השער נתנו השיעור בגערת חברים הרגילים עמו וידעין איך דרכו להסתפר שמזה יבינו בכמה יותר מהרגלו הוא מצטער, שלכן אם ליכא מי שיגער שיערו דהצער ביותר לסתם אינשי הוא בג' חדשים. אבל א"כ ליכא דבר מוחלט לכל המדינות ואף לא לכל אינשי שבמקום אחד שיעור הג' חדשים דודאי לא כל המדינות שוות שאיכא חלוק בין חמות לקרות ואיכא חלוק בין מדינות לענין הקפדת יופי וגם במקום אחד איכא הרבה אינשי. ולכן מסתבר ששני פעמים כפי הרגילות הוא שיעור הצער לכל מדינה כהרגלה ולכל יחיד כהרגלו, וכיון דבדרך כלל מסתפרים בכל חדש או לששה שבועות משערין שיעור גערה כב' פעמים מה שרגילים להסתפר דהיינו ב' או ג' חדשים, ואצל הרמ"א ב' פעמים הזמן המצוי ביותר הוא ג' חדשים. ואם אצל יחיד הגיע זמן גערה קודם ג' חדשים דנוהג להסתפר בכל חדש לכל הפחות יכול להסתפר אפילו קודם ג' חדשים דבשביל זה תלו זה בחבריו שיודעין הרגלו. אבל תוך שלשים לא מהני גערה דלא גרע מסתם אבל ולא ניתן שיעור גערה לקולא אלא לחומרא. ונכון להמתין שיעור גערה להסתפר ולגלח כל י"ב חדש על אביו ואמו אם לא לצורך שבכה"ג מסתפר כדרכו אחר שהמתין שיעור גערה משהתחיל אבילותו וכדאיתא כן בחדושי רעק"א סימן ש"צ סעי' ד' ובפ"ת סק"ד שכן הוא מדינא ולכן כשאיכא צורך ודאי אין להחמיר, אבל בלא צורך מן הראוי להחמיר דכל השנה לא יסתפר בלא גערה או שיעור הגערה דכל השנה הא יש לו להצטער במה שחייבוהו, וצ"ע בטעם ההיתר לדינא לאחר הגערה ראשונה.

משה פיינשטיין

סימן קנז

עוד בענין הנ"ל בדבר פגע בו רגל

אם הגיע לשיעור גערה ופגע בו הרגל תוך ל' יום נמי משמע שיש לאסור להסוברים דאסור בגערו בו חבריו תוך שלשים והגיע הרגל דלא אמדינן לענין

ראשון ראשון ראשון

דווקא אם נטמא בטומאה שהכהן מוזהר עליה משא"כ אם נטמא באופן המותר, ומינה לדידן דקיימא לן דהא דאינו אסור להוסיף טומאה על טומאתו, היינו דווקא אם עדיין לא פירש מטומאה הראשונה, היינו ג"כ אם טומאה הראשונה היא מאותן שהכהן מוזהר עליהן. [אמנם עצם פירושו של הרב דעוועל בשיטת הראב"ד נסתר מדברי הראב"ד עצמו בפ"ג מהל' ביאת מקדש הל' י"ג שכתב שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו על חרב עכ"ל, הרי מפורש בדברי הראב"ד שאין הנזיר מגלח על טומאת כלי מתכת].

וביאור הדברים הוא על פי סוגיא דנזיר דף מב: „כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב? תלמוד לומר „ולא יחלל", במי שאינו מחולל; יצא זה שהוא מחולל ועומד." והיינו שלימוד ד„לא יחלל" לא בא לשלול איסור טומאה מכהן שכבר נטמא אלא מכהן שכבר נתחלל ע"י טומאתו, שמאחד שמחול הוא אינו מוסיף חילול על חילולו.

ע"ע דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' אבל הל' ט"ו, שכתב וז"ל הטומאה לקרובים דחויה היא ולא הותרה לכל, לפיכך אסור לכהן לטמא את עצמו למת אפילו בעת שמתטמא לקרוביו, שנאמר „לה יטמא" אינו מיטמא לאחרים עמה, שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבי, אלקט עצמות פלוני או אגע בקבר פלוני וכו', וע"ש בדדב"ז שכתב לפרש שהרמב"ם ס"ל שהדרשה בנזיר דף מב: אינו אלא לפוטרו ממלקות אבל לא בא להתירו להיטמא לכתחילה. הרי שלדעת הרמב"ם אסור ליטמא לאחר אף בשעה שנוגע במתו אף שאינו מוסיף כלום בנוגע לעצם הטומאה אלא דמאחד דטומאת קרובים דחויה ולא הותרה אסור לחלל את עצמו ע"י מעשה טומאה שלא הודחה אצלו. ולכן אין ענין לכאן להא דשבע לה טומאה של מנחות דף כא. שזהו דין מסויים בקבלת טומאה משא"כ טומאת כהנים שענינו חילול כהונה, ושייך אף אם אין בה משום תוספת טומאה.

נמצאנו למדים שאף בשעה שהכהן נוגע ב„חרב הרי הוא כחלל" מ"מ אסור לו ליטמא למת אף אם עדיין לא פירש מכלי המתכת, ואף דלדעת רוב הראשונים חוץ מהרמב"ם אינו איסור ליגע במת שני כשעדיין לא פירש ממת הראשון, היינו דק מפני שהנגיעה במת הראשון מחללת אותו, וכל זמן שעדיין נוגע בראשון הוי חילול אחד, משא"כ אם נגיעה הראשונה היא באופן שאין בה חילול, כגון שהנגיעה היא ב„חרב הרי הוא כחלל," בכהאי גוונא אסור לו ליגע במת שהרי עדיין אינו מחולל ועומד ובנגיעתו במת עצמו קרינן בי „לא יחלל."

ניתוח מתי נכרים

א. איסור הנאה במתי נכרים

למרות זה שמימות הנודע ביהודה ואילך רבו הדיונים בספרי האחרונים בענין ניתוחי מתים מועטות הן התשובות הדנות במיוחד בשאלת ניתוחי מתי נכרים. ענין זה נזכר לראשונה כמעט דרך אגב בשו"ת חתם סופר, יו"ד סי' של"ו. בתשובה זו החתם סופר הביע דעתו שניתוח המת אסור הן מצד איסור ניוול המת והן מצד איסור הנאה מגופו של המת, וכ"כ תלמידו המהר"ם שי"ק בשו"ת מהר"ם שי"ק, יו"ד, סי' שד"מ, אלא שנתעורר החתם סופר מהא דבכורות דף מ"ה. א"ד יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים [כפי גירסת השיטה מקובצת: באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם דמ"ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו דנ"ב] אמר להם שמא באשה בדקתם וכו', שמשם מוכח שלא נמנעו מלהשתמש בגופה של אותה האשה ללמוד ממנו מנין אברי האדם, וע"ז כתב החתם סופר בפשיטות „והאי דנתחייבה שריפה למלכות ושלקוה במס' בכורות מ"ה ע"א האי שפחה עמלקית היתה דמותר הנאה," והוסיף שם לדון אי שפחה כנענית של ישראל שמתה מותרת בהנאה או לא והוכיח שמותרת היא בהנאה מדברי התוספות בבא קמא דף י. דה"מ שהשור חייב שכתבו לענין עבד הקנוי לישראל ונכרי שהם מותרים בהנאה, אבל על איסור ניוול במתי עכו"ם עבר בשחיקה באופן שמוכח בעליל שכל כך היה פשיטא ליה להחת"ס שאיסור ניוול אינו נוהג במתי עכו"ם שלא מצא מן הצורך להזכיר או אפילו לרמז על התירו.

והנה זה שנקט החת"ס בפשיטות שאין איסור הנאה נוהג במתי נכרים ודאי יצא לו מסוגית הש"ס בע"ז דף כ"ט: דאיתא שם ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תהלים ק"ו, כ"ח) מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה ומת גופיה מנלן אתיא שם שם מעגלה ערופה כתיב הכא ותמת שם מרים (במדבר כ' א') וכתיב התם וערפו שם את העגלה בנחל (דברים כ"א, ד') מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה, הרי שאיסור הנאה של מת נלמד מקרא דמרים וא"כ מאחד שאיסורו מוזכר אצל ישראל הרי נמצא שאין לנו ילפותא על מתי עכו"ם שיהיו אסורים בהנאה וכ"כ המשנה למלך, הל' אבל, פרק י"ד הל' כ"א, בשם הרמב"ן וז"ל שוב ראיתי להרמב"ן בחידושיו בפ' אע"פ שכתב וז"ל ומיהו בעכו"ם איני יודע בו איסור דהא ממרים גמרינן עכ"ל, וכן היא דעת המאירי, שבת דף צ"ג.

אולם בדעת האוסרים כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה, יו"ד, ח"א סי' דכ"ט ענף ו', שס"ל כשם שלא אמרינן דומיא דמרים דוקא שהיתה נביאה, וכדמצינו חילוק בין נביאים לשאר אינשי לענין פינוי הקבר בפרק י"ד ממסכת שמחות דלגירסת הגר"א איתא שם כל הקברות מפנין חוץ מקבר מלך ונביא, וא"כ היה אפשר לומר שגם לענין לימוד איסור הנאה ממרים שהאיסור הוא דוקא להנות

תשובה שלח

שאלות חת"ם סופר חי"ד ותשובות

בידינו ונאז היתה עדת ה' לגוי קדוש וכל הדומות שבעולם אם יתלאו חפציהם דוח לא יזיזונו ממקום תורתינו הקדושה והנה כן משמע ברמב"ם פ"ד מאבל הל' ה' כ' והמעמן עם ילאת נפש הר"ז טובף דמים אלא יהרגם ואיזה מיעוט שמא נחעלף והנה היה לנו להודיע אימת ילאת הנפש ואיזה מיעור וגבול יש לו אע"כ קחף עלמו אמ"ם פ"ג מהל' שבת בחפולת שבודקין עד מוטמו ושם ביכר ילאת הנפש וע"ז כ' כאן שאחר כך יהרה מעט זמן מועט שמא נחעלף ואז מוחר לעמן עין אע"פ שכחב לעיל שהמעמן עם ילאת הנפש הר"ז טובף דמים מ"מ אחר שהרה מעט טוב אלא מהחשש עילוף ולא אמר שיחתין עד שילאה בו קימני שיכול היינו כחמים שחורים וירוקים שהוא פי' שכבר התחיל הבשר להחעכל בפנימיות והוא לכל הפחות כמה שעות אחר ילאת נשמה אלו אחפי' יום או יומים אע"כ לא חשש הרמב"ם לפקח בזה כלל:

והנה הריב"ש בחשו' סוף סי' מ"ה חפש קלת על הרמב"ם במ"ש מבן הלרפת ואני לא ידעתי טוס חפיקה עליו כי ז"ל בספר המורה ח"א פמ"ג שם המיתה הוא מיתה חמש גם החולי החזק וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן [בני בבל] פי' והרי לא מת חמש ולזה ביאר בבן הלרפת ויהי חלוי חזק מאוד עד אשר לא נוחרה בו נשמה פי' דאי הוי כחיב וימת הוי אשבר לומר בעין מיתה קח"ל לא נוחרה בו נשמה כלל שוב כ' והאבדלוקי' אומרי' נחבטלה נשיחתו עד שלא הוסבה לו נשיחה כלל כמו שיקרה לקלת מולים בחולי הסיחוק [שלאג] ובהחנק הרחם [קראמפף] עד שלא יודע אם הוא חי או מת ויחמיד זה הספק יום או יומים עכ"ל הנה להרמב"ם יחולר מת חולי חזק מש"ה הולרך לבאר בלרפיה עד שלא נשארה בו נשמה נחלא להרמב"ם אשבר בן הטומאה לא מת חמש אך בן הלרפיה מת ולא נשארה בו נשמה ולהאבדלוקי' הוא בהיפוך קחש מיתה הוא מיתה חמש רק בבבל פרע הכחוב וימת לבו והוא לא מת כי בעלו הדופקים כמ"ש רמב"ן בספוק ויפג לבו כי לא האמין להם ובלרפיה פי' בהיפוך לא נותרה בו נשמה אבל הדופקים דפקו כי כן ידרע בחולי (שלאג) וחיבוק הרחם וחולי (קראנקל) ר"ל שלא נרגש בו אלא דפק בעורק הלרעים או הלוואר אבל נשמה ליבא אבל קחש מיתה הוא מיתה חמש נחלא לדידהו בהיפוך הוא בן הטומאה היה חביית המתים חמש אבל בן הלרפיה לא היה רק החזרת הנשמה וקבראן זו כחבו רבב"ז ח' חמיטי סי' ב' אלפים ר"ג ושם דחה כל דבריהם ע"ש עכ"פ בין לרמב"ם בין לאבדלוסין לא יכמיסו חח"ה או בבן הלרפיה או בבן טומאה אלא לרז"ל שניהם מחו ושניהם חיו אחרי מותם:

אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם ואין בו טוס דפיקה ואם אח"כ בטל הנשיחה אין לנו אלא דברי תורתינו הקדושה שהוא מת ולא יגינו אותו והמטמא לו אם הוא כהן לוקה אחר ההתראה ומ"מ בש"ס נדה ס"ג ע"ב אמרי' נזדה שמא יחעלפו דבר' פשוט הוא ומעקומו הוא מוכרע דאמרי' בעכו"ם דבחי לא מטמא לא נזרי אחר מוחו וקשה איחחי כדע שיעור מיחחו שנעשה מטמא אלו הלא טרם קיימני עיכול אין מיחחו נודע ומה בינו לישראל אלא האמת יורה דרכו כי כמה שעות או אחפי' יום ויומים קודם אחבע מיחחו עפ"י בקיאי' הרבנים כי מיחה כמו אנשי הבנא המחעסקים עם מחים בחנינו קורס לזה כבר בעלו חוסיותיו והרגשותו ומוטל כאבן דומם בעילוף הסמוך למיחה והמחעסקים עומדים עליו ואלפים רגע ילאת הנפש עפ"י קבלחם שבידם והוא הדגש כ"ם בנשיחה ודפיקה ירועה אבל לכל ההמוני' אין הפרש בין לוחתו ושכבו קורס ילאת הנשמה ובין כמה שעות אח"כ עד החחלת סי' עיכול וא"כ משעת עילוף ההוא עד סי' עיכול שהוא לפעמים יום ויומים אין שום היכר להחמונים אעפ"י שבינו לבינו הבינו המבינים שילאח נשמחו בביטול נשיחה קלה ההיא מ"מ כל בני בית לא ידעו ולא יבינו מה בין כלי מטמא שקורם או לא"כ כי בנוכו לא הורגשו שום שינוי על כן טמאו את הכל עד שנולדו בו סי' עיכול ובשכו"ם שאינו מטמא מחיים אז מיד שהמבינים אמרו שבטלה נשיחתו הקלה

האחרונה אז מטהרין הכלי מטמא מיד:

וע"ד הבדייחא דחש' שחות רפ"ח דחני' החם יולאים לבית הקברות ופוקדים על החחים עד ג' ימים ואין בו משום דרכי האמורי מעשה שפקדו א' ומי כ"ה שנים וכו' ולזה הדריסה לומר שזה היה בזמן שקברו בכוכין ומהר"י יעב"ץ דחה זה שהרי חבואר ברמב"ם פ"ה מהל' אבל הכ"ל שם בכוכין היה משליכים עליו עפר וא"כ ללא"נ מה יועיל לפקוד על הקבר הלא המחעלף ומנחים אותו בכוך ועפר על גביו גם אם אח"ז חשוב רוחו אליו מעילוף הראשון הלא יחות בקברו אם אין אדם עומד שם עוסק עמו בחבואות וכדומה והיה לנו לחקן שיעמדו שומרים ג' ימים שם וכשיבשו בקבר שום נדבוד ותבועה יבואו לסיועתו אבל עתה שהניחוהו בבית הקברות מה יועיל לבקרו פעם ביום ולע"נ אבל האמת יורה דדבו כי זהו מקרה בעלמא ומקרביים הרחוקים א' לאלף שנים שיקום אחרי נפלו ובטול נשיחתו ויומסור לבקיאים ואפי' מיעוטא דמיעוטא לא הוי כמו מוני המעגל שיש שנעים שנה ועיין אגרת בקורת מעשים ומקרים נפלאים חון להיקש העבעיי ואינו נכנס בנדר חוסשי' למיעוט בפ"נ אך זאת לדעת כי ההלכה והדפיקה על החחים הוא מחעסי האמורי כאשר רמז מהר"י יעב"ץ בחגבותיו להחכם רמ"ד והרי הם קובריס מחיחם בבית חפלחם וכבר גילה קודם הרמב"ן בדרוש בבקרקטיה לבני המלך ושם אמר שגם הקשקוש בזנב לחחים הוא ממעשה חוב וידעוני יע"ש והנהינו שראל נ"כ לבקר על החחים והיה ראוי לאקור ממעשי האמורי ואמר שאין בזה מדרכי האמורי כיון שכבר נחלא פ"א שמלא קרובו חי ועזרהו עד שחי כ"ה שנים והוליד ה' בנים אם ח"כ החבקר חחו אין לחלות בחעשה אמורי' כחק בני טעם כי יש לחלות שרולה לחוש אולי יחי' קרובו אעפ"י שהוא רחוק ומוקלה מן הדעת כמו חסמר מן הלוב וכדומה כיון שיש לחלות בדבר מה טוב אינו חק אמורים:

ובזה יובנו דברי הרמב"ם פ"ד מאבל הל' ד' שכ' לדיקים אין בוכין נפש על קברם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר הקבלות והריב"ש בחשו' כחב שהמעחיקים עשו מזה בבא בפ"ע ומשמע שאין לבקר הקבלות והוא נגד מש' שחחות הנ"ל אע"כ בבא אחד הוא עם הלדיקים דבריהם הם זכרונם וע"כ אין מבקרים אותם כי אינם לריכים לכך ועיין כ"מ שם והוא דוחק גדול וגם לשבש כל הספרים שעשו מחנו בבא בפ"ע ועוד ל"ע דהרי הרמב"ם לא חייחי כלל הך דחש' שחות ומבקרים ואיך כ' כאן דאין מבקרי' קברי לדיקים אבל מה שנראה לע"ד בזה דודאי בבא בפ"ע היא הנה כבר כחבתי דהדריסה ר"ל דאז שהיו קובריס בכוכין הי' שייך שיחי' אחר נפלו ותהרישב"ץ מקשה דגם בכוכין זורקין עליו עפר וכשאין בעפר ואומר אני כל דברי חכחים קיימים עפ"י הירושלמי ס"פ שני דשבחדרין ודפ"ק דמ"ק בראשונה היו קובריס אותו בחחומות ע"ש פי' לפניס בישראל היו נוהגים ללקט עלמות ע"כ קברו בחחומות עד שנחעבל הבשר וגוב ליקטו עלמות וקברו בחקומן ע"ש ומשמע שהיה קבר עולמי בעלמא ושם היה אפשר לקום אחרי נפלו ומזה מייחי המקבת שחחות ומשבטלו מהחומות כבר בימי אחרונים שבירושלמי שוב ל"ש שיקום מקבנו א"כ ממילא שוב אקור לבקר הקבר משום דרכי האמורי נחלא מבריחחא זו למד הרמב"ם דאין לפנות לבקר בבית הקבלות כלל משום דרכי האמורי ולפענ"ד כוונתי האחת:

מ"ב בהא קלקינן אמו אין לנו אלא דברי התורה ולקבלת אבותינו וכל המהרהר מהרהר אחר הסכינה ואיסור הלנת מחים במקומו עומד זולת מפקידת המלך יר"ה ומחילא בטלו כל דבריו בטומאת הכהן הרופא מלילה ומלילה:

ומ"ש רמב"ת בסוף דבריו דלהראב"ד בהנים בז"הז אינם מוזהרים על הטומאה כיון שבולנו טמאי מחים יעיין בדבול מהבנה בי"ד סי' שע"א ד"ה אמר יחזקאל וכו' ובהיבנא כד הויגא עלי יולק מים ע"י מורי מסיד שבבהונה הגאון מה"ו נתן אדלער ז"ל שבת מקת"ג בעבדנו דרך פראש דאה פני הגאון כ"בי זא"ל והי' פלפולם בדברי הראב"ד והבי"בי הראה לאורי' זא"ל אח אשר כ' על גליונו ומ"ו ז"ל פלפל עליו ובפרדן זה מזה והחליפו פלפולם ע"י ואני הייחי מוליא ומבי' הדברים ואז חזר בו הגאון כ"בי והוסיף על הגליון הך אמר יחזקאל וכו' ואני בעניי אמ"ר כמו שלשים שנים מלאחי שב"כ הראב"ד בחחים דעים ס"סי רל"ו דאסורי' מן התורה ודברי אמ"ק סי' מ"מ אין לו מובן וא"ע על כל פנים אין לו לחכ"ת הטען בזה:

ונבוא אל יחר דבריו בעז"ר דלפי דעתו אחר שכבר הבלענו לפי הבנחינו לחח מ"ח עדיין ספק הוא וכנוסק יחסב ומוחר לכנוסק משום ס' פ"ב דלמא יעטרך לרפואה וירפאהו הרופא ונחלה בם לאורדי ה' אשר נשען על ס' בית יעקב הנה ס' ליחורי ה' לא ידענא לי' אבל אשר נאבל נחלה אחנו ורחיתי אותה חשובה והנה עלו כלו קחשוביס כ' שם דבש"כ איחא אין לי אלא אחו ודאי אבין ספק חביין ח"ל ולאבין חשחע דילפינן חזה דחטחא לספק ומאי לי אאידך דח"כ לה יטחא ולא לס' לחעוני נחעבד וולדה בולד שפחחה חשחע אלא יטחא לספק ואיבן לחלק שאם האב ספק יטחא לו חבני קו' הד"ו הלרפת לבשב"א חח"כ אם אינכו אבין הוא אינו כהן אבל לספק אחר לא ע"כ אקור לכהן רופא לטחא לנוסק הלריך לרפואה שחא לא חועיל לו רפואחו אלו דברין הנה העחיק לשון הח"כ בטעות כי איחא שם אבין חזקה חביין לא אבין ספק ובבאר לקחן אי"ה הנה מ"ש לה יטחא ולא לנחעבד ולדה בולד שפחחה לכאורה אחה לי קבא פשיטא דאורייי בחחיכה א' חשחי חחיכות כגון נחעבד ולדה בולד שפחחה לכ"ע דאורייי' אלא"ד דהכא איכא ת"ע לטחאות הכהן לקרוביו וכופין אותו וחטחאין בע"כ והוי ספק להיפוך אולי אחזחו היא ומחוייב לטחא ובלא' לר' יהושע בעיירובין ק"ו ובר"ה כ"ז והיא חשבי בזבחים חחן א' בחחן אבבע דדוחין שב ואל חעש' חקחי קוס ועשה ה"נ פשיטא דספיקא דקוס ועשה שיטחא הכהן דומה לספיקא שב וא"ח לא יטחא לספק קרוב ולר' יהושע ס"ל לה יטחא לאידך דבשא שם לה ולא לאחרים עחה ע"ש והך דבשא לחעוני ספק אחי' כר"א דס"ל החם יחחנו בחחן ד' דחיים לשב ואל חעשה דבל חגבע ע"ש ומבין:

וחך